

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

*Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік*

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1(12). Частина 2
Економічні науки

Миколаїв
2015

Рекомендовано до друку вченою радою факультету менеджменту МНАУ. Протокол № 11 від 17.12.2015 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: д.т.н., проф., чл. - кор. НААН України
В.С. ШЕБАНІН

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

д-р екон. наук, професор Шебаніна О.В.
д-р екон. наук, професор Вишневська О.М.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

д-р екон. наук, професор Сіренко Н.М.,
канд. екон. наук., доцент Бурковська А.В.
канд. екон. наук., доцент Дубініна М.В.,
канд. екон. наук., доцент Іваненко Т.Я.,
канд. екон. наук., доцент Калюжна О.В.,
канд. екон. наук., доцент Колесник В.М.,
канд. екон. наук., доцент Крилова І.Г.,
канд. екон. наук., доцент Мельник І.О.

Адреса редколегії:

54020, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,
Миколаївський національний аграрний університет
тел. 58-05-94 www.mnau.edu.ua

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2015

**СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
УКРАЇНИ**

І. В. Бабелюк, магістр

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Колесник В. М.

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена викладенню аспектів управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства, визначенню основних її індикаторів та інструментів забезпечення, створення стратегії фінансово-економічної безпеки і виконання всіх вимог даної стратегії.

Ключові слова: економічна безпека, фінансово-економічна безпека, підприємство, механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства система, принципи.

Постановка проблеми. Процес управління системою фінансово-економічної безпеки підприємства забезпечує мінімізацію ризиків, які виникають в процесі його діяльності. Актуальним завданням, яке має вирішувати будь-яке підприємство, є оцінювання ризиків і прогнозування фінансово-економічного стану з огляду виконання властивих йому функцій, впровадження заходів їх захисту від впливу різних внутрішніх і зовнішніх факторів. Фінансово-економічна безпека досягається здійсненням єдиної, узгодженої, збалансованої, скоординованої системою заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам. Без створення єдиної системи фінансово-економічної безпеки підприємства неможливо домогтися виходу з кризи, стабілізувати економічну ситуацію, створити ефективні механізми соціального захисту населення. Система фінансово-економічної безпеки підприємства буде ефективною за умов визначення стратегії і тактики. Стратегія фінансово-економічної безпеки передбачає визначення мети і завдань системи фінансово-економічної безпеки, напрямів їх вирішення, а також форм і способів застосування відповідних сил і засобів, можливість їх перегрупування, створення необхідних резервів для нейтралізації та локалізації можливих загроз. Тактика фінансово-економічної безпеки — це найбільш гнучка частина системи фінансово-економічної безпеки, яка змінюється залежно від дії внутрішніх і зовнішніх загроз, зміни пріоритетності економічних інтересів тощо. Складність та мінливість економічної та соціальної ситуації вимагає застосування різноманітних тактичних заходів щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній та вітчизняній науці і практиці накопичений значний досвід наукових досліджень з питань фінансово-економічної безпеки підприємств (Г. Лянной, О. Ареф'єва, І. Бінько, М. Войнаренко, В. Геєць, В. Духов, М. Єрмошенко., Я. Жаліло, Т. Косянчук, Т. Кузенко, В. Микитенко, В. Мунтіян та ін.), де докладно розкриваються стратегія управління нею, методичні основи формування підрозділів реалізації економічної безпеки на підприємствах, комплексні підходи до її оцінки тощо [1 – 5].

Не вирішені раніше питання, що є частиною загальної проблеми. Проте деякі аспекти економічної безпеки підприємств у сучасних умовах розвитку економіки залишилися недостатньо розкритими.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження концептуальних основ фінансово-економічної безпеки підприємств у сучасних умовах функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміст економічної безпеки підприємств розкривається через забезпечення реалізації стратегічних інтересів підприємства на основі використання можливостей зовнішнього середовища із застосуванням продуктивної взаємодії із суб'єктами зовнішнього середовища [1]. Отже, під економічною безпекою суб'єкта господарювання пропонує вважати характеристику суб'єкта господарювання, яка відображає його здатність реалізувати власні стратегічні економічні інтереси при певних зовнішніх умовах завдяки захисту від існуючих і потенційних загроз та використанню можливостей, що надає зовнішнє середовище.

Головною метою системи фінансово-економічної безпеки підприємства є забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування, створення високого потенціалу розвитку і зростання в майбутньому.

Враховуючи спектр можливих загроз фінансово-економічної безпеки організації, захисту підлягають всі види ресурсів, що залучаються для досягнення економічної і соціальної мети організації.

Виділяють такі напрями:

- фізичну безпеку об'єктів підприємницької діяльності: будівель, споруд, машин, механізмів, товарних запасів, сировини, фінансових ресурсів;
- інформаційну безпеку, захист інформаційних мереж, ресурсів, програмних засобів, а також об'єктів інтелектуальної власності та інших нематеріальних активів, включаючи майнові інтереси учасників підприємницької діяльності;
- юридичну безпеку, під якою розуміється компетентне оформлення порядку і умов здійснення діяльності;

- безпеку персоналу, техніку безпеки, особисту безпеку підприємця, топ-менеджменту, безпеку ділових відносин.

Система фінансово-економічної безпеки повинна функціонувати в таких режимах:

- повсякденному;
- підвищеної готовності;
- глобального застосування;
- локального застосування.

Основними інструментами забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства в сучасних умовах є фінансовий аналіз та фінансовий менеджмент, включаючи фінансове планування і прогнозування, бюджетування, ризик-менеджмент. Система фінансово-економічної безпеки підприємства повинна відповідати таким основним вимогам:

- функціонування в межах, визначених законом;
- забезпечення надійного захисту інтересів;
- прогнозування і своєчасне відвернення загроз фінансово-економічній безпеці підприємства;
- ефективне функціонування як у звичайних так і в надзвичайних умовах;
- наявність чіткої структури і функціональне розмежування повноважень керованої та керуючої системи.

Як і будь-яке управління, управління фінансово-економічною безпекою має здійснюватися за певними правилами, тобто принципами, та на основі відповідних методів управління. Головними є наступні принципи управління фінансово-економічною безпекою підприємства:

- системність побудови – усі елементи системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства мають бути взаємопов'язані та взаємоузгоджені;
- інтегрованість із загальною системою менеджменту – система управління фінансово-економічною безпекою підприємства має бути органічно інтегрована у загальну систему менеджменту підприємства;
- інтегрованість із системою управління економічною безпекою підприємства – система управління фінансово-економічною безпекою підприємства має бути органічно інтегрована у загальну систему управління економічною безпекою підприємства;

– спрямованість на стратегічні цілі фінансово-економічного розвитку підприємства – усі прийняті управлінські рішення не повинні суперечити загальній стратегії фінансово-економічного розвитку підприємства;

– об'єктивність – управлінські рішення мають розроблятися з урахуванням об'єктивних економічних законів, на основі глибокого аналізу ситуації з застосуванням наукових методів пізнання;

– комплексний характер управлінських рішень – усі прийняті управлінські рішення мають бути збалансованими, несуперечливими;

– безперервність – процес управління фінансово-економічною безпекою підприємств має відбуватися безперервно;

– оперативність та динамічність управління – система управління фінансово-економічною безпекою має забезпечувати швидку реакцію підприємства на появу реальних та потенційних загроз та своєчасне прийняття відповідних управлінських рішень;

– варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень – кожне управлінське рішення у сфері фінансово-економічної безпеки повинне розроблятися у кількох альтернативних варіантах, враховуючи визначені критерії;

– принцип неперервності моніторингу зовнішнього середовища підприємства – моніторинг зовнішнього середовища підприємства у зв'язку з його високим динамізмом та невизначеністю має відбуватися постійно з метою своєчасного виявлення та ідентифікації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства;

– адекватність реагування на окремі загрози фінансовим інтересам – заходи стосовно реагування на загрози фінансово-економічним інтересам підприємства мають розроблятися відповідно до визначених критеріїв, наприклад, ймовірність реалізації загрози, величина можливих збитків; пріоритетної реакції потребують загрози з високою ймовірністю реалізації та (або) з великим обсягом можливої шкоди підприємству;

– гнучкість управління (адаптивність сформованої системи фінансової безпеки) – система управління фінансово-економічною безпекою підприємства, її елементи мусять адаптуватися до змін чинників зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства;

– ефективність управлінських рішень, що приймаються – витрати на заходи з ліквідації, нейтралізації чи мінімізації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства мають бути меншими, ніж можливі збитки від їх реалізації;

– законність управлінських рішень – усі прийняті управлінські рішення повинні мати легітимний характер і не суперечити чинному законодавству;

– стимулювання та відповідальність персоналу і керівництва за стан фінансової безпеки підприємства – має бути розроблена дієва і ефективна система стимулів та відповідальності посадових осіб за стан фінансово-економічної безпеки підприємства.

Суб'єкти управління впливають на об'єкти управлінського впливу за допомогою певних способів, прийомів, засобів – методів управління. У практиці управління використовують три основні групи методів:

1) адміністративні (організаційно-розпорядчі) – передбачають прямий вплив на об'єкт управління, базуються на використанні адміністративної влади та примусу, створюють передумови для використання економічних методів: накази, розпорядження, інструкції, правила і т. п.;

2) економічні – характеризуються непрямим впливом на об'єкт управління, через його економічні інтереси шляхом матеріального стимулювання;

3) соціально-психологічні – доповнюють адміністративні та економічні методи та базуються на закономірностях функціонування людської психіки, впливають на мотиви соціальної поведінки людини, включають різноманітні засоби соціального орієнтування та регулювання, групової динаміки, вирішення конфліктних ситуацій, гуманізації та демократизації праці, спрямовані на формування задоволення працею, сприятливого морально-психологічного клімату в колективі, розвиток особистості, соціальний захист працівників, тощо. За їх допомогою здійснюється управління поведінкою індивіда, груп, міжособовими і міжгруповими стосунками в колективі. Методика побудови системи фінансово-економічної безпеки підприємства охоплює такі етапи:

– вивчення специфіки бізнесу підприємства, сегмента, який воно займає на ринку, штатного розпису, а також знайомство з персоналом;

– аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства та вивчення інформації про кризові ситуації, їхні причини і шляхи врегулювання;

– аудит наявних засобів із забезпечення безпеки й аналіз їх відповідності виявленим загрозам;

– моделювання нової системи економічної безпеки підприємства: розроблення плану усунення виявлених під час аудиту недоліків; підготовка пропозицій щодо удосконалення системи економічної безпеки (у т.ч. створення служби безпеки на підприємстві, якщо такої не існувало, чи системи безпеки на її базі, визначення механізмів її забезпечення та розроблення організаційної структури управління

системою), розрахунок усіх видів необхідних ресурсів; планування щомісячних витрат на забезпечення функціонування системи економічної безпеки (бюджет);

- затвердження керівництвом моделі нової системи та бюджету на її утримання;
- формування нової системи економічної безпеки;
- оцінка ефективності сформованої системи, а також її удосконалення.

Основне значення системи фінансово-економічної безпеки підприємства полягає в тому, що вона повинна мати попереджувальний характер, а основними критеріями оцінки її надійності та ефективності є:

- забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження і примноження фінансів і матеріальних цінностей;
- попередження кризових ситуацій, у тому числі різних надзвичайних подій, пов'язаних з діяльністю «зовнішніх» або «внутрішніх супротивників» [5].

Проблеми власної економічної безпеки виникають перед кожним підприємством не тільки в кризові періоди, але й під час роботи в стабільному економічному середовищі, комплекс вирішуваних при цьому цільових завдань має істотну відмінність.

Основними групами заходів, які здійснюються керівництвом підприємства в процесі управління фінансово-економічною безпекою, є такі:

а) кадрові – система заходів для усунення ризиків у зв'язку з володінням певною частиною персоналу інформацією, що може розцінюватися як комерційна таємниця, недостатнім кваліфікаційно-освітнім рівнем працівників, помилками та зловживаннями (управління кадровими ризиками, вдосконалення кадрових технологій);

б) інформаційно-аналітичні – система заходів, що проводяться з метою прийняття ефективних та дієвих управлінських рішень, що стосуються стратегії і тактики розвитку підприємства; прийняття превентивних заходів і попередження реальних та можливих загроз економічній безпеці;

в) фінансово-економічні – система заходів, до яких належать: забезпечення економічної ефективності господарської діяльності суб'єкта господарювання; забезпечення фінансової стабільності та фінансової незалежності; забезпечення високої конкурентоспроможності продукції, товарів та послуг на основі ефективного менеджменту та маркетингу фірми тощо;

г) правові – дії, спрямовані на відслідковування нових законодавчих актів, що приймаються у сфері економічної безпеки, та активне застосування усіх законів та підзаконних актів України у боротьбі за інтереси конкретного суб'єкта господарювання;

д) техніко-технологічні – заходи, спрямовані на досягнення відповідного рівня освоєння виробничої потужності, інноваційну політику підприємства, своєчасне оновлення основних виробничих фондів тощо;

е) ресурсні – система заходів, що проводяться з метою забезпечення виробництва основними ресурсами: фінансовими, матеріальними, трудовими та ін.

Висновки. Запропоновано удосконалену систему управління фінансово-економічної безпеки підприємства, яка на відміну від існуючих забезпечить більш високий рівень роботи підприємства на ринку, позитивно вплине на рівень ефективності функціонування в невизначених умовах, та сприятиме досягненню поставлених цілей підприємницької діяльності з максимальною продуктивністю, оскільки зображує найбільш широкий спектр можливих ситуацій і дає змогу послідовно і, не втрачаючи певних деталей, швидко зорієнтуватися в умовах невизначеності та загроз. Не претендуючи на вичерпність аналізу, слід зробити висновок, що розкриті концептуальні аспекти економічної безпеки підприємства доводять необхідність формування системи її забезпечення на підприємствах України, що вплине на ефективність їх функціонування у мінливому навколишньому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лянной Г. Система экономической безопасности предприятия [Текст] / Г. Лянной // BOS — журнал о личной и коммерческой безопасности. — 2011. — № 7. — С. 16-19.

2. Безбожний В. Л. Соціально-економічна безпека підприємства: функціональний підхід / В. Л. Безбожний // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. — Луганськ, 2010. — № 17 (1). — С. 48–55.

3. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства [Текст] / О. Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 4. — С. 41-45.

4. Довбня С. Б. Діагностика економічної безпеки підприємства як інструмент визначення напрямків його інноваційного розвитку / С. Б. Довбня, Н. Ю. Гічова // Економічний вісник НГУ. — 2008. — № 3. — С. 36–42.

5. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища [Текст] : автореф. дис. д-ра екон. наук : 21.04.02 / Шемаєва Людмила Григорівна. — К. : Вищий навчальний заклад Університет економіки та права «КРОК», Київ 2010. — 39 с.

УДК 631.1.027

УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСЮ АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Т. Ю. Баранова, магістр

Науковий керівник - канд. екон. наук, доцент Колесник В. М.

Миколаївський національний аграрний університет

В даній статті висвітлено сутність маркетингу, його основні концепції та ефективність управління маркетинговою діяльністю на підприємстві.

Ключові слова: управління маркетингом, концепція маркетингу, ефективність управління маркетинговою діяльністю.

Постановка проблеми. У сучасній ринковій економіці, коли конкуренція між виробниками товарів різко зростає, а споживачі стають дедалі вибагливішими, кожне підприємство зацікавлено в ефективному управлінні своєю маркетинговою діяльністю. Така діяльність має наповнюватися не тільки різними заходами, а й чітко скоординовуватися і плануватися в сучасних умовах. Зокрема, йому необхідно знати, як аналізувати ринкові можливості, відбирати перспективні цільові ринки, розробляти ефективний комплекс маркетингу і успішно управляти втіленням у життя маркетингових зусиль. Одночасно підприємствам необхідно знаходити нові потенційні ринки, впроваджувати інноваційні технології та створювати відповідну продукцію, як для існуючих споживачів, так і для нових споживачів поряд з реалізацією наявної продукції, вивчати діяльність потенційних конкурентів та впроваджувати заходи по збереженню та підвищенню конкурентних позицій на відповідному ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених присвятили свої праці тематиці управління маркетинговою діяльністю аграрних підприємств, О.М. Азарян, Р. Асселя, Л.В. Балабанової, А.В. Войчака, В.В. Герасимчука, Е.Н. Голубкової, Е.П. Голубкова, П. Діксона, П. Друкера, Ф. Котлера, І.І. Кретова, Н.В. Куденко, Ж. Ламбена, Д. Макконелла, А.Ф. Павленко, І.В. Петенко, Л.О. Попової, А.Н. Романова, В.Д. Секеріна, Э.А. Уткіна, О.О. Шубіна.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення сутності, концепцій та ефективності управління маркетинговою діяльністю сільгосппідприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж розкрити процес управління маркетингом, необхідно зрозуміти відмінність між управлінськими діями власне в маркетингу і в управлінні маркетингом. Так, маркетинг займається збором і

обробкою інформації про ринок, і управлінська дія тут здійснюється на основі цієї інформації за допомогою маркетингових досліджень, що проводяться, в цілях ухвалення тактичних програм маркетингу. Управління маркетингом переважно зосереджується на аналізі інформаційного середовища ринку через вживання самостійної системи методів оцінки інформації (експертно-аналітичні методи, методи комунікаційного узгодження, рефлексивної діагностики, матричного позиціонування і ін.) і підлягає ухваленню рішень в області стратегічних програм маркетингу і контролю за їх виконанням.

Управління маркетингом - це аналіз, планування, втілення в життя та контроль за проведенням заходів, розрахований на встановлення, зміцнення і підтримку взаємовигідних обмінів із цільовим ринком для досягнення конкретної мети підприємства (отримання прибутку, зростання обсягів збуту, збільшення частки ринку, проникнення на ринок тощо). При цьому система таких заходів містить маркетингову політику стосовно продукту підприємства, ціноутворення, комунікацій та розподілення.

Існує безліч визначень, щодо поняття маркетинг, загальне його визначення трактується, як "маркетинг" (marketing) від англійського market — ринок і означає процес просування на ринок, діяльність у сфері ринку.

У широкому розумінні слова, на думку Дж. Р. Еванса і Б. Бермана, маркетинг — це передбачення, управління і задоволення попиту на товари, послуги, організації, людей, території та ідеї шляхом обміну [4]. Маркетинг не обмежується лише підприємницькою діяльністю, а може поширюватися на функціонування некомерційних організацій (товариств, партій, благодійних фондів, коледжів, університетів, бібліотек тощо), на діяльність окремих осіб (політиків, відомих артистів або спортсменів) і навіть регіонів (скажімо, багатих на запаси природних ресурсів або рекреаційних зон).

Філіп Котлер зазначає: «Маркетинг – це вид людської діяльності, спрямованої на задоволення попиту й потреб за допомогою обміну» [5].

«Маркетинг - це соціальний процес, спрямований на задоволення потреб і бажань людей і організацій шляхом забезпечення вільного конкурентного обміну товарами і послугами, що становлять цінність для покупця» (Ж.-Ж.Ламбен).

Пітер Друкер, професор Гарвардського університету дає таке визначення маркетингу: «Маркетинг – це концепція управління фірмою, в центрі якої перебуває покупець, клієнт з його потребами та запитами, і вся фірма, її відділення, ланки й ділянки націлені на те, щоб якнайкраще ці потреби задовольнити».

Кулаков С.Н. вважає суттю сучасного маркетингу – підприємницьку діяльність, що перетворює потреби покупця на прибутки підприємства.

Отже, єдиного всезагального і всеосяжного визначення поняття "маркетинг" не існує, різні вчені по різному підходять до його трактування та визначення, але мають спільні думки які в певній мірі чимось суміжні чи переплітаються між собою.

На думку авторів Ю.Ю. Корлючова, С.А. Красильнікова, А.Н Романова, управління маркетинговою діяльністю аграрних підприємств з метою досягнення бажаного рівня збуту на різних ринках повинна досягатися в межах вибраної однієї концепції. Така концепція будується на визначенні потреб, реальних оцінок покупців асортименту і якості товарів, а також визнання необхідності пристосування виробництва і збуту до цих потреб і оцінок, при чому ефективніше ніж конкуренти.

Концепція маркетингу – філософія керування маркетингом, яка передбачає, що досягнення компанією своїх цілей є результатом визначення потреб і запитів цільових ринків і ефективнішого порівняно з компаніями-конкурентами задоволення споживача.

Взаємовідносини між виробниками і споживачами в умовах ринку будуються на основі п'яти альтернативних концепцій, кожна з яких відповідає певному етапу становлення маркетингу, зокрема:

1. Концепція удосконалення виробництва стверджує, що споживачі надають перевагу широко розповсюдженим та доступним за ціною товарам.

Управління підприємством, яке орієнтується на дану концепцію, зосереджується на вдосконаленні виробництва та підвищенні ефективності системи розподілу товару. Застосування даної концепції доцільне у двох ситуаціях:

– коли існує високий попит на ці товари і покупці виявляють до них інтерес. У таких випадках виробники шукають шляхи збільшення випуску продукції;

– коли собівартість занадто висока і її можна зменшити за рахунок підвищення продуктивності праці.

2. Концепція удосконалення товару передбачає, що споживачі віддають перевагу товарам із найвищою якістю та надійними експлуатаційними характеристиками, отже, підприємство має зосередити свої зусилля на постійному вдосконаленні товару.

Приділяючи увагу насамперед якості товарів, підприємство-виробник має на увазі, що споживачі зацікавлені у придбанні цих товарів, знають про наявність виробів конкурентів і роблять свій вибір, орієнтуючись на високу якість і погоджуючись платити за неї вищу ціну. Орієнтація товаровиробників на цю концепцію управління підприємством часто призводить до «маркетингової короткозорості», коли виробник так «закохується» у власний товар, що забуває про потреби споживачів.

3. Концепція інтенсифікації комерційних зусиль стверджує, що споживачі не купуватимуть товари підприємства в достатній кількості, якщо воно не докладе значних зусиль у сфері збуту товарів.

Підприємства, орієнтовані на дану концепцію, керуються тим, що споживачі переважно не мають явного наміру придбати їхні товари, і тому треба вживати активних заходів для збуту товару.

На практиці концепцію інтенсифікації комерційних зусиль реалізують, нав'язуючи покупку споживачеві, причому продавець намагається за будь-яких умов підписати угоду та здійснити продаж, а задоволення потреб споживача є для нього другорядною справою.

4. Концепція маркетингу передбачає, що запорукою досягнення цілей підприємства є визначення потреб споживачів і задоволення цих потреб ефективнішими і продуктивнішими — порівняно і конкурентами — методами.

Запроваджуючи цю концепцію, підприємства орієнтуються передусім на задоволення потреб певної групи споживачів, для чого постійно проводять дослідження ринку, аналіз і контроль маркетингової діяльності.

Концепція маркетингу — це сучасна концепція підприємницької діяльності, яка є досконалішою порівняно з трьома попередніми.

Якщо основним об'єктом уваги в першій з них є товар підприємства, який активно нав'язують споживачеві, то в концепції маркетингу основним об'єктом уваги є потреби цільової групи споживачів. А прибуток підприємство отримує завдяки досягненню і підтримці споживчої задоволеності. В останні роки дедалі більшої популярності набуває концепція соціально-етичного маркетингу.

5. Концепція соціально-етичного маркетингу передбачає визначення потреб споживачів та їх задоволення ефективніше, ніж конкуренти, з урахуванням інтересів усіх членів суспільства.

Ця концепція виникла під впливом багатьох зовнішніх факторів, зокрема погіршення якості довкілля, обмеженості природних ресурсів, стрімкого приросту населення тощо. Концепція вимагає збалансування усіх трьох чинників: прибутків підприємства, споживчих потреб цільової групи, інтересів суспільства. Завдяки орієнтації на концепцію соціально-етичного маркетингу деякі зарубіжні компанії уже досягли значного зростання обсягів продажу та прибутковості, оскільки завоювали довіру споживачів [5].

Аналіз ефективності управління маркетинговою діяльністю аграрних підприємств показує, що умови діяльності є досить нестабільними і відбуваються

значні коливання величини виручки як за рахунок зміни обсягу проданої продукції, зміни цін так і за рахунок витрат на маркетинг. У світовій практиці вважається, що для забезпечення високого прибутку, маркетингові витрати повинні становити біля 10% всіх витрат на виробництво і реалізацію продукції.

Кожне сільськогосподарське підприємство здійснює маркетингову діяльність, навіть якщо воно не має спеціального маркетингового відділу. Маркетингові функції в невеликому за розмірами господарстві, де відсутній відділ маркетингу виконує здебільшого керівник підприємства. Служба маркетингу повинна бути самостійним структурним підрозділом підприємства, інакше, вона буде мати залежне становище відносно того відділу, частиною якого вона є. Очолювати службу маркетингу повинен заступник керівника. І його на сьогоднішній день потрібно визнати найбільш важливим заступником, оскільки маркетинг необхідно визнати основою виробничої діяльності.

З метою отримання аграрним підприємством інформації про ситуацію на ринку, рівень цін, а також проведення стимулювання збуту йому доцільно ввійти до складу засновників маркетингового кооперативу, який би займався даними видами діяльності, оскільки самостійне проведення даних дій потягне за собою значні витрати. Даний кооператив, повинен мати в своєму складі наступні підрозділи: відділ стимулювання збуту, відділ дослідження ринку, відділ технічного забезпечення. Даний кооператив також повинен бути забезпечений телефонним зв'язком та мати доступ до інформаційних баз даних системи Інтернет.

Для більш ефективного розвитку підприємства необхідно створити маркетингову службу, що дасть змогу краще розвиватись підприємству, вона буде функціонувати за наступними положеннями: безпосередня підлеглисть керівнику підприємства, що дає можливість забезпечити її незалежність від кон'юнктурної організації інших підрозділів підприємства, реалізувати принцип персональної відповідальності; оптимізована чисельність штатних співробітників, що усуває обвинувачення в роздутті адміністративно-управлінського і допоміжного персоналу; звільнення служби маркетингу від дріб'язкового контролю; виключення госпрозрахунку служби маркетингу, тому що в протилежному випадку вона буде зайнята викачуванням грошей з інших підрозділів.

Для ефективної роботи аграрного підприємства важливо також, щоб служба постачання і збуту, планово-економічна, бухгалтерська і інші служби і підрозділи тісно співпрацювали. До того ж трансформацію постачальницько-збутової служби аграрного підприємства в маркетингову доцільно здійснювати поступово.

Проблеми, які постають перед фахівцями підприємств в ході проведення маркетингових досліджень: отримання упередженої та некоректної інформації із внутрішніх та зовнішніх джерел інформації; проблема суб'єктивності та об'єктивності дослідників при проведенні дослідження; проблема недостатньої організації та розподілу функцій між фахівцями підприємства; проблема недостатності контролю за виконанням дослідження; проблема виявлення кількісного та якісного складу фахівців для проведення окремих видів маркетингових досліджень.

Висновки. Можна зробити висновок, що не кожне підприємство є міцним гравцем ринку маркетингових досліджень, оскільки має в своєму арсеналі багато відсутніх інструментів, талановитих фахівців та напрацьований досвід, але в умовах жорсткої конкуренції повинно постійно прагнути для вдосконалення організації маркетингових досліджень та розвитку свого бізнесу.

Отже, до основних шляхів вдосконалення управління маркетинговою діяльністю аграрних підприємств можна віднести: створення повноцінних служб маркетингу; розробку і здійснення маркетингової стратегії аграрних підприємств. Одним з найбільш вдалих способів організації збуту та постачання в аграрних підприємствах є функціональний тип організації постачання і збуту. Згідно з вимогами організаційного алгоритму створення даного типу служб, в них передбачаються спеціальні підрозділи, відповідальні за виконання певних функцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюх Т. О. Особливості маркетингових досліджень на ринку сільськогосподарської продукції / Т. О. Артюх // Економіка АПК. — 2008. — №8. — С. 122-126.
2. Балабанова Л. В. Управление конкурентоспособностью предприятий на основе маркетинга / Л. В. Балабанова, А. В. Кривенко. — Донецк : ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2004. — 147 с.
3. Балабанова Л. В. Маркетинговое управление конкурентоспособностью предприятий: стратегический подход / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. — Донецк : ДонДУЕТ, 2008. — 294 с.
4. Еванс Дж. Маркетинг: Зменш. пер. з англ. / Авт. предисл. і наук. ред. А. А. Горячев. — М. : Економіка, 1999. — 335 с.
5. Котлер Ф. Маркетинг, менеджмент. Аналіз, планування, впровадження та контроль / Ф. Котлер. — СПб. : Питер, 1998. — 1025 с.

**СТРАТЕГІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

І. Д. Бондаренко, магістр

Науковий керівник - канд. екон. наук, асистент Максименко А. Г.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуті стратегії, які забезпечать успішний розвиток суб'єктів господарювання в залежності від їх ринкових позицій. Теоретичні основи стратегічного управління аграрними підприємствами в сучасних умовах.

Ключові слова: стратегія, аграрні підприємства, місія сільськогосподарських підприємств, стратегія позиціонування.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації ринку та нестабільного зовнішнього середовища у сільськогосподарських підприємств виникає необхідність застосування ефективного механізму стратегічного планування діяльності для забезпечення конкурентоспроможності власної продукції. Динамічний розвиток сучасного ринку та стрімкий вплив науково-технічного прогресу, посилюють необхідність стратегічного планування розвитку діяльності аграрних підприємств.

В умовах становлення ринкової економіки усе більш зростає невизначеність та насиченість зовнішнього середовища. Для сучасного етапу розвитку ринкових відносин в Україні характерні глибокі зміни, що відбуваються в галузі економіки, технології, суспільно-політичному та соціальному житті суспільства. Усе це вказує на високий рівень невизначеності та нестабільності умов роботи та створює постійну погрозу позиціям підприємства на ринку.

В умовах економічної кризи, у якій знаходиться наша країна, головна мета для сільськогосподарського підприємства – не припинити існування, а сформувані передумови для подальшого перспективного прибуткового функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим питанням щодо розробки стратегій розвитку підприємств на основі стратегічного аналізу їх діяльності присвячені праці провідних учених: П. Друкера, А.А. Томпсона, Ф. Котлера, А.Чанднер, М. Портера, Дж. Стрікланда. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти формування і реалізації стратегій розвитку підприємств знайшли відображення у роботах вітчизняних вчених-економістів: О. Віханського, В. Власова, П. Гайдуцького, В. Жмайлова, М. Зубця, В. Месель-Веселяка, П. Саблука, О. Шпикуляка та ін.

Дослідженнями стратегічного планування в сільському господарстві займалися В.М. Нелеп, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавер, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак. Кожен

науковець вніс свій вклад у формування поняття стратегічного планування, але різноманітність підходів, щодо формування стратегій викликала необхідність в обґрунтованому аналізі існуючих підходів та їх детальної систематизації.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз теоретичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо вибору аграрними підприємствами стратегії розвитку в сучасних умовах нестабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід аграрного сектора економіки країни на ринкові методи господарювання супроводжується рядом негативних процесів, серед яких різке ослаблення державної підтримки галузі, збереження диспаритету цін на аграрну продукцію та засоби виробництва, низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників, незадовільний якісний стан основних засобів виробництва. Перед підприємствами, що функціонують у сучасних умовах господарювання, замість питань стратегічного характеру щодо ефективної діяльності у довгостроковій перспективі гостро постає питання виживання. Таким чином, існує нагальна необхідність формування аграрними підприємствами стратегії стійкого розвитку, що має цільову спрямованість, адже правильно розроблена та обґрунтована стратегія є частиною майбутнього успіху.

Термін стратегія в теорії менеджменту трактується як модель дій, набір правил і прийомів, за допомогою яких досягають довгострокових цілей розвитку організації [2]. А. Чанднер надає наступне тлумачення поняттю стратегія: «визначення базових довготермінових цілей та орієнтирів підприємства, вибір основних дій та забезпечення необхідних для досягнення таких цілей ресурсів». Основним процесом у виборі та розробці стратегії він визначав раціональне планування [1].

У теорії менеджменту концептуально розробляються різні стратегії залежно від конкретної ситуації та обраної мети. Критеріями класифікації стратегій найчастіше виступають такі ознаки: рівень прийняття рішень; базова концепція досягнення конкурентних переваг; стадія життєвого циклу галузі; відносна сила галузевої позиції організації; міра агресивності поведінки організації в конкурентній боротьбі тощо [8].

В узагальненому вигляді основними факторами, що впливають на формування стратегії підприємства, більшість дослідників називають наступні: специфічні ринкові можливості і загрози; соціальні, політичні і регулюючі норми; привабливість галузі і умови конкуренції; цінність і культура підприємства; сильні і слабкі сторони підприємства, його конкурентні можливості та особисті амбіції, філософія бізнесу та етичні сприйняття менеджерів [6].

В основу розробки стратегій покладено програму розвитку економічної системи, картину майбутнього, управлінські рішення, використання ресурсів. Головною основою для побудови стратегії є розробка методів посилення конкурентних переваг, з метою швидкої адаптації до зовнішнього середовища. В сучасних умовах стратегії вітчизняних сільськогосподарських підприємств повинні базуватися на інвестиційно-інноваційних рішеннях та розроблятися на основі нововведень. Власне інвестиційні рішення є логічним підґрунтям для прийняття стратегічних рішень. Складання стратегічних планів базуються на детальному прогнозі майбутнього стану, аналізі загроз та переваг на зовнішньому середовищі підприємства, глибокому дослідженні сучасних.

Місією сільськогосподарських підприємств є забезпечення продовольчої потреби країни якісною сільськогосподарською продукцією по конкурентоздатній ціні та отримати прибуток, який забезпечить підприємству розширене відтворення. Слабкий та нестабільний фінансовий стан більшості аграрних підприємств робить досягнення даної мети можливим у довгостроковій перспективі або взагалі неможливим.

Коли обирається конкурентна стратегія, керівництво повинне чітко усвідомлювати, до якого типу відноситься сільськогосподарське підприємство, оскільки стратегії зростання для малих, середніх та великих суб'єктів відрізняються.

Малі підприємства мають таку перевагу, як гнучкість, що дає їм змогу зазвичай оперативно перебудовувати свою діяльність, тому вони мають ринкові перспективи. До основних видів стратегій малого суб'єкта відносять стратегію копіювання, стратегію оптимального розміру, стратегію участі в продукті великого підприємства, стратегію використання переваг великого підприємства. Спрямованість цих стратегій – зведення до мінімуму гостроти конкуренції з великими підприємствами та якнайкраще використання їх гнучкості.

Середні підприємства для забезпечення життєдіяльності мають дотримуватися спеціалізації на ринковій ніші. Середні суб'єкти можуть вибрати один із чотирьох видів стратегії зростання залежно від темпів їх зростання та темпів зростання ринкової ніші, в якій функціонують підприємства: стратегія збереження, стратегія пошуку загарбника, стратегія лідерства у ніші, стратегія виходу за межі ніші. Ринкова ніша для середніх підприємств – це засіб конкурентної боротьби з великими підприємствами.

Стратегії для великих підприємств слід вибирати на основі аналізу ключових чинників, що характеризують їхній стан з урахуванням результатів аналізу портфеля різних видів бізнесу, а також характеру і сутності реалізованих стратегій [2].

При розробці, обґрунтуванні вибору стратегії, керівникам аграрних підприємств слід розуміти, що повинен бути використаний комплексний системний підхід, адже стратегія, як комплексний план підприємства на перспективу має ієрархічну будову.

У практичному аспекті забезпечення ефективного позиціонування продукції вітчизняних аграрних підприємств на світовому та вітчизняному ринках має особливе значення для України, та особливої актуальності воно набуло після підписання Угоди про асоціацію з ЄС, відповідно до якої передбачається створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі з країнами спільноти. Попри низку преференцій для вітчизняного аграрного сектору щодо поліпшення умов доступу до європейських ринків у перші роки, Угода передбачає чимало взаємних зобов'язань щодо зниження митних тарифів. Окрім того, Україна має протягом десятилітнього періоду здійснити імплементацію значної частини законодавчого доробку ЄС у сфері регулювання бізнесу. Тобто, економіка України стає більш відкритою, а вітчизняних аграрних підприємств очікують серйозні зміни умов функціонування [5].

Формування стратегії розвитку аграрних підприємств повинно ґрунтуватися на: забезпеченні перманентного підвищення якості продукції, її привабливості для споживача; оптимізації пропозиції товарів і доступних споживачеві цін; створенні ефективною збутової мережі на основі стабільних контактів з посередницькими торговими фірмами та агенціями; врахування національних особливостей та специфіки запитів споживачів у різних регіонах. Кожне конкретне аграрне підприємство може використати велику кількість ймовірних альтернативних стратегій.

В сучасних умовах стратегії вітчизняних сільськогосподарських підприємств повинні базуватися на інвестиційно-інноваційних рішеннях та розроблятися на основі нововведень. Власне інвестиційні рішення є логічним підґрунтям для прийняття стратегічних рішень.

В Україні потрібно критично переглянути ефективність стратегії наслідування та можливості отримання вигоди вітчизняними аграріями з успіхів їх європейських суперників. Більш прийнятна така концепція розвитку, яка передбачає можливості використання всього кращого з їх досвіду, але пропонування на ринок якісно відмінної, диференційованої продукції.

У сучасних умовах стратегії позиціонування як система концептуальних підходів щодо формування сприятливого образу товарів та послуг підприємства в уяві цільової аудиторії є невід'ємною частиною будь-якої успішної маркетингової стратегії підприємства. Переважно більшість фахівців у галузі маркетингу вважають, що їх роль та значення постійно зростає. Вони є основним засобом не тільки формування попиту

на товари підприємства, але й донесення до цільової аудиторії корпоративних цінностей та філософії бізнесу.

Вся діяльність сільськогосподарських підприємств мусить обов'язково базуватися на точному і вивіреному знанні потреб цільового ринку і споживчого попиту, оцінці та врахуванні умов виробництва в найближчий час і на перспективу. Формування стратегії розвитку аграрних підприємств повинно ґрунтуватися на: забезпеченні перманентного підвищення якості продукції, її привабливості для споживача; оптимізації пропозиції товарів і доступних споживачеві цін; створенні ефективної збутової мережі на основі стабільних контактів з посередницькими торговими фірмами та агенціями; врахування національних особливостей та специфіки запитів споживачів у різних регіонах.

Стратегії позиціонування, як процес створення ринкового іміджу товару на основі його унікальних характеристик, є сукупністю методів, форм та підходів реалізації філософської концепції функціонування будь-якого бізнесу, в тому числі й аграрного. Формулювання такої концепції, яка б стала основною генеруючою ідеєю щодо вибору способів провадження бізнесу, об'єднання зусиль вітчизняних аграріїв щодо кращого використання ресурсів та налагодження стосунків із зовнішнім середовищем, є одним з основоположних завдань розвитку аграрного сектору України. Останні десятиліття характеризуються значним стрибком у розвитку технологій у сільському господарстві та пов'язаних із ним галузях, проте економічний розвиток і прогрес у цій сфері призвів до суперечливих результатів. Глобальна продовольча криза початку XXI століття є яскравою ілюстрацією того, що застосовувані стратегічні підходи до провадження аграрного бізнесу не вирішують низки соціальних проблем, навпаки, вони навіть загострюються. У розвинутих країнах люди все в більшій мірі потерпають від вживання неякісної, генномодифікованої та гормональної їжі. Саме тому пропонування на ринок якісно відмінної, диференційованої продукції, відмова від застосування хімічних стимуляторів росту рослин і тварин можуть стати концептуальними ознаками філософії аграрного бізнесу в Україні [5].

Висновки. Отже, стратегічне управління аграрними підприємствами є надзвичайно важливим за умов мінливого зовнішнього середовища. Метою кожного суб'єкта аграрного сектору, що функціонує у ринкових умовах – це забезпечення виживання та розвитку підприємства. Для досягнення даної мети, сільськогосподарське підприємство потребує створення конкурентних переваг та їх реалізації, що можливе лише при розробці ефективних стратегій розвитку.

Таким чином, роль стратегічного менеджменту для аграрних підприємств визначається умовами їхньої діяльності, що кардинально змінилися за сучасних умов, а саме високий рівень нестабільності зовнішнього середовища, інтеграційні процеси, які відбуваються, глобалізація бізнесу. За нинішніх умов відсутність розробленої стратегії розвитку та комплексу заходів з її реалізації гальмує розвиток підприємства або взагалі призводить до кризи та зникнення його з ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алимов О. М. Балансування стратегій в стратегічному наборі підприємства / О. М. Алимов, І. А. Ігнатієва // Актуальні проблеми економіки. — 2005. — № 7. — С. 109-115.
2. Виханский О. С. Стратегическое управление: учебник. — 2-е изд., перераб. и доп. / О. С. Виханский. — М. :Гардарика, 2002. — 296 с.
3. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент: Навч. посіб. / Г. І. Кіндрацька. — К. : Знання, 2006. — 366 с.
4. Козак Л. В. Формування стратегій позиціонування продукції аграрних підприємств на вітчизняному та світовому ринках : монографія / Л. В. Козак. — Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. — 494 с.
5. Маркетинговий менеджмент : навч. посіб. / за ред. Л. В. Балабанової. — 3-тє вид. переробл. і допов. — К. : Знання, 2004. — 354 с.
6. Портер М. Стратегія конкуренції [текст] : Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / М. Портер, Е. Майкл. [пер. с англ.]. — К. : Основи, 1997. — 390 с.
7. Примак Т. О. Маркетинг: Навч. посіб. / Т. О. Примак. — К. : МАУП, 2004. — 228 с.: іл. — Бібліогр.: с. 223-224.
8. Шегда А. В. Менеджмент : Навч. Посібник / А. В. Шегда. — Київ : Знання, 2002. — 583 с.

УДК:005.1

**АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСНА
ХАРАКТЕРИСТИКА**

О. В. Гриневич, магістр

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Л. С. Кравчук

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто особливості, сутнісна характеристика та еволюція поняття «адаптивне управління» та його необхідність. Узагальнено світовий досвід адаптивного управління. Досліджено роль та значення.

Ключові слова: адаптивне управління, адаптивна освітня система, адаптивне керівництво, закономірності й принципи адаптивного управління.

Постановка проблеми. Управління є обов'язковою частиною будь-якої спільної праці або суспільної взаємодії й належить до найдавніших винаходів людства. Управління почало розвиватися з появою й розвитком державної влади.

Управління належить до найбільш загальних понять і одержує своє конкретне вираження лише відносно тієї чи іншої галузі знань або сфери виробництва. Чим більш складний і динамічний об'єкт, тим більше він потребує управління, тим глибше треба знати закономірності його розвитку. За наявності зовнішніх і внутрішніх впливів динамічна система може переходити з одного стану в інший, що може привести до подальшого розвитку або руйнування.

У науковій літературі поняття «управління» визначається як цілеспрямований вплив на об'єкт для приведення його в заданий стан. Управління може здійснюватися в різних системах: людина-людина, людина- машина, людина-природа. Ми будемо розглядати управління в системі людина-людина.

Останнім часом в теорії управління виокремився такий його різновид як адаптивне управління, що має гнучкий характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливим внеском в розвитку адаптивних засад управління були здобутки школи людських відносин американського соціолога і психолога Е. Мейо. Він запропонував розглядати будь-яку організацію як певну соціальну систему, що має інтегровану соціальну структуру.

Е. Мейо виявив нову управлінську функцію, яка стосувалася людського фактору й стала іменуватися «управління персоналом». З розвитком цієї школи пов'язані також імена Мері Паркер Фоллет (США, визначила управління як виконання робіт за

допомогою інших осіб, роль особистості в ефективності виробництва), Дугласа Мак-Грегора (теорія „Х” та „У” – різні уявлення керівників про ставлення виконавців до праці), Ф. Герцберга (теорія мотиваційної гігієни), Р. Лайкерта (теорія організаційних модельних систем), С. Арджиріса (теорія групового навчання), А. Маслоу (теорія ієрархії потреб)) Р. Блейка, Дж. Мутона (баланс між виробничими й соціальними потребами).

Однак питання формування організації праці, змісту її конкретних складових розкрито не повною мірою, потребує подальшого розгляду і уточнення.

Постановка завдання. Розглянули питання еволюції, поняття й сутнісної характеристики адаптивного управління

Виклад основного матеріалу дослідження. Витоки адаптивного управління починаються з часів появи й застосування управлінських впливів для регулювання взаємовідносин людей. Дійсно, воля громади у первісному суспільстві була спрямована на зрівняльний розподіл продукту праці серед членів громади незалежно від участі кожного з них.

Пізніше поступово розвивається трудовий спосіб розподілу, що можна розглядати як прояв ознаки адаптивного управління. Важливими наслідками розвитку горизонтальних пластів управління у феодалному суспільстві була можливість васалів обирати сеньйора для укладення феодалної угоди, яка наказувала васалу служити сеньйору, а феодал мав за це виявляти заступництво васалу. Капіталістична формація сприяла накопиченню капіталу для утримання таких соціальних сфер, як освіта, культура, наука тощо.

Наукові дослідження школи людських відносин, що розвивалася на тлі розвитку поведінкових наук, створили наукове підґрунтя для виділення адаптивного управління в окремий різновид. Науковці по-різному розглядають еволюцію адаптивного управління соціальними системами. Так О. Мойсєєв вважає адаптивність природною якістю управління. Поруч із адаптивністю він виділяє такі характеристики управління, як релевантність, цінність, цілеспрямованість, активність, превентивність, прогностичність, інтеграція, консолідація, мотиваційність, демократичність, партисипативність, гуманність, людяність, особистісна орієнтованість.

На думку вченого Мойсєєв, можна моделювати проявлення різних характеристик управління в залежності від потреб організації [5, с. 95–97]. Г. Полякова виділяє три періоди становлення й розвитку адаптивного управління. Перший період вона зв'язує з алгоритмізацією управління в 70-х роках ХХ ст., коли адаптивність

управління була спрямована на процеси пристосування до індивідуальних особливостей розвитку здібностей учнів.

Подальший розвиток засад адаптивного управління, на думку дослідниці, відбувався у 80-90 роки минулого століття. Теорія управління в цей період збагачується знаннями соціології й психології щодо суб'єктно-об'єктних відносин, що уможливило вивчення не тільки технології управління, а й особливості взаємодії учасників освітнього процесу. Третій період розвитку адаптивного управління авторка визначає як період психологізації. Специфікою адаптивних систем освіти й управління ними є розгляд таких процесів, як мотивація, стимулювання, соціальна адаптація, взаємодія, самоуправління [7, с. 7].

Англійські дослідники Т.Берне та Г.Сталкер [4, с. 345] досліджували взаємозв'язок між організаційною структурою підприємства й швидкістю змін оточуючого середовища. Ними встановлено, що за різної швидкості зовнішніх змін треба використовувати адекватні організаційні структури: від бюрократичної до адаптивної, включаючи і проміжні форми.

Дослідники С. Девіс та П. Лоуренс впевнюють у неможливості застосування чистих адаптивних структур без бюрократичних для оптимального управління організацією в мінливих умовах. Вони доводять, що рухомість зв'язків забезпечується не тільки адаптивними структурами, але й гнучким керівництвом, що набуває адаптивного характеру. Адаптивне керівництво розглядається як здатність керівника обирати й поєднувати різні стилі управління залежно від ситуації.

При цьому підвищення адаптивності керівництва досягається за рахунок переформування творчих груп, перепроєктування завдань або модифікації посадових повноважень. Фінський дослідник П. Херсі [11, с. 398-402] описує 2 види поведінки управлінця: задачо-центричний та антропоцентричний, що проявляються у різних комбінаціях залежно від ситуації, відповідного стилю управління керівника й рівня зрілості підлеглих. Згодом у підлеглих виробляється власний стиль поведінки, з'являються традиції і особливий внутрішній порядок, заснований на колективних вимогах і правилах.

Таке явище отримало назву організаційної (або корпоративної) культури. Нині однією з визнаних типологій організаційної культури є класифікація К. Ханді [13], що описує чотири типи організаційної культури. Серед них визначається культура індивідуальності, що орієнтована на людей. В умовах цієї культури існує автономія кожного, що забезпечується високим рівнем зрілості колективу.

Завдання керівника – сприяти підвищенню компетентності кожного працівника. Останнім часом у літературі з'явилося поняття організаційної культури, що адаптується. Така культура притаманна колективам організацій, що знаходяться в мінливих умовах. Керівники таких колективів піклуються про підвищення рівня готовності працівників до введення інновацій і поточної переорієнтації своїх дій за зміни стратегії організації. Г. Єльнікова [1] вбачає витoki адаптивного управління з ситуативної теорії адаптації, що нарівні з ситуативними теоріями глобальної стратегії і управління за результатами відноситься до ситуативного підходу й у 80-ті роки ХХ століття розроблялася в школі соціальних систем та зайняла особливе місце серед сучасних учень про управління.

Теорію адаптації називають ще стратегією пристосування. Вона полягає в тому, що в реальній сучасності будь-яка організація маневрує у розподілі виробництва товарів і послуг між своїми структурними підрозділами і підрозділами в регіоні, а також створює комбінації найбільш вигідних напрямків дій з урахуванням ситуативних чинників зовнішнього середовища.

На думку Г. Єльнікової [1], адаптивне управління з'явилося як об'єктивна необхідність для узгодження різноспрямованих впливів в умовах розвитку ринкової економіки. Появу адаптивного управління вона пов'язує з необхідністю врахування ситуацій нестабільності при розвитку ринково- економічних відносин. На думку авторки, ці ситуації активізують комунікативні стосунки й змінюють внутрішні механізми управлінського процесу.

Тому на основі логічного аналізу акту соціальної взаємодії вчена розробляє концепцію спрямованої самоорганізації, що створює механізм адаптивного управління. Управління стає гнучким і динамічним, враховуючим потреби не тільки суб'єкта, а й об'єкта управлінської діяльності, що інтегрується в спільній меті. Для задоволення власних потреб учасники управлінського процесу поєднують зусилля, необхідно спрямовуючи свої дії на досягнення спільної мети.

Таке управління має адаптивні засади, тому отримало назву адаптивного. Із зазначеного вище можна зробити висновок про те, що у сучасних вітчизняних і зарубіжних вчених немає однозначної думки про еволюцію адаптивного управління.. За напрямом взаємовпливу адаптивне управління є одночасно, і вертикальним, і горизонтальним; за порядком взаємодії, – і субординаційним, і розподіленим. Тому адаптивне управління систематизується таким чином: ^a за суб'єктом управління – поєднує адміністративне й партисипативне (сукупне, разом) управління; ^a за характером

впливу – поєднує зовнішнє управління з внутрішнім (самоуправлінням); ^aза орієнтацією – процесно-цільове, бо орієнтується і на процес, і на результат.

Технологія адаптивного управління складається з порядку дій, методики, способів і засобів їх здійснення. Механізм взаємоузгодження розкриває способи спрямованого впливу (самовпливу) й одночасного вивільнення ступенів свободи для саморозвитку суб'єктів діяльності [2, с. 61].

Українські вчені під адаптивним управлінням розуміють цілеспрямований, психозберігаючий, ресурсозабезпечений процес взаємодії керуючої і керованої підсистем із досягнення планованого результату з врахуванням їх особливостей та середовища [8, с. 12].

Аналізуючи дослідження побудови адаптивної моделі навчання (Є. Ямбург [12]) та організації навчального процесу в адаптивній школі (Т. Шамова, Т.Давиденко, ін. [10]), вони виокремили характерні особливості адаптивного управління далі (АУ) педагогічними системами:

1. У ході АУ створюються умови для кожного учасника педагогічного процесу з їх різними нахилами і здібностями.

2. АУ через властивості його суб'єктів та створювані ними умови вибудовується з фізичної природи, соціальної і духовної – моральної суті людини.

3. АУ, з одного боку намагається максимально враховувати індивідуальність особистості, з іншого – гнучко реагувати на соціокультурні зміни громадянського середовища, набуваючи двосторонньої стратегії.

4. Метою АУ є збереження й розвиток особистості, створення умов для самостійного, свідомого вибору кожною особистістю власної стратегії поведінки, способу існування, напрямів самореалізації й самоудосконалення в контексті людської культури.

5. В умовах АУ підсилюється роль самостійної роботи, самоконтролю, прийомів дослідницької діяльності, уміння самостійно здобувати знання, їх узагальнювати й повідомляти. Природно, що зміст освіти для кожного буде мати свій обсяг і свої пріоритети.

6. АУ потребує від кожного суб'єкта самоуправління й співуправління, рефлексії своєї діяльності, що сприяє самоусвідомленню власних дій і позицій інших учасників педагогічного процесу.

7. В умовах АУ не існує універсальної технології, бо взаємодія його учасників завжди ситуативна. Однією з визначальних ознак адаптивного управління є розвиток

здібності особистості щодо самовдосконалення, де головним є не технологічні аспекти, а гуманістично-особистісні.

8. В АУ визначальне значення має особистість керівника та його взаємодія з підлеглими: довіра, стимулювання до саморозвитку й самоорганізації, підвищення рівня професійної та життєвої компетентності тощо.

Висновки. Вищезазначене підтверджує, що джерелом адаптивного управління науковці вважають інноваційну модель організації навчання.

На нашу думку, це суперечить твердженню, що адаптивне управління вибудовується з фізичної природи, бо результатом процесів моделювання й конструювання є штучні системи, що тільки частково спроможні спрямувати розвиток по природному шляху

ЛІТЕРАТУРА

1. Єльнікова Г. В. Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти : Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. — К., 2005. — 641 с.
2. Єльнікова Г. В. Основи адаптивного управління : курс лекцій / Єльнікова Г. В. — Х. : Видав. гр. „Основа”, 2004. — 128 с.
3. Маслоу А. Самоактуалізація личности и образование личности / Маслоу А. ; Пер. с англ., Предисл. Г. А. Балла. — Киев-Донецк, 1994. — 52 с.
4. Мескон М. Х. Основы менеджмента / Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. ; пер. с англ. — М. : “Дело”, 1992. — 702 с.
5. Моисеев А. М. Качество управления школой : каким оно должно быть / Моисеев А. М. — М. : Сентябрь, 2001. — 160 с.
6. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Ожегов С. И. ; под ред. Н. Ю. Шведовой. — 21 изд. перераб. и доп. — М. : Рус. Яз., 1989. — 924 с.
7. Програма розвитку освітньої системи міста Запоріжжя (2004-2010 рр.) / Заг. ред. Г. В. Єльнікової. — Запоріжжя : ТОВ „ЛПС” ЛТД, 2005. — 124 с.
8. Третьяков П. И. Адаптивное управление педагогическими системами: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / П. И. Третьяков, С. Н. Митин, Н. Н. Бояринцева. / Под ред. П. И. Третьякова. — М. : Центр “Академия”, 2003. — 368 с.
9. Фоллет М. П. Практика управления / М. П. Фоллет. — М., 1992 — 121 с.
10. Шамова Т. И. Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Шамова Т. И., Давиденко Т. М. — М. : Центр “Педагогический поиск”, 2001. — 384 с.

**ЗНАЧЕННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

О. М. Данілов, магістр групи Е 6/1

Науковий керівник - канд. екон. наук, доцент Кравчук Л. С.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проаналізовано значення малого підприємництва в аграрному секторі України, розкрито особливості їх роботи та функціонування та зазначено шляхи та методи розвитку і стимулювання діяльності аграрного бізнесу.

Ключові слова: малий агробізнес, тенденції розвитку малих форм господарювання на селі, підприємницьке середовище на селі, фінансово-кредитна політика держави.

Постановка проблеми. З переходом аграрного сектора України до господарювання в ринкових умовах та формування багатокладної економіки малі форми господарювання на селі набувають специфічних рис, характеризуються наявністю багатьох видів та типів приватних, і в першу чергу, одноосібних, підприємницьких структур [1]. Малий агробізнес виконує важливу роль в українській економіці: насичує ринки сільськогосподарською продукцією та частково вирішує проблему зайнятості на селі. В зв'язку з цим значно посилюється інтерес як до вивчення малого підприємництва та особливостей управління малими формами аграрного господарювання, так і до аналізу тенденцій зміни сучасного стану розвитку малого агробізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку малого підприємництва в сільському господарстві знайшла широке відображення в економічній літературі, зокрема в працях З.С. Варналія, Ю.Е. Губені, В.В. Зіновчука, І.В. Ляшенка, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, Л.В. Романової, П.Т. Саблука. Разом з тим деякі особливості становлення й розвитку сільського малого підприємництва, диверсифікації діяльності сільських жителів потребують подальшого аналізу.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних організаційних форм малих сільськогосподарських підприємств та виявлення проблемних аспектів розвитку малого агробізнесу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. За роки реформ у сільському господарстві України сформована багатокладна економіка, виникли приватні

господарства, асоціації сільськогосподарських господарств, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, закриті акціонерні товариства, приватно-орендні підприємства та сільськогосподарські виробничі кооперативи, які користуються сільськими об'єктами соціальної сфери, побудованими у попередні роки колективними господарствами.

Протягом останніх 10—15 років малі підприємства стали привертати до себе все пильнішу увагу аграріїв у різних країнах світу через те, що малий бізнес довів свою здатність робити суттєвий внесок у рішення проблем зайнятості населення й забезпечувати обсяги сільськогосподарського виробництва у більшості підгалузей [5].

Нині в Україні склались такі види сільськогосподарських підприємств [3, 6]: приватні підсобні господарства громадян (форма виробництва, яка ґрунтується на приватній власності громадян, а також на їхній особистій праці та праці членів їх сімей і є додатковим джерелом прибутків та має споживчий характер); приватні сільськогосподарські підприємства, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, діють на засадах підприємництва і самоврядування та на основі об'єднання земельних наділів та технічних засобів кількох господарств; селянські та фермерські господарства (сімейно-трудова об'єднання жителів села, робота яких пов'язана з землеробством, особистою працею, спрямованою на виробництво товарної маси продуктів харчування, продовольства й сировини і на одержання доходів); сільськогосподарські кооперативи (добровільні об'єднання фізичних і юридичних осіб на засадах членства, об'єднання пайових внесків, участі у спільній сільськогосподарській виробничій діяльності, а керівництво здійснюється виборними особами); акціонерні товариства (підприємства, капітал яких утворюється за рахунок внесків його учасників (акціонерів) шляхом придбання акцій).

Характеризуючи різні види селянських господарств, не можливо віддати перевагу одному з них. Кожна з організаційних форм має як переваги, так і недоліки, що в конкретних умовах проявляється по-різному. До малих аграрних підприємств у сільському господарстві України відносять особисті селянські та фермерські господарства.

Підприємницьке середовище на селі визначається сукупністю умов і факторів, які безпосередньо зумовлюють особливості та можливості становлення, функціонування і розвитку суб'єктів малого підприємництва. Сприятливе середовище – сукупність умов і факторів, що дають змогу забезпечити соціально-економічну ефективність діяльності та сталий розвиток суб'єктів малого підприємництва на селі [1].

Особливості роботи малих підприємств у сільському господарстві обумовлені [4, 5]: сезонним характером отримання продукції при постійному попиті на продовольство протягом року; значним поглибленням галузевої, внутрішньогосподарської і регіональної спеціалізації виробництва; потребою в сучасному технологічному устаткуванні, засобах малої механізації, максимальному скороченні ручної праці; необхідністю міцних організаційно-економічних зв'язків з постачальниками ресурсів та реалізаторами продукції кінцевому споживачу.

Зазначені особливості сільськогосподарського виробництва вимагають створення стабільного внутрішнього й зовнішнього середовища для нормальної підприємницької діяльності. Отже, внутрішнє середовище, в поєднанні з державною підтримкою підприємства в зовнішньому оточенні виступають двома невід'ємними й найважливішими умовами ефективного аграрного господарювання [2].

Першочерговим завданням уряду будь-якої країни є створення сприятливого середовища для створення та розвитку нових форм малих агропідприємств. Це можливе лише за умови їх ефективної фінансово-кредитної підтримки.

Через уповноважені центральні та місцеві органи державної влади та за допомогою спеціальних установ і об'єднань підприємців держава визначає, розробляє та проводить у життя фінансово-кредитну політику щодо підтримки малих підприємств, використовує прямі та непрямі форми фінансової підтримки, формує механізм регулювання ринку позикових ресурсів та контролює додержання встановлених норм його учасниками [6].

Так згідно з Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року № 1158, було передбачено зростання обсягу виробництва валової продукції сільського господарства в 2015 році у 1,6 раза порівняно з 2006 роком, а саме у 2011-2015 рр виробництво валової продукції на суму 693396 млн.грн.

Також збільшення обсягу надходжень до зведеного бюджету України від сплати податків і зборів суб'єктами аграрного сектору в 2,5 раза, що вже у 2011-2015 рр становило 112860 млн.грн надходжень до бюджету. Проте через фінансову кризу та інші причини Програма не фінансувалася по 26 заходах [2].

Як бачимо з таблиці 1, у 2015 році було залучено на 10000 млн грн більше кредитних коштів ніж у 2010 році. Також значну питому вагу в залучених коштах займають обсяги залучених інвестицій, що свідчить про привабливість малого аграрного бізнесу для потенційних інвесторів.

Таблиця 1 Обсяг залучення кредитів та інвестицій у сільське господарство на період до 2015 року (млн. гривень)

Найменування показника	Обсяг кредитів та інвестицій за роками					
	фактичний	прогнозований				
	2006	2007	2008	2009	2010	2015
Сума кредитів,	12700	14000	17000	18500	20000	30000
у тому числі пільгових	3200	8000	10000	12000	13000	17000
Із загального обсягу кредитів:						
довгострокові	4700	5500	7500	9000	12000	18000
короткострокові	8000	8500	9500	9500	8000	12000
Залучення інвестицій,	4905	9800	10600	11900	13300	20000
у тому числі іноземних	1100	2000	3000	5000	6000	8000

Джерело: [5]

В цілому, складна економічна ситуація на селі зумовлена [5]: невідповідністю програм реформування економіки сільського господарства і результатів їх виконання визначеним пріоритетам; незадовільним законодавчим забезпеченням та захистом прав власності селян на землю і майно; недостатнім рівнем фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва та соціальної сфери села; недостатнім стимулюванням впровадження інноваційних технологій та інвестицій в агропромислове виробництво; відсутністю паритетних економічних відносин між аграрним сектором та іншими галузями економіки; відсутністю умов для підвищення рівня продуктивної зайнятості; недостатнім рівнем розвитку інфраструктури аграрного ринку, тінізацією та монополізацією каналів реалізації сільськогосподарської продукції; проведенням неефективної державної політики щодо створення умов для розвитку кооперативних та інших некомерційних об'єднань сільськогосподарських.

Висновки. В сучасних умовах значення малих форм господарювання на селі у формуванні ринку продовольства, створенні робочих місць, забезпеченні продовольчої безпеки країни надзвичайно важливе. Реалізуючи в повній мірі свої переваги, малий агробізнес досконало знає свій ринок, своїх покупців, їхні потреби та потенційні можливості.

Розвиток та аграрного сектору слід забезпечувати шляхом [1, 2, 5]: здійснення чіткого розмежування функцій і повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері розвитку сільських територій; удосконалення на

законодавчому рівні міжбюджетних відносин центральних та місцевих органів виконавчої влади, зокрема тих, що пов'язані з вирішенням питань фінансування проектів комплексного розвитку сільських територій; забезпечення впровадження соціальних стандартів та нормативів у сільській місцевості; визначення пріоритетів розвитку аграрного сектору з урахуванням зональних та регіональних особливостей; створення організаційно-правових умов для розвитку паритетних відносин між аграрним сектором та іншими галузями економіки; здійснення заходів щодо забезпечення розвитку інфраструктури аграрного ринку, диверсифікації каналів реалізації продукції, забезпечення якості та безпеки продовольства; інноваційно-інвестиційного зміцнення матеріально-технічної бази аграрного сектору; удосконалення страхової, кредитно-фінансової та податкової політики у сфері аграрного сектору.

В Україні для розвитку малого підприємництва на селі органи державної влади повинні: розробити законодавчу базу, відповідно до регіональних особливостей та провадити дієві програми реформування на місцях з одночасним врахуванням причин, що перешкоджають організації підприємництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус Г. І. Розвиток малого підприємництва в Україні / Г. І. Білоус // Економіка України. — 2008. — № 2. — С. 34-36.
2. Довідка про виконання державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року, від 19 вересня 2007 року № 1158 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>.
3. Колотуха С. Пошук шляхів реформування кредитних відносин в аграрному секторі економіки / С. Колотуха, К. Мельник // Економіка АПК. — 2005. — № 11. — С. 66-70.
4. Офіційна Інтернет-сторінка Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua>
5. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства аграрної політики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>.
6. Офіційне Інтернет-представництво Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.

УДК 658.012:338;331.108

УПРАВЛІНСЬКА ПРАЦЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ю. В. Кондратюк, магістр

Науковий керівник – канд. екон. наук, асистент Максименко А. Г.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено теоретичні основи впровадження сучасних технологій управлінської праці менеджерів на підприємствах України, їх призначення та роль.

Ключові слова: інновації, технології, управління, управлінська праця.

Постановка проблеми. У наш час важко назвати більш важливу і багатогранну сферу діяльності, чим управління або менеджмент, від якого в значній мірі залежать і ефективність виробництва, і подальше його існування, і якість обслуговування населення, та ін. У зарубіжних країнах накопичений значний досвід управління в області промисловості, торгівлі, кооперації, сільського господарства і т. п. внаслідок безпосередньої участі людей в управлінській діяльності. Він збагачується за рахунок знань основ науки управління, світових досягнень в практичній організації економічних і соціальних процесів.

Реорганізуються старі структури управління і влади, при цьому все більше застосовують зарубіжні методи та підходи до управління. Однак механічне перенесення концепції управління з однієї соціокультури в іншу, сліпе копіювання досвіду тієї або іншої держави практично неможливе і призводить до важких економічних і соціальних наслідків. Менеджмент зумовлений такими базисними чинниками, як тип власності, форма державного устрою, міра розвитку ринкових відносин. Тому розвиток сучасного менеджменту в умовах переходу України до ринкової економіки в значній мірі залежить від цих чинників.

Упровадження ринкових відносин у практику господарювання вимагає принципової зміни методів управління на всіх рівнях управлінської ієрархії. Це висуває необхідність вивчення нових підходів і форм управління, зокрема, менеджменту як особливого типу управління.

А тому, наразі дослідження особливостей управлінської праці та впровадження інновацій на підприємстві, в нашій ситуації є неабияк доцільною та актуальною. Сучасні зміни та проблеми в нашій державі обумовлюють проведення даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням запровадження інновацій у процес управління персоналу приділили такі вітчизняні та зарубіжні автори: Балабанов І.Т., Баранчєєв В.П., Дрофа В.В, Маслов Є.Б., Мордовін С.К., Лобанова Т.Н, Трифілова А.А., Кібанов А.Я. та інші.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження управлінської праці та відстеження її ролі в процесі впровадження інновацій на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під організацією управлінської праці розуміють порядок, правила службової поведінки в апараті управління, спрямовані на виконання поточних та перспективних завдань керівниками, фахівцями та іншими працівниками управління відповідно до діючих посадових інструкцій та положень про структурні підрозділи.

Організація праці в апараті управління ґрунтується на розробці комплексу регламентів, які визначають місце і роль кожного структурного підрозділу апарату управління і кожного працівника в системі управління, порядок взаємозв'язків між ними, норми взаємовідносин усередині апарату управління, форми впливу на діяльність об'єкта управління, способи контактів з навколишнім середовищем.

Спираючись на теоретичні засади менеджменту, можна визначити, що процес управління персоналом включає такі функції:

Планування → це постановка цілей, розробка правил і послідовності дій, розробка планів і прогнозування деяких можливостей у майбутньому.

Організація → це постановка завдань перед кожним підлеглим, поділ на відділи, делегування частини повноважень підлеглим, розробка каналів управління і передачі інформації, координація роботи підлеглих

Мотивація → це спонукання працівників до сумлінної й ініціативної праці, реалізації організаційних цілей. Мотивація досягається насамперед завдяки забезпеченню збігу організаційних і особистість цілей.

Контроль → це встановлення відхилень від вимог за кількістю і якістю роботи, рівня продуктивності, перевірка відповідності виконуваних робіт встановленим стандартам, нормам.

Саме основним функціям управління персоналу слід приділити значну увагу, оскільки від їх правильного трактування та застосування залежить ефективна організація праці та функціонування підприємства загалом. Для того, щоб ці функції працювали і мали успіх у їх використанні потрібно застосовувати та впроваджувати нові методи управління кадрами, управлінським процесом, технології організації праці та ін., тобто підвищувати рівень інноваційного розвитку на підприємстві.

У термін «інновація» вкладають два поняття. Інновація – це, по-перше, нововведення, тобто новий або вдосконалений продукт, послуга, технологія, впроваджені на ринку, виробничо-господарської діяльності, споживанні, суспільного життя; по-друге, це процес здійснення змін, впровадження нововведень. Інновація створюється в результаті досліджень і відкриттів, матеріалізує наукові і практичні рішення. Її основна властивість – новизна, яка оцінюється як за технічними параметрами застосовності, так і з ринкових позицій щодо комерційної результативності.

Інноваційна стратегія управління персоналом в більшій мірі орієнтована на швидкі зміни у виробництві, нову технологію, динамізм зовнішнього оточення, конкуренцію. Такий підхід до проблеми управління кадрами ставить у главу кута людські цінності, зростання кваліфікації персоналу, адаптацію кадрів до мінливих економічних умов [1, с.102]. Зміни середовища і цілей функціонування підприємства призводять до необхідності переорієнтації практики кадрової роботи. В основі цих змін лежить вимога інтеграції функцій з управління кадрами, працею і соціальними процесами як необхідна умова вирішення комплексу завдань по використанню людського фактору на виробництві.

Сьогодні істотно змінилися умови, у яких кадрова служба розвивається. Ці зміни пов'язані з переходом стійкого в часі дефіциту трудових ресурсів до їх надлишку. Головними резервами стають краще використання кадрів, оптимальний їх розподіл по робочих місцях, зростання навантаження на кожного члена колективу. Скорочення чисельності персоналу – найважливіший важіль підвищення ефективності виробництва на першому етапі переходу до ринкової економіки.

Зменшення чисельності працівників повинне бути компенсовано більшою інтенсивністю праці, а виходить, і більш високою кваліфікацією працівника. У зв'язку з цим зростає відповідальність кадрових служб у виборі напрямків кваліфікаційного росту працівників, підвищення ефективності форм навчання і стимулювання їх праці [5, с. 34]. Реалізація перебудови кадрової політики на підприємстві тягне за собою розширення функціональних обов'язків працівників кадрових служб, підвищення їх самостійності у вирішенні кадрових проблем.

Відбір персоналу на підприємствах і в організаціях значно змінився, що також є результатом нової політики управління організацією. При наборі персоналу, як правило, проводяться конкурси на заміщення вакантних посад. При прийомі на роботу, персонал обов'язково проходить тестування, яке показує не тільки кваліфікацію особи, а й її емоційний стан [4, с. 202].

Нововведення у кадровій роботі – результат упровадження в практику кадрової роботи організації кадрової інновації, яка полягає у зміні трудових, міжособистісних та інших відносин працівників, рівня трудового потенціалу (знань, вмінь, навиків), морального та психологічного клімату організації, функціональних взаємозв'язків і функціонального розподілу праці, матеріального добробуту працівників, що спричиняє появу додаткового економічного і соціального ефекту [2, с.456].

Упровадження кадрової інновації може вимагати від підприємства змін у підготовці персоналу, наймання спеціально підготовлених працівників, психологічної підтримки персоналу, інформаційного та фінансового забезпечення.

За даними аналітичної довідки, які представлені Міністерством освіти і науки України, Українським інститутом науково-технічної і економічної інформації за 2014 рік найменш профінансованим напрямом інноваційної діяльності являється "Навчання та підготовка персоналу", що становить 363,30 тис. грн. або 0,3%. У попередні роки цей напрям теж був найменш профінансований, однак обсяг фінансування його та питома вага у 2014 р. значно зросли (майже у 10 разів).

Висновки. Отже, виходячи з проведеного дослідження можна зробити висновок, що в сучасних умовах підвищеної конкуренції та швидким темпом просування нових технологій та умов праці європейських підприємств, на ринках вимагають від українських інтенсивного впровадження інновацій у практику управління персоналом.

Для цього необхідно: зрівняти рівень людських ресурсів до інноваційних процесів організації; мотивувати персонал введенням нових підходів та методів заохочення; персонал – одне з аспектів нововведень, та ін.

Успішне впровадження нових інноваційних технологій в організацію праці підприємства, удосконалення робочих місць, якісний підбір персоналу та покращення сприятливих умов для організації роботи кадрів допоможуть українським організаціям піднятися на новий рівень скласти конкуренцію зарубіжним підприємствам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакуров Т. Об'єднання малих і середніх підприємств / Т. Бакуров, С. Заславський // Питання економіки, 2004. — № 11. — С. 22-29.
2. Галькевич Р. С. Основи менеджменту / Р. С. Галькевич, В. И. Набоков. — М., 2008. — 467 с.
3. Кабанов А. Я. Управління персоналом організації / А. Я. Кабанов. — М., 2000. — 435 с.
4. Управление персоналом организации: Учебник / Под ред. Кибанова А. Я. — М. : ИНФРА-М, 2007. — 638 с.

ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В. В. Мерзлікін, магістр

Науковий керівник – д-р. екон. наук, професор Клочан В. В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто теоретичні основи стратегічного управління аграрними підприємствами в сучасних умовах. Надані рекомендації по обґрунтуванню вибору стратегії розвитку конкретного аграрного підприємства.

Ключові слова: аграрний, сектор, стратегія, розвиток, підприємств.

Постановка проблеми. Як відмічається у Стратегії розвитку аграрного сектору економіки (на період до 2020 року), першочерговість уваги до аграрного сектору зумовлюється незамінністю сільськогосподарської продукції та продовольства в життєдіяльності людини і суспільства, його винятковою соціальною значимістю.

Аграрний сектор України з його базовою складовою, сільським господарством є системоутворюючим в національній економіці, що формує фактори збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку держави, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки, утворює ринок сільськогосподарської продукції та продовольства. Український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, що на даному етапі може стати локомотивом розвитку національної економіки, дати імпульс інвестиційному, технологічному та соціальному піднесенню у державі [1].

Специфіка діяльності аграрних підприємств в ринкових умовах вимагає продовження досліджень у напрямку формування й вибору стратегій розвитку. Проблеми стратегічного управління розвитком підприємств займають все більше місця в теоретичних дослідженнях і практичній діяльності менеджерів. Однією з самих недосліджених є проблема побудови адаптованих до національних умов України організаційно-економічних і управлінських механізмів формування і реалізації стратегії розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим питання щодо розробки стратегій розвитку підприємств на основі стратегічного аналізу їх діяльності присвячені праці провідних учених: І. Ансоффа, П. Друкера, М. Мескона, А.А. Томпсона, Ф. Котлера, М. Портера, Р. Фатхутдінова, Е. Чемберлена, Дж. Стрікланда.

Теоретичні, методологічні та практичні аспекти формування і реалізації стратегій розвитку підприємств знайшли відображення у роботах вітчизняних вчених-економістів: О. Віханського, В. Власова, П. Гайдуцького, В. Жмайлова, М. Зубця, В. Месель-Веселяка, П. Саблука, О. Шпикуляка та ін.

Постановка завдання. Мета статті: аналіз теоретичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо вибору аграрними підприємствами стратегії розвитку в сучасних умовах нестабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи наукові роботи більшості зарубіжних і вітчизняних вчених, бачимо, що максимізація прибутку не може бути єдиним критерієм розвитку підприємства. Варто ще раз згадати вислів Р.М. Гранта: «Прибуток для бізнесу – все одно як дихання для життя. Без дихання життя неможливе, але воно не є ціллю життя. Прибуток – важливий для корпорації, але не є способом її існування».

Саме тому в сучасному стратегічному менеджменті домінує багатоцільовий підхід: задоволення інтересів власників капіталу та споживачів продукції є стратегічними економічними цілями підприємства.

Сучасні умови господарювання – це сукупність чинників господарського середовища, які за останні декілька років суттєво впливають в агропромисловому комплексі на здійснення господарської діяльності і використання її результатів в економіці [3].

В Україні протягом останнього десятиліття, з урахуванням впливу кризи на економіку в цілому, більшість аграрних підприємств, змушені були застосувати захисну очікувальну стратегію управління, направлену на збереження ролі і впливу підприємства на ринках збуту продукції. Відсутність комплексного підходу при обґрунтуванні та визначенні пріоритетних напрямів стратегій розвитку, приводить до поразки аграрних підприємств в конкурентній боротьбі. Подолання спаду в українській економіці напряму залежить від того, як скоро будуть засвоєні та використовуватися в практичній діяльності передові методи стратегічного управління.

Стратегічними цілями розвитку аграрного сектору є:

- гарантування продовольчої безпеки держави;
- забезпечення прогнозованості розвитку та довгострокової стійкості аграрного сектору шляхом розвитку різних форм господарювання;
- сприяння розвитку сільських населених пунктів та формування середнього класу на селі шляхом забезпечення зайнятості сільського населення та підвищення рівня доходів;

- підвищення рівня інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції, ефективності галузей, забезпечення стабільності ринків;
- розширення участі України у забезпеченні світового ринку сільськогосподарською продукцією;
- раціональне використання земель сільськогосподарського призначення та зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на навколишнє природне середовище [1].

На що в сучасних умовах керівникам, менеджерам слід звернути увагу та з чого починати?

Перш за все слід визначити для себе, що таке стратегія? Існує багато трактувань стратегії. Найбільше нам імпонує визначення за А. Стріклендом та А. Томпсоном, які визначають стратегію як план управління підприємством, спрямований на зміцнення його позицій, задоволення потреб споживачів і досягнення поставлених цілей [2].

При розробці, обґрунтуванні вибору стратегії, керівникам аграрних підприємств слід розуміти, що повинен бути використаний комплексний системний підхід, адже стратегія, як комплексний план підприємства на перспективу має ієрархічну будову.

В залежності від типу підприємства (багатопрофільного чи вузькопрофільного), стратегія може мати чотири чи три рівні, до якої входять:

- корпоративна (загальна) стратегія, що одночасно є портфельною;
- конкурентні (ділові, бізнесові) стратегії
- функціональні стратегії;
- операційні стратегії.

У вузькопрофільному підприємстві стратегія має три рівні, в якій корпоративна стратегія є одночасно конкурентною (діловою, бізнесовою).

Під час вибору стратегії із альтернативних, менеджерам, керівникам підприємств і організацій слід брати до уваги значну кількість чинників щодо самого підприємства, а також середовища, в якому воно працює. До чинників варто віднести: цілі підприємства, пріоритети його власників, фінансовий, виробничий кадровий, трудовий потенціал підприємства, розмір підприємства, на якій стадії життєвого циклу воно знаходиться, його конкурентні переваги, фактор часу, ступінь залежності від зовнішнього середовища.

Провівши SWOT-аналіз діяльності конкретного аграрного підприємства, сформувавши відповідну інформацію про наявні слабкі місця, шляхи уникнення можливих загроз виробничо-фінансової діяльності підприємства, виявлення внутрішніх можливостей, потужностей та ресурсів підприємства, а також вплив факторів зовнішнього середовища, їх силу, масштабність і значущість, дана інформація повинна бути використана при проведенні оцінки та виборі стратегічних зон господарювання і стратегії розвитку конкретного аграрного підприємства [3].

У світовій практиці виокремлюють три основних види стратегій розвитку підприємства, кожний з яких повністю обґрунтований специфікою виробництва:

1) стратегія зростання (розвитку) відображає намір підприємства збільшувати обсяги продажу, прибутку, капіталовкладень, закріпити та утримувати позиції лідера, мати свої унікальні конкурентні переваги;

2) стратегія стабілізації (сталості) характеризує прагнення підприємства зберегти досягнуті обсяги виробництва в умовах суттєвої нестабільності обсягів продажу і прибутку, досягти ринкової рівноваги, збільшити ринкову частку, максимізувати прибуток;

3) стратегія виживання – оборонна стратегія в умовах глибокої кризи діяльності підприємства. Основна ціль даної стратегії - уникнення ймовірності банкрутства, забезпечення беззбитковості виробництва.

Принципами розвитку аграрного сектору у сфері організації аграрного виробництва є:

- збалансованість його розвитку за економічними, соціальними та екологічними критеріями;

- створення умов для формування заінтересованого в довгостроковому ефективному господарюванні відповідального користувача (власника) землі;

- розвиток різних форм господарювання за умови пріоритетності формування господарств, що мають велику соціально-економічну роль для сільських громад [1].

Для більшості сільськогосподарських підприємств України бажано застосувати стратегію зростання, хоча більшість підприємств використовують стратегію виживання.

Для кожної стратегії розроблюють відповідний комплекс дій з її реалізації. Наприклад, для стратегії виживання керівництву аграрного підприємства слід розробити дієві заходи по забезпеченню високого рівня продуктивності; організації дієвої ефективної системи матеріального і морального стимулювання працівників;

використання ресурсозберігаючих технологій; мінімізувати собівартість виробництва; скоротити збиткові напрями діяльності; дотримуватися агротехнологічних вимог ведення землеробства та скотарства та інше [2].

Для стратегії стабілізації керівництву аграрного підприємства слід активізувати маркетингову діяльність, періодично проводити моніторинг ринку, стимулювати збут та постійно співпрацювати з офіційними дилерами; диференціювати виробництво у напрямі підвищення якості продукції; збільшувати масштаби виробництва; застосовувати збутову кооперацію; техніко-технологічну модернізацію; поглиблювати спеціалізацію та концентрацію виробництва.

Для стратегії зростання бажано удосконалювати й активізувати апробацію нових перспективних напрямів діяльності, виробництво унікальної для даного ринку продукції; диверсифікувати виробництво; проводити та впроваджувати у виробництво результати науково-дослідної діяльності, створювати інформаційні центри; реалізовувати інвестиційні проекти; поліпшувати якісний склад працівників, сприяти підвищенню кваліфікації, матеріального стимулювання; впроваджувати органічне землеробство.

Реалізація стратегії неможлива без стратегічного контролю, прогнозування та коригування у відповідності до цілей та змін зовнішнього середовища.

Визначивши загальну ідею розвитку конкретного аграрного підприємства, тобто окресливши логіку майбутнього руху, використовуючи SWOT-аналіз, керівництву підприємства слід побудувати функціональні стратегії реалізації загальної ідеї. Для цього слід виділити усі проблеми та переваги, які має конкретне аграрне підприємство та напроти кожної з них вказати найбільш загальні рішення. Потім ці рішення деталізувати за функціональними напрямками: виробництво, фінанси, маркетинг, кадри, організаційна культура.

Розроблені таким чином функціональні стратегії лише дозволяють швидше та раціональніше досягти загальної мети підприємства: прибутковості, високого рівня культури, професіоналізму управління. Ефективність функціональних стратегій залежить від правильно сформованих та реалізованих в практичній діяльності операційних стратегій, тобто вузьких стратегій для основних структурних підрозділів підприємства, що не є самостійними.

Реалізація обраної стратегії передбачає діяльність керівництва, що спрямована на модернізацію, в разі необхідності, системи управління, приведення її до відповідності зі стратегічними цілями організаційної структури підприємства, виділення необхідних ресурсів, а також підготовку персоналу. Іншими словами,

стратегічний менеджмент формується таким чином, щоб допомогти керівництву організації передбачати тенденції розвитку бізнесу, відслідковувати зовнішній вплив на організацію [2].

Управління реалізацією стратегії передбачає визначення завдань, встановлення їх пріоритетності відповідно до значущості для реалізації стратегії, строків їх здійснення, відповідальних виконавців із зазначенням їхніх прав та повноважень, контрольних показників та форм контролю.

Вся діяльність сільськогосподарських підприємств мусить обов'язково базуватися на точному і вивіреному знанні потреб цільового ринку і споживчого попиту, оцінці та врахуванні умов виробництва в найближчий час і на перспективу. Формування стратегії розвитку аграрних підприємств повинно ґрунтуватися на: забезпеченні перманентного підвищення якості продукції, її привабливості для споживача; оптимізації пропозиції товарів і доступних споживачеві цін; створенні ефективної збутової мережі на основі стабільних контактів з посередницькими торговими фірмами та агенціями; врахування національних особливостей та специфіки запитів споживачів у різних регіонах [3].

Висновки. Таким чином, роль стратегічного менеджменту для українських підприємств визначається умовами їхньої діяльності, що кардинально змінилися в пореформений час, високим рівнем нестабільності зовнішнього середовища, інтеграційними процесами, які відбуваються, глобалізацією бізнесу. За нинішніх умов відсутність розробленої стратегії розвитку та комплексу заходів з її реалізації гальмує розвиток підприємства або взагалі призводить до кризи та зникнення його з ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки (на період до 2020 року) (проект) / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>. Назва з екрана.
2. Осовська Г. В. Стратегічний менеджмент: теорія та практика / Г. В. Осовська, О. Л. Фіщук, І. В. Жалінська. — К. : Кондор, 2003. — 193 с.
3. Сіренко Н. М. Стратегічне планування антикризового розвитку сільськогосподарських підприємств / Сіренко Н. М. // Економіка АПК. — 2006. — № 2. — С. 24-26.

УДК 65.014.1

ПЛАНУВАННЯ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

В. В. Мілляр, магістр

Науковий керівник – канд. екон. наук, асистент Максименко А.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проведено дослідження поняття «планування» як функції управління, розглянуто систему та методи планування, акцентовано увагу на функції планування в аграрних підприємствах

Ключові слова: планування, управління, аграрні підприємства, види планів, мета підприємства.

Постановка проблеми. Функція планування як із основних функцій управління одержало принципово нового змісту, оскільки потреба у ньому обумовлена масштабами усупільнення виробництва. Розширення горизонтів планування означає, що виконує як оперативні завдання, а й завдання перспективного розвитку, є новим моментом планування. Його призначення як функції управління полягає у прагненні наскільки можна завчасно врахувати його внутрішні і зовнішні чинники, щоб забезпечити сприятливі умови для нормального функціонування та розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань, що стосуються планування як функції управління займалися : П. Друккер, Д. Хан, М. Портер, Ендрю С. Гроув і інші.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз планування як функції управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління – це процес, в якому діяльність, спрямована на досягнення цілей організації, розглядається не як одноразова дія, а серія безперервних взаємопов'язаних дій функцій управління. Найбільш оптимальний набір включає такі функції: планування, мотивацію, координацію, організацію, керівництво, розпорядливість, оцінку, представництво й ведення переговорів чи укладання угод прийняття рішень, дослідження, добір персоналу, контроль, комунікацію.

Призначення планування як функції управління полягає в намаганні завчасно врахувати за можливістю всі внутрішні та зовнішні фактори, що забезпечують сприятливі умови для нормального функціонування і розвитку підприємств. Воно передбачає розробку комплексу заходів, які визначають послідовність досягнення конкретних цілей з урахуванням можливостей найефективнішого використання ресурсів кожним виробничим підрозділом і всією фірмою. Тому планування повинно забезпечити взаємозв'язку між окремими

структурними підрозділами фірми, які включають всю технологічну ланку: наукові дослідження і розробки, виробництво та збут. Ця діяльність опирається на виявлення та прогнозування споживчого попиту, аналіз й оцінку наявних ресурсів та перспектив розвитку господарської кон'юнктури. Звідси випливає необхідність зв'язку планування з маркетингом та контролем з метою постійного коригування показників виробництва і збуту слідом за змінами попиту на ринку.

В залежності від змісту, мети і завдань виділяють такі форми планування та види планів:

1. Форми планування в залежності від тривалості планового періоду:

- перспективне планування (прогнозування);
- середньострокове планування;
- поточне (бюджетне, оперативне) планування.

2. Види планів:

а) в залежності від змісту господарської діяльності — плани науково-дослідницьких та дослідницько-конструкторських робіт; виробництва і збуту; матеріально-технічного постачання; фінансовий план;

б) в залежності від організаційної структури підприємства (фірми) — плани виробничої ділянки; плани дочірньої компанії.

Планування — це початковий етап управління. Однак це є не єдиний акт, а процес, який триває до завершення комплексу операцій, що плануються. Планування містить у собі визначення:

- кінцевої та проміжної мети;
- завдань, вирішення яких необхідне для досягнення мети;
- засобів та способів їх вирішення;
- необхідних ресурсів, їх джерел і способу розподілу .

Найважливішою функцією управління підприємством є планування його діяльності.

Планування являє собою процес визначення цілей, яке підприємство передбачає досягти за певний період, а також засобів, шляхів та умов її досягнення.

Планування об'єднує структурні підрозділи підприємства загальною метою, надає усім процесам однонаправленість і скоординованість, що дозволяє найбільш повно і ефективно використовувати ресурси, комплексно, якісно та швидко вирішувати різноманітні завдання.

Під плануванням розуміють вид управлінської діяльності, який визначає перспективу та майбутній стан організації. З допомогою планування створюється орієнтир майбутньої діяльності організації.

Загальна мета внутрішньої координації діяльності підприємства скласти уяву про дійсний стан справ на підприємстві, визначити власні сильні та слабкі сторони і досягти бажаного результату.

Фахівці ринкової економіки виділяють такі позитивні результати формального планування:

- воно примушує керівників перспективно мислити;
- змушує чітко визначити свої завдання;
- робить підприємство більш підготовленим до ринкових змін;
- дає можливість застосувати контроль.

Система планування на підприємстві складається з розробки й застосування як перспективних так і поточних планів. Існує прямий зв'язок між успіхом підприємства і плануванням їхньої діяльності.

Для того, щоб функція "Планування" досягла цілей, вона повинна ґрунтуватися на таких принципах:

- а) принцип повноти.

Планування повинне охоплювати всі галузі діяльності підприємства, усі дії та операції управління. Якщо при плануванні щось випаде з сфери уваги менеджера, то неминуче виникнення зривів узгодженості;

- б) принцип точності.

При плануванні потрібно максимально досягти високої точності в кількісних та якісних показниках.

- в) принцип безперервності.

Планування досягає поставлених цілей тоді, коли воно здійснюється безперервно.

- г) принцип масовості.

Обґрунтовані плани можуть бути розроблені тільки при залученні до процесу планування співробітників, які виконуватимуть ці плани.

До підфункцій планування відносяться: цілевстановлення, прогнозування, моделювання, програмування.

Мета планування полягає в створенні системи планових документів, які визначають зміст та певний порядок дій для забезпечення тривалого існування організації.

Схематично процес планування в організації можна представити як послідовність таких етапів:

1. Встановлення цілей діяльності організації, які визначають очікуваний або бажаний стан організації.

2. Розробка стратегії діяльності організації - безпосереднє опрацювання шляхів, якими організація досягатиме очікуваних результатів.

Мета – це кінцевий стан, якого організація прагне досягти в певний момент у майбутньому (ідеальне уявлення про майбутні рубежі фірми).

Цілі, сформульовані з урахуванням зазначених вимог, виступають своєрідними нормативами, за допомогою яких менеджер може робити висновки про ефективність своєї майбутньої практичної діяльності.

Будь-яка організація має багато різноманітних цілей, сукупність яких утворює складну структуру. Це передбачає необхідність класифікації цілей. Цілі організації можна класифікувати за кількома критеріями.

Глобальна мета – характеризує погляд на причину існування організації з точки зору суспільства. Глобальна мета – це уявлення про суспільне призначення організації.

Місія організації – характеризує погляд на причину існування організації з точки зору самої організації. Місія деталізує статус організації, надає орієнтири для визначення її задач.

Задачі організації – це заяви організації про те, як, за допомогою чого вона збирається виконувати свою місію. Задачі організації формуються у конкретних показниках діяльності і розраховані на певні строки. Вони являють собою специфічні для даної організації шляхи реалізації місії. Організації, як правило, встановлюють декілька задач.

Встановлення цілей є першою фазою в процесі планування. Тому ефективність планування багато в чому залежить від якості реалізації цієї фази.

Висновки. Планування – це прогнозування (визначення) параметрів керованого процесу (або результатів його діяльності) на основі співставлення інформації про потреби зовнішнього середовища в результаті діяльності цього об'єкта і його можливостей з урахуванням розвитку самого об'єкта, що направлено на досягнення поставленої перед системою мети.

Управління являє собою ціленаправлену координацію суспільного виробництва. Це управління машинами, механізмами і т. п. При цьому здійснюється і управління людьми та їх відносинами, які виникають у процесі виробництва.

У ринкових умовах організація, планування, мотивація, контроль і регулювання, які необхідні для формування і досягнення цілей, повинні бути як результативними, так і ефективними.

Планування виконує велику роль, вирішуючи питання про те, якими повинні бути цілі організації, що повинна робити організація і як це робити. Саме за допомогою планування керівництво підприємства прагне встановити основні напрями для прийняття рішень, які забезпечать цей процес як єдине ціле.

Таким чином, сутність планування, як функції управління підприємством, полягає в обґрунтуванні цілей і шляхів їх досягнення на основі виявлення комплексу завдань і робіт, а також визначення ефективних методів, способів і ресурсів усіх видів, необхідних для виконання цих завдань та встановлення їх взаємозв'язку. Планування є основною ланкою та організаційним початком всього процесу реалізації цілей підприємства.

Розглядаючи планування у вузькому розумінні, його можна визначити як систематизовану підготовку рішень. Планування, з цієї точки зору, означає системну підготовку до формування майбутнього стану підприємств. Головний сенс планування полягає у підвищенні ефективності діяльності підприємства шляхом цільової орієнтації та координації всіх процесів, виявлення ризиків і зниження їх рівня, підвищення гнучкості й адаптованості до змін.

Основними загальними функціями управління підприємства є планування і прогнозування, організація, координація і регулювання, активізація і стимулювання, облік, аналіз і контроль.

Планування у структурованій за різновидами управлінській діяльності є основою для прийняття управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гроув Ендрю С. Высокоэффективный менеджмент / Эндрю С. Гроув / Пер. с англ. — М. : Филинь, 1996. — 148 с.
2. Друкер Пітер. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво / Пітер Друкер / Пер. з англ. — К. : Україна, 1994. — 320 с.
3. Портер М. Стратегія конкуренції / М. Портер — К. : Основи, 1997. — 250 с.
4. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга: пер. с нем. / Д. Хан — М. : Финансы и статистика, 1997. — 245 с.
5. Хан Д. Экономика предприятия: Пер. с нем. / Д. Хан — М. : ИНФА-М, 1999. — 195 с.

**УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВАХ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

С. О. Муравський, магістр

Науковий керівник - канд. екон. наук, доцент Колесник В. М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто теоретичні аспекти процесу управління економічною безпекою та підходи до вирішення економічних завдань в умовах кризи. Визначено ефективність управління нею у лісових господарствах.

Ключові слова: управління, методи управління, економічна безпека.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світової економіки, з огляду на глобальні тенденції, все гострішого значення набуває забезпечення економічної безпеки держави.

Починаючи з переходу до ринкової економіки в Україні спостерігався поступовий спад виробництва в більшості галузях економіки і лісове господарство – не виключення. На сучасному етапі спостерігається ситуація, коли підприємства працюють в умовах невизнаності, непередбачуваності, не маючи впевненості в подальшій підтримці з боку держави та сприятливості економічного середовища всередині нашої держави. Особливо це стосується державних підприємств, які мають високий ризик не те що втратити високий та стабільний економічний рівень, але й взагалі зникнути з продовольчої карти України. Під економічною безпекою розуміють спроможність підприємства захищатися від негативних зовнішніх та внутрішніх економічних явищ, чинників та спроможність їх усунути максимально ефективно та швидко. В науковій праці О.І. Барановського звертається увага на всеосяжність проблеми економічної безпеки, вплив її на всі галузі економіки країни та наводиться розгорнуте визначення, в якому увага акцентується на захищеності фінансових інтересів усіх рівнів, забезпеченості фінансовими ресурсами, збалансованості підсистем національної економіки, наявності та якості фінансових інструментів і послуг.

Якщо зосередити увагу на нашій країні, то внутрішні проблеми з економічною безпекою, на нашу думку є недосконалість державного регулювання соціально-економічних процесів. З цього і випливає: спад виробництва та погіршення зовнішньоторговельного балансу разом зі збереженням його від'ємного сальдо, подальше поглиблення платіжної кризи та рівня “тінізації” економіки, зростання рівня заборгованості перед бюджетом нарахованих сум штрафних санкцій, низькі обсяги

іноземних інвестицій та ін. Проаналізуємо організації більш вузької сфери – лісові господарства, які переживають не найкращі часи, але тримаються за рахунок своїх природних ресурсів та стабільності попиту в Україні на лісо пиломатеріали. Не менш важливим фактором стабільності більшості лісових господарств, і навіть основним являється досвідчене та грамотне управління економічною безпекою підприємств, які не зважаючи на постійні зміни в політико-економічній сфері держави мають стабільну ситуацію та, згідно фінансовій звітності, мають позитивну динаміку прибутковості організацій, що, на нашу думку є головним якісним показником діяльності будь-якого підприємства. Для забезпечення економічної безпеки для підприємства важливо враховувати розміщення підприємства, природні ресурси, трудовий потенціал підприємства, освітньо-кваліфікаційний рівень працівників підприємства, рівень забезпечення населення тощо.

А тому дослідження особливостей управління економічною безпекою, в даній ситуації, лісових господарствах є доцільною та актуальною. Сучасні зміни та проблеми в нашій державі обумовлюють проведення даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження особливостей управління економічною безпекою у підприємствах знайшли належне відображення у наукових працях багатьох зарубіжних вчених: Адама Сміта, Джона Кейнса, Ірвінга Фішера, та вітчизняних – О. І. Барановський, М.О. Бендіков Н.М. Капустін, В.І. Шликов, О.М Гусак, Є.І. Цурик, П.М. Третьак, В.І. Парпан, М.В. Чернявський В.І. Бойко та інших, в процесі вивчення методології деякі аспекти залишаються недослідженими і потребують подальшого розгляду.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення та дослідження особливостей управління економічною безпекою у лісових господарствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним завданням будь-якого лісового господарства України, в першу чергу є ефективно та доцільне управління державними лісовими ресурсами (організація та регулювання посадкових робіт, деревообробка та виготовлення готових лісо пиломатеріалів) контроль над мисливською діяльністю (надання ліцензій для сезонного полювання), оптова та роздрібна реалізація готової продукції та багато іншого. Попит на продукцію досліджуваних лісових підприємств області зберігається на достатньо високому рівні, причиною цьому слугує низький рівень конкуренції виробників пиломатеріалів та іншої подібної продукції. Всі лісові господарства країни поділяються на великі лісництва, які в свою чергу включають в себе менші (філії), які майже повністю підпорядковуються та залежать від великих підприємств. Тому політика лісового

господарства в сфері управління економічною безпекою несе за собою відповідальність за свої філії, іншими словами невдале та непрофесійне управління може призвести до занепаду одразу кількох підприємств різних районів.

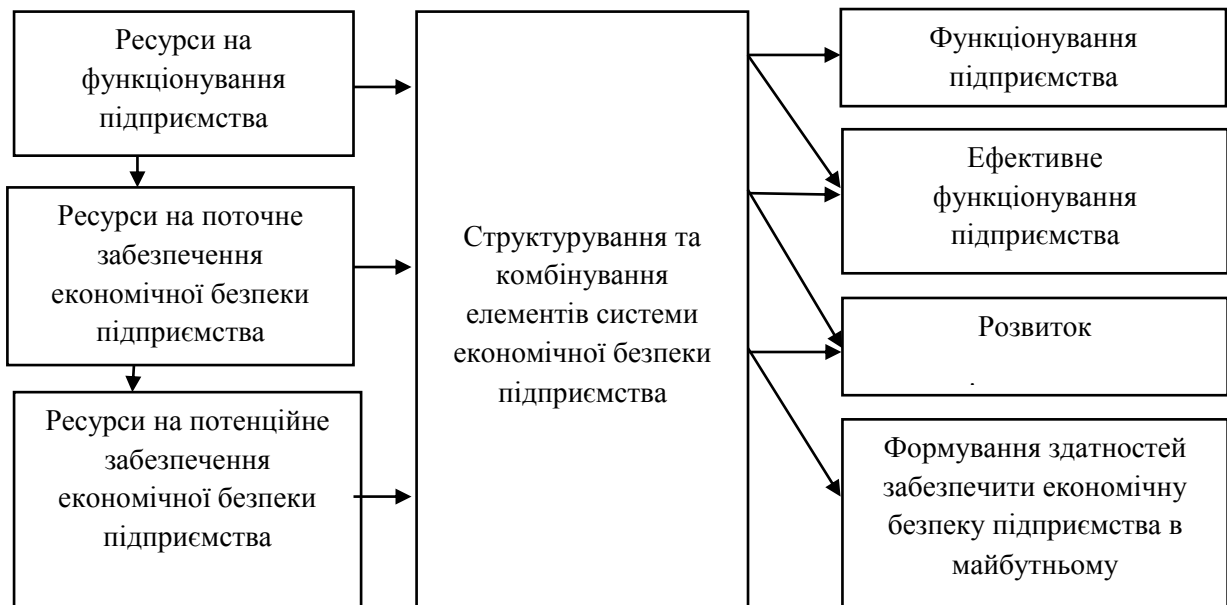

Рис. 1 – Система економічної безпеки підприємства

Джерело: [1]

З метою виявлення наявних резервів, наявних проблем і тенденцій розвитку лісового господарства та розробки конкретних рекомендацій і пропозицій, спрямованих на сприяння подальшого ефективного розвитку лісових господарств було проведено комплексний економічний аналіз функціональної ефективності та фінансового стану державних лісгосподарських підприємств Миколаївської області. Для проведення комплексного економічного аналізу функціональної ефективності та фінансового стану державних лісгосподарських підприємств було зібрано і опрацьовано показники статистичної бухгалтерської, економічної, фінансової й іншої звітності державних лісових господарств Миколаївської області.

Проведене дослідження надало змогу зробити висновок про загалом достатньо високий рівень ефективного ведення фінансово-господарської діяльності державних лісгосподарських підприємств, що пояснюється досить високим професійним рівнем працівників економічних та інших служб. Водночас, спостерігаються деякі негативні тенденції в розвитку окремих територій та певних показників, які характеризують фінансово-господарський стан державних лісгосподарських підприємств, а саме:

- відсутність системи управлінського аналізу, що не дає змоги здійснювати планування роботи в часі, задовольнити обмін інформацією, оцінювати можливості виконання робіт власними силами, або використання потенціалу підрядчиків;

- неврегульованість постійності права держлісгоспів на використання лісових ресурсів державного значення, необхідність його щорічного підтвердження та залежність цього права від рішень місцевих органів влади;

- правова неврегульованість підстав для отримання з державного бюджету необхідного фінансування, а також порядку його отримання і використання;

- відсутність системи стимулювання якості лісгосподарських заходів;

- обмеженість коштів (державних та власних) для фінансування належного ведення лісового господарства;

- близько 70 % основних засобів держлісгоспів є зношеними, що не сприяє їх ефективному використанню;

Акцентуємо увагу на проблемі: Бендіков М. [2] розуміє економічну безпеку підприємства, як захищеність його науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу від прямих або непрямих загроз.

Дане поняття, на нашу думку, найбільш точно характеризує та коротко передає всю сутність поняття, особливо це стосується лісових господарств.

Найважливішими факторами, що впливають на економічну безпеку підприємства, є ступінь досконалості законодавчої бази, рівень оподаткування, доступ на широкі ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави. Насамперед, економічна-безпека підприємства залежить від економічної безпеки держави, регіону, адже ґрунтується на їхньому фінансовому, сировинному та виробничому потенціалі, перспективах розвитку.

Із загальної характеристики лісових господарств України перейдемо до більш конкретного, який може слугувати прикладом вдалого та професійного управління економічною безпекою.

На даний період результати дослідження ДП «Врадіївське лісове господарство» Владіївського району вказують на достатньо стабільну ситуацію економічною ефективністю організації та уміле управління економічною безпекою. В результаті цього ДП «Врадіївське лісове господарство» визнано кращим лісовим господарством Миколаївської області останніх років.

Якщо вдаватися до аналізу фінансової звітності останніх років досліджуваного підприємства, то вимальовується досить стабільна тенденція при, далеко не найстабільнішій, економічній ситуації в країні:

Річний чистий прибуток зберігається на рівні близько 2 млн грн, при цьому рівень рентабельності складає більше 150 % - результат для лісового господарства

районного масштабу досить солідний та слугує прикладом ефективного менеджменту економічними процесами та наявними ресурсами підприємства.

Одним із чинників може слугувати нестабільність цін на транспортні послуги, комунального господарства, ремонтних і інших послуг. Підвищення цін і тарифів на послуги збільшує поточні витрати підприємств, зменшує прибуток і знижує рентабельність торговельної діяльності. Та головним зовнішнім чинником що може негативно вплинути на діяльність досліджуваного підприємства – це зміни у регулюванні державою діяльності лісових господарств. Цей фактор відноситься до числа основних, що визначають розмір прибутку і рентабельності. Зміна стратегії міністерства, або загальне реформування подібних господарств може суттєво вплинути на стабільність та взагалі загрожувати подальшій діяльності ДП «Врадіївське лісове господарство» Владіївського району.

Для досягнення успіху у підприємницькій діяльності, забезпечення стабільності на ринку в умовах конкуренції потрібна постійна аналітична робота в усіх сферах діяльності підприємства, в усіх його структурних ланках з метою оцінки недоліків, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків зміни економічних показників. Тільки ті виробничі колективи, які володіють досконалою системою аналітичних досліджень, можуть уникнути необґрунтованого ризику у прийнятті господарських рішень, швидко адаптуватись до змін ринкового середовища.

Поняття економічної безпеки по-різному трактується в науковій літературі. На думку професора В.А. Тамбовцев, "... під економічною безпекою тієї чи іншої системи будемо розуміти сукупність властивостей стану її виробничої підсистеми, що забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи" [3].

Доктор економічних наук В.А. Савін вважає, що "економічна безпека являє собою систему захисту життєвих інтересів держави. В якості об'єктів захисту можуть виступати: народне господарство країни в цілому, окремі регіони країни; окремі сфери і галузі господарства; юридичні та фізичні особи як суб'єкти господарської діяльності" [4].

Професор В.К. Сенчагов пише про те, що для розуміння сутності економічної безпеки важливо усвідомити її зв'язок з поняттями "розвиток" і "стійкість". Розвиток - один з компонентів економічної безпеки. Якщо економіка не розвивається, то в неї різко скорочуються можливість виживання, опірність і пристосовність до внутрішніх і зовнішніх загроз. Стойкість і безпека - найважливіші характеристики економіки як єдиної системи. Їх не слід протиставляти, кожна по-своєму характеризує стан економіки. Стойкість економіки відображає міцність і надійність її елементів,

вертикальних, горизонтальних і інших зв'язків усередині системи, здатність витримувати внутрішні і зовнішні навантаження. Безпека - це стан об'єкта в системі його зв'язків з точки зору здатності до виживання і розвитку в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз, а також дії непередбачуваних і важкопрогнозованих факторів [5].

Висновки. Отже, узагальнюючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що роль економічної безпеки в лісових господарствах грає неабияку роль у формуванні економічної діяльності підприємства, формуванні його стратегії та організації роботи в кадровій структурі підприємства. Формування належного плану, який буде відповідати всім вимогам сучасного стану економіки України – головне завдання менеджменту будь-якого господарства, який відповідає за стан економічної безпеки на підприємстві. В лісових господарствах дана робота є не настільки ризиковою як у аграрних підприємствах, де суттєвим зовнішнім чинником можуть стати погодні умови, які вплинуть на кінцевий показник врожайності, але свої ризикові аспекти також є, які стосуються в першу чергу безпеки лісових ресурсів. Тим більш попит на продукцію лісового господарства може суттєво знизитись через нестабільність постійних каналів збуту. Аналізуючи теперішній нестабільний економічний стан загальної виробничої сфери в Україні можна зробити висновок, що робота над економічною безпекою державного підприємства є наразі як ніколи актуальною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / укл. І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. — Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. — 39 с.
2. Бендиков М. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) / М. Бедников // Консультант директора. — 2000. — № 2. — 133 с.
3. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України // Відомості Верховної Ради. — 2005. — №10. — С. 255-275.
4. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. — 2007. — 416 с.
5. Науковий збірник Економічна безпека України та виклики сьогодення. (Частина I) — К. : УДУФМТ, 2010. — 116 с.

УДК 631.11:633/635.009.13

**АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В АГРАРНИХ
ФОРМУВАННЯХ**

Л. А. Пащенко, магістр

Науковий керівник – д-р. екон. наук, професор Сахацький М. П.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті пропонуються методичні підходи щодо аналізу економічної ефективності виробництва продукції рослинництва. Особлива увага приділяється вивченню показників економічної ефективності виробництва продукції рослинництва в аграрних формуваннях.

Ключові слова: продукція рослинництва, показники економічної ефективності, рентабельність виробництва та продажу.

Постановка проблеми. Продукція рослинництва відіграє винятково важливу роль у формуванні продовольчої безпеки України, оскільки вони забезпечують населення продуктами харчування, тваринництво - кормами, харчову, переробну і легку промисловість - сировиною, зовнішню торгівлю - експортними товарами. Рослинництво охоплює цілий ряд галузей: зернове господарство, цукрово-бурякове виробництво, вирощування олійних культур, картоплі, овочів, кормових та інших культур. Проте на сьогоднішній день багато рослинницьких галузей, є низько прибутковими, що й потребує опрацювання заходів і підвищення їх ефективності у сільськогосподарських підприємствах [2].

З кожним роком значно зростає собівартість сільськогосподарської продукції, а особливо у рослинництві. Різке зростання собівартості продукції зумовлено значним підвищенням цін на технічні засоби, паливно-мастильні матеріали, мінеральні та органічні добрива, засоби захисту рослин, енергоносії, а також оплату праці. У розв'язанні проблем подальшого розвитку АПК України та його важливої складової — сільського господарства велике значення мають організація і планування виробництва в основних його ланках — сільськогосподарських підприємствах та об'єднаннях. Виробництво на сільськогосподарських підприємствах має бути раціонально організоване і добре сплановане.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням аналізу виробництва продукції рослинництва присвячені праці таких науковців, як: В.Г. Андрійчук, П.М.Макаренко, О.Ю. Єрмаков, І.І. Лукінов, О.М. Онищенко, В.В. Юрчишин та ін.

Постановка завдання. Для покращення функціонування підприємства необхідно проводити глибокий аналіз його виробничо-фінансової діяльності та обґрунтовувати шляхи подальшого високоефективного розвитку, приймати найбільш раціональні варіанти планових рішень, що забезпечують досягнення максимальної ефективності виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки аграрна продукція повинна бути високоякісною та конкурентноспроможною. Кожен суб'єкт господарювання аграрної сфери має забезпечувати на основі цього одержання максимального прибутку. Тому організація виробництва в сільськогосподарських підприємствах повинна здійснюватись на інноваційній основі з урахуванням останніх досягнень аграрної науки, вітчизняного і зарубіжного досвіду.

В ринкових умовах економічна нестабільність виробництва проявляється не тільки в результативній, але й у витратній складовій ефективності виробництва. Тому важливе місце у вивченні стабільності сільськогосподарського виробництва займає питання економічної ефективності виробництва. Її необхідно розглядати з позиції досягнення вищих кінцевих результатів з меншими витратами трудових, матеріальних і грошових ресурсів. Обов'язковою умовою при цьому повинне бути дотримання екологічних умов і факторів, у першу чергу, збереження ґрунтової родючості, як основи одержання високих врожаїв у майбутньому [1].

Економічна ефективність показує кінцевий корисний результат від застосування засобів виробництва і живої праці, а також сукупних їх вкладень. У зв'язку з цим необхідно розрізняти такі поняття, як ефект і ефективність. Розглянемо рис.1. Формування ефективності виробництва.

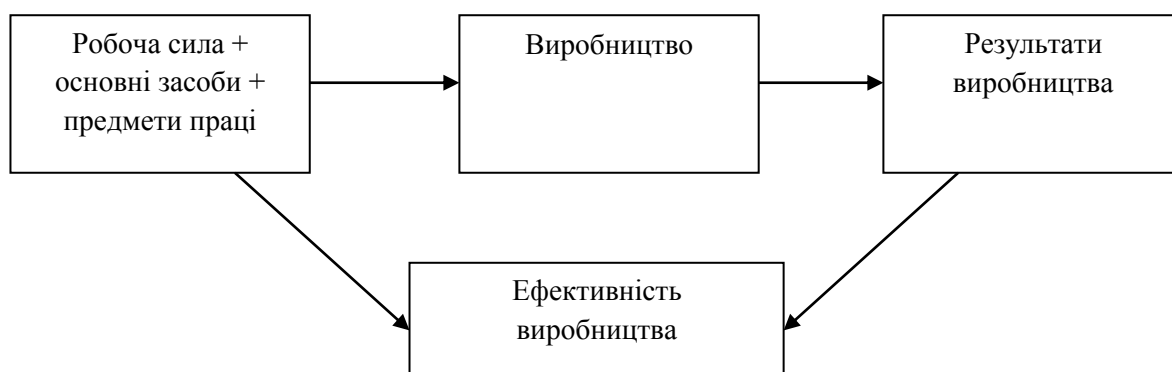

Рис.1 – Формування ефективності виробництва

Економічна ефективність виробництва сільськогосподарської продукції характеризується досить усталеною системою показників. Для продукції рослинництва основні показники – урожайність, трудомісткість 1 ц, собівартість 1 ц (1 т), ціна

реалізації 1 ц (1 т), виручка з 1 га, прибуток з 1 га та на 1 ц (1 т), рентабельність виробництва та продажу.

Переважно, саме на цих показниках проводиться аналіз економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Такий аналіз є визначальним для формування стратегії розвитку країни та її регіонів, а також для визначення напрямів розвитку економіки окремих підприємств.

Для обґрунтування напрямів та виявлення резервів підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва необхідно здійснити оцінку різних явищ, що відбуваються в цій галузі. Але на основі одного критерію цього зробити не можна. Тому потрібні конкретні показники, що відображують вплив різних факторів на процес виробництва. Лише система показників дає змогу провести комплексний аналіз і зробити правильні висновки щодо напрямів та резервів підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Оцінюючи ефективність галузі, слід враховувати її особливості, які значно впливають на кінцеві результати. Визначення економічної ефективності виробництва окремих видів продукції рослинництва і здійснюють на основі системи показників, які враховують відповідні особливості галузей. Для порівняння економічної ефективності виробництва окремих видів продукції рослинництва використовують такі показники:

- виробництво валової продукції рослинництва (грн.) з розрахунку на 1 га посіву, на одного середньорічного працівника, на 1 люд.-год, на 1 грн. виробничих витрат;
- валовий та чистий доход і прибуток на 1 га посіву, на 1 люд.-год, на 1 грн. виробничих витрат;
- рівень рентабельності виробництва, норма прибутку, рівень оплати праці на 1 люд.-год., на 1 середньорічного працівника.

Економічну ефективність виробництва продукції одного виду (зерна, тощо) визначають за допомогою таких показників, як:

- урожайність сільськогосподарської культури;
- затрати праці на 1 ц продукції;
- собівартість 1 ц продукції;
- прибуток з розрахунку на 1 га посіву;
- рівень рентабельності [4].

Прибуток – це абсолютний показник ефективності діяльності підприємства, позитивна форма фінансових результатів у випадку перевищення суми доходів над

сумою витрат, які були понесені, отримання цих доходів, що в майбутньому формує фінансові результати підприємства та держави.

У реальній практичній дійсності підприємства не завжди мають змогу отримати прибуток. Існує також така негативна форма фінансових результатів як збиток. Збиток – це певні витрати, шкоди, упущені вигоди підприємства у вигляді перевищення суми витрат, здійснюваних для отримання доходів над сумою цих доходів. Наявність збитків свідчить, що підприємство не враховує або ігнорує об'єктивні закони ринкової економіки. Основними рекомендаціями щодо недопущення збитків є наступні:

- формування цінової політики, адекватної ринкової кон'юнктури;
- дотримання платіжної дисципліни;
- впровадження новітніх технологій або перелаштування технологічного процесу на випуск нової продукції.

Рентабельність – це відносний показник прибутку, який відображає відношення отриманого ефекту (доходу, прибутку) з витратами або використаними ресурсами. Рентабельним є такий стан діяльності, за який протягом певного періоду грошові надходження компенсують понесені витрати, створюють і накопичують прибуток. Протилежним станом є збитковість, коли грошові надходження не компенсують понесені витрати.

Показники ефективності характеризують здатність понесених витрат окупитись, що є основою подальшої діяльності підприємства.

Аналіз ефективності проводиться за групами показників:

- Витратні показники рентабельності характеризують доходність понесених витрат у процесі діяльності.

Для їх розрахунку використовуються показники чистого прибутку, загального прибутку, а також прибутку від реалізації продукції, які співвідносяться із загальною сумою витрат на виробництво та реалізацію, собівартістю виробленої продукції, собівартістю одиниці продукції. Загальна формула витратних показників рентабельності має наступний вигляд:

$$P_v = П/В * 100\%$$

де P_v – рентабельність, П – прибуток, В – витрати.

Показники рентабельності розраховані за даним підходом характеризують ефективність використання засобів, спожитих у процесі виробництва або здійснення інших видів діяльності, а саме скільки підприємство отримує прибуток з кожної гривні, витраченої на здійснення певного виду діяльності.

- Дохідні показники рентабельності розраховуються як співвідношення прибутку від реалізації продукції до чистого доходу підприємства:

$$P_r = П/ЧД$$

де P_r – рентабельність реалізації.

Цей показник характеризує ефективність комерційної діяльності та відображає яку суму прибутку отримує підприємство з кожної гривні продажу. Рентабельність реалізації розраховується у цілому по підприємству та за окремими видами продукції.

Різноманітність показників рентабельності визначає альтернативи пошуку шляхів її підвищення. Дослідження показників рентабельності дає змогу комплексно оцінити ефективність господарської діяльності підприємства.

У ході аналізу відносних показників ефективності діяльності важливим завданням є вивчення факторів, які зумовлюють зміну їх рівня. Зміна показників рентабельності відбувається під впливом таких факторів: ціна реалізації, структура реалізації, собівартість реалізації. Зміна структури продукції впливає на рівень її рентабельності у зв'язку з тим, що рівень рентабельності окремих її видів різний, середній рівень рентабельності виробничої продукції не співпадає з рівнем рентабельності окремих виробів. Вплив цього фактора може бути як позитивним, так і негативним. Розрахунок рівня впливу факторів доцільно здійснювати за допомогою прийому ланцюгових підстановок [3].

Згідно з розглянутими моделями рентабельності продукції та одиниць продукції, рівень рентабельності не залежить від обсягу реалізації, тому що зі зміною останнього прибуток і сума витрат змінюються рівномірно. Тобто продукція є рентабельною, якщо прибуток змінюється прямо пропорційно до обсягу реалізації. І навпаки, якщо продукція є збитковою, то прибуток змінюється обернено пропорційно. У даному випадку не враховується взаємозв'язок обсягу виробництва продукції і її собівартості. Це суперечить реальній дійсності, адже витрати можуть бути постійними і змінними. Врахування такого підходу до поділу витрат дає змогу здійснювати системний факторний аналіз рентабельності одиниці продукції за наступною моделлю:

$$P_p = (O P_i * (C_i - V_{am} i) - V_p i) / (O P_i * V_{am} i + V_p i) * 100\%$$

де P_p – рентабельність одиниці продукції, C_i – ціна за одиницю продукції, $V_{am} i$ – змінні витрати на одиницю продукції, $V_p i$ – постійні витрати на окремий вид продукції, $O P_i$ – обсяг реалізації окремого виду продукції.

Зробивши комплексний аналіз виробництва продукції, вивчивши прибутковість і рентабельність відразу можна виявити резерви їх підвищення, а також зниження собівартості виробництва.

Висновки. Як економічна категорія - ефективність виробництва нерозривно зв'язана з необхідністю дедалі повнішого задоволення матеріальних і культурних потреб населення. У зв'язку з цим підвищення ефективності суспільного виробництва збільшенням обсягів сукупного продукту та національного доходу для задоволення потреб безпосередніх виробників і суспільства в цілому при найменших сукупних витратах на одиницю продукції.

Для оцінки ефективності стабільності варто спочатку визначити загальний коефіцієнт стабільності всього землеробства або сільського господарства. Ефективність стабільності визначається шляхом зіставлення отриманого результату з витратами. Тому його розрахунок зводиться по суті до визначення отриманого ефекту й необхідних для цього витрат і ресурсів.

Найбільш важливим із цих показників є вихід продукції, розрахований на 1 га земельних угідь; питомі витрати на одиницю зміни вимірюваного показника стабільності й прибуток, отриманий від підвищення стабільності на одиницю її виміру. Всі витрати на забезпечення стабільності, виражені в грошовій формі, являють собою питомі витрати на одиницю підвищення стабільності. Однак цей показник не дає вичерпного бачення ефективності. Для цього важливо знати не тільки витрати на підвищення стабільності, але й дохід. Тільки зіставлення питомих витрат з додатковими доходами дозволяє робити узагальнюючі висновки про ефективність підвищення стабільності виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глінкіна Д. В. Показники економічної стабільності виробництва продукції рослинництва / Д. В. Глінкіна // Вісник Хмельницького національного університету. — 2010. — № 1. — С. 217-220.
2. Дещенко О. В. Розвиток і ефективність виробництва продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах регіону / О. В. Дещенко // Економіка АПК. — 2009. — № 8. — С. 123-128.
3. Ковальчук М. І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: Підручник. / М. І. Ковальчук — К. : КНЕУ, 2005. — 390 с.
4. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: Навч. посіб. / Л. А. Лахтіонова. — К. : КНЕУ, 2004. — 365 с.

УДК 331.522.4.

ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА НАПРЯМКИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Г. В. Попейчук, магістр

Науковий керівник – д-р. екон. наук, професор Гудзинський О. Д.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядаються загальні риси та особливості змісту категорій людського потенціалу, людського капіталу. Обґрунтовано пріоритетні напрямки розвитку людського потенціалу.

Ключові слова: людський потенціал, людський капітал, людський розвиток.

Постановка проблеми. Поняття «людський потенціал» усе частіше використовується в сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових публікаціях. Воно більш глибоко, ніж поняття «людські ресурси», дозволяє характеризувати соціально-економічні, культурні, екологічні та інші аспекти умов життя людини. Розкриває способи реалізації можливостей у контексті суспільного розвитку. Але, разом з тим, існуючі на даний час підходи до визначення змісту поняття «людський потенціал» звужують його смислове навантаження. Часто під людським потенціалом розуміють накопичений запас здоров'я, загальнокультурної професійної компетентності, творчої, підприємницької, цивільної відповідальності, що реалізується в сфері діяльності та у сфері споживання на основі ринкових і неринкових механізмів [1].

Отже, на сьогоднішній день немає загальновизнаного визначення цього поняття. Також не вироблено єдиних критеріїв визначення рівня його розвитку. У сучасних умовах успішність розвитку економіки визначається здатністю до генерації інновацій перетворень, зростанням ролі людини в відтворювальних процесах. Це висуває на перший план проблему формування людського потенціалу та виявлення пріоритетних напрямків його розвитку. Більше того, маючи величезне практичне значення в сучасному суспільстві, концепція людського потенціалу поки не має чітких науково обґрунтованих інструментів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною базою дослідження стали праці таких українських та зарубіжних вчених, як Безтелесна Л., Беккер Г., Брукінг Е., Геєць В., Грішнова О., Данилішин Б., Каминська Т., Клімов С., Климко С., Куценко В., Лібанова Е., Радіонова І., Рімашевська Н., Томчук Н., Чухно А.

Разом з тим, нова природа економічного зростання, вирішальна роль у ньому нематеріальних чинників, передусім позитивних людських якостей, формування та

постійне відтворювання у наступних поколіннях яких і є змістом соціально-економічного розвитку поки що системно не досліджено. Конкретні заходи державної політики з метою сприяння розвитку людського потенціалу потребують в стані розробки та обґрунтування.

Постановка завдання. Мета роботи : розкрити сутність поняття «людський потенціал» у контексті суспільного розвитку і обґрунтування чинників та пріоритетні напрямки його розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній науці поняття «людський потенціал» розуміється як міра втілення в людині здібностей, таланту, рівня освіти, кваліфікації та їх здатність приносити дохід, а Світовий банк включає в це поняття також стан здоров'я та якість харчування, ООН – освіту, професійний досвід, фізичний стан, здатність до виживання, інші характеристики, які забезпечують продуктивність і самозабезпеченість людей [5, с. 100].

Биченко Д. проаналізував різні групи концепцій людського потенціалу і прийшов до висновку, що умовно їх можна розділити на три групи парадигм: загальнотеоретичну, соціально-економічну та соціологічну. Наприклад, в контексті загальнотеоретичного напрямку зауважується на розгляді та обґрунтуванні соціальної сутності людини. Уточнюються його потенційні властивості як фактору соціального прогресу. Тут людський потенціал розглядається в рамках загальної теорії соціального прогресу. Обґрунтовується, що соціальний прогрес, з одного боку - це рух до соціального результату. Соціальний прогрес розкривається як трансформаційна модернізація характеристик потенціалу населення. Отже, осучаснення, вдосконалення соціального нагромадження людського потенціалу, поновлення здібностей «вільного суб'єкта виходити за власні межі, прориватися через стримуючі труднощі, «переступати кордон» [2, с. 55]. І якщо людина – це певний смисловий центр, який реалізує потенційні можливості у соціальній системі, то звісно, людський потенціал - це сукупність здібностей людини реалізовувати соціальну дію в процесі своєї життєдіяльності (Арістотель, Зомбарт, Зіммель).

Людський потенціал – це сукупні можливості суспільства і держави, які визначають могутність країни вчора, сьогодні й завтра. На макрорівні людський потенціал є складною соціально-економічною системою, на нього впливає низка факторів і заходів, тому його стан характеризується сукупністю показників, які доповнюють один одного: життєвий потенціал населення; інвестування у формування та нагромадження людського потенціалу; науковий потенціал суспільства; потенціал зайнятості; освітній потенціал; потенціал здоров'я; культурний потенціал [6, с. 12-13].

Розвиток людського потенціалу набуває значення головного і визначального фактору економічного зростання. Численні дослідження переконливо показали, що класифікація країн за рівнем їх економічного розвитку у вирішальній мірі визначається якістю людського потенціалу. Від нього в остаточному підсумку залежать і такі параметри, як темпи науково-технічного прогресу, організація і культура праці, її продуктивність. У постіндустріальній економіці вкладення в розвиток людського потенціалу виявляються найефективнішими у порівнянні з усіма іншими напрямками і сферами їх використання [8].

Проблема термінологічної визначеності поняття «людський потенціал» і його співвідношення з близькими категоріями – «трудова потенція», «людський капітал» – має велике значення як для теоретичних так і практичних досліджень.

Відомо, що філософська та економічна категорія «капітал» розуміється як вкладення, які дають змогу отримати дохід. Отже, людський капітал виступає як конкретна історична форма функціонування і реалізації людського потенціалу. Дослідник Л.Гальків, даючи характеристику людському капіталу, розуміє під ним сукупність притаманних кожній людині знань, навичок, здібностей і кваліфікацій носіїв робочої сили, які можуть бути використані нею у виробничих чи споживчих цілях, а також мають здатність оновлюватися, вдосконалюватися, розвиватися [3, с. 188]. Як економічна категорія, людський капітал - це економічні відносини, пов'язані тільки з тими елементами людського потенціалу, які здатні створювати нову вартість чи приносити додатковий прибуток. З точки зору гносеології, людський потенціал являє собою сукупні можливості досягнення поставленої перед ним певної мети, а людський капітал окреслює засоби її досягнення. На думку Р.Яковенко та Р.Козенко, основними рисами людського капіталу, визначеними сучасною наукою, вважають наступні [9, с. 439]: в сучасних умовах людський капітал є основною цінністю суспільства і визначальною детермінантою економічного зростання; формування людського капіталу вимагає значних витрат як від самої людини, так і від суспільства в цілому; людський капітал у вигляді навиків і здібностей є певним запасом, тобто може бути накопичуваним; людський капітал може фізично зношуватися, а також економічно змінювати свою вартість та амортизуватися; людський капітал відрізняється за ступенем ліквідності від фізичного капіталу; людський капітал невід'ємний від його носія – живої людської особи; незалежно від джерел формування, які можуть бути державними, приватними та ін., самою людиною контролюється використання людського капіталу і отримання прямих доходів.

Сьогодні і в нашій країні, і за кордоном, з'являється все більше прихильників розуміння економічного розвитку як, насамперед, людського розвитку. Йдеться про розширення функцій і можливостей людини, нагромадження людського потенціалу та його використання в розширеному суспільному відтворенні в інтересах кожного члена суспільства.

Основним напрямом розвитку теорії людського капіталу слід вважати дослідження специфіки його відтворення, місця та ролі людини в постіндустріальному суспільстві. Показовою в цьому сенсі постає праця А. Чухно «Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України», в якій автор акцентує увагу на еволюційних зрушеннях від економічної людини до людини творчої, що детермінує зміну праці як такої, а також модифікує передумови та наслідки реалізації прав й свобод людини в умовах високотехнологічної економіки [1, с. 221-246].

Концептуальна схема людського розвитку, запропонована «Програмою розвитку ООН», будується на таких основних принципах, як продуктивність праці (люди повинні мати можливість підвищувати продуктивність своєї діяльності та брати участь у процесі формування доходу, тому економічне зростання, динаміка зайнятості та оплати праці є складовими моделями людського розвитку), рівність можливостей (ліквідація бар'єрів, пов'язаних з расою, статтю, місцем проживання, рівнем добробуту, які перешкоджають участі в політичному, соціальному та економічному житті), стійкість розвитку (відсутність фінансових, соціальних, демографічних, екологічних боргів, за якими доведеться платити майбутнім поколінням, забезпечення справедливого розподілу можливостей розвитку між поколіннями), розширення можливостей (сприяння самостійності, підвищення відповідальності людей за свою долю, активну участь населення в процесах прийняття рішень та підвищення ролі громадянського суспільства), громадські благополуччя (необхідність в соціально відповідальних формах розвитку вільних ринкових відносин, наявність почуття соціальної згуртованості) [4].

Людський розвиток — це безперервний процес розширення можливостей вибору, які постійно змінюються.

Механізм формування людського потенціалу включає в себе перш за все потреби, удосконалення їх структури та можливості їх перетворення у реальне споживання на базі певного рівня свободи вибору. Насамперед, механізм формування людського потенціалу проявляється у соціально-економічній природі та якісно-кількісній характеристиці споживання.

Потреби як елемент механізму формування розвитку людського потенціалу тісно взаємопов'язані з можливостями людини їх задовольняти, які у значній мірі залежать від її свободи вибору. Тому, вихідний і найважливіший елемент у механізмі формування людського потенціалу – це забезпечення людей більш широким вільним вибором у всіх сферах життя й створення умов, у яких люди зможуть повністю розвинути свій потенціал. [6, с.42].

Людина повинна брати участь в усіх процесах, які формують сферу її життєдіяльності. Стійкий людський розвиток вимагає соціально орієнтованого зростання, але також вимагає того, щоб люди мали політичну, економічну, соціальну свободи, рівні можливості, свободу пересування, реалізації творчих здібностей, гарантії прав людини.

Рівень розвитку України в майбутньому визначається тим, наскільки результативним виявиться процес нарощування людського потенціалу країни і як ефективно цей потенціал використовуватиметься. В Україні пріоритетним напрямками розвитку людського потенціалу є формування соціально-ринкової системи доходів, формування моделі безперервної освіти та самоосвіти, забезпечення якісно нового рівня охорони здоров'я.

Вивчення механізмів реалізації людського потенціалу важливе завдання вітчизняних науковців. Наше дослідження демонструє усю багатоаспектність процесу. При реалізації, власне, як і при формуванні людського потенціалу необхідно враховувати складну взаємодію всіх елементів і зв'язків між ними.

Висновки. Визначення «людського потенціалу» розглядається нами в таких напрямках, як сукупність умов життя людини в її соціальному, політичному, культурному, духовному, матеріальному та інших аспектах. Як соціально-економічна категорія, яка розвивається у взаємодії з економічними процесами і явищами, визначаючи пріоритети держави, спільноти і людини. Як індикатор ефективності соціальної рівня, що відображає забезпеченість потреб раціональних або мінімальних населення певного соціально-територіального утворення. Коли потенціал розглядається як сукупність ресурсів, його оцінка полягає у встановленні якісних і кількісних характеристик значень. Як показник розвитку суспільства.

Методологічною базою аналізу процесів відтворення людського потенціалу найбільш часто виступає теорія людського капіталу, яка концентрується навколо розвитку людини, орієнтованого на потреби суспільного виробництва, досліджує вдосконалення людини як фактора виробництва.

Розвиток людського потенціалу в Україні повинен базуватися на формуванні соціально-ринкової системи доходів, безперервній освіті та самоосвіті, якісно новому рівні охорони здоров'я.

Усі компоненти людського потенціалу нерозривно і всебічно взаємопов'язані між собою. У подальшому більш ретельного наукового дослідження потребують механізми і способи формування, реалізації та управління людським потенціалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдеева Н. Н. Человеческий потенциал: опыт комплексного подхода / Н. Н. Авдеева. — М. : Эдиториал, 1999. — 230 с.
2. Быченко Д. Ю. Методологические основы исследования человеческого потенциала / Д. Ю. Быченко // Известия Саратовского университета. — 2011. — Т. 11. — Сер. Социология. Политология. — Вып. 2. — С. 56-60.
3. Гальків Л. І. Людський капітал: базисні поняття та концептуальні положення // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. — Львів : НЛТУ України. — 2008. — Вип. 18.9. — С. 187-191.
4. Національна доповідь про людський розвиток 2011 «Україна: на шляху до соціального залучення» // Програма розвитку ООН в Україні. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html>.
5. Зуб М. Я. Зарубіжний досвід оцінки сучасної парадигми підвищення людського потенціалу / М. Я. Зуб // Вісник Прикарпатського університету. Серія «Економіка» — Ів.-Франківськ : Плай, 2009. — Вип. 7 — С. 98-103.
6. Римашевская Н. М. Качество человеческого капитала в России / Н. М. Римашевская. — М. : Межд. Фонд Н. Д. Кондратьева, 2009. — С. 100-102.
7. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса. Уч. пособ. под общ. ред. проф. В. П. Колесова. — М. : Права человека, 2008. — 636 с.
8. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та її значення для України / А. А. Чухно. — К. : Логос, 2003. — 631 с.
9. Яковенко Р. В. Проблеми та перспективи розвитку людського капіталу / Р. В. Яковенко, Р. О. Козенко // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. — Кіровоград : КНТУ, 2010. — Вип.17. — С. 438-446.

УДК 316.42.330.34:658.11

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Л. В. Попейчук, магістр

Науковий керівник – д-р. екон. наук, професор Сахацький М. П.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено соціальний та економічний розвиток підприємств у сучасних умовах господарювання, розглянуто поняття соціальний та економічний розвиток, досліджено чинники розвитку суб'єктів господарювання.

Ключові слова: розвиток, соціальний та економічний розвиток, прогресія, депресія, пульсація, незмінність, зовнішні внутрішні економічні фактори.

Постановка проблеми. В умовах нестабільності економічної ситуації, посилення впливу інноваційних, інформаційних і комунікаційних технологій є актуальним пошук нових шляхів і методів подальшого соціального та економічного розвитку підприємств. Актуальність дослідження соціального та економічного розвитку суб'єктів господарювання пов'язане з існуванням певних протиріч між комерційними інтересами підприємства на ринку та інтересами соціального розвитку працівників. Дослідження економічних та соціальних аспектів діяльності промислових підприємств є важливим для забезпечення економічної та соціальної стабільності у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню поняття соціального та економічного розвитку підприємства присвятили свої праці такі вчені, як: вітчизняні та іноземні науковці: Воронкова А.Е., Долішний М.І., Злупко С.І., Маміланн Г., Мельник В.Г., Качмарик Я.Д., Тимошук М.Р., Запасна Л.В., Тюха І.В., Надтока Т.Б., Амельницька О.В. та інші. Не зважаючи на те, що визначенням цього терміна займалася велика кількість видатних людей, питання соціального та економічного розвитку підприємства залишаються актуальним.

Постановка завдання. Метою даної статті є уточнення сутності соціального та економічного розвитку підприємства та дослідження чинників розвитку суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття розвитку можна віднести до будь – чого, чи то людина, підприємство чи держава, всі розуміють, що розвиток це рух до прогресу, удосконалення, виникнення нового, рух від простого до складного.

Для досягнення мети необхідно провести дослідження терміна «розвиток підприємства». Як зазначено в навчальному економічному словнику, розвиток

організації – довгострокова програма вдосконалення можливостей організації розв'язувати різні проблеми та здібностей до відновлення, особливо шляхом підвищення ефективності управління культурою виробництва[1].

Розвиток може проявлятися як у прогресі, так і в регресі, і виражатись в еволюційній або революційній формі. Прогрес забезпечує розвиток системи від нижчого рівня до вищого, вдосконалюючи систему, підвищуючи рівень організації системи. В економічному плані це проявляється в ускладненні підприємства, покращенні його ефективності, переході на більш якісний рівень технологій тощо. У випадку з регресом ситуація протилежна [2].

Окрім поняття «розвиток» у науковій літературі використовують поняття «зростання», яке в свою чергу має таку диференціацію:

- ✓ прогресія (збільшення основних показників);
- ✓ дегресія (зменшення основних показників);
- ✓ пульсація (коливання основних показників);
- ✓ незмінність (постійне значення основних показників).

Всі ці типи характеризують розвиток підприємства, в тому числі дегресія та незмінність. Виділяють такі типи розвитку підприємства: інформаційний розвиток, технічний розвиток, розвиток персоналу, організаційний розвиток, фінансовий розвиток, економічний розвиток, соціально-економічний тощо.

Кожне з цих визначень підкреслює те, що соціальний та економічний розвиток підприємства є доволі складним процесом. До характерних рис розвитку підприємств можна віднести фінансову стабільність, збільшення обсягів виробництва та збуту, зростання економічної ефективності використання ресурсів підприємства, наявність комфортних та безпечних умов праці персоналу та його соціальну захищеність. Протилежними формами розвитку суспільства є поняття прогресу та регресу. Прогресивні періоди розвитку суспільства, держави або підприємства змінюються регресивними явищами.

Однією з проблем розвитку є наявність протиріч між комерційними інтересами підприємства на ринку та інтересами соціального розвитку працівників. До таких проблем можна віднести потребу в витратах для забезпечення соціального розвитку підприємства. Від якості трудових ресурсів залежить ефективність використання матеріальних ресурсів підприємства. В свою чергу, соціальний розвиток підприємства передбачає забезпечення оплати, охорони, нормування праці, соціальний захист і страхування робітників, а також підготовку кадрів.

Фактори, за допомогою яких можна об'єктивно регулювати розвиток підприємства наведені у таблиці 1.

Таблиця 1 Класифікація факторів, що формують розвиток промисловості

Фактори	Внутрішні (мікроекономічні)	Зовнішні (макроекономічні)
Прямі	<ul style="list-style-type: none"> - ресурсний потенціал; - виробничий потенціал; - інноваційний потенціал; - інфраструктурний потенціал; - фінансовий потенціал; - трудовий потенціал 	<ul style="list-style-type: none"> - законодавство; - грошово-кредитна політика; - регіональна політика; - податкова політика; - інвестиційна політика
Непрямі	<ul style="list-style-type: none"> - споживчий потенціал; - екологічна обстановка; - кримінальна обстановка; - рівень соціального напруження 	<ul style="list-style-type: none"> - політична ситуація; - -рівень міжрегіональних (міжнародних) зв'язків

Соціальна та економічна складова розвитку підприємства регулюється програмами та методами підвищення якості трудового життя персоналу (режим роботи, організація та безпечні умови праці, заробітна плата, забезпечення житлом, охорона здоров'я, оздоровлення і відпочинок, надання соціальних послуг, доступ до культурних цінностей, виробнича демократія організація самоуправління. Розглянемо систематизацію зовнішніх та внутрішніх соціальних та економічних регуляторів розвитку підприємства.

Таблиця 2 Соціальні та економічні регулятори розвитку підприємства

Регулятори	Зовнішні регулятори	Внутрішні регулятори
Соціальні регулятори	<ul style="list-style-type: none"> - соціальна політика держави; - податкова політика держави; - зайнятість населення; - система соціального захисту; - система суспільних соціальних фондів; - соціальне партнерство; - засоби масової інформації; - діяльність профспілок; 	<ul style="list-style-type: none"> - інноваційно-орієнтована соціальна політика; - система управління за результатами діяльності підприємства; - корпоративна соціальна відповідальність; - корпоративне пенсійне забезпечення; - інвестиційна активність; - соціальні комунікації; - корпоративна культура; - профспілки; - інтелектуальний капітал;
Економічні регулятори	<ul style="list-style-type: none"> - господарський (комерційний) розрахунок; - фінансування; - кредитування та субсидування; - оподаткування; - регулювання цін і тарифів; - економічні пільги та санкції; - матеріальне стимулювання персоналу 	<ul style="list-style-type: none"> - Централізоване створення фондів(капітальних вкладень, підготовка кадрів, резервного страхування, внутрішньогосподарські відрахування на загальносистемні цілі і програми; - реформи; - торгівля та цінова політика; - рентні платежі;

Розвиток соціальної сфери має розглядатися не лише як основний інструмент підвищення добробуту населення, а й як важливий чинник прискорення економічного прогресу, стимулювання нагромаджень та розширення внутрішнього ринку, підвищення продуктивності праці [5].

Для успішного розвитку економічної та соціальної сфер всі дії мають бути пропорційно узгодженими. Враховуючи викладене вважаємо доцільним уточнити поняття соціально- економічного розвитку як здатність швидкого реагування та протидії внутрішнім та зовнішнім факторам змін для забезпечення довгострокового функціонування та отримання соціального, економічного та екологічного ефектів.

Висновки. У сучасних умовах господарювання дослідження проблем соціального та економічного розвитку є актуальним науковим завданням. У результаті дослідження було встановлено, що соціальному та економічному розвитку притаманні протиріччя між економічними інтересами власника та розвитком трудового потенціалу та соціальної інфраструктури підприємства. У статті розглянуто поняття розвитку та регресу підприємства, проаналізовано поняття прямого й непрямого регулювання. Також запропоновано класифікувати внутрішні та зовнішні соціальні та економічні регулятори розвитку підприємства. Досліджено поняття та сутність соціального та економічного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичков О. О. Соціально-економічні регулятори розвитку підприємства / О. О. Бичков // Економіка та держава. — 2013. — № 13. — С. 20-27.
2. Дакус А.В., Економічний розвиток підприємства: сутність та визначення / А. В. Дакус, М. О. Сімченко // Економіка та держава. — 2012. — № 7. — С. 33-39.
3. Навчальний економічний словник - довідник. — Укладачі: В. С. Іфтемичук, В. А. Григор'єва, М. І. Манілич, Г. Д. Шутак / За наук. ред. Г. І. Башнявіна і В. С. Іфтемичука. — 2-ге видання, виправлене і доповнене. — Львів : «Магнолія 2006», 2007. — 688 с.
4. Череп А. В. Економічний механізм регулювання розвитку промислового виробництва: монографія / А. В. Череп, О. В. Лепьохін, Л. Г. Олейнікова, І. О. Лепьохіна. — Запоріжжя : КПУ, 2011. — 352 с.
5. Тюха І. В. Соціально-економічний розвиток підприємства: сутність та видові прояви / І. В. Тюха. — Економіка та держава. — 2010. — № 2. — С. 46-55.

УДК 339.924(477)

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

О. В. Сарафін, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, асистент Максименко А. Г.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлюються питання євроінтеграційних процесів в аграрному секторі економіки. Розглянуто питання конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції на європейському ринку.

Ключові слова: євроінтеграція, аграрний сектор, стимулювання, адаптація, державні проекти розвитку

Постановка проблеми. Провести адаптацію аграрного сектора економіки України до умов та вимог Європейського Союзу є не простим та трудомістким процесом. Україна розташована у безпосередній близькості до ЄС та країн колишнього Радянського Союзу, за рахунок цього має гарні перспективи, але існує проблема визначення стратегії інтеграційного розвитку.

Починаючи євроінтеграцію у важкий період своєї історії, важливо розробити таку аграрну політику, яка б врахувала соціально-економічні, екологічні та демографічні складові, та спиралась на досвід ведення сільського господарства зарубіжних країн. Є дуже значна відірваність від розвинутих європейських країн, що повинна стимулювати та модернізувати вітчизняний аграрний сектор.

Важливо розуміти переваги та недоліки для сільськогосподарських товаровиробників України, як може змінитися митне законодавство, зовнішня політика та попит.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й практичні аспекти розвитку органічного виробництва висвітлені у працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених як В. Копійка, Н. Антонюк, Н. Мусис, Д. Дайнен, О. Краєвська, Ю. Губені, В. Вардовський, П. Гайдуцький, П. Саблук, О. Шубравська, Г. Черевко, В. Юрчишин. Отримані ними результати дозволяють сформувати систему знань на євроінтеграційну перспективу вітчизняного аграрного сектора економіки.

Постановка завдання. Дослідити сучасні євроінтеграційні процеси аграрного сектора економіки України і як вони можуть вплинути на сільськогосподарських товаровиробників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для покращення стану аграрного сектору та приближення до європейських стандартів Україна має чимало складових: природно-ресурсний потенціал, вагомі людські ресурси, територіальну зручність, уклад життя населення у селі та багате традиціями ведення сільського господарства. З причин значного технологічного відставання галузі та економічної кризи можливості країни інтегрувати до Європи зменшуються.

Сільське господарство - єдина галузь, яка зберігає позитивну динаміку зростання і є однією з ключових для економіки нашої країни, також формує продовольчу, екологічну та енергетичну безпеку.

Попри все вітчизняна сільськогосподарська продукція не може стабільно конкурувати на європейському ринку через невідповідність до вимог якості та безпечності харчових продуктів, нестійкість відносин на світовому ринку та коливань цін.

Виникло чимало проблем, необхідних для розв'язання:

- недосконалість програм реформування аграрного сектору та їх невідповідність вимогам законодавства і принципам права Європейського Союзу;
- незавершеність земельної реформи;
- недостатній сучасний рівень агротехнологій (сівозмін, добрив, обробітку ґрунту, систем захисту рослин та багаторічних насаджень), який не забезпечує отримання екологічно безпечних та економічно ефективних результатів сільськогосподарської діяльності;
- недосконалість діючого законодавства щодо розвитку органічного сектору сільськогосподарського виробництва;
- низький рівень забезпечення сільськогосподарською технікою;
- недостатність наукового забезпечення діяльності окремих галузей харчової та переробної промисловості [1].

Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року пропонує вирішити ці проблеми наступним шляхом наближення законодавства України до вимог законодавства Європейського Союзу у сфері сільського господарства, включаючи вимоги до безпечності харчових продуктів, розробки та впровадження механізму стимулювання створення нових виробництв з глибокої переробки сільськогосподарської продукції з метою збільшення доданої вартості та нарощування експорту [1].

Передбачається, що дана програма стимулюватиме рост валової продукції сільського господарства, щороку буде зростати експорт та показники споживання основних харчових продуктів.

9 листопада 2015 року на засіданні Національної ради реформ було підтримано єдину комплексну Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки, розроблену Міністерством аграрної політики та продовольства України. Загальною метою стратегії є підвищення конкурентоздатності сільського господарства і сприяння розвитку сільських територій на сталій основі відповідно до стандартів ЄС і міжнародних стандартів [2].

Стратегія та план дій окреслюють, яким чином реформи будуть розроблені та впроваджені в розрізі десяти головних стратегічних пріоритетів:

- Діловий клімат і протидія корупції, створення стабільної правової системи, що відповідає міжнародним і європейським стандартам, зокрема шляхом виконання угоди про асоціацію між Україною та ЄС:

- Земельна реформа;
- Інституціональна реформа Міністерства аграрної політики та продовольства і пов'язаних державних агенцій та державних підприємств;
- Продовольча безпека;
- Оподаткування;
- Розвиток агропродовольчих ланцюгів доданої вартості;
- Сільський розвиток – відродження українського села;
- Доступ до міжнародних ринків, управління імпортом, просування експорту та внутрішній ринок;
- Аграрна наука, освіта, інновації та дорадчі послуги;
- Захист довкілля та управління природними ресурсами, зокрема лісовим та рибним господарством;

Основними напрямками роботи є спільні проекти: 1. Земельне законодавство - проект World Bank по створенню транспарентного земельного кадастру. 2. Проект «Зрошення» - концепція відновлення системи зрошення Півдня України. 3. Формування та розвиток ринку аграрного страхування. 4. Аграрні розписки – альтернатива банківському кредитуванню. Це спільний проект Групи Світового банку, Швейцарії та України. Проект спрямований на подолання обмеження на фінансування аграрних малих і середніх підприємств в Україні. Аграрні розписки – це помічник, який дасть змогу більш легкого доступу до фінансів, потрібних для ведення бізнесу. 5. Аудит державних підприємств – перевірка діяльності та виявлення зловживань.

6. Агро ІТ – підтримка створення державної системи моніторингу та розробка ІТ-рішень для аграріїв.

Проекти, міжнародна діяльність з організаціями та фондами, двостороннє співробітництво між державами (Нідерланди, Німеччина, Канада, Японія, Литва, Естонія) сприятимуть євроінтеграції України. Організуючи обмін досвідом, пошук нових ринків для сільськогосподарської продукції Україна робить крок вперед. Це може принести як позитивні наслідки, так і серйозні виклики для вітчизняних фермерів. Україна може залучитися міцною підтримкою та екпортувати більше продукції до країн Європейського Союзу, до країн третього світу, покращити свою інвестиційну привабливість. А також може зіткнутися з посиленням конкуренції на внутрішньому ринку та обмеженням доступу українських товарів з причин їх невідповідності європейським стандартам і сертифікатам.

Висновки. Через співпрацю з Європою Україна виводить виробництво аграрного сектора на новий рівень. Без державної підтримки та адаптації законодавства країни до європейським стандартів розвиток здається неможливим. Євроінтеграція – важливий вектор українського агросектору, результатом цього є Єдина комплексна Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки. На внутрішнє споживання буде спрямоване аграрне виробництво з його оновленою структурою. Разом з тим розширення зовнішньоекономічних перспектив українського сільського господарства стане можливим завдяки переходу на вирощування більш конкурентоспроможних видів рослин і порід тварин, розширенню сфери застосування передових аграрних технологій, заохоченню сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва, обов'язковою умовою якого є захист довкілля, поширенню методів органічного виробництва та використанню біотехнологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року від 15.04.2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822>.

2. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/16015>.

3. Гайдуцький П. Україна: проблема інтеграції [Електронний ресурс] / П. Гайдуцький // Національна безпека і оборона – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD_141-142_ukr.pdf.

**ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Д. В. Сидорова, магістр

Науковий керівник – д-р. екон. наук, професор Клочан В. В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто основні чинники, які мають прямий вплив на маркетингову стратегію на підприємстві (такі як маркетингова комунікація, маркетингове дослідження, конкурентоспроможність, стан зовнішнього оточення, рівень ризику), характер цілей який ставить перед собою організація або підприємство в цілому, чинник часу.

Ключові слова: маркетингова стратегія, конкурентоспроможність підприємств, маркетингова діяльність.

Постановка проблеми. Проблема ефективного розвитку підприємств і підвищення їх конкурентоспроможності на сучасному етапі розвитку здобуває особливу значимість, оскільки зайняти стійку позицію на світовому ринку сьогодні можливо за рахунок пропозиції тільки високотехнологічної, наукомісткої, і не дуже дорогої продукції, відповідній міжнародним стандартам якості. Таким чином, проблема підвищення конкурентоспроможності, як головного стратегічного фактора успішного розвитку для підприємств, торкається не тільки мікро-, але й макrorівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До числа основних зарубіжних і вітчизняних фахівців, які зробили істотний внесок у розгляд проблем формування маркетингової стратегії підприємства відносяться Амблер Тім[1]. У його трудах розглядається основи маркетингу, і значення людського чинника у маркетингу. Котлер Ф. у своїх трудах впорядкував, систематизував, а також вибудував у логічній послідовності всі основні відомості, що стосуються всіх без винятку сторін маркетингової діяльності [2, 41]. Песоцька Є.В. розглядає найбільш важливі аспекти маркетингової діяльності стосовно підприємств сфери послуг. Досліджує проблеми формування комплексу маркетингу і його елементів, конкурентоспроможності послуг, способи просування послуг на ринок, та інші [3, с.21-28].

Постановка завдання. На вибір маркетингової стратегії, впливає маркетингове дослідження, тому метою даної статті, є дослідження впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, а саме: дослідження, яке полягає на оцінку ринкової ситуації, розробки прогнозів розвитку. Усе це залежить від особливостей самого підприємства, або компанії, її конкурентоспроможності, послуг, характеру діяльності, масштабів

виробництва , а також визначення умов при яких забезпечується найбільш повне задоволення попиту споживача.

Виклад основного матеріалу дослідження. Маркетингова стратегія - це важливий елемент загальної стратегії компанії (корпоративної стратегії), який описує, як компанія має вживати свої обмеження задля досягнення максимального результату у збільшенні продажу та дохідності від продажу в довгостроковій перспективі. Це стратегія підприємств, орієнтована на ринкові цінності. Маркетингова стратегія має два основних орієнтири - ринок та продукт. В багатьох підприємствах маркетингова стратегія є важливою стратегією, бо вона дає обґрунтованість ринкової спрямованості підприємства.

При формуванні маркетингової стратегії фірми насамперед зважають на такі чотири групи основних чинників:

1) тенденції розвитку від попиту й зовнішнього маркетингового середовища (ринковий попит, запити споживачів, система товароруху, правове регулювання, тенденції в ділових колах);

2) стан й особливо конкурентна боротьба над ринком, основні фірми-конкуренти і стратегічні напрями своєї діяльності;

3) управлінські ресурси, і можливості самої фірми (товарні, фінансові, торгові, кадрові, науково-технічні, інформаційні), визначення своїх сильних сторін у конкурентній боротьбі;

4) основна концепція розвитку фірми, її глобальні цілі й завдання підприємницької діяльності у основних стратегічних зонах.

На вибір маркетингової стратегії впливають як внутрішні резерви (здібності) компанії (її внутрішнє середовище, включаючи наявні ресурси, і компетенції), і стан довкілля (особливості попиту, конкуренції, інституціональні чинники) .

Процесом планування і реалізації різних маркетингових заходів, для досягнення яких -небудь поставлених цілей для підприємств, або компаній є розгляд маркетингової стратегії, яка формується за допомогою внутрішніх і зовнішніх чинників. До внутрішніх чинників відносять фінансові можливості (тобто прибуток підприємства), також організаційні можливості (дослідження сильних і слабких сторін, аналіз використання елементів просування, дослідження споживачів) і зовнішні чинники, такі як конкурентоспроможність і цінова політика.

Але, основним чинником у формуванні маркетингової стратегії є маркетингова комунікація. Маркетингові комунікації – це процес обміну інформацією між фірмою і

іншими суб'єктами маркетингової діяльності з метою вистави і вдосконалення діяльності фірми і її товарів. Маркетингові комунікації відрізняються від комунікацій в загальному сенсі своєю цілеспрямованістю. Процес обміну інформацією обумовлений єдиною метою просування фірми і її товарів[4].

Одним із способів маркетингової комунікації являється просування. Просування – це будь-яка форма поширення повідомлень, що створюють лояльність споживачів і суспільства до фірми, інформують переконливих або таких, що нагадують про її діяльність і товари (послуги).

Завдання комунікативної політики – організація взаємодії підприємства - виготівника (або розподільника) продукції зі всіма суб'єктами маркетингової системи для забезпечення стабільної і ефективної діяльності по формуванню попиту і просуванню товарів і послуг на ринок з метою задоволення потреб покупців, формування позитивного іміджу товарів і фірми, а також здобуття прибутку.

Основними елементами, які необхідні для просування товару є:

- персональні продажі;
- виставочні заходи;
- стимулювання збуту;
- реклама;
- зв'язок з громадськістю.

З найважливіших напрямів маркетингової стратегії є дослідження споживачів (клієнтів): їх активності і переваг, що визначають розвиток тієї або іншої галузі, сфери виробництва (послуг).

Для цілей маркетингу необхідно розділити ринок на сегменти відповідно до найбільш істотних характеристик споживачів. Цей процес називається сегментацією. Передбачається, що споживачі з одного сегменту будуть приблизно однаково реагувати на один і той же товар і набір спонукальних стимул-реакцій до його придбання.

Важливих характеристик споживачів налічується більше 15 – це: стать, вік, дохід, освіта, статус зайнятості, посадовий статус, сфера професійної діяльності, характер праці, родинний статус, наявність і вік дітей, етап життєвого циклу сім'ї, віросповідання, психологічний тип особи і ін. І по кожній з них ознака може варіювати від двох (стать, сімейний стан, наявність дітей) до шести позицій (вік, дохід, соціальне положення, національність).

Але, якщо клієнт чимось невдоволений, компанії, або підприємству, треба представити способи рішення проблеми, такі як:

- знижка (% призначається залежно від ціни придбаного товару, і від якості

претензії);

- повернення витраченої суми;
- надання іншого товару на цю ж суму;
- надання подарунку.

Покупець приносить прибуток підприємству. Якщо компанія не дорожитиме своїми клієнтами, вона втратить не лише їх, але й прибуток, а це може привести до банкрутства. Тому, компанії необхідно кожен день робити все найважливіше, щоб її клієнт був задоволений придбаним продуктом.

Найголовніше для кожної компанії є також її конкурентоспроможність і цінова політика. Споживач не буде купувати продукцію, якщо, по-перше, ціна не відповідає, по-друге, немає довіри до торгівельної марки.

Тактика – це конкурентний ментальний аспект для компанії.

Конкурентами є:

- універсальні магазини;
- гастрономічні магазини.

Якщо ціна має значення, покупець вирушає в роздрібний магазин і вибирає, що йому потрібне. Додаткове обслуговування не пропонується.

Конкуренція дуже велика. Лідерами хочуть бути дуже багато виробників, але вдається це далеко не всім. Лідерами стають ті, кого вибирають, а вибирає не багато хто і основними причинами для вибору є довіра і співвідношення ціни і якості.

Реклама – одна з основних статей економії для усіх підприємств. Інформація про товар через мережу партнерів-дистриб'юторів доноситься тисячам потенційних споживачів. Крім того, дистриб'ютори беруть на себе функції доставки, просування і обслуговування, що теж серйозно знижує витрати. А ще вони займаються залученням і вченням нових реалізаторів.

Також, однією з пропозицій по збільшенню ефективності маркетингу може бути стимулювання збуту. Основним завданням плану стимулювання збуту є збільшення оборотності товарів на місці їх продажу. Його виконання покладається на відповідального за стимулювання, працюючого в співпраці з керівником по товару і директором по маркетингу.

План стимулювання збуту включає наступні статті:

- місце товару на ринку;
- цілі на майбутній рік;
- програма дій;
- контроль над плановими заходами.

Ціль: збільшення збуту у магазинах.

Засоби: вивчити ситуацію в магазинах, запропонувавши знижку з ціни на період «затвердження» товару.

Обґрунтування: збут товару переживає застій, тоді як об'єм продажу по даному каналу розподілу зростає.

Так само на вибір маркетингової стратегії фірми впливають інструменти маркетингових досліджень. З них можна виділити SWOT-аналіз (на основі аналізу сильних і слабких сторін, а також загроз і можливостей фірми) і аналіз на основі матриці БКГ (Бостонської консультативної групи). Результати досліджень завдяки цим видам аналізу допомагають фірмі визначити необхідну маркетингову стратегію, яка б повністю відображала можливості і потреби, а також враховувала мінливі ринкові умови і конкурентне середовище.

Підприємствам слід періодично аналізувати свою маркетингову діяльність. Технології і ринки швидко розвиваються, і якщо в області маркетингу організація відстає від конкурентів, рано чи пізно це приведе до зменшення частки ринку і прибутку. У маркетинговій діяльності можуть статися різні несприятливі ситуації: погано організований розподіл, не ефективна система комунікації та ін. Навіть у випадку, якщо все зроблено правильно, можна отримати далеко не те, що чекали. При незадовільних результатах маркетингової діяльності важливо зрозуміти, які були допущені помилки, щоб не повторити їх в майбутньому.

Також крім основних чинників розглянутих у статті на маркетингову стратегію впливають безліч інших чинників, таких як: стан зовнішнього середовища. Стабільне воно чи схильне до частих змін? Наскільки передбачувані ці зміни? Характер цілей, які ставить перед собою організація, цінності якими керуються при прийнятті рішень менеджери або самі власники; рівень ризику. Це є реальними чинниками життєдіяльності організації. Тому перед керівництвом завжди стоїть питання – який рівень ризику для підприємства стоїть допустимим. Фактор часу при прийнятті рішень відіграє важливу роль. Він може привести до успіху чи невдачі організації. Навіть сама приваблива стратегія, нова технологія або новий товар не приведуть до успіху, якщо вони будуть заявлені на ринок не вчасно. А це може привести організацію до великих втрат або навіть до банкрутства.

Висновки. Визначальну роль у веденні маркетингу відіграє стратегія компанії. Найбільш чітко визначення стратегії, а також контроль над її використанням допомагає показувати гарні результати.

Як вже було відмічено раніше, на вибір маркетингової стратегії впливають

внутрішні і зовнішні чинники, які дозволяють адаптувати свої рішення до вимог як до покупців, так і до підприємств в цілому.

На основі проведеного аналізу необхідно розробити рекомендації, які допоможуть підприємствам подолати проблеми і закріпити свої конкурентні переваги відносно інших учасників ринку, такі як:

- 1) удосконалити роботу із споживачами;
- 2) підвищити якість послуг і продукції, що надаються;
- 3) запропонувати вдосконалення цінової політики;
- 4) покращити продукцію;
- 5) стимулювати збут.

Для вдосконалення роботи із споживачами слід точніше вивчити їх потреби і переваги, що визначають розвиток тієї або іншої галузі сфери виробництва (послуг). Більшу увагу потрібно звернути на споживачів, які роблять велику частину закупівель. Також необхідне збільшення якості обслуговування, тобто покупця необхідно зацікавити для того, щоб він не від тиску на нього вибрав той або інший товар, а, тому що його це дійсно зацікавило.

Для вдосконалення цінової політики, потрібно збільшити витрати на розвиток:

- сервісного обслуговування;
- маркетингу;
- реклами і іміджу.

Встановити вигідні для покупця і для підприємства знижки, завдяки яким покупець купуватиме саме в цієї компанії. Отже, для підвищення попиту на продукцію необхідне проведення акцій по зниженню цін, наданню знижок і різних дарунків. Така дія на покупця є одним з важливих чинників збільшення попиту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амблер Т. Практический маркетинг / Т. Амблер; пер. с англ. Ю. Н. Каптуревского. — СПб. : Питер, 1999. — 400 с.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер; пер. с англ. В. Б. Боброва. — М. : Прогресс, 1996. — 689 с.
3. Песоцкая Е. В. Маркетинг услуг / Е. В. Песоцкая. — СПб. : Питер, 2005. — 395 с.
4. Энциклопедия маркетинга : [Электронный ресурс]. — Режим доступа : marketing.spb.ru.

УДК 338;339:4;633.1

СУЧАСНІ РИНКОВІ ВИМОГИ ДО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

В. В. Солонюк, магістр

Науковий керівник – канд. екон. наук, асистент Максименко А. Г.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлюється питання якісних вимог до продукції рослинництва з боку споживачів, держави та ринку. Розглянуто сертифікацію систем якості на відповідність стандартам ISO 9000.

Ключові слова: ринок, якість, продукція рослинництва, стандарт, ISO 9000.

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин, з розширенням міжнародної торгівлі, з розвитком підприємництва і загостренням конкурентної боротьби за покупця, фахівцям необхідно знати і враховувати в своїх діях вимоги споживачів до товару. Тому маркетологи повинні знати номенклатуру і споживчі властивості товарів, умови їх виробничого використання, принципи їх маркірування, правила постачання, транспортування і зберігання.

Сільськогосподарській продукції притаманно багато різноманітних властивостей: фізичних (форма, забарвлення, конструкція, щільність і т. д.), хімічних (вміст жиру, білку, вуглеводів, вітамінів і т. д.), біологічних (здатність зберігатись без великих втрат маси, погіршення товарних і харчових властивостей та ін.).

Знання споживчих властивостей товарів дає можливість суб'єктам ринку визначити стан товарів на ринку взагалі, проаналізувати сучасний стан ринку окремого товару, визначити залежність попиту на товари від зміни кон'юнктури ринку, визначати потребу в них, займатися їх продажем і закупівлею, вирішувати питання заміни одних товарів іншими, впливати на формування товарної і цінової політики, визначати рівень досягнень науково-технічного прогресу у сфері виробництва і використання товару й т.ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку виробництва продукції розглянуті у працях низки науковців, зокрема що стосується основ органічного виробництва, його історії, особливостей технології, стандартизації та сертифікації, ефективності тощо. Серед них слід виділити наступних: В. І. Артиш, Т. Г. Дудар, Т. О. Зайчук, М. І. Кобець, Є. В. Милованов, В. В. Писаренко, О. В. Рудницька, О. В. Ходаківська, Т. О. Чайка та ін. Проте недостатньо вивченими

залишаються питання практичної оцінки економічного потенціалу виробництва та можливостей споживання органічної продукції, що, по-суті, визначають необхідність його подальшого розвитку та окреслюють масштаби поширення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження якісних показників до виробництва продукції рослинництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок продукції рослинництва є утворенням, яке уособлює взаємозалежність між попитом і пропозицією продукції рослинницьких галузей. Даний сегмент ринку сільськогосподарської продукції і ринку продовольства загалом є найбільш динамічною структурою, адже рослинництво є особливою галуззю через безпосередню її залежність від численних підгалузей, розвиток яких зумовлюється природно-кліматичними умовами, що поряд з несприятливою виробничою кон'юктурою створює ризикові ситуації та негативні передумови забезпечення держави достатньою кількістю рослинницької продукції [1].

Продукція сільськогосподарського виробництва повинна відповідати національним та міжнародним стандартам, нормам, правилам і технічним умовам. При реалізації продукції до неї додаються сертифікати якості, акти апробації та інша документація, яка є гарантом якості продукції. Ця документація максимально інформує споживача про товар та стимулює його до купівлі. Якість продукції – є найкращою рекламою для продукції сільськогосподарського виробництва.

До комплексних показників якості відноситься рівень якості продукції під яким розуміється ступінь відповідності продукції вимогам діючих стандартів. Відображають рівень якості за допомогою умовного коефіцієнта, максимальне значення якого рівняється одиниці або вище одиниці. Значення показника якості продукції може бути базовим, відносним, номінальним, обмежуючим, оптимальним.

Базове значення показника якості продукції - це значення, що прийняте за основу при порівняльній оцінці її якості. В якості базових значень можуть бути прийняті: значення показників якості кращих вітчизняних і зарубіжних зразків або значення (якості), що планується для перспективних зразків знайдених експериментальним чи теоретичним способом; значення показників якості які вказані у вимогах НТД на відповідну продукцію.

Об'єктами контролю в сільськогосподарському виробництві є засоби виробництва, технологічні процеси і готова для реалізації продукція. Для того, щоб управляти якістю продукції, в т.ч. і сільськогосподарською, необхідно правильно контролювати її якість. Контроль якості продукції необхідний для визначення її придатності цільовому призначенню.

Разом з тим не можна розглядати якість ізольовано з позицій виробника і споживача. Без забезпечення агротехнічних, агроекологічних, техніко-експлуатаційних, експлуатаційних і інших параметрів якості, записаних у технічних умовах (ТУ) не може бути здійснена сертифікація продукції.

Різноманітні властивості, важливі для оцінки якості, сконцентровані в споживчій вартості. Важливими властивостями для оцінки якості є:

- технологічний рівень, що відбиває матеріалізацію в технології виробництва науково-технічних досягнень;

- естетичний рівень, що характеризується комплексом властивостей, пов'язаних з естетичними відчуттями і поглядами;

- споживчий рівень, пов'язаний з функціональною стороною використання продукції (кінцеве споживання, сировина для подальшої переробки і т.п.);

- технічна якість, що припускає гармонічне ув'язування передбачуваних і фактичних споживчих властивостей в використанні виробу (функціональна відповідність, тривалість терміну зберігання, тощо).

Переважаюча частина сучасного світового виробництва представлена виробництвом товарів. Тому та чи інша продукція, що виготовляється, втілює в собі як споживчу вартість, так і вартість.

Отже, якість сільськогосподарської продукції, на наш погляд, є комплексним поняттям, що відбиває ефективність усіх сторін діяльності аграрних підприємств.

В взаємини постачальників і споживачів дуже ґрунтовно включилася сертифікація систем якості на відповідність стандартам ІСО 9000.

Системи взаємин постачальник - споживач також починають передбачати сертифікацію продукції третьою стороною. При цьому більш серйозними стали вимоги до якості в контрактах, більш відповідальними гарантії їхнього виконання.

Головна цільова настанова систем якості, побудованих на основі стандартів ІСО серії 9000, - забезпечення якості продукції, необхідного замовникам, і надання йому доказів у здатності підприємства зробити це. Відповідно механізм системи, застосовувані методи і засоби орієнтовані на цю мету. Разом з тим у стандартах ІСО серії 9000 цільова настанова на економічну ефективність виражена дуже слабо, а на своєчасність постачань - просто відсутня.

Але незважаючи на те, що система не вирішує всіх задач, необхідних для забезпечення конкурентоздатності, популярність системи швидко росте, і сьогодні вона займає міцне місце в ринковому механізмі. Зовнішньою же ознакою того, чи є на підприємстві система якості по стандартах ІСО серії 9000, є сертифікат на систему.

У результаті в багатьох випадках наявність у підприємства сертифіката на систему якості стало однією з основних умов його допуску до можливості ведення зовнішньоекономічної діяльності.

На теперішній час однією із серйозних проблем для українських підприємств є створення системи якості, що дозволяє забезпечити виробництво конкурентоздатної продукції. Система якості важлива при проведенні переговорів із закордонними замовниками, що вважають обов'язковою умовою наявність у виробника системи якості і сертифіката на цю систему, виданого авторитетним сертифікаційним органом. Система якості повинна враховувати особливості підприємства, забезпечувати мінімізацію витрат на розробку продукції і її впровадження. Споживач бажає мати впевненість, що якість продукції, що поставляється, буде стабільною і стійкою.

Забезпечення якості вимагає чималих витрат. Донедавна основна частка у витратах на якість приходилася на фізичну працю. Але сьогодні висока частка інтелектуальної праці. Проблема якості не може бути вирішена без участі вчених, інженерів, менеджерів. Повинна бути гармонія всіх складових професійного впливу на якість.

Значення якості продукції зводиться до того, що тільки якісна продукція відкриває експортну дорогу на платоспроможні західні ринки. Велику роль у забезпеченні якості продукції українських виробників і її успішної конкуренції на світових ринках покликані зіграти спеціальні конкурси.

Якість є важливим інструментом у боротьбі за ринки збуту. Саме якість забезпечує конкурентоздатність товару. Вона складається з технічного рівня продукції і корисності товару для споживача через функціональні, соціальні, естетичні, ергономічні, екологічні властивості. При цьому конкурентоздатність визначається сукупністю якісних і вартісних особливостей товару, що можуть задовольняти потреби споживача, а також витратами на придбання і споживання відповідного товару. Варто враховувати, що серед продукції аналогічного призначення більшою конкурентоздатністю володіє та, котра забезпечує найвищий корисний ефект стосовно сумарних витрат споживача. Безумовно, підвищення якості сполучене з витратами. Однак вони окупляться завдяки отриманому прибутку. Заняття лідируючого положення на ринку неможливо без розробки й освоєння нових товарів (модифікованих, поліпшених). Значення підвищення якості досить багатомірне. Вирішення цієї проблеми на мікрорівні важливо і для економіки в цілому, тому що дозволить установити нові і прогресивні пропорції між її галузями й усередині галузей.

Висновки. Аналізуючи ситуацію, що склалася на ринках України, можна зробити висновок, що просування сільськогосподарської та харчової продукції можливе, але за певних умов.

У зв'язку із застарілими (в багатьох випадках) технологіями процесів вирощування, переробки тощо сільськогосподарської і харчової продукції, виробництво конкурентоспроможних товарів можливе при покращенні зазначених технологій її виготовлення.

Для експорту сільськогосподарської продукції треба знати, які саме її види підлягають реєстрації у відповідних органах, бо саме ця процедура подібна ліцензуванню, отож це може чинити перешкоди при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Також всі вимоги до продукції треба ретельно відображати в контрактах (угодах), тому що при оцінці відповідності центри з сертифікації в Україні можуть спиратися не лише законодавчо на встановлені норми, але і на умови угод. Це буде не зайвим ще й тому, що зможе виступати у ролі гарантії для іноземного споживача щодо захисту від недоброякісної продукції.

Вивчення попиту дозволяє сподіватись, що український споживач також хоче і буде купувати якісну продукцію національного товаровиробника. Отже, ретельно вивчивши умови режиму інвестування, можна шукати шляхи капіталовкладень у вітчизняне сільськогосподарське і харчове виробництво.

Але не слід забувати при цьому, що не тільки усвідомлення та дотримання українськими виробниками правил і вимог європейського ринку, але й забезпечення цього актами правового і технічного законодавства, гармонізованими з аналогічними європейськими документами, сприятиме виходу української продукції на ринки не тільки внутрішні, а й Європи і світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдучкий П. І. Формування та розвиток аграрного ринку / П. І. Гайдучкий // Економіка АПК. — 2004. — № 3. — С. 4-15.
2. Кёстер У. Основы анализа аграрного рынка / У. Кёстер; науч. ред. пер. Олег Нивьевский. — Изд. 4-е, перераб. и доп. — К. :АДЕФ-Украина, 2012. — 486 с.
3. Ходаківська О. В. Раціональне використання природно-ресурсного потенціалу сільських територій / О. В. Ходаківська // Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, О. Г. Булавки. — К. : ННЦ ІАЕ, 2013. — 75 с.

УДК 631.1

ФУНКЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

І. О. Шуллер, магістр

Науковий керівник — канд. екон. наук, доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуті наукові погляди на сутність функцій управління та їх місце у системі менеджменту. Також проаналізовано механізм побудови управління діяльністю сільськогосподарських підприємств з врахування впливу зовнішніх перемінних.

Ключові слова: управління, менеджмент, функції, сільськогосподарське підприємство, методи та механізми управління

Постановка проблеми. Сучасні сільськогосподарські підприємства будують свою діяльність в умовах інтенсивного розвитку новітніх технологій, розширення ринкових горизонтів, формування ринкового попиту й кон'юнктури під впливом як підйому, так і падіння купівельної спроможності населення, змін в державному регулюванні економіки, що обумовлює складність організації та розвитку сучасного виробництва. В цьому контексті сталий розвиток аграрного сектора, його висока адаптивність до різко мінливих зовнішніх умов дозволить не тільки забезпечити продовольчу незалежність країни, але і дасть можливість вирішити велику кількість соціальних проблем. Таким чином, забезпечення продовольчої безпеки в умовах економічної нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища господарювання, а також збільшення впливу його чинників на економіку й управління є одним з пріоритетних завдань, що стоять перед економікою країни. З огляду на це управління діяльністю підприємств в галузі виробництва сільськогосподарської продукції є об'єктивною необхідністю, важливою умовою стабільного розвитку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз функцій управління, їх адаптацію та вдосконалення на теоретичних і практичних рівнях розглядали такі зарубіжні вчені, як Р.Гріфін [1], С.Роббінс [8], Мескон, Альберт і Хедоурі [6], А.Файоль [11]. Серед вітчизняних науковців функцій менеджменту досліджували Й.Завадський [3], В.Колесник [4], Ю.Осіпов [7], В.Савчук [9], Г.Чорний [12] та інші.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз підходів до розуміння функцій менеджменту та узагальнення сутності побудови науково обґрунтованих підходів до управління підприємствами в аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність будь-якої організації потребує такої форми управління, без якого неможливо не тільки її ефективне функціонування і розвиток, але і саме існування. Більше того, управління організацією зумовлює ставлення до неї з боку інших суб'єктів господарювання і певною мірою впливає на відповідні управлінські рішення з їх боку. Це означає, що з управлінням пов'язані інтереси безлічі людей як в самій організації, так і за її межами.

Під управлінням, найчастіше, розуміють сукупність процесів, що забезпечують підтримку системи в заданому стані і (або) переведення її в нове більш життєвий стан організації шляхом розробки та реалізації цілеспрямованих впливів. Визначаючи управління як елемент і одночасно функцію організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних тощо), ми маємо на увазі, що ти самим воно забезпечує збереження їх структури, підтримання режиму діяльності, реалізацію програми і цілі діяльності. В свою чергу функції управління виражають зміст (спрямованість) управлінського впливу на об'єкт управління, керовану систему. Комбінація функцій лежить в центрі системи управління (рис. 1).

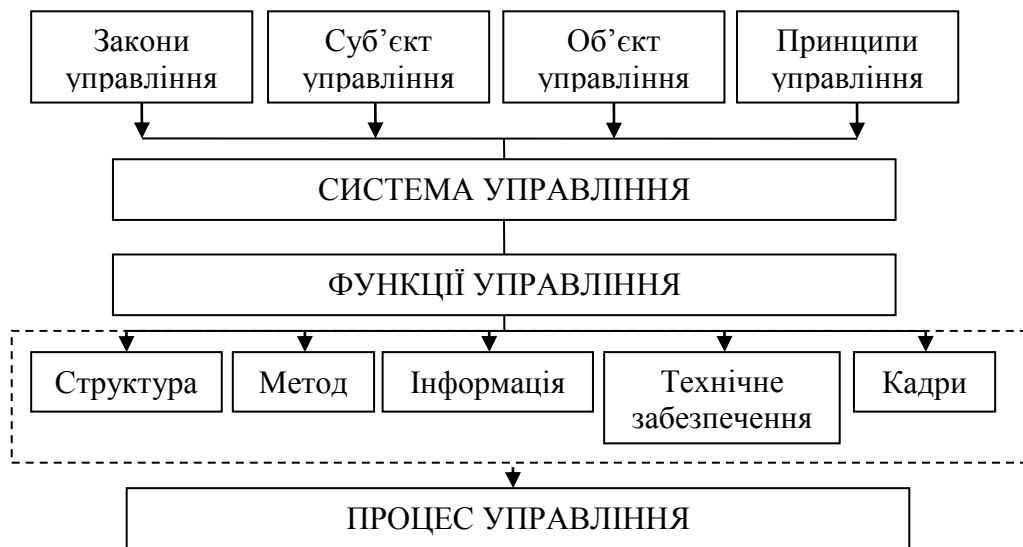

Рисунок 1 — Місце категорії «функції управління» в управлінському процесі
Джерело: побудовано автором

Дослідження праць науковців у даній сфері показує, що до сьогодні не існує єдиного розуміння сутності функцій управління. Так, наприклад, Анрі Файоль виокремив шість груп функцій управлінської праці, а саме: технічні і технологічні (виробництво, виготовлення, переробка); комерційні (закупівля, продаж, обмін); фінансові (залучення капіталів і ефективне управління ними); охоронні або страхові (охорона власності і фізичних осіб); облікові (інвентаризація, балансові відомості,

витрати виробництва, статистика); адміністративні (передбачення, організація, розпорядництво, координування і контроль) операції [11].

Р. Гріфін вважає, що найсуттєвішими функціями управління є планування, організація діяльності, лідерство, контролювання [1]. С. Роббінс вважає, що лідерство це не окрема функція, а є невід'ємною складовою керівництва [8]. Американські науковці Мескон, Альберт і Хедоурі визнають чотири функції: планування, організування, мотивування і контролювання [6].

Й. Завадський виділив більшу кількість функцій, які належать до групи спеціальних: техніко-економічне і соціальне планування, управління технологічною підготовкою виробництва, організація та оплата праці, управління трудовими ресурсами, управління матеріально-технічним забезпеченням, бухгалтерський облік і фінансова діяльність, охорона праці й техніка безпеки, управління господарським обслуговуванням, управління природокористуванням тощо. Сукупність даних функцій управління «складає основу формування структури управління» [3].

Ю. Осіпов звертає увагу на те, що загалом система управління — це організація, аналіз та контроль [7]. В. Савчук виокремлює такі функції менеджменту: планування, організація, мотивація і контроль, а координацію і регулювання не виділяє як самостійні функції і вони виступають складовими чотирьох основних функцій [9].

Дослідники В. Колесник і К. Воєнна вважають, що відмова від функції координації є невиправданою, оскільки без неї не здійснюється жоден управлінський процес — від стадії планування до стадії контролю. Координація також спрямована на визначення об'єкту та суб'єкту управління, а також формує взаємовідносини між ними для досягнення поставлених цілей [4].

Дослідник Г. Чорний класифікує функції управління як облік, аналіз, визначення цілей, планування, організація, керівництво, контроль. Функцію аналізу вчений класифікує як складову (допоміжну) основних функцій, оскільки вони всі передбачають попередній аналіз ситуацій [12].

Таким чином, в сучасних реаліях змінюються погляди на природу, роль, сутність і значення управління в системі менеджменту. На перше місце висувається спрямованість на ефективне господарювання в умовах дефіциту ресурсів, поступове зменшення регулювання виробництва адміністративними методами, інтенсифікацію виробництва. Сучасне управління має сприяти розвитку ринку, товарно-грошових відносин в торгівлі засобами виробництва, конвертованості грошей, стабілізації ринкових цін. В цьому аспекті традиційні функції управління інтерпретуються наступним чином:

- адміністративні або загальні (передбачення, організація, розпорядництво, координування і контроль);
- конкретні або спеціальні (технічна, технологічна, комерційна, фінансова, страхова та облікова).

Отже загальні і спеціальні функції визначають зміст управлінського впливу на об'єкт управління, яким в аграрній сфері є сільськогосподарське підприємство. Його функціонування можна відобразити наступним чином (рис. 2).

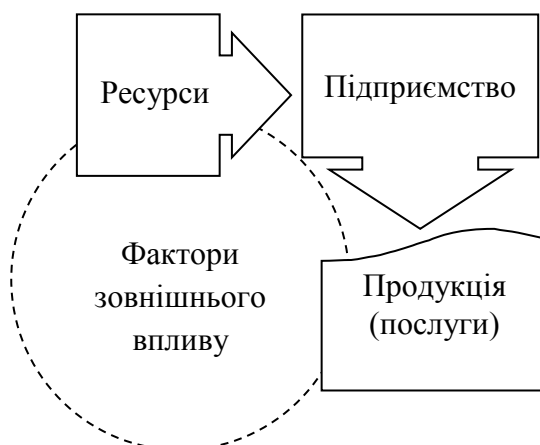

Рисунок 2 — Схема функціонування суб'єкта господарювання в аграрній сфері
Джерело: побудовано автором

Особливість організації як системи полягає в тому, що вона являє собою штучну систему, створену людиною заради її власних інтересів, перш за все отримання вигоди. В цьому аспекті будь-яка організація, як правило, — це відкрита система, яка може існувати лише за умов активної взаємодії з навколишнім середовищем [2].

Управління не можна ототожнювати з керівництвом, яке за своєю сутністю є широким поняттям. Керівництво організаціями — це процеси мотивування, регулювання і наставництва щодо методів і способів виконання робіт підлеглими [10]. В той час як управління здійснюється індивідом або групою осіб з метою координування діяльності інших осіб, що спрямована на досягнення результатів, недосяжних для жодної з цих осіб окремо [6].

Специфікою діяльності сільськогосподарського підприємства слід вважати впорядкування, налагодження роботи та впровадження покладених функцій, спрямованих на виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг з метою їх подальшої економічно вигідної реалізації на ринку для задоволення економічних і соціальних результатів роботи даного підприємства [5]. Таким чином, для ефективного управління діяльністю сільськогосподарських підприємств і забезпечення їх

беззбиткового функціонування необхідно враховувати можливості власної організаційної структури і способи задоволення потреб споживачів. Найраціональніше поєднання й використання ресурсів сільгосп підприємства можливе за рахунок застосування певних принципів і методів, що орієнтовані на визначені цілі із зазначенням інструментів управління (табл. 1).

Таблиця 1 Методи управління діяльністю підприємств в аграрній сфері

Характеристика методу	Інструменти управління
Поточне управління «за відхиленням»	Реагування на ситуацію, що складається. Планування орієнтовне всередину організації, обмежується розробкою бюджетів і поточних планів
Управління «від досягнутого», з елементами передбачення майбутнього	Застосування елементів аналізу і контролю ситуації, що складається зовні та в організації. Планування використовує екстраполяційне передбачення майбутнього
Управління «за цілями», з орієнтацією на зовнішнє середовище	Опанування «стратегічного мислення», націленого на урахування кон'юнктури ринку. Планування — стратегічне, що розробляє «стратегічні відповіді» на дії конкурентів у категоріях «продукт — ринок».
Стратегічне управління	Підготовка майбутнього та до майбутнього. Стратегічне планування, яке пронизує всі підсистеми діяльності фірми, використовує всі досягнення зазначених етапів.

Джерело: побудовано на основі досліджень [5]

Наведені методи і інструменти відображують процес управління стійкістю сільськогосподарського підприємства, який має складний характер і потребує врахування великої кількості чинників при прийнятті рішень, в тому числі сучасних форм організації бізнесу, ринкової кон'юнктури тощо.

Висновки. У підсумку проведеного дослідження зазначимо, що сучасний менеджмент має складну природу. Управління передбачає виконання суспільно необхідних завдань щодо формування, організації, регулювання, контролю та координації процесів, тобто функцій менеджменту.

Вивчення та узагальнення поглядів вчених на розуміння і місце категорії «функції управління» в управлінському процесі показало, що до сьогодні не має єдиного розуміння їх сутності.

В той самий час основною передумовою підвищення ефективності процесу управління діяльністю сільськогосподарських підприємств є використання внутрішніх та зовнішніх механізмів управління, орієнтованих на максимальне використання сукупного потенціалу, кожен з яких реалізується на певному рівні діяльності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гріфін Р. Основи менеджменту: підручник / Р. Гріфін / Наук. ред. В. Яцура, Д. Олесевич. — Львів : Бак, 2001, — 624 с.
2. Дейнека О. Г. Теоретичні підходи до процесу управління підприємством / О. Г. Дейнека, К. А. Руссова, А. В. Михалко // Збірник наукових праць УДАЗТ. — 2013. — Вип. 135. — С. 143-147.
3. Завадський Й. С. Менеджмент: Т. 1 / Й. С. Завадський. — К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. — 543 с.
4. Колесник В. М. Теоретичні підходи до функцій менеджменту, його ефективності в системі управління сільськогосподарськими підприємствами / В. М. Колесник, К. І. Воєнна // Економічний простір. — 2013. — № 71. — С. 192-203.
5. Лихіцький В. В. Теоретичні аспекти управління виробничо-господарською діяльністю сільськогосподарських підприємств в системі менеджменту / В. В. Лихіцький // Вісник СНАУ. — 2013. — С. 30-33.
6. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури: пер. с англ. — М. : Дело, 1992. — 350 с.
7. Осипов Ю. М. Основы предпринимательского дела: ученик / Ю. М. Осипов, Е. Е. Смирнова. — М., 2004. — 763 с.
8. Роббинс С. Менеджмент / С. Роббинс, М. Коултер. пер. с англ. — [8-е изд.] — М. : Вільямс, 2007. — 1056 с.
9. Савчук В. К. Економічний аналіз діяльності підприємств і організацій АПК / В. К. Савчук — К. : Урожай, 1991. — 224 с.
10. Томилова В. В. Менеджмент / В. В. Томилова. — М. : Юрайт-Издат, 2003. — 591 с.
11. Файоль А. Управление — это наука и искусство. / А. Файоль, Г. Эмерсон, Ф. Тэйлор, Г. Форд. — М. : Республика, 1992. — 351 с.
12. Чорний Г. М. Новітній підхід до змісту управлінської діяльності в агроформуваннях / Г. М. Чорний, М. П. Ястреб, О. В. Кучер // Агроінком. — 2011. — №1-2. — С. 93-98.

УДК: 631.95 : 338.43

**АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА
ПІДПРИЄМСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

О.В. Аржанова, студентка

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проведено аналіз виробництва продукції тваринництва підприємствами Миколаївської області. У результаті дослідження визначено напрями удосконалення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: молочне скотарство, виробництво, продуктивність, поголів'я корів.

Постановка проблеми. Тваринництво – невід’ємна споріднена з рослинництвом галузь. Воно покликане задовольнити потреби населення у незамінних продуктах харчування, а також потреби легкої та інших галузей промисловості в багатьох видах сільськогосподарської сировини.

Впродовж тривалого періоду розвиток галузі тваринництва відбувається в умовах занепаду матеріально-технічної бази, скорочення маточного поголів'я худоби, спаду виробництва м'яса, молока, інших видів продукції галузі та потребує негайного відродження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підвищення економічної ефективності виробництва та реалізації продукції тваринництва стали темою дослідження багатьох провідних вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема В. Месель-Веселяк, О.В. Мазуренко, М.В. Місюк, П. Саблук. та ін. Україна має достатній науково-технічний потенціал, який потребує подальшого розвитку та державної підтримки для забезпечення тваринницької галузі та підвищення її ефективності.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз виробництва продукції тваринництва підприємствами Миколаївської області та визначення напрямів удосконалення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Тваринництво області представлено такими основними галузями як скотарство, свинарство і птахівництво. Певною мірою розвинутими є бджільництво, вівчарство й кролівництво.

У 2014р., за попередніми даними, виробництво тваринницької продукції забезпечило 21,4% всієї валової продукції сільського господарства, що на 1,8 в. п. більше від аналогічного показника 2013р. Індекс обсягу виробництва продукції тваринництва порівняно з попереднім роком склав 102,3%, зокрема в аграрних підприємствах – 131,7%, господарствах населення – 96,9% (рис. 1).

Рисунок 1 – Валова продукція тваринництва за категоріями господарств, млн. грн

Примітка: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Господарствами усіх категорій торік було вирощено 50,5 тис. т худоби та птиці (у живій вазі), що на 0,6% більше, ніж у попередньому році. Відношення обсягів вирощування худоби до її реалізації на забій дорівнювало 87,5% (101,2% – у 2013р.). У цілому по області було одержано 57,7 тис. т м'яса (у живій вазі), що на 16,3% більше, ніж у попередньому році та на 28,8% – ніж у 2005р.

У структурі виробництва м'яса (у живій вазі) торік в усіх категоріях господарств найбільша питома вага припадала на м'ясо великої рогатої худоби – 42,6% (40,1% у 2013р.); м'ясо свиней займало 29,5% (28,6%), птиці – 25% (28,6%), овець та кіз – 1,4% (1,2%), інші види м'яса – 1,5% (стільки ж). Скоротилася частка м'яса великої рогатої худоби проти 2005р. на 10,8 в. п., свиней – на 4,9 в. п., овець – на 1,4 в. п., натомість зросла питома вага виробництва м'яса птиці – на 16,2 в. п., інших видів – на 0,9 в. п.

Усіма категоріями господарств за підсумками 2014р. вироблено 500 млн. штук яєць, що на 66,9% більше рівня попереднього року, 124 т вовни (на 22,8% більше). Разом з тим, на 0,4% скоротилося виробництво молока, становило 369,3 тис. т (табл. 1).

Таблиця 1 Динаміка виробництва основних видів продукції тваринництва в усіх категоріях господарств Миколаївської області

Показник	2005р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.
М'ясо всіх видів (у живій вазі), тис. т	44,8	45,9	49,4	49,5	49,6	57,7
Молоко, тис. т	432,3	364,0	365,9	367,4	370,7	369,3
Яйця, млн. штук	313,7	572,7	617,0	553,8	299,6	500,0
Вовна, т	64	102	95	97	101	124

Примітка: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Господарствами Баштанського, Арбузинського, Снігурівського, Первомайського, Вознесенського, Новоодеського, Кривоозерського районів забезпечено близько половини (47%) загальнообласного виробництва м'яса. Порівняно з 2013р. реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі збільшилася в усіх районах (крім Братського), а найсуттєвіше – у господарствах Казанківського (на 30,5%), Березанського (на 27,4%), Снігурівського (на 27,3%), Новобузького (на 26,6%) та Єланецького (на 24,5%).

Зменшення обсягів валових надоїв порівняно з 2013р. відбулося в господарствах усіх категорій 10 районів, найзначніше – Єланецького району (на 11,5%). У загальному виробництві молока близько половини становила сумарна частка товаровиробників Баштанського, Снігурівського, Арбузинського, Доманівського, Новоодеського, Березанського, Вознесенського та Веселинівського районів.

Аграріями Снігурівського, Арбузинського, Баштанського та Первомайського районів забезпечується 78,1% обсягу виробництва яєць. Збільшення показника зафіксовано в господарствах 10 районів, найсуттєвіше – Снігурівського (у 5,3 раза).

Вклад області у виробництво основних видів тваринницької продукції в цілому по Україні характеризується наступними показниками. Господарствами усіх категорій вироблено молока всіх видів – 3,3% загальнодержавного показника (стільки ж у 2013р.), яєць від птиці всіх видів – 2,5% (1,6%), вовни – 4,8% (3,9%), м'яса (у живій вазі) – 1,7% (1,5%).

Лідерство серед регіонів по виробництву м'яса у 2014р. тримали товаровиробники Черкаської області (13,1%), молока – Вінницької (7,6%) та Полтавської (7,3%), яєць – Київської (13,8%), вовни – Одещини (55,2%).

Позитивну роль у стабілізації виробництва тваринницької продукції відіграють господарства населення. Ця категорія господарств виявилася більш стійкою в умовах переходу до ринкових відносин, та забезпечила відносну стабільність тваринницької галузі аграрного сектору, компенсуючи певною мірою зменшення виробництва в

сільськогосподарських підприємствах. Проте результати діяльності домогосподарств були б набагато кращими, якщо б не високі ціни на корми, проблеми з реалізацією продукції, матеріально-технічним забезпеченням, соціальними і демографічними змінами на селі.

Господарствами населення у минулому році вироблено 89,7% загальнообласного обсягу молока (на 0,2 в. п. більше ніж у 2013р.), 85,6% м'яса у живій вазі (на 0,7 в. п. більше), 84,7% вовни (на 5,5 в. п. більше) та 28,2% яєць (на 18,7 в. п. менше). Торік цією категорією господарств вироблено м'яса (у живій вазі) – 49,4 тис. т, що на 17,3% більше порівняно з попереднім роком, молока – 331,1 тис. т (на 0,2% менше), яєць – 141 млн. штук (на 0,4% більше), вовни – 105 т (на 31,3% більше). У порівнянні з 2005р. у цих господарствах спостерігається тенденція щодо зменшення виробництва яєць (на 15,7%) та молока (на 15,4%). Збільшилося виробництво вовни (у 2,5 раза) та м'яса у живій вазі (на 32,8%).

Сільськогосподарськими підприємствами у 2,3 раза перевищені обсяги 2013р. по виробництву яєць, на 10,7% – м'яса у живій вазі. Тим часом, виробництво вовни скорочено на 9,5%, молока – на 1,5%.

Середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі в аграрних підприємствах становили 456 г (на 8,8% більше ніж у 2013р. та на 28,1% – у 2005р.), свиней – 281 г (на 5,1% менше ніж у 2013р., водночас на 26,6% більше – у 2005р.). Середній надій молока від однієї корови (у розрахунку на одну корову, яка була в наявності на початок року) становив 4490 кг, на 4,6% більше ніж у 2013р. (у 1,7 раза більше ніж у 2005р.).

У середньому від однієї курки-несучки отримано 306 штук яєць, на 15,5% більше ніж у попередньому році, на 9,3% – ніж у 2005р. Настриг вовни від однієї вівці порівняно з 2013р. збільшився на 15,8%, а з 2005р. – зменшився на 8,3% і становив 2,2 кг.

Основою для нарощування обсягів виробництва тваринницької продукції є наявність поголів'я худоби та птиці. Протягом минулого року в області спостерігалася тенденція скорочення чисельності птиці на 26,2%, великої рогатої худоби – на 14,3% (корів – на 8,7%), свиней – на 12,2%, овець та кіз – на 3,3% (табл. 2).

Стосовно розподілу поголів'я худоби та птиці за категоріями господарств слід відмітити, що у минулому році зберігалася тенденція зростання питомої ваги окремих видів худоби, що утримується у господарствах населення. Так, на початок поточного року на подвір'ях громадян було зосереджено 85,5% загальнообласної чисельності великої рогатої худоби, з неї корів – 90,4%; свиней – 60,2%.

Таблиця 2 Динаміка поголів'я худоби та птиці в усіх категоріях господарств
станом на кінець року, тис. голів

Показник	2005р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.
Велика рогата худоба	180,6	141,4	142,0	150,3	154,5	132,4
у т.ч. корови	115,1	92,4	91,8	89,8	90,1	82,3
Свині	140,2	166,9	155,9	139,6	147,1	129,1
Вівці та кози	41,0	48,7	48,0	49,7	54,7	52,9
Птиця	3200,0	4198,1	4065,3	3723,9	4248,2	3133,5

Примітка: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

За період 2005-2014рр. у сільськогосподарських підприємствах чисельність поголів'я великої рогатої худоби зменшилася на 48,8%, корів – на 42,3%, свиней – на 24,7%, овець та кіз – на 14%, птиці – на 2,4%. У порівнянні з 2013р. поголів'я великої рогатої худоби в аграрних підприємствах зменшилося на 6,3%, свиней – на 6,7%, овець та кіз – на 10,1%, птиці – на 51,1%. При цьому, за підсумками 2014р., 65,9% аграрних підприємств мали до 199 голів великої рогатої худоби, 25,9% – від 200 до 499 голів, 8,2% – від 500 голів до 4000 голів. Близько третини (30,7%) господарств утримували не більше 100 голів свиней, 43,2% – до 500 голів. Основна частина (81,8%) підприємств мали до 500 голів овець та кіз. До 400 голів птиці налічувалося у 37,5% сільськогосподарських підприємств, від 1 тисячі до 10 тисяч – у 31,3%, понад 50 тисяч – у решти.

Висновки. Пріоритетним напрямом подальшого розвитку галузі тваринництва повинно стати великотоварне спеціалізоване виробництво, створення нових ферм і комплексів, технічне переоснащення діючих приміщень, що потребує значних капіталовкладень. З цією метою необхідно забезпечити фінансову підтримку сільськогосподарських товаровиробників шляхом надання кредитів, удосконалення системи міжгалузевих економічних відносин. Подоланню спаду виробництва продукції тваринництва сприятиме розвиток вітчизняної системи селекції та племінної справи, відтворення поголів'я худоби на вищій генетичній основі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК: 349.4 (477)

ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

А.М. Варталян, студент

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

Проведено дослідження сучасного стану та напрямів охорони земель сільськогосподарського призначення в умовах трансформації земельних відносин.

Ключові слова: сільськогосподарські землі, форми власності, Земельний кодекс, охорона земель.

Постановка проблеми. Земля є одним із основних природних ресурсів, які використовує людство, територіальним базисом для усіх видів діяльності населення, і також фактором виробництва. Використання землі має свої особливості, і поєднання особливостей використання землі як природного ресурсу, територіального базису та фактору виробництва є принципом земельного законодавства України. Значення землі як основного ресурсу полягає в тому, що земля є основою для інших ресурсів. Здатність землі продукувати товар може бути підтримана довгий час і відновлена, що визначає її як унікальний засіб виробництва. Земля має надзвичайну вартість – орієнтовна грошова оцінка земельних ресурсів України – 330 трильйонів гривень [1].

Ефективне використання земельних ресурсів має винятково важливе значення для сталого розвитку аграрного сектора України. Цьому має бути підпорядковане реформування земельних відносин, на основі якого здійснено перехід до різних форм власності на землю, запроваджено платне землекористування тощо. Проте в державі поки що не вирішено проблему забезпечення раціонального та екологічнобезпечного використання земельних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням ефективного та раціонального використання земельних ресурсів присвячено праці таких науковців, як Ю. Білик, Ю. Гарбуз, В. Горлачук, М. Головатюк, А. Даниленко, О. Котикова, А. Сохнич, А. Третяк, М. Федоров та інші. Необхідність підвищення рівня ефективності використання земельних ресурсів за нових умов господарювання вимагає відповідного наукового забезпечення.

Постановка завдання. Дослідити сучасний стан та визначити напрями охорони земель сільськогосподарського призначення в умовах трансформації земельних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство України – найбільш природомістка галузь, що має могутній природно-ресурсний потенціал, який включає 41,84 млн. га сільськогосподарських угідь (69,3% території України), в тому числі 33,19 млн. га ріллі (55%), 7,63 млн. га природних кормових угідь – сіножатей і пасовищ (12,6%).

За 2014 рік площа сільськогосподарських земель в Україні зменшилася на 13000 га і склала на 1 січня 2015 року 42731,5 тис. га проти 42744,5 тис. га на початок минулого року. Питома вага площі сільськогосподарських земель в загальній площі (території) України не змінилася і складає 70,8%. Найбільше скорочення площ пройшло по таких категоріях: перелogi (зменшення на 11,8 тис. га до 239,4 тис. га), пасовища (на 5,8 тис. га до 5441 тис. га) та сіножаті (зменшення на 1,5 тис. га до 2407,3 тис. гектарів).

Ліси та інші лісовкриті площі збільшилися на 5,9 тис. га – до 10630,3 тис. гектарів. На них припадає 17,6% від загальної площі країни. Площа забудованих земель збільшилася на 7,8 тис. га до 2550,4 тис. га, в тому числі під житловою забудовою – на 4,2 до 487,7 тис. гектарів. Землі промисловості збільшилися на 0,7 тис. га до 224,1 тис. гектарів. Скоротилася площа земель комерційного використання (на 0,2 тис. га до 54,9 тис. га), змішаного використання (на 0,4 тис. га, до 29,3 тис. га) та на 0,6 тис. га зменшилися площі земель, які використовувалися для відпочинку, та інших відкритих земель.

Загальна площа території України – 60354,9 тис. гектарів. За минулий рік площа земель (суші) скоротилася на 3,5 тис. га до 57928,5 тис. га, а площа територій, покритих поверхневими водами, відповідно збільшилася на такий самий показник до 2426,4 тис. гектарів.

Водночас розораність сільськогосподарських угідь досягла 72%, а в ряді регіонів перевищує 88%. Ефективність використання земель в Україні значно нижча, ніж у середньому по Європі. В окремих районах осушення земель відбувається неконтрольоване зниження рівня ґрунтових вод, зменшення потужності органічної маси, а в районах зрошення-підтоплення і засолення ґрунтів, деградація чорноземів, що призвело до негативних екологічних наслідків у районах Полісся та на півдні України.

Ситуація, що склалася, потребує невідкладних науково-обґрунтованих заходів, спрямованих на охорону земель та підвищення родючості ґрунтів й одержання екологічно чистих продуктів харчування. Не менш важливою проблемою є організація і дотримання польових, кормових та інших сівозмін на основі проектів

внутрішньогосподарського землеустрою. Збереженню ґрунту сприятимуть і перехід на прогресивні технології обробітку землі, використання ефективних та легких машин і механізмів, уникнення повторного обробітку ґрунту, застосування безплужних технологій обробітку тощо.

Вплив забрудненості на оцінку вартість земельної ділянки слід враховувати при здійсненні грошової оцінки. Показники забрудненості ґрунтів відображають у базах даних державного земельного кадастру і встановлюють проведенням ґрунтових, геоботанічних, радіологічних та інших обстежень і розвідувань. Забрудненість ґрунтів картографують складанням тематичних карт з визначенням видів забруднення та меж зон забруднених земель у розрізі окремих господарств і регіонів [2].

Згідно земельного законодавства землями сільськогосподарського призначення признаються землі, надані для потреб сільського господарства або призначені для цих цілей і які в основному включають значний і високоякісний фонд сільськогосподарських угідь. Саме ці землі є основними засобами виробництва в сільському господарстві.

Земельний кодекс України землями сільськогосподарського призначення визначає землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури або призначені для інших цілей. До земель сільськогосподарського призначення належать [3]:

- а) сільськогосподарські угіддя (рілля, багатолітні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги);
- б) несільськогосподарські угіддя (господарські шляхи і прогони, полезахисні лісові смуги і інші захисні насадження, окрім тих, що віднесені до земель лісового фонду, землі під господарськими будівлями і дворами, землі тимчасової консервації).

Серед земель сільськогосподарського призначення виділяють особливо цінні продуктивні землі. До особливо цінних продуктивних земель належать землі з високородючими ґрунтами (чорноземи не еродовані не солонцюваті суглинкові на лесових породах, лучно-чорноземні незасолені не солонцюваті суглинкові ґрунти, темно сірі і чорноземи опідзолені на лесах, бурі гірсько-лісові і дерново-буроземні глибокі і середньоглибокі, підзолисто-дернові суглинні ґрунти, коричневі ґрунти Південного узбережжя Криму, дернові глибокі ґрунти Закарпаття) [4].

Особливо продуктивні землі підлягають особливій охороні, збереженню і відтворенню їх родючості, в процесі сільськогосподарського використання. На власників і користувачів земельних ділянок з особливо цінними землями покладаються

обов'язки щодо їх збереження.

Згідно зі статтею 22 Земельного кодексу України землі сільськогосподарського призначення передаються у власність та надаються у користування [3]: громадянам; сільськогосподарським підприємствам; сільськогосподарським науково-дослідним установам та навчальним закладам, сільським професійно-технічним училищам та загальноосвітнім школам; несільськогосподарським підприємствам, установам та організаціям, релігійним організаціям і об'єднанням громадян.

Землі сільськогосподарського призначення не можуть передаватись у власність іноземним громадянам, особам без громадянства, іноземним юридичним особам та іноземним державам.

З часу проголошення земельної реформи змінилися відносини власності на землю, структура землеволодінь і землекористувань в аграрній сфері, запроваджена плата за землю, оренда земельних ділянок, їх купівля-продаж (крім земель сільськогосподарського призначення), дарування, міна. В контексті реформування економічної системи України, земля, як сталий базис кредитно-фінансової системи, була і в майбутньому залишиться основним надійним ресурсом оздоровлення економіки. У нас є всі підстави вважати, що залучення в ефективний обіг земельно-ресурсного потенціалу та удосконалення земельних відносин є одним із стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку України.

Справді, земельні ресурси, на використанні яких формується біля 95% обсягу продовольчого фонду та 2/3 фонду товарів споживання, по праву вважаються первинним фактором виробництва, фундаментом економіки країни. Частка земельних ресурсів у складі продуктивних сил держави становить понад 40 відсотків. В ресурсній забезпеченості сільськогосподарського виробництва земля становить 40-44%, виробничі фонди та оборотні засоби — 20-21%, трудові ресурси — 38-39%. Середньозважена землезабезпеченість основних галузей економіки є достатньою для їх нормального розвитку і функціонування [5].

Земельний фонд України характеризується наявністю високого біопродуктивного потенціалу, в його структурі переважають землі з родючими ґрунтами, основна база землеробства України розміщується на ґрунтах чорноземного типу (60,2% площі орних земель) і це дає підстави вважати, що і у майбутньому країна не матиме проблем в галузі продовольчої безпеки. Разом з тим, зараз в більшості галузей економіки через недосконалість нормативів, низький рівень проектно-технічних рішень земля використовується нераціонально. Окремі галузі промисловості, транспорту характеризуються дуже високою питомою землеємністю. Існуючі

нормативи відведення земельних ділянок для потреб промисловості, транспорту, енергетики в 2,5-2,7 рази перевищують нормативи, прийняті в країнах Західної Європи [5]. Обмеженість і вичерпність територіальних ресурсів землі, поступове скорочення площі продуктивних земель може загострити в окремих регіонах проблему землезабезпечення.

Висновки. Таким чином, як об'єкт загальних інтересів і "наскрізний" фактор відтворювального процесу, земля є центральним, базовим об'єктом економічної системи в Україні, а земельні відносини у загальній структурі суспільних відносин займають відповідне місце у їх фундаменті, і в такому сенсі ці відносини стають регулятором всієї сукупності суспільних зв'язків, включаючи не тільки економічну, але і соціально-демографічну, політичну, екологічну та інші складові просторового розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Федоров М. М. Трансформація земельних відносин до ринкових умов / Федоров М. М. // Економіка АПК. – 2009. - №3. – С. 4-18.
2. Науково-методичні положення оцінки земель України у світових цінах / [Гнаткович Д. І., Возняк Р. П., Гулько Р. Й., Ступень М. Г.]. – Львів. – 1995. – 68 с.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. №2768-III.
4. Головатюк М.С. Охорона земель в умовах трансформації земельних відносин / М. С. Головатюк // Землевпорядний вісник. – 2008. – № 3. – С. 4–7.
5. Даниленко А. С. Актуальні питання розвитку земельної реформи в Україні / А. С. Даниленко, Ю. Д. Білик, М. Ю. Гарбуз та ін. – К. : Урожай, 2004. – 96 с.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

В.Ю. Глущенко , магістр

Науковий керівник – канд. екон. наук., доцент І.О.Мельник

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто проблеми використання земельних ресурсів, екологічна оцінка стану землекористування в Україні і сучасні підходи до використання земельних угідь.

Ключові слова: проблеми використання, забруднення земель, показники забруднення, фактори впливу, раціональне використання.

Постановка проблеми. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів включають, в першу чергу, раціональне землекористування. Раціональне землекористування означає максимальне залучення до господарського обігу всіх земель та їх ефективне використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання на одиницю площі максимальної кількості продукції за найменших витрат праці та коштів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розробка наукової проблематики, пов'язаної з обґрунтуванням напрямів раціоналізації використання та охорони земель, а також формуванням сталого землекористування, в останні роки посилилася. Необхідно, перш за все, відмітити праці таких науковців, як К. В. Зворикін, С.Ю. Булигін, М. Д. Гродзинський, Д. С. Добряк, І. А. Розумний, В. І. Кірюшин, Л.Я. Новаковський, Г. І. Швебс, А. Я. Сохнич, О. Г. Тараріко, В. М. Трегобчук, А. М. Третяк та інших.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у визначенні, еколого - економічних засад збалансованого землекористування та виявлення шляхів їх впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів включають, в першу чергу, раціональне землекористування. Раціональне землекористування означає максимальне залучення до господарського обігу всіх земель та їх ефективне використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання на одиницю площі максимальної кількості продукції за найменших витрат праці та коштів.

Для сільського господарства найбільше значення має частина землі під назвою ґрунт — особливе природне утворення, якому властиві риси живої та неживої природи.,

що сформувались внаслідок тривалого перетворення поверхневих шарів літосфери під спільним взаємозумовленим впливом гідросфери, атмосфери, живих і мертвих організмів: Це одна із складових навколишнього середовища, її найважливіша властивість — родючість, яка відіграє провідну роль у житті людини, є найважливішою умовою існування і відтворення, які постійно змінюють одне одного в людських поколіннях. Сумарна площа розораних ґрунтів на Землі — 1,5 10⁹ га, ліси займають — 4,610⁹ га., трав'янисті ландшафти — 2,610⁹ га. Сільським господарством освоєно близько 30 % суші.

Усі землі країни утворюють єдиний земельний фонд, який включає: землі сільськогосподарського призначення; землі населених пунктів; землі промисловості, транспорту заповідників та іншого несільськогосподарського призначення; лісового фонду; водного фонду; держзапас. В Україні 77% земель займають землі сільськогосподарських підприємств, що становить 40,4 млн га станом на 1 січня 2014 р.

Використання землі супроводжується перетворенням і зміною основних її природних первісних властивостей, виникненням нових. У сільському господарстві ефективним є перетворення земельних угідь у рілля. Розорювання площ, раніше покритих трав'яною рослинністю, зрошення в засушливих та осушення боліт у зволжених регіонах, збільшення внаслідок цього площі ріллі сприяє ефективному зростанню виробництва сільськогосподарської продукції і супроводжується глибоким перетворенням навколишнього середовища. Нерідко ці перетворення стають небажаними, виходячи за межі початкових наслідків. В Україні площа ріллі — 33,3 млн га, або 80% площі сільськогосподарських угідь; 2,2 млн га — сіножатей (5% сільськогосподарських угідь); 5,2 млн га — пасовищ (11% сільськогосподарських угідь).

Розширення масштабів видобування корисних копалин, розвиток промисловості, міського, сільського, гідротехнічного і транспортного будівництва вимагають постійного вилучення земель з сільськогосподарського обігу. Через зменшення площі сільськогосподарських угідь звужуються потенціальні можливості забезпечення населення продуктами харчування, а промисловості — сільськогосподарською сировиною.

Для компенсації угідь, вилучених з сільськогосподарського обігу, було розорано схилі та прируслові землі, а існуючі орні сильно перенасичено ґрунтовиснажливими культурами, що призвело до інтенсивного розвитку ерозійних процесів та інтенсивної деградації ґрунтів. Тепер в Україні налічується 12 млн га земель, пошкоджених водною ерозією, в тому числі 1 млн — сильно, 2,8 млн — середньо і 8,3 млн — слабо

еродованих. Площа земель, пошкоджених вітровою ерозією, становить 19,2 млн га, в тому числі сильно еродованих — 0,2 млн, середньо — 0,3 млн і слабо — 8,5 млн. Розвиток водної та вітрової ерозії ґрунтів спричиняє їх інтенсивну деградацію та певне виснаження. Щороку змиваються водою і видувуються вітром 600 млн т ґрунту, в тому числі 45 млн т гумусу (або втричі більше, ніж створюється за допомогою органічних добрив, які вносяться в ґрунт господарствами України). Усі чорноземи, які в 30-х роках належали до середньо-гумусних, у 90-х трансформувались в малогумусні, а їх гумусомісткість знизилась з 6—9 до 3—5%. І якщо така тенденція до зменшення гумусу в ґрунтах зберігатиметься і надалі, то в недалекому майбутньому Україна може опинитися на порозі гумусового голоду — великої екологічної катастрофи, і тоді вже ніякі агротехнічні, меліоративні, природоохоронні та організаційно-господарські заходи не зможуть відновити агротехнічного потенціалу землі. Через це проблему відтворення гумусу в ґрунтах і підвищення їх родючості слід розглядати як найважливішу в народному господарстві України. Інакше наша країна не зможе розраховувати на стабільне нарощування виробництва сільськогосподарської продукції та забезпечення свого населення продуктами харчування.

Інтенсивне забруднення природного середовища значною мірою є наслідком нераціонального сільськогосподарського виробництва. Щороку з мінеральними добривами на сільськогосподарські угіддя надходить 193 тис. т фтору, 1,6 тис. т цинку, 620 тис. т міді та 622 т калію. Отруйні речовини, які знаходяться у мінеральних добривах, хімічних меліорантах й отрутохімікатах, проникають в організми людей, викликаючи їх захворювання.

Отже, економічна вигода від застосування продукції хімічної промисловості не вичерпує усіх аргументів на користь нарощування темпів постачання сучасних продуктів хімії сільському господарству. Є низка важливих факторів, які визначають межі поширення і застосування хімікатів. Застосування великих доз добрив може погіршити якість продукції, ґрунтових вод, що зумовлює забруднення близьких річок і водойм. Використання мінеральних добрив дало змогу певною мірою підвищити врожайність культур, однак подальше збільшення їх доз уже не сприяло її зростанню, що пов'язано із зменшенням запасів гумусу в ґрунті. Зростання врожайності неможливе без удосконалення технології внесення добрив. Безконтрольне їх застосування призводить до забруднення навколишнього середовища, що загрожує здоров'ю людини. Особливо небезпечне неправильне або надмірне використання пестицидів. Причому деяка їх частина трансформується, тобто виникають нові токсичні речовини (вторинна

токсикація). Дати оцінку всіх наслідків впливу пестицидів неможливо через недосконалість методів дослідження.

Велике значення для економного землекористування має осушувальна меліорація. Однак в окремих районах після осушення земель з'явилися ознаки деградації, розвитку ерозійних процесів. Значне скорочення площ боліт, які є континентальними охоронниками вологи, призводить до зміни гідрологічного режиму місцевості, зменшення водності рік і водойм. Внаслідок цього зони достатнього зволоження можуть стати засушливими.

Осушення негативно впливає на навколишнє середовище і в багатьох інших випадках: істотно змінюється гідрологічний режим, значно знижується рівень ґрунтових вод на прилеглих до них територіях, внаслідок цього знижується родючість ґрунтів, а окремі ділянки з ґрунтами легкого механічного складу перетворюються на піски. В окремі роки порушення гідрологічного режиму, зумовлене проведенням у великих масштабах осушувально-меліоративних робіт, супроводжується тимчасовим затопленням великих територій, посилюється розвиток водної ерозії у весняний період, змивається верхній родючий шар ґрунту, відбувається замулення малих річок, а також їх пересихання у літній період. Осушення торфоболотних ґрунтів змінює торфоутворювальний процес, припиняється нагромадження органічної речовини, яка мінералізується, родючість знижується.

Поряд з природними і технічними факторами, які обмежують темпи зрошувальних і осушувальних робіт, істотну роль відіграють інвестиційні фактори. Висока капіталомісткість іригаційних споруд вимагає великих витрат. Уже тепер за капітальними вкладеннями вони посідають перше місце серед інших інвестиційних факторів у аграрному секторі. Витрати на меліорацію становлять майже, чверть вкладень у сільське господарство.

Справа не тільки в тому, що продукція, вирощувана на зрошуваних землях, дорога, а в тому, що з часом ми її одержуємо дедалі менше. Землі при нинішньому стані зрошення поливною технікою, важкими сільськогосподарськими машинами, з незжитою безгосподарністю втрачають свою родючість. Разом з тим не можна заперечувати значення меліорації взагалі, але повинна бути встановлена суворая відповідальність за прорахунки при її проведенні.

У промислово розвинутих районах особливо важливим є вивчення показників забруднення ґрунтів промисловими відходами й викидами. Так, в Україні нагромаджено понад 7 млрд т відходів виробництва. Щорічний вихід їх становить понад 1,5 млрд т, у

тому числі в процесі гірничого видобутку — понад 1,2 млрд т, первинної переробки (збагачення) — 260 млн т і вторинної — близько 70 млн т. Вторинне використання відходів виробництва становить .6,6%, тобто не більш ніж 100 млн т. Площа порушених земель — близько 265 тис. га, в тому числі відпрацьованих — майже 131 га, з них рекультивації підлягають 121,1 тис. га, з наступним використанням як сільськогосподарських угідь — 77 тис. га, лісонасаджень — 24, водойм — 14, інших — 6,1 тис. га. Зростає вміст важких металів у ґрунті. У районах забруднення збіднюється видовий склад тварин і рослин. Дослідження показали, що кислі гази (сірчаний і сірчистий ангідрид, окисли азоту, хлору та ін.), які викидаються промисловими підприємствами, зріджують трав'яну рослинність на 60% і більше, а на схилах сприяють посиленню ерозійних процесів. Рослини, що залишились, поглинають токсичні речовини, внаслідок чого виникає інтоксикація їх важкими металами, зумовлена переважно підкисленням ґрунтів. Забруднення ґрунту і кормів поблизу рудників і свинцевоплавильних заводів призводить до інтоксикації свинцем свійських тварин і людей.

Транспортне забруднення ґрунту призводить до зниження його родючості. В умовах помірного клімату поблизу джерел забруднення врожай зернових зменшується на 20—30%, буряків — на 35, бобів — на 40, картоплі — на 47%. Дуже важливим є питання утилізації осадів стічних вод, загальна кількість яких в Україні становить 25 млн м³ за годину, а в сільському господарстві використовується Слизько 150 тис. т на рік. Під складування осадів стічних вод зайнято більш як 1200 га родючих земель, і ця площа щороку збільшується. Тільки в Києві площа, зайнята осадами стічних вод, за останні 5 років збільшилась майже вдвічі і становить 196 га.

Для того щоб запобігти негативним наслідкам осушувальної меліорації й усунути їх, слід провести реконструкцію і відновлення осушувальних систем, які стали непридатними для використання або не відповідають сучасним технічним вимогам.

Серед протиерозійних заходів слід виділити новий технологічний спосіб обробки ґрунтів, особливості якого полягають у зменшенні кількості і глибини обробітку, суміщенні деяких операцій за рахунок збереження на поверхні землі рослинних решток і стерні, змив і втрати поживних речовин при цьому зменшуються в 5—10 разів. Мінімальна обробка дає змогу ефективно боротись з ерозією за рахунок зменшення щільності ґрунту, підвищення його гумусованості, поліпшення ґрунтового балансу поживних речовин і вологи. Особливо істотні результати спостерігаються в засушливих південних районах України. Поряд з удосконаленням процесу землеробства мінімальний обробіток дає змогу мати економічний ефект: енергетичні витрати

зменшуються в 2—3 рази, собівартість знижується на 15— 20%, підвищується врожайність. Водночас ця технологія поширена недостатньо. Причиною такого становища є нестача відповідних машин і механізмів.

Невиправдано різко скоротились земельні масиви, використовувані під пар. Збільшення площ під пар зумовлене удосконаленням агротехніки, посівів інтенсивних сортів, зростанням урожайності. Для деяких засушливих районів приріст урожайності зернових по чистому пару становив близько 80%

Висновки. Отже, на сучасному етапі розвитку суспільства питання раціонального використання земель набувають все більшої ваги. В практичній площині раціональне використання сільськогосподарських земель можна визначити як процес, що охоплює комплекс правових, економічних, екологічних і інституціональних інструментів, методів, технологій і механізмів спрямованих на забезпечення економічно ефективного і еколого орієнтованого використання сільськогосподарських земель, збереження, відтворення і поліпшення їх екологічного стану на державному, регіональному і господарському рівнях. Для оптимізації агроландшафтів принципово важливим є пристосування систем землеробства до конкретних властивостей ґрунтів не тільки для підвищення продуктивності агроландшафтів, але й для запобігання деградації ґрунтів і сприяння відновленню та покращенню родючості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каштанов А. Н. Оптимальный агроландшафт – основа устойчивого земледелия в России / А.Н. Каштанов: [Тезисы Всер. науч.-пр. конф.]. – Нефтекумск-Волгоград: ВНИАЛМИ, 2000. – С. 10-11.
2. Кирюшин В.И. Экологизация земледелия и технологическая политика / Кирюшин В.И. – М.: МСХА, 2000. – 473 с.
3. Концепція збалансованого (сталого) розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 р. [Електронний ресурс]: наказ Мінагрополітики України від 20 серпня 2003 р. № 280. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/fpart88/idx88535.htm>.
4. Розумний І. А. Еколого-економічне вивчення та екологічнобезпечне використання сільськогосподарських угідь: науково методичні та практичні. аспекти / І. А. Розумний. – К.: Урожай, 1996. – 196 с. 7. Швебс Г. И. Контурное земледелие / Г.И. Швебс. – Одесса: Маяк, 1985. – 55 с.

УДК: 330.101

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В ГОСПОДАРСТВАХ БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ

Ю.Г. Гречин, студентка

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

Проведено дослідження еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів в господарствах Березанського району.

Ключові слова: земельні ресурси, економічна ефективність, сільськогосподарські підприємства, натуральні показники, вартісні показники.

Постановка проблеми. Ефективне використання земельних ресурсів неможливо без достовірної інформації про якісний стан ґрунтів. Сьогодні Україні, яка називається «житницею Європи» має всі необхідні потенційні можливості для того, щоб називатися аграрною країною і підвищити частку своєї конкурентоспроможності на світовому аграрному ринку. Цьому сприяє зручне географічне розташування України, помірний клімат, родючі землі, невелика собівартість витрат на вирощувану сільськогосподарську продукцію. Від того, наскільки правильними будуть висновки дослідження економічної ефективності використання земельних угідь, залежить ефективність заходів по її підвищенню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системі оцінці ефективності використання земельних ресурсів приділено праці багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Окремим аспектам економічно ефективного використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення присвячені наукові праці таких відомих вчених, як В. Андрійчука, В. Ганганова, Г. Гуцулюка, Д. Гнатковича, В. Горлачука, О. Корчинської, П. Саблука, А. Сохнича, В. Трегобчука, А.Третяка, І. Розумного, М. Федорова, та інших. Результати їх досліджень охоплюють широке коло питань зазначеної проблеми.

В цілому більшість науковців ствердні у думці про виділення системи показників, яка включає натуральні та вартісні індикатори. Однак, для одержання об'єктивних даних згадані показники слід брати у середньому за 3-5 років з урахуванням кон'юнктуру ринку та зміни стану ґрунтів.

Постановка завдання. Проаналізувати еколого-економічну ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах Березанського району Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. В результаті кризових явищ екстенсивне використання землі призвело до дисбалансу в землеробстві. Розширення ріллі до розмірів, неприпустимих для розвинутих країн світу, погіршило її якісний стан, екологічну рівновагу навколишнього середовища збільшило енергоспоживання. Нераціональне, виснажливе землекористування унеможливило відтворення земель.

Як свідчать результати агрохімічного обстеження ґрунтів області, якісні показники їх родючості значно погіршилися. Вміст гумусу зменшився на 0,3 відсотка і становить 3,28 відсотка. Вміст рухомого азоту, фосфору, обмінного калію знизився на 8-14 відсотків і становить відповідно 14 ; 88; 152 мг/кг ґрунту.

Збільшилися площі солонцюватих та змитих ґрунтів. В області налічується близько 6,7 тис. га слабокислих ґрунтів (рН 5.1 – 5.5), які поширені головним чином у південній частині регіону, до якої входить досліджуваний район. Разом з тим за період з 2012 по 2014 роки сільськогосподарські підприємства Березанського району не проводили ні вапнування, ні гіпсування ґрунтів (табл. 1).

Таблиця 1 Проведено вапнування та гіпсування ґрунтів та площа, на якій застосовувались засоби захисту рослин у сільськогосподарських підприємствах Березанського району

Показник	2012 р.	2014 р.	2014 р. у % до 2012 р.
Проведено вапнування ґрунтів, га	-	-	-
Внесено вапнякового борошна та інших вапнякових матеріалів, т	-	-	-
Проведено гіпсування ґрунтів, га	-	-	-
Внесено гіпсу, фосфогіпсу та інших гіпсовмістимих порід, т	-	-	-
Площа, на якій застосовувалися засоби захисту рослин, га	38640,61	47066,2	121,8
у % до загальної площі посіву	67,2	79,0	11,8
у т. ч. пестициди	37022,61	47066,2	127,1
у % до загальної площі посіву	64,4	79,0	14,6

Примітка: розраховано за даними [1]

При цьому площа посівів сільськогосподарських культур, на якій застосовувалися засоби захисту рослин зростає 21,8 %, а частка таких посівів у загальній їх площі збільшилась на 11,8 в. п. і склала 79,0 %.

Вкрай негативним є також факт збільшення площі посівів сільськогосподарських культур, на якій застосовувалися пестициди: у 2014 році їх площа склала 47066,2 га, що на 27,1 % більше порівняно з 2012 роком, частка таких посівів у загальній їх площі збільшилась на 14,6 в. п. і склала 79,0 %.

Крім того, в області нараховується майже 200 тис га залишково- солонцюватих ґрунтів, які в ґрунтового поглинаючому комплексі мають низький вміст гумусу. Фізичні якості цих ґрунтів дуже погіршені, що є причиною утворення поверхневої кірки, яка утруднює обробіток посівів. Це переважно землі Очаківського, Жовтневого, Миколаївського, Березнегуватського, Снігурівського та Березанського районів.

Разом з тим, за період з 1991 по 2014 рік внесення органічних добрив скоротилося з 7-8 до 0,1 т/га. Враховуючи той факт, що посівні площі багаторічних трав у сільськогосподарських підприємствах Березанського району за досліджуваний період значно скоротились, а площа та частка інтенсивних культур, навпаки, зросла – зменшення дози внесення органічних добрив неприпустимо, адже за таких умов неминучим є переважаючий винос гумусу з ґрунту, що призведе до його дефіциту.

За таких умов відносно внесення органічних добрив динаміка відносно внесення мінеральних добрив в середньому залишилась незмінною: відзначаються коливання лише за окремими видами внесених добрив. Так, азотних добрив у 2014 році було внесено на 39,5 % більше, ніж в 2012 році, в той час, як фосфорних та калійних добрив у 2014 році було внесено відповідно на 63,4 та 68,4 % менше порівняно з 2012 роком (табл. 2).

Таблиця 2 Внесення добрив у сільськогосподарських підприємствах
Березанського району

Показник	2012 рік		2014 рік		2014 р. у % до 2012 р.
	усього	на 1 га*	усього	на 1 га*	
Мінеральні добрива (у поживних речовинах), ц	24198	46,0	25011	46,0	103,4
у т. ч.: - азотні	15858	...	22129	...	139,5
- фосфорні	4933	...	1807	...	36,6
- калійні	3407	...	1075	...	31,6
Органічні добрива, т	3437	0,1	x

Примітка: складено за даними [1]

* внесення добрив на 1 га по мінеральних добривах представлено у кг, по органічних добривах представлено у т

Мінеральні добрива у 2012-2014 роках вносились сільськогосподарськими підприємствами Березанського району під посіви зернових, технічних та кормових культур. У динаміці за досліджуваний період зросли обсяги внесення мінеральних добрив під посіви кукурудзи на зерно (на 156,1 %), технічних (на 9,1 %) та кормових (на 38,5 %) культур. Одночасно зменшились обсяги внесення мінеральних добрив під посіви пшениці (на 12,3 %), соняшнику (на 18,8 %) та ріпаку (на 12,0 %).

При цьому частки удобрених мінеральними добривами посівних площ кукурудзи на зерно, соняшнику та ріпаку зросли відповідно на 30,1, 19,4 та 10,6 %, в той час, як по пшениці та кукурудзі на силос питома вага посівних площ, під які вносились мінеральні добрива, зменшилась відповідно на 5,0 та 17,9 %.

В середньому на 1 га посівної площі зернових та зернобобових (без кукурудзи на зерно), кукурудзи на зерно, технічних та кормових культур було внесено відповідно 52, 105, 36 та 18 кг на 1 га посіву мінеральних добрив. Значні розбіжності відносно обсягів внесених на 1 га посіву добрив спостерігаються у групі технічних культур, де під соняшник було внесено 26 кг, а під ріпак – 66 кг добрив.

Рівень землекористування визначає показники ефективності використання землі.

Динаміка зміни урожайності сільськогосподарських культур в сільськогосподарських підприємствах Березанського району свідчить про зменшення урожайності усіх культур у 2012 році (крім ріпаку) та у 2014 році (крім зернобобових); зменшення урожайності вівсу, проса, кукурудзи на зерно, зернобобових та соняшнику у 2011 та 2012 роках; натомість у 2013 році по всіх культурах спостерігалось зростання урожайності (табл. 3).

Найвищий темп росту спостерігався у 2013 році по просу (468,3 %), а найменший – у 2014 році по кукурудзі на зерно (30,3 %).

Таблиця 3 Темп росту урожайності сільськогосподарських культур в сільськогосподарських підприємствах Березанського району, % (ланцюговий)

Культура	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Зернові та зернобобові культури	105,3	54,2	184,5	85,3
у т. ч.: - пшениця	102,0	51,2	194,7	89,1
- ячмінь	102,0	60,4	157,4	70,3
- овес	75,0	92,4	116,5	69,9
- просо	55,2	45,5	468,3	17,1
- кукурудза на зерно	94,8	76,3	155,9	30,3
- зернобобові	49,2	97,8	109,9	147,0
Соняшник	84,4	87,9	185,3	56,9
Ріпак	85,8	165,2	111,1	91,0

Примітка: розраховано за даними [1]

Низькі показники ефективності використання земельних ресурсів і за індикаторами в тваринництві сільськогосподарськими підприємствами Березанського району (табл. 4).

Так, в розрахунку на 100 га сільгоспугідь в сільськогосподарських підприємствах Березанського району у 2014 році отримали 18,5 ц молока і 1,3 ц приросту ВРХ, що відповідно на 52,4 та 42,0 % менше, порівняно з даними

показниками, отриманими в сільськогосподарських підприємствах у середньому по Миколаївській області. Продукцію птахівництва та свинарства в сільськогосподарських підприємствах Березанського району взагалі перестали виробляти відповідно з 2012 та 2013 років.

Таблиця 4 Виробництво основних видів продукції тваринництва в розрахунку на 100 га відповідних земельних угідь сільськогосподарськими підприємствами

Березанського району

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014р. у % до 2010 р.
<i>Миколаївська область</i>						
Вироблено на 100 га сільськогосподарських угідь, ц:						
- молока	27,6	30,8	35,3	39,4	38,9	140,9
- приросту ВРХ	2,0	2,0	2,0	2,1	2,2	110,0
Вироблено на 100 га ріллі приросту свиней, ц	5,9	5,9	5,7	6,0	5,9	100,0
Вироблено на 100 га посіву зернових:						
- м'яса птиці, ц	6,0	2,5	3,6	2,9	2,7	45,2
- яєць, тис. шт.	71,2	79,3	81,9	26,8	63,6	-7,6
<i>Березанський район</i>						
Вироблено на 100 га сільськогосподарських угідь, ц:						
- молока	24,9	20,0	19,9	19,3	18,5	74,5
- приросту ВРХ	1,7	1,9	1,5	1,3	1,3	73,8
Вироблено на 100 га ріллі приросту свиней, ц	1,4	1,1	0,4	-	-	-
Вироблено на 100 га посіву зернових:						
- м'яса птиці, ц	1,6	1,4	-	-	-	-
- яєць, тис. шт.	10,1	4,8	-	-	-	-
<i>Березанський район по відношенню до Миколаївської області, %</i>						
Вироблено на 100 га сільськогосподарських угідь, ц:						
- молока	90,1	64,9	56,3	49,1	47,6	x
- приросту ВРХ	86,4	93,0	73,1	62,3	58,0	x

Примітка: розраховано за даними [1]

Так, за отриманою в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь валовою продукцією в сільськогосподарських підприємствах в різні роки досліджуваного періоду отримували лише від 61 до 89 % рівня показнику по сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області; за отриманим прибутком в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь – від 22 до 71 % (за винятком 2013 року) (табл. 5).

Таблиця 5 Вартісні показники ефективності використання сільськогосподарських угідь в сільськогосподарських підприємствах Березанського району

Показник	2010 р.	2011р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014р. +,- до 2010 р.
<i>Миколаївська область</i>						
Отримано в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн:						
- валової продукції (в постійних цінах 2010 р.)	368,2	436,4	345,1	537,2	507,7	139,5
темп росту, %	...	118,5	79,1	155,7	94,5	х
- прибутку від реалізації	86,7	93	99,8	77,6	167,2	80,5
темп росту, %	...	107,3	107,3	77,8	215,5	х
<i>Березанський район</i>						
Отримано в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн:						
- валової продукції (в постійних цінах 2010 р.)	327,2	336	209,7	441	310	-17,2
темп росту, %	...	102,7	62,4	210,3	70,3	х
- прибутку від реалізації	61,7	57,7	22,1	85,7	82,2	20,6
темп росту, %	...	93,5	38,3	387,8	95,9	х
<i>Березанський район по відношенню до Миколаївської області, %</i>						
Отримано в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь:						
- валової продукції (в постійних цінах 2010 р.)	88,9	77,0	60,8	82,1	61,1	х
- прибутку від реалізації	71,2	62,0	22,1	110,4	49,2	х

Примітка: розраховано за даними [1]

Висновки. Отже, проведений аналіз підтверджує необхідність впровадження заходів по підвищенню ефективності використання земель в сільськогосподарських підприємствах Березанського району: за більшістю показників ефективності використання сільськогосподарських угідь сільськогосподарські підприємства району значно поступаються середньо обласним показникам та результатам, які отримують в особистих підсобних господарствах.

Література

1. Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/>

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ПРО СОЦІАЛЬНІ РОЛІ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК

Гураль Ю.І., студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук., доцент Крилова І.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто гендерні стереотипи, що відображають сучасні уявлення у розподілі гендерних ролей між чоловіком та жінкою в соціально – трудових та сімейних відносинах. Висвітлено проблему дискримінації чоловіків та жінок на ринку праці. Визначено шляхи усунення нерівності між розподілом ролей на «чоловіче» та «жіноче».

Ключові слова: стереотип, чоловік, жінка, соціальні ролі, гендер, дискримінація, професійні ролі .

Постановка проблеми. Гендерний стереотип, як і інші види соціальних стереотипів – це невід’ємний атрибут повсякденного мислення, самоусвідомлення та взаємодії індивідів у соціальному просторі. Адже при першій зустрічі більшість людей приписують співрозмовнику не ті характеристики, які в нього насправді є, а ті, які б, на їхню думку, повинні були б бути характерними для особи даної статі, тобто використовують загальноприйняті шаблонні образи чоловіка та жінки, що формувалися віками і виявилися дуже живучими – ще й сьогодні вони поширюються на представників обох статей, не залежно від їхніх індивідуальних особливостей та віку. У науковців немає спільної думки щодо природи та сутності гендерного стереотипу: деякі з них надають стереотипам негативного забарвлення, характеризуючи їх як неправильні узагальнення – занадто широкі, перебільшені чи спрощені, які не формуються через соціальний досвід та містять у собі елемент оцінки. З іншого боку, стереотипізацію можна розглядати як необхідний і важливий когнітивний процес, який опосередковує поведінку людини, що допомагає її орієнтації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гендерні стереотипи, що не відповідають реаліям сьогодення, стають проблемою як для суспільства, так і для окремої людини, бо вони породжують проблеми у формуванні гендерної ідентичності та знижують рівень психологічного здоров’я нації. Для вирішення цих проблем необхідні дослідження гендерних стереотипів, установок щодо протилежних статей на сучасному етапі розвитку суспільства; їх порівняння з традиційними, що існують вже

тривалий час; з'ясування особливостей і закономірностей їх трансформації на фоні змінення гендерних ролей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційним та глибоко вкоріненим є гендерний стереотип, за яким навіть працююча освічена, але заміжня жінка є насамперед дружиною й матір'ю, що повинна допомагати чоловіку, нерідко зневажаючи власні прагнення до самореалізації та професійного успіху, відмовляючись від кар'єрних можливостей. Такі уявлення притаманні і чоловікам, і жінкам, засвідчуючи готовність поступатися і місцем на ринку праці, і місцем на шаблі кар'єри. Підтвердженням цього є результати опитувань.

Результати проведеного нами дослідження серед молоді віком 18-25 років (40 осіб, студенти МНАУ), свідчать про те, що чоловіки характеризують жінок за такими рисами, (рис.1.):

90% вбачають жінок лагідними; сміливими жінок вважають лише 20% опитаних чоловіків; балакучими – 80%; рішучими – 20%; безстрашними жінки є лише для 10%; довірливими – для 90% опитаної аудиторії; поступливими – 50%; цікавими – 70%; дисциплінованими – 50%; наполегливими – 30%; уважними – 40%; винахідливістю в жінках чоловіки не вбачають зовсім.

Рис.1. Характерні риси для жінок, визначені чоловіками.

Більшість опитаних жінок вважають, що основні характерні риси чоловічого характеру наступні: безстрашність, сміливість, рішучість, дисциплінованість. Також респонденти із запропонованого переліку сформованих за останні декілька століть стереотипів, мали змогу визначити які з них були спростовані: жінки не грають у футбол 58% думає що цей стереотип є спростованим; чоловіки не слідкують за модою, (це найбільш зруйнований стереотип), 89% вважає що чоловіки вже давно так само як і

жінки є прихильниками модних трендів; чоловіки приносять дохід в родину, а жінки домогосподарки (58%); жінки не вміють водити автомобіль: давним давно жінка за кермом це не новина, і підтверджує це 85% опитаних; краса і розум в жінок не сумісні, (72% респондентів підтверджують що красива жінка в сучасному суспільстві може бути успішною і розумною); жінкам не місце в політиці: 50% думає що і жінки є не гіршими політика від чоловіків.

Як свідчить проведене опитування, респонденти бачуть чоловіка і жінку на ринку праці суто з погляду гендерних стереотипів:

Таблиця 1 Гендерні стереотипи,%

№	Питання	Чоловіки	Жінки
1.	Більший хист займатися підприємницькою діяльністю мають	75	25
2.	Найбільше бажання здобути вищу освіту мають	17	83
3.	Мають кращу змогу працювати саме за отриманою професією	11	89
4.	За своїми рисами більшу схильність до посади керівника, директора, менеджера мають	72	28
5.	Невибагливі до умов праці, та можуть легко знайти, опанувати будь – яку роботу	64	36
6.	Отримувати більшу заробітну платню повинні	83	17

Краще за все, такі негативні наслідки можна простежити через аналіз гендерних проблем професійних відносин. У цієї сфері панують гендерні стереотипи, які беруть свій початок з минулого. Йдеться про стереотипи, які пов'язані зі змістом праці. Існуюче в суспільстві явище професійної сегрегації, на наш погляд, є відображенням дії стереотипів про пріоритети професійної діяльності саме для чоловіків. Асиметричне розташування жінок в професійній структурі суспільства призводить до нерівності в оплаті праці, дискримінації при наймі на роботу, нерівномірного розподілу чоловіків та жінок у різних галузях (горизонтальна сегрегація) та дискримінація щодо розподілу посад у рамках однієї професійної групи. Всупереч конституційним нормам стать є критерієм, який диференціює можливості професійного росту.

В Україні явище горизонтальної сегрегації, характеризується чітким розподілом галузей економіки на жіночі та чоловічі. Традиційно жіночими є обслуговуючі галузі – педагогіка, охорона здоров'я, торгівля, громадське харчування, культура. Але зараз помітні значні структурні зміни і в промислових галузях, зростає вага жінок в будівництві, транспорті, промисловості. Але причиною таких змін у горизонтальній

професійній сегрегації є не гендерна рівність чоловіків і жінок, а добровільний вихід з вказаних галузей чоловічою половиною внаслідок низьких заробітків, боргів по заробітній платі.

Ситуація на ринку праці свідчить про те, що багато ускладнень і проблем, пов'язаних із працевлаштуванням жінок, зумовлені не тільки об'єктивними економічними умовами в країні та регіоні, але й причинами суб'єктивного характеру, зокрема соціальними стереотипами, що впливають на суспільну свідомість, визначаючи формування різних життєвих стратегій чоловіків і жінок.

Таблиця 2. Рівень зайнятості населення України, 2014 р., %

Стать	Вікові групи, роки							
	Всього	15-24	25-29	30-34	35-39	40-49	50-59	60-70
Населення								
Все населення	56,6	29,5	71,6	74,9	77,9	78,4	59,4	15,5
Жінки	51,9	25,2	62,7	67,7	74,6	78,7	54,6	13,8
Чоловіки	61,8	33,6	80,2	81,9	81,2	78,2	65,3	18,1

Найвищий рівень зайнятості спостерігається серед чоловіків віком 30 – 34 роки (81,9%), найнижчий рівень зайнятості серед жінок 15 – 24 роки (25,2%). Зайнятість чоловіків у середньому на 10% перевищує зайнятість жінок.

На ринку праці жінки часто стикаються із заниженням заробітної плати та відсутністю представництва на високих посадах у державному та приватному секторах економіки.

Таблиця 3. Заробітна плата жінок у 2014 році

Регіон	Середньомісячна заробітна плата штатних працівників, грн		Співвідношення заробітної плати жінок і чоловіків, %
	жінок	чоловіків	
Україна	3037	3979	76,3
Миколаївська	2809	3961	70,9
м.Київ	5022	5761	87,2

Дані таблиці 3 свідчать, що заробітна плата жінок в порівнянні з чоловіками менша на 23,7%. В середньому заробітна плата жінок в Україні майже на третину нижча за заробітну плату чоловіків, а пенсія — на 40–45% менша. Співвідношення заробітної плати жінок і чоловіків в Миколаївській області в порівнянні з середнім показником по країні менше на 5,4%, при цьому в м.Києві співвідношення заробітної

плати перевищує навіть в середньому по Україні на 10,9%, і більше ніж в Миколаївській на 16,3%.

Помітним є і незначне представництво жінок в органах влади та в системі судочинства. В Україні жінки очолюють 12% великих підприємств та становлять 38% від усієї чисельності підприємців. Тому важливим є спрямування максимуму зусиль на усунення розривів в оплаті рівноцінної праці, що виконується чоловіками та жінками.

Для усунення будь-яких проявів дискримінації на ринку праці слід впровадити механізм боротьби з основними її причинами. Це потребує поширення додаткової інформації щодо упереджень, які впливають на різне ставлення до жінок та чоловіків на ринку праці, широкого застосування інформаційних кампаній та комунікаційних стратегій. Стратегія зайнятості з урахуванням гендерного компоненту має бути інструментом державної політики на ринку праці і потребує контролю за її здійсненням з боку громадянського суспільства.

За допомогою гендерної стратегії суспільство отримає можливість визначення системи вимог та критеріїв, що відображають сучасні уявлення про соціальну справедливість у розподілі гендерних ролей в соціально-трудовах та сімейних відносинах, бізнесі, під час розподілу власності та в інформаційній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гендерні стереотипи, або чого очікує суспільство від чоловіків та жінок // gender.at.ua/publ [19/04/14;12:37]
2. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві – К.: Інститут соціології НАН України, 2007. – 104-105 ст.
3. Гендерний аналіз соціо-політичних процесів: Методична розробка. Скорик М.М. – К.: Златограф. – 2004. – 32 ст.
4. Оксамитна С. Гендерні відносини крізь призму громадської думки // Гендерна перспектива/ Упор. В. Агеєва. – К.: Факт, 2004. – 135-146 ст.
5. Статистичні дані за розподілом зайнятого населення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

І. В. Густей, студент

Науковий керівник – канд. екон. наук., доцент І.О.Мельник

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті розглянуто особливості екологічного стану України, можливості його покращення, екологічна безпека підприємств та екологізація їх виробництв.

Ключові слова: екологічна безпека, економічна безпека, екологізація виробництва, відходи виробництва, відходи I-IV групи, атмосферне повітря.

Постановка проблеми. Електронні гроші хоч і нещодавно з'явилися у нашому житті але їх розвиток відбувається досить швидко. В Україні станом на 2015 рік, громадяни мають доступ до багатьох видів електронних платіжних інструментів. На сьогодні, для України актуальним є питання щодо формування сучасної та прозорої регуляторної бази із державним наглядом за функціонуванням електронних платіжних інструментів, систем електронних грошей і стимулюванням їх розвитку.

Аналіз джерел і публікацій. Аналізом особливостей екологічної безпеки підприємств, питаннями покращення екологічної ситуації в країні за рахунок розвитку науково-технічної бази на підприємствах займалися такі вчені як Качинський А.Б. [1], Судакова О.І. [2], Користін О.Є. [6], Орлов А.І.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження сучасного стану екологічної ситуації в Україні від господарської діяльності та визначення перспектив розвитку екологічного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні немає єдиної думки з приводу термінів економічної безпеки підприємств. В цілому економічна безпека підприємства це запобігання негативним впливам на стабільне та максимально ефективне функціонування підприємства, його розвиток та існування.

Однією із складових економічної безпеки підприємства є екологічна безпека, яка полягає в дотриманні норм чинного екологічного законодавства та зменшення витрат від забруднення навколишнього середовища. Умовно ці витрати можна поділити на обов'язкові (яких уникнути неможливо, але можна зменшити) та додаткові (яких можливо уникнути).

Обов'язкові витрати включають в себе збори за забруднення навколишнього природного середовища, погіршення якості природних ресурсів, спеціальне природокористування (які передбачені чинним законодавством та мають податковий

характер), плата за вивіз та утилізацію відходів виробництва, комунальні платежі та інші.

До додаткових, в першу, чергу можна віднести штрафні санкції, які застосовуються при порушенні чинного екологічного законодавства та «штрафні» збори за перевищення лімітів викидів та скидів у навколишнє природне середовище, спеціальне природокористування та інші.

Значну частину витрат підприємства, на якому застосовуються шкідливі умови праці складають виплати пільгових пенсій. Такі підприємства за власний рахунок сплачують пенсії протягом 5 років працівникам, як були зайняті на роботах із шкідливими умовами праці, оскільки вони мають право на одержання пільгових пенсій за 5 років до досягнення пенсійного віку. Також сюди можна віднести витрати, яке несе підприємство при захворюваності працівників, в першу чергу при професійних захворюваннях. Тобто екологізація виробництва, застосування сучасних не шкідливих технологій та процесів, які покращують умови праці, захищають здоров'я, а інколи і життя працівників від шкідливих наслідків виробництва суттєво мінімізують економічні витрати підприємства.

Збір за спеціальне використання природних ресурсів встановлюється на основі нормативів збору і лімітів їх використання. Збори за використання природних ресурсів в межах встановлених лімітів відносяться на витрати виробництва, а за понадлімітне використання та зниження їх якості стягуються в п'ятикратному розмірі з прибутку, що залишається у розпорядженні підприємств, установ, організацій. Збір за забруднення навколишнього природного середовища, встановлюється на основі фактичних обсягів викидів, лімітів скидів забруднюючих речовин в навколишнє природне середовище і розміщення відходів. Ці збори в межах лімітів відносяться на витрати виробництва, а за перевищення лімітів стягуються з прибутку, що залишається в розпорядженні підприємств, установ, організацій [1].

Якщо за скид відходів необхідно буде сплачувати значні кошти, то підприємство вимушене буде прорахувати варіанти того, що обійдеться йому дешевше: платня за споживання природного середовища чи зниження викидів?

Екологічна безпека підприємства виробничої сфери – це стан захищеності економічних інтересів підприємства від реальних і потенційних екологічних загроз, що створюються в результаті виробничої діяльності господарюючих суб'єктів внаслідок екологічно необумовленого господарювання, за умови мінімізації негативного впливу виробничої діяльності самого підприємства на навколишнє природне середовище і суб'єктів виробничого процесу.

Екологізація виробництва – це процес послідовного екологічної безпеки виробничих підприємств переходу виробничої діяльності підприємств на позиції екологічного імператива, тобто здійснення виробничого процесу на екологічно орієнтованій основі. При здійсненні екологізації виробництва найбільш ефективними визнано превентивні заходи, які дозволяють запобігати забрудненню довкілля за умови включення екологічних пріоритетів до цілей економічної діяльності підприємств [2].

На основі аналізу особливостей еколого-економічної ситуації в Україні і сучасних тенденцій економічного розвитку інтеграція екологічних і економічних інтересів підприємств диктує необхідність розробки нових принципових підходів до забезпечення екологічної безпеки підприємств виробничої сфери і формування відповідного дієвого механізму як його комплексного інструменту.

Розвиток економіки характеризується екологічними проблемами техногенного характеру: виснаженням озонового шару Землі, глобальною зміною клімату внаслідок “парникового ефекту”, забрудненням атмосферного повітря та водоймищ. Сьогодні забруднення довкілля завдає значних економічних збитків національним господарствам майже всіх країн світу.

Обов’язкова умова того щоб підприємства в Україні впроваджували екологічно безпечне виробництво – це досягнення екологічно сталого економічного зростання. Це можливо лише за умови узгодження економічних і екологічних інтересів, при всебічній екологізації виробництва, впровадженні екологоорієнтованих нововведень на виробничих підприємствах.

Необхідність розробки організаційно-економічного забезпечення екологічної безпеки підприємств виробничої сфери наступні:

- наявність еколого-економічних суперечностей сучасного розвитку;
- несприятлива еколого-економічна ситуація в Україні;
- неефективність еколого-економічної політики, що проводиться;
- інтеграція України до європейського економічного простору;
- дотримання міжнародних вимог у сфері екологічної безпеки;
- визначення еколого-економічних імперативів Концепції сталого розвитку України;
- неузгодженість екологічних і економічних інтересів виробничих підприємств;
- необхідність еколого-економічної парадигми управління виробничим підприємством;
- необхідність формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки виробничих підприємств.

Сучасний період економіки України характеризується не тільки певними проблемами в економічній сфері, а й глобальною кризою в екології. Кількість шкідливих викидів у результаті виробничо-господарської діяльності промислових підприємств уже перевищує допустимі норми в 3–7 разів і продовжує зростати. Екологічний стан України потребує вирішення еколого-економічних проблем вітчизняних підприємств, проведення ефективної політики в сфері забезпечення екологічної безпеки, основи якої започатковані в Конституції України, де визначено пріоритет екології і державної підтримки заходів щодо охорони довкілля. Успішна реалізація екополітики значною мірою залежить від можливості забезпечення екологічної безпеки при здійсненні виробничої діяльності підприємств, котру необхідно розглядати у взаємодії екології і економіки, тому що серед антропогенних факторів виникнення несприятливих екологічних ситуацій особливе місце посідає сфера виробництва [2].

Стан екології можна побачити на приведених нижче таблицях 1 і 2, де зазначені основні показники поводження з відходами I-IV класів небезпеки в Україні.

Відходи — будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності та не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення (ст. 1 Закону про Відходи). Відходи також є об'єктом права власності (Ст.8 Закону про Відходи). Право власності на відходи може переходити від однієї особи до іншої [4].

Таблиця 1. Основні показники поводження з відходами I-IV класів небезпеки в Україні, тис. т

Роки	Утворено	у % до поп. року	Утиліз.	у % до поп. року	спалено	у % до поп. року	Видалено у спец. відведені місця	у % до поп. року	Наявність на кінець року у спец. місцях та на тер.під-в	у % до поп. року
2010	419191,7	-	145710,7	-	1058,6	-	336952,2	-	13267452	-
2011	447641,2	106,79	153687,4	105,47	1054,5	99,61	277106,8	82,24	14422372	108,70
2012	450726,8	100,69	143453,5	93,34	1215,9	115,31	289627,4	104,52	14910105	103,38
2013	448117,6	99,42	147177,9	102,60	918,7	75,56	288121,1	99,48	15167369	101,73

Аналізуючи дану таблицю, ми бачимо що кількість наявних відходів у спеціально відведених місцях та на території підприємств в Україні з кожним роком збільшується на 2-9%. Показник утилізації відходів I-IV групи характеризується

відносною стабільністю, його коливання становить 5-7% кожен рік. Але якщо врахувати збільшення відходів кожен рік, то валова частка утилізованих відходів зменшується.

Таблиця 2. Основні показники поводження з відходами I-IV класів небезпеки в Миколаївській обл, тис. т

Роки	утворено	у % до поп. року	Утиліз.	у % до поп. року	спалено	у % до поп. року	видалено у спец. Відведені місця	у % до поп. року	Наявність на кінець року у спец. місцях та на тер.під-в	у % до поп. року
2010	3126,9	-	118,8	-	3,1	-	2026	-	41147,8	-
2011	3187,1	101,93	141,3	118,94	22	709,68	1962,6	96,87	42767,5	103,94
2012	2475,1	77,66	116,1	82,17	28,4	129,09	1837,2	93,61	44579,3	104,24
2013	2476,3	100,05	111,7	96,21	25,8	90,85	1852,3	100,82	46413,1	104,11

Аналізуючи наведені дані, варто відмітити, що кількість наявних відходів у спеціально відведених місцях та на території підприємств в Миколаївській обл. з кожним роком збільшується на 3-4%. Показник утилізації відходів I-IV групи в 2012 році зменшився на 17,83%, в 2013 році – на 3,89%. Тому можемо сказати, що викиди I-IV групи небезпеки в Миколаївській області з кожним роком збільшуються.

Більш наглядно наявність відходів I-IV групи небезпеки можемо побачити на рисунках 1 і 2.

Рис. 1. Наявність відходів I-IV класів небезпеки на кінець року у спеціально відведених місцях чи об'єктах та на території підприємств в Україні, тис. т

Джерело: побудовано автором з використанням [3]

Рис. 2. Наявність відходів I-IV класів небезпеки на кінець року у спеціально відведених місцях чи об'єктах та на території підприємств в Миколаївській обл., тис. т

Джерело: побудовано автором з використанням [3]

Невід'ємним елементом сучасного промислового виробництва є значний антропогенний вплив на навколишнє середовище, а саме велика кількість викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря.

При застарілих системах очищення викидів "брудного виробництва", його значних обсягів у добувній галузі, металургійній, хімічній промисловості та теплової енергетиці, ставленні до природи власників та керівників підприємств, усім сферам географічної оболонки завдається значних екологічних збитків. Як результат, споживачами відходів виробництва стають прості громадяни, які проживають в ареалі забруднення.

Серед промислових об'єктів основними забруднювачами атмосферного повітря є підприємства теплоенергетики (близько 29 % усіх шкідливих викидів у атмосферу). Загалом, на рахунок енергетичної, металургійної та вугільної промисловості можна віднести відповідно 33, 25 і 23 % усіх забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферу, підприємств хімічної та нафтохімічної промисловості — 3 %. Найбільша частка викидів припадає на Донецько-Придніпровський регіон — 79 % загального обсягу викидів у країні.

Аналізуючи наведені дані, можна сказати, що з 2006 по 2013 рік викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря в Україні відносно зменшується. Так, якщо 2013 рік порівнювати з 2006, то ми можемо побачити зменшення викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря на 3,8%, а якщо 2013 рік порівнювати з 2007, в якому зафіксовано найбільшу кількість викидів за останні роки, то зменшення кількості викидів досягло 8,95%.

Таблиця 3. Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря в Україні та Миколаївській обл., тис. т

Роки	Україна	у % до попер. року	Миколаївська обл.	у % до попер. року
2006	7027,6	-	69	-
2007	7380	105,01	86,6	125,51
2008	7210,3	97,70	89,6	103,46
2009	6442,9	89,36	85,8	95,76
2010	6678	103,65	83,2	96,97
2011	6877,3	102,98	89,9	108,05
2012	6821,1	99,18	87,1	96,89
2013	6719,8	98,51	83	95,29

Джерело: побудовано автором з використанням [3]

Миколаївська область характеризується відносною стабільністю викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря. В період з 2006 по 2013 роки відбувалося коливання збільшення та зменшення кількості викидів на 5-8%. Якщо порівнювати 2013 рік з 2006 то викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря в Миколаївській області збільшилося на 20,29%.

Більш наглядно дану інформацію ми можемо бачити на рисунках 3 і 4.

Рис. 3. Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря в Україні, тис. т

Джерело: побудовано автором з використанням [3]

Рис. 4. Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря в Миколаївській обл., тис. т

Джерело: побудовано автором з використанням [3]

В Україні спостерігається значне погіршення екологічного стану по багатьом показникам. Головним «забрудником» необхідно вважати підприємницьку діяльність. Тому для покращення екологічного стану необхідно запроваджувати екологізацію виробництва на всіх підприємствах України та Миколаївської області.

Висновки. Неefективне використання природних ресурсів знижує показники економічної ефективності підприємств за рахунок перевитрат сировини, та наносить шкоду навколишньому середовищу за рахунок великої кількості відходів. Також величина капітальних інвестицій і поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища мають прямий позитивний вплив на фінансові результати діяльності підприємств до оподаткування. Дана залежність є підтвердженням доцільності запровадження екологічно безпечних технологій підприємствами, що забезпечить підвищення економічного ефекту їх діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Качинський А.Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення / А.Б. Качинський – К. : НІСД, 2001. – 311 с.
2. Забезпечення екологічної безпеки виробничих підприємств, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20110629/2_sudakova.php
3. Державна служба статистика України, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
4. Закон України «Про відходи» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 36-37, ст.242)

УДК: 331.5:338.43

ДИНАМІКА ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Ю.Ю Загребаленко, студентка

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто динаміку заробітної плати в сільському господарстві. Проаналізовано взаємозв'язок заробітної плати, кількості працівників аграрних підприємств та зайнятості сільського населення. Запропоновано заходи із підвищення трудової зайнятості селян на основі вдосконалення системи матеріального стимулювання.

Ключові слова: сільське господарство, зайнятість, сільське населення, заробітна плата, матеріальне стимулювання.

Постановка проблеми. Питання організації заробітної плати, формування її рівня разом із питанням забезпечення зайнятості складають основу соціально-трудоких відносин у суспільстві, бо включають нагальні інтереси всіх учасників трудового процесу.

В умовах ринкової економіки заробітна плата – це елемент ринку праці, що складається в результаті взаємодії попиту і пропозиції і виражає ринкову вартість використання найманої праці, тому заробітна плата нерозривно пов'язана із процесами розвитку і реформування ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку сільського господарства, матеріального стимулювання, зайнятості, безробіття сільського населення досліджуються такими відомими українськими вченими, як С. Бандур, І. Гнибіденко, В. Дієсперов, Ю. Краснов, В. Лишиленко, Л. Молдован, М. Орлатий, О. Павловська, Б. Пасхавер, В. Рябоконт, П. Саблук, О. Шубравська, В. Юрчишин, К. Якуба та ін. Теоретичні й практичні аспекти зайнятості населення висвітлюються в роботах зарубіжних учених, а саме А. Моріса, Дж. М. Кейнса, В. Гімпельсона, Р. Капелюшнікова, Т. Базиленко, Д. Стребкова, П. Петракова та ін. Водночас, недостатньо вивченим залишається вплив заробітної плати на зайнятість населення в сільському господарстві, що й зумовлює необхідність цього дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз динаміки рівня оплати праці та її впливу на кількість працівників і зайнятість сільського населення, а також визначення

напрямів підвищення трудової зайнятості селян, зокрема шляхом удосконалення системи матеріального стимулювання в аграрному секторі.

Викладення основного матеріалу дослідження. У 2014р. середньооблікова кількість штатних працівників (обстежуються юридичні особи та відокремлені підрозділи юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб), зайнятих на підприємствах сільського господарства області, складала 17,1 тис. осіб, що на 2,7% менше, ніж у 2013р. Їх частка у загальній кількості штатних працівників економіки області становила 7,8% (у 2013р. – 7,7%).

Продовжує спостерігатись негативна тенденція щодо плинності кадрів, про що свідчить від'ємне сальдо руху робочої сили, тобто перевищення чисельності вибулих працівників над чисельністю прийнятих на 1 тис. осіб (у 2013р. – на 0,7 тис. осіб).

Тим часом, у 2014р. адміністрацією підприємств продовжувалось застосування вимушеної неповної зайнятості. Так, кількість працівників, які перебували у відпустках без збереження заробітної плати, скоротилась на 29,3% і становила 198 осіб, а кількість тих, які переведені з економічних причин на неповний робочий день (тиждень) збільшилась на 0,5% та складала 2095 осіб. Частки цих категорій працівників у середньообліковій кількості штатного персоналу аграріїв перевищували обласні показники на 0,6 та 3,5 в.п. відповідно, та на 0,6 та 8,2 в.п. показники, які склалися у працівників сільського господарства України.

Торік кожним працівником було відпрацьовано 1733 години. Коефіцієнт використання фонду робочого часу, встановленого на підприємствах галузі, порівняно з 2013р. не змінився та становив 86,6% (по всіх видах діяльності – 1638 годин та 81,8% відповідно).

Зважаючи на обсяги виконаних робіт (послуг) і випуску продукції, рівень завантаження працівників у 2014р. відповідно до встановленої тривалості робочого часу становив 94,7% штатної кількості (16,2 тис. осіб).

Структура працюючих у сільському господарстві за статевою ознакою свідчить про перевагу чоловіків (71,3% від середньооблікової кількості працівників) над жінками (28,7%).

Однією із визначальних складових соціально-трудоких відносин для найманих працівників є оплата їхньої праці. В останні роки в аграріїв відзначається стабільний приріст заробітної плати, втім переважання малокваліфікованої ручної праці зумовлює досить низький абсолютний її розмір (табл. 1).

Таблиця 1 Показники заробітної плати працівників сільського господарства в Миколаївській області

Роки	Номинальна середньомісячна заробітна плата, грн.	У % до попереднього року	У % до середнього рівня, який склався в економіці області
2010	1395,32	х	65,8
2011	1671,08	119,8	68,3
2012	1877,59	112,4	66,5
2013	2064,39	109,9	66,7
2014	2214,34	107,3	66,2

Примітка: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

У 2014р. середньомісячна номінальна заробітна плата працівників сільського господарства була однією із найнижчих серед видів економічної діяльності і складала 2214,34 грн., що на третину менше від середньо обласного рівня. Водночас, вона на 81,8% перевищувала розмір мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму на одну працездатну особу (1218 грн.), та на 7,3% – її рівень у 2013р. Нарахування за одну оплачену годину становили 14,41 грн., що на 35,3% менше, ніж в економіці області.

Порівняно з показниками середньомісячної заробітної плати в промисловості області (4710,07 грн.), працівники сільського господарства отримували менше на 53%.

За гендерною ознакою відчутною була нерівність в оплаті праці жінок порівняно з чоловіками. Так, у жінок заробітна плата на 14,2%, або на 327,26 грн., не досягала її розміру у чоловіків та, відповідно, становила 1981,16 грн. проти 2308,42 грн.

За результатами обстеження підприємств, установ, організацій частка працівників, які повністю відпрацювали норму робочого часу, встановлену на грудень 2014р., та мали нарахування в межах мінімальної заробітної плати (1218 грн.), у сільському господарстві складала 13,4% (в економіці області – 5,6%).

Із 12,2 тис. працівників, яким за грудень 2014р. оплачено 50% і більше робочого часу, встановленого на місяць, майже у кожного сьомого нарахування не перевищували розмір мінімальної заробітної плати. Саме в аграрному секторі економіки частка таких працівників була однією з найвищих. Водночас, кожен п'ятий працівник аграрного сектору отримував заробітну плату, вищу за 3 тис. грн.

Фонд оплати праці штатних працівників, нарахований за 2014р. працівникам сільського господарства, становив 455,3 млн. грн., або 5,2% загального фонду, що був нарахований в цілому по економіці. У структурі витрат на оплату праці найбільшу

його частку (83%) складав фонд основної заробітної плати (оплата за тарифними ставками та посадовими окладами), додаткова заробітна плата (доплати, надбавки, премії) становила 14,2%, решта – інші заохочувальні та компенсаційні виплати (матеріальна допомога, соціальні пільги тощо). Слід зазначити, що саме структура фонду, в якій переважає фонд основної заробітної плати, є характерною для видів діяльності з низьким рівнем оплати праці.

Проблема заборгованості із виплати заробітної плати, як в області, так і в сільському господарстві, до цього часу залишається невирішеною. Так, станом на 1 січня 2015р. загальна сума боргу становила 1108,2 тис. грн. (2,7% обсягу боргу по області) та відносно 1 січня 2014р. зменшилась на 913,2 тис. грн., або на 45,2%.

Обсяг несплаченої заробітної плати складав 3,5% фонду оплати праці, нарахованого за грудень 2014р. В економіці області цей показник сягав 4,7%.

У структурі загальної суми нарахованої, але не сплаченої станом на 1 січня 2015р. заробітної плати 2,4% складають кошти, які належить виплатити персоналу економічно активних підприємств, 97,6% припадає на підприємства, що знаходяться на різних стадіях відновлення платоспроможності боржника.

Борг працівникам економічно активних підприємств на 1 січня 2015р. становив 26,2 тис. грн. та відносно 1 січня 2014р. зменшився на 1346 тис. грн., або на 98,1%. У відповідній сумі боргу в області його частка становила 0,2% (в Україні – 0,4%).

Кількість працівників, які вчасно не отримали заробітну плату, на 1 січня 2015р. становила 27 осіб, або 0,2% загальної кількості штатних працівників сільського господарства. Кожному з тих, кому заробітна плата виплачується із затримкою, в середньому заборговано по 970,37 грн., що на 56,2% менше середньомісячної заробітної плати аграріїв за 2014р.

Очевидно, що підвищення зарплати сільськогосподарськими підприємствами здійснюється попри порівняно повільніший ріст продуктивності праці. Водночас, це виправдано з огляду на відставання величини заробітної плати від середньої по народному господарству і низьку платоспроможність селян. Імовірно, в найближчій перспективі тенденція випереджання темпів росту оплати праці порівняно з її ефективністю зберігатиметься. Однак зрозуміло, що збільшення рівня заробітної плати повинно мати наукове обґрунтування та забезпечуватися підвищенням ефективності праці.

Становить інтерес і співвідношення динаміки рівня заробітної плати на сільськогосподарських підприємствах із двома показниками – кількістю працівників аграрних підприємств та кількістю зайнятого сільського населення у працездатному

віці. Співвідношення перших двох показників показує, що за сталої тенденції до підвищення рівня заробітної плати кількість найманих працівників має зворотну тенденцію до скорочення. Це свідчить про те, що попри постійне підвищення заробітна плати аграріїв ще не досягла того рівня, коли воно починає стимулювати збільшення кількості осіб, які бажають працювати в сільському господарстві. Однак зайняте сільське населення практично не реагує на зміни заробітної плати та кількості найманих працівників через їх надто малу питому вагу в загальній чисельності зайнятих, а також через поширення нестандартних форм зайнятості на селі.

Висновки. Враховуючи надзвичайну складність, багатоаспектність та багаторівневість виявлених і розглянутих проблем, їх вирішення бачиться шляхом реалізації комплексу взаємопов'язаних програмних заходів за трьома важливими напрямками: інноваційний розвиток аграрного сектору економіки як основної сфери прикладання праці на селі, що має виявитися у підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва та конкурентоспроможності продукції аграрного сектору, нарощуванні ним обсягів виробництва і на цій основі забезпеченні збільшення робочих місць для сільського населення; впровадження активної політики зайнятості населення, що проживає в сільській місцевості; вжиття заходів у сфері політики доходів сільського населення і заробітної плати працівників, зайнятих в аграрному секторі економіки. Не применшуючи значущості заходів у рамках перших двох напрямків, окреслимо докладніше заходи третього напрямку. На наш погляд, збільшенню мотивації праці та трудової зайнятості селян сприятимуть заходи, спрямовані на підвищення вартості та ціни робочої сили. Йдеться про збільшення частки витрат на оплату праці в доданій вартості, створеній у сільському господарстві, оптимізацію міжгалузевої диференціації заробітної плати, зокрема ріст заробітної плати в сільському господарстві до рівня середньої заробітної плати в народному господарстві, посилення державного впливу на порядок формування валових витрат і собівартості продукції, а також своєчасність та повноту виплати заробітної плати аграріям тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК: 338.439:633.003.13

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

А.В. Зеленько, студентка

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проведено аналіз виробництва зернової продукції підприємствами Миколаївської області. У результаті дослідження визначено напрями удосконалення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: продукція рослинництва, виробництво, урожайність, посівна площа.

Постановка проблеми. Базовою галуззю сільськогосподарського виробництва є рослинництво. Нині більше половини фонду споживання основних продуктів харчування формується за її рахунок. Головним завданням сільського господарства є стаке збільшення обсягів виробництва зернової продукції для забезпечення потреби країни в цьому виді продовольства, створення державних фондів, ресурсів для її експорту. Виробництво зернової продукції здійснюється на основі органічної єдності таких чинників, як земля, трудові та матеріальні ресурси нематеріальні, фінансові ресурси. Недостатнє забезпечення підприємства бодай одним із вказаних ресурсів ускладнює процес його виробничої діяльності, гальмує досягнення сталого та конкурентоспроможного виробництва сільськогосподарської продукції.

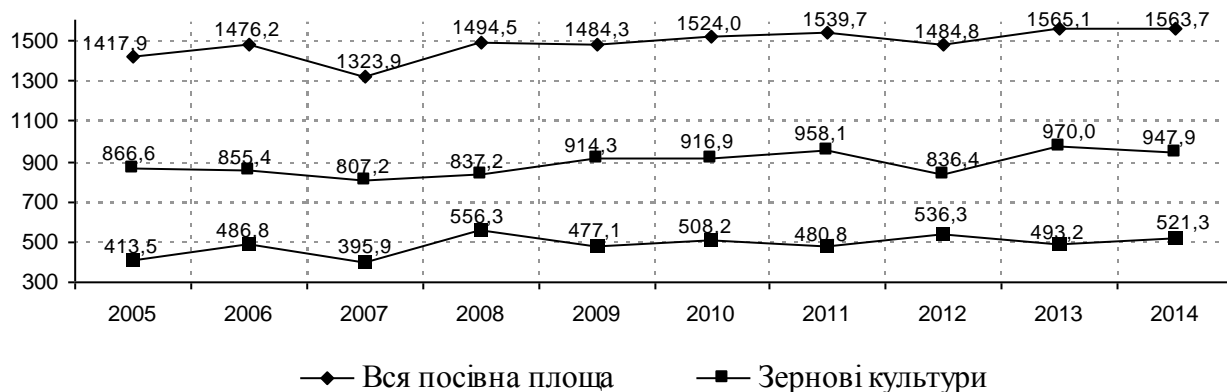
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням ринку зернових культур присвятили свої праці такі науковці, як: В.І. Бойко, В.І. Власов, О.М. Гордуновський, І.О. Гуржій, В.М. Жук, І.В. Кобута, К.А. Лебедев, О.П. Реєнт, Б.К. Супіханов, А.В. Гордєєв, Т.Ф. Рябова та інші. Наукові розробки вчених формують теоретичне підґрунтя розуміння перспектив розвитку сучасного ринку зернових культур в умовах глобалізації й мають практичне застосування, пропозиції використовуються при розробленні законів, програм розвитку зернової галузі тощо.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз виробництва зернової продукції підприємствами Миколаївської області та визначення напрямів удосконалення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. За попередніми даними, обсяг валової продукції рослинництва в 2014р. (у постійних цінах 2010р.) складав 6906,5 млн. грн., що на 647,4 млн. грн. (на 8,6%) менше в порівнянні з 2013р., та, водночас, на 2596,7 млн. грн. (на 60,3%) більше ніж у 2005р. Питома вага області в ресурсах валової

продукції рослинництва України торік становила 3,5% (18 місце серед регіонів держави). Лідерство тримає Вінницька область (7,9% загальнодержавного обсягу).

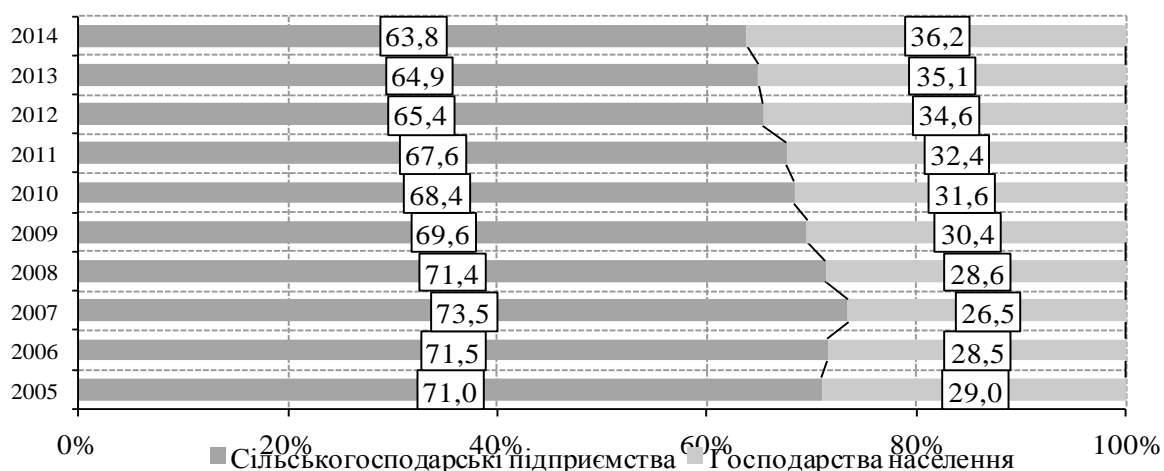
Рисунок 1 – Посівні площі сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств Миколаївської області

Примітка: складено за даними Головного управління статистики в Миколаївській області

Щодо зосередження площ посівів по категоріях господарств, то незмінно переважаючою у загальній посівній площі області залишається частка сільськогосподарських підприємств. У 2014р. вона сягала 63,8%, причому 95,4% посівів цієї категорії господарств припадає на недержавні підприємства. Разом з тим, як наочно демонструє нижченаведена діаграма, посівні площі господарств населення за період 2007-2014рр. поступово розширюються. Так, їх частка у загальній посівній площі зросла з 29% у 2005р. до 36,2% у минулому році (рис. 2)

Рисунок 2 – Питома вага основних категорій господарств області в загальну посівну площу, %

Примітка: складено за даними Головного управління статистики в Миколаївській області

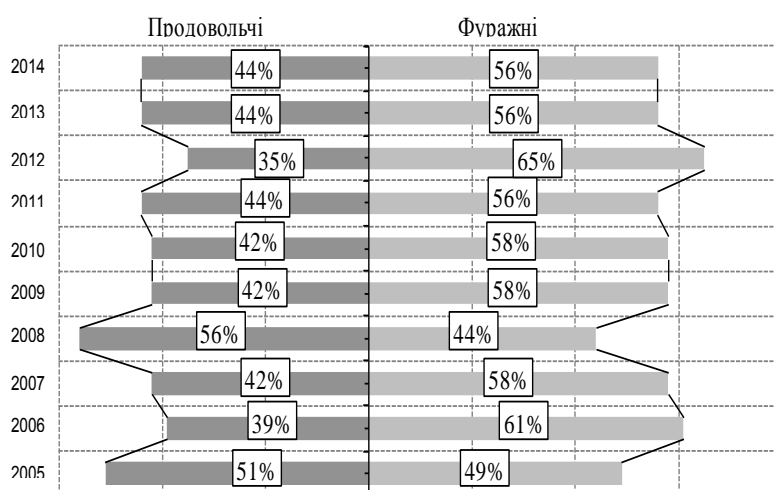
Слід зазначити, що структура посівних площ основних груп агрокультур за останні роки зазнала деяких змін. За рахунок зменшення посівів кормових культур (з 6,4% у 2005р. до 3,4% у 2014р.), картоплі і овоче–баштанних культур (з 3,3% до 2,6%) та зернових культур (з 61,1% до 60,6%) розширилася посівна площа технічних (з 29,2% до 33,4%).

Структура посівних площ у 2014р. у порівнянні з попереднім роком змінилася наступним чином. Питома вага технічних культур збільшилася на 1,9 в. п., а зернових, кормових, картоплі і овоче-баштанних культур – зменшилася відповідно на 1,4, 0,4 та 0,1 в. п.

Зернове виробництво як пріоритетна галузь агропромислового комплексу має важливе стратегічне значення, адже від рівня виробництва зерна залежать продовольча безпека держави, її економіка і добробут населення. Торік в області 60,6% зайнятих посівами площ було відведено під зернові культури – 947,9 тис. га (на 22,1 тис. га, або на 2,3% менше ніж у 2013р.).

Розглядаючи динаміку посівних площ у групі зернових, слід відмітити, що в порівнянні з 2013р. дещо розширилися посівні площі тільки під ячменем – на 1,3%. Посівні площі під рештою зернових культур скоротилися: суміші колосових посіяно менше на 83,3%, гречки – на 43,9%, вівса – на 34,4%, сорго – на 33,2%, зернобобових – на 30,9%, проса – на 20,1%, кукурудзи – на 3,8%, жита – на 1,1%, пшениці – на 0,2%.

Рисунок 3 – Частка посівних площ продовольчих та фуражних зернових культур

Примітка: складено за даними Головного управління статистики в Миколаївській області

За підсумками 2014р. частка посівних площ фуражних культур зернового поля була переважаючою (55,8%) і складала 528,9 тис. га. За період, що аналізується, зерновий клин продовольчих культур мав перевагу у 2005, 2006 та 2008 роках (51, 61, 56%% відповідно).

Визначальним фактором впливу на ефективність діяльності в галузі рослинництва виступає врожайність сільськогосподарських культур. Аналіз її динаміки протягом останніх років засвідчив значний діапазон її варіації. Коливання урожайності свідчать про об'єктивне існування природно-кліматичного ризику в галузі рослинництва.

Агрометеорологічні умови передпосівного періоду осені 2013р. були неоднорідними. У вересні переважала тепліше звичайного з рясними дощами погода. Початок жовтня характеризувався суттєвим зниженням температури повітря – середньодобові показники в окремі дні були на 7-9° нижче норми. Листопад був аномально теплим та сухим – в окремі дні абсолютні максимуми температур були рекордними за останні 70 років. Отже, осінь 2013р. відзначилася великими температурними контрастами, з дуже ранніми першими заморозками та нерівномірним розподілом опадів.

Погодні умови кліматичної зими для повноцінної перезимівлі озимих культур були малосприятливими, глибокого спокою у зимуючих культур не було, рослини декілька разів відновлювали свою вегетацію. Такі перепади від тепла до холоду були вкрай несприятливими для загартування озимини, приводили до втрати поживних речовин та послаблення їх зимостійкості. За весь зимовий період мінімальна температура повітря на глибині залягання вузла куштиння озимих в період найбільших похолодань знижувалася до 6-11° морозу, але загрози для зимуючих культури не представляла.

Розвиток весняних процесів у 2014р. відбувся із значним випередженням середніх багаторічних показників. Так, на початку березня відбулося встановлення середніх добових температур повітря вище +5°, що на 17-19 днів раніше звичайних строків – почалася метеорологічна весна.

Узагальнюючи вищезазначене, можна констатувати, що для вирощування зернових культур погодні умови року, що минув, були дуже сприятливими: для зернової групи культур минулий рік за останнє щонайменше десятиріччя був найбільш врожайним. З 1 гектара зібраної площі в усіх категоріях господарств було одержано 30,4 ц зерна, що на 1 ц більше ніж у 2013р. та на 9,6 ц – ніж у 2005р. Варто зазначити, що господарствам усіх категорій десяти районів вдалося перевищити середньообласну

урожайність зернових культур, а найсуттєвіше – Первомайського (на 14,2 ц з 1 га), Арбузинського (на 10,5 ц), Кривоозерського (на 10,3 ц) та Врадіївського (на 9,3 ц) районів. Найнижчий рівень урожайності зафіксовано в господарствах Березанського та Березнегуватського районів (18,9 ц та 21,6 ц з 1 га відповідно) (рис. 4).

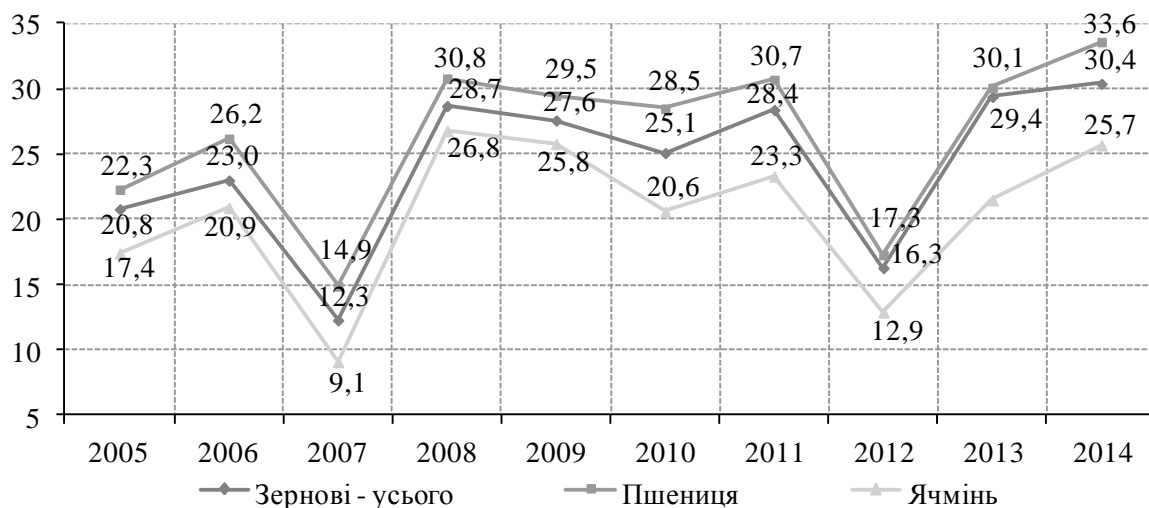

Рисунок 4 – Урожайність основних зернових культур
в усіх категоріях господарств, ц з 1 га

Примітка: складено за даними Головного управління статистики в Миколаївській області

У минулому році хліборобам Миколаївщини вдалося отримати вагомий врожай зернових культур, який поправу можна назвати рекордним. Внесок Миколаївської області у загальнодержавне виробництво зерна в 2014р. складав 4,5%. Господарствами усіх категорій зібрано 2864,0 тис.т зерна (у вазі після доробки), що на 2,1% більше ніж у 2013р., та в 1,6 раза – ніж у 2005р. На формування врожаю зернових культур у минулому році суттєво вплинуло нарощення виробництва, насамперед, озимих ячменю та пшениці. Їх валові збори збільшилися у порівнянні з 2013р. відповідно на 27,8% та 12%.

У структурі виробництва зернових 48% припадало торік на продовольчі культури (1373,3 тис. т). Фуражного зерна зібрано 1490,7 тис.т (52%). Питома вага продовольчих зернових культур у порівнянні з 2013р. зросла, а частка фуражних – скоротилася відповідно на 4,2 в.п.

У порівнянні з 2005р. розподіл зернових культур по групах змінився докорінно: в 2014р. переважаючою була частка фуражного зерна, тоді як у 2005р. – продовольчого.

Провідною продовольчою культурою є пшениця. Усіма категоріями господарств області у 2014р. зібрано 1351,4 тис. т цієї культури, що на 143,6 тис. т, або на 11,9% перевищує рівень попереднього року. Більше половини (51,1%) загальнообласного валового збору пшениці забезпечено господарствами Первомайського, Баштанського, Арбузинського, Доманівського, Новоодеського, Снігурівського, Березанського та Жовтневого районів.

Аналіз питомої ваги основних категорій господарств у виробництві продукції рослинництва в минулому році свідчить про таке: основними виробниками зерна є сільськогосподарські підприємства – 62,8%.

Висновки. Основними факторами, що впливають на рівень сталості виробництва зернової продукції, є природні та економічні умови, поєднання культур і обсягів виробництва продукції, розміри та ефективність використання ресурсів у різних умовах вирощування сільськогосподарських культур.

Підсумуємо, що головними проблемами збільшення валових зборів збіжжя в умовах глобального дефіциту продовольства, які потрібно вирішувати, є покращення урожайності зернових культур, шляхом внесення більшої кількості органічних та мінеральних добрив, зменшення втрат при зборі урожаю зерна. Сьогодні на вирішення глобальної продовольчої проблеми спрямовані зусилля багатьох країн. В цьому аспекті Україна повинна більш ефективно використовувати свій потенціал в зерновому господарстві, адже, вітчизняні запаси зерна – це важлива складова не лише національної економіки, а й глобальної продовольчої безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Современный экономический словарь. 5-е изд., перераб. и доп. / Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 495 с. — (Б-ка словарей «ИНФРА-М»).
2. Словник-довідник з агроекології і природокористування / наук. ред. О. Фурдичко. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во ДІА, 2012. – 335 с.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 330.101

**ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ
ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ ЖОВТНЕВОГО РАЙОНУ**

В.А. Кнуров, студент

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

Проведено аналіз показників еколого-економічної ефективності використання земельних ресурсів в сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району Миколаївської області.

Ключові слова: земельні ресурси, ефективність, сільськогосподарські угіддя, натуральні показники, вартісні показники.

Постановка проблеми. Впровадження сучасної моделі розвитку землекористування, орієнтація на ефективне використання досягнень вітчизняної науки у сфері управління земельними ресурсами є невід’ємними складовими стратегії розвитку України як сучасної держави. У розвинених країнах світу саме за рахунок інвестицій та впровадження нововведень у землекористування отримують майже весь приріст валового внутрішнього продукту. Ключовим моментом, на якому повинна ґрунтуватися науково-технічна політика раціонального використання і охорони земель в Україні є підвищення родючості ґрунтів та контроль за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, що можуть призвести до негативних наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системі оцінці ефективності використання земельних ресурсів приділено праці багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. В цілому більшість науковців ствердні у думці про виділення системи показників, яка включає натуральні та вартісні індикатори.

Постановка завдання. Проаналізувати економічну ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним натуральним показником ефективності використання сільськогосподарських угідь є урожайність сільськогосподарських культур.

В рівні урожайності відображається вплив комплексу природних і економічних умов, у яких здійснюється сільськогосподарське виробництво, зміни в агротехніці, технології, техніці і організації виробництва.

За даними Головного управління статистики у Миколаївській області урожайність основних сільськогосподарських культур в сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році по всіх культурах, крім проса та ріпаку, вища від урожайності по Миколаївській області (табл. 1).

Таблиця 1 Урожайність сільськогосподарських культур в сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році

Культури	Урожайність, ц з 1 га		Урожайність району по відношенню до області	
	Жовтневий район	Миколаївська область	%	ц з 1 га
Зернові та зернобобові – усього	33,7	32,3	104,3	1,4
у т. ч.: пшениця	37,4	34,9	107,2	2,5
жито озиме	27,7	19,9	139,2	7,8
ячмінь	31,0	26,2	118,3	4,8
овес	23,9	19,0	125,8	4,9
просо	9,8	12,8	76,6	-3
гречка	18,3	12,5	146,4	5,8
кукурудза на зерно	67,9	42,2	160,9	25,7
зернобобові	36,9	27,0	136,7	9,9
Соняшник	19,8	17,6	112,5	2,2
Соя	35,9	16,2	221,6	19,7
Ріпак	14,9	20,8	71,6	-5,9
Картопля	152,4	145,1	105,0	7,3
Овочі відкритого ґрунту	633,3	585,6	108,1	47,7
Баштанні продовольчі культури	67,5	50,3	134,2	17,2

Джерело: побудовано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Найбільш суттєве переважання урожайності таких сільськогосподарських культур: жита озимого – на 39,2 % або 7,8 ц з 1 га, гречки – на 46,4 % або 5,8 ц з 1 га, кукурудзи на зерно – 60,9 % або 25,7 ц з 1 га, сої – на 121,6 % або 19,7 ц з 1 га.

У досліджуваному районі у користуванні сільськогосподарських підприємств є зрошувані землі, з яких отримують вищий урожай, про що свідчать дані таблиці 2: лише по житу озимому у 2014 році отримали на зрошені врожайність меншу від середньої. Найбільший приріст врожайності на зрошених землях сільськогосподарські підприємства Жовтневого району отримали при вирощуванні зернобобових – 11,9 ц з 1 га або 32,2 % та соняшнику – 3,3 ц з 1 га або 16,7 %.

Таблиця 2 Урожайність сільськогосподарських культур на зрошуваних землях сільськогосподарських підприємств Жовтневого району у 2014 році

Культури	Урожайність, ц з 1 га		Урожайність на зрошуваних землях по відношенню до середньої	
	середня	на зрошуваних землях		
			%	ц з 1 га
Зернові та зернобобові – усього	33,7	44,3	131,5	10,6
у т. ч.: пшениця	37,4	42,1	112,6	4,7
жито озиме	27,7	25,1	90,6	-2,6
ячмінь	31,0	32,4	104,5	1,4
зернобобові	36,9	48,8	132,2	11,9
Соняшник	19,8	23,1	116,7	3,3
Картопля	152,4	156,8	102,9	4,4
Овочі відкритого ґрунту	633,3	685,2	108,2	51,9

Джерело: побудовано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Оскільки основним показником, який характеризує продовольчу безпеку країни є наявність зернових, важливо визначати вихід їх в розрахунку на 100 га ріллі. За розрахунками обсяги виробництва зернових та зернобобових в розрахунку на 100 га ріллі у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області у динаміці зростає (крім 2012 року) у становить у 2014 році 180,1 т, а у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району негативна динаміка встановлена також у 2013 році, а обсяги продукції значно менші від даних показників по області, особливо у 2013 році – лише 101,8 т в розрахунку на 100 га ріллі, що на 42,1 % менше, від даних по області у цьому році (табл. 3).

Таблиця 3 Отримано зернових та зернобобових в розрахунку на 100 га ріллі у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району, т

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Миколаївська область	135,1	157,2	77,3	175,8	180,1
у % до 2010 року	100,0	116,3	57,2	130,1	133,3
Жовтневий район	117,9	122,7	62,1	101,8	165,0
у % до 2010 року	100,0	104,1	52,7	86,3	139,9
Район по відношенню до області, %	87,3	78,1	80,3	57,9	91,6

Джерело: побудовано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Ефективність використання земель з точки зору ведення тваринництва визначається через систему показників виходу продукції тваринницької галузі в

розрахунку на 100 га відповідних угідь. В Жовтневому районі в сільськогосподарських підприємствах вихід молока та м'яса в розрахунку на 100 га сільгоспугідь в динаміці зменшується: відповідно на 13,1 та 15,3 % і складає 30,05 та 7,34 т (табл. 4).

Таблиця 4 Отримано продукції тваринництва в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району, т

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Отримали у розрахунку на 100 сільськогосподарських угідь, ц				
- м'яса	8,69	9,33	8,54	7,36
у % до 2010 року	100,0	107,3	98,3	84,7
- молока	34,59	31,83	30,89	30,05
у % до 2010 року	100,0	92,0	89,3	86,9

Джерело: побудовано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Відносно вартісних показників ефективності використання землі в сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району можна зазначити наступне: вихід валової продукції (у постійних цінах 2010 року) у розрахунку на 100 сільськогосподарських угідь коливається по роках але в цілому має позитивну динаміку, показники по району переважають показники по області (табл. 5).

Таблиця 5 Отримали у розрахунку на 100 сільськогосподарських угідь валової продукції (у постійних цінах 2010 року) у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району, тис. грн

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Миколаївська область	368,2	436,4	345,1	537,2
у % до 2010 року	100,0	118,5	93,7	145,9
Жовтневий район	405,3	588,5	558,6	645,3
у % до 2010 року	100,0	145,2	137,8	159,2
Район по відношенню до області, %	110,1	134,8	161,9	120,1

Джерело: побудовано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Інша тенденція спостерігається відносно отриманого прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району: динаміка показника від'ємна, а у 2013 році було отримано збиток, в той час, як по області – прибуток (табл. 6).

Таблиця 6 Отримали у розрахунку на 100 сільськогосподарських угідь прибутку від реалізації продукції у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району, тис. грн

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Миколаївська область	86,7	93,0	99,8	77,6
у % до 2010 року	100,0	107,3	115,1	89,5
Жовтневий район	39,1	75,9	21,2	-6,3
у % до 2010 року	100,0	194,2	54,2	х
Район по відношенню до області, %	45,1	81,6	21,2	х

Джерело: побудовано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Отже ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району за показником прибутковості є незадовільною (рис. 1).

Рисунок 1 – Динаміка вартісних показників використання земель у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району, тис. грн в розрахунку на 100 га сільгоспугідь

Джерело: побудовано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Висновки. Отже, проведений аналіз підтверджує необхідність впровадження заходів по підвищенню ефективності використання земель в сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району, особливо в частині підвищення рівня врожайності сільськогосподарських культур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 338.439.5:631.15

СТАН РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

М. С. Кучина, магістрант

Науковий керівник – канд. екон. наук., доцент І.О.Мельник

Миколаївський національний аграрний університет

У статті аналізується розвиток органічного ринку, який включає в себе ряд економічних, екологічних та соціальних вигод. Обґрунтовано важливість покращення стану ринку екологічної продукції в Україні.

Ключові слова: органічна продукція, виробництво, ринок, господарство, екологічно чистий.

The paper analyzes the development of organic market, which includes a number of economic, environmental and social benefits. The importance of improving the state of the market for environmental products in Ukraine. Proved the importance of improvement of environmental products market in Ukraine.

Keywords: organic produce, manufacture, market, economy, environmentally friendly.

Постановка проблеми. Питання виробництва безпечних та якісних продуктів харчування в умовах вступу України у ЄС набуває особливої актуальності. У сучасних умовах якість продукції, виробленої аграрним сектором, стає одним із основних факторів його конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

В контексті викликів глобалізації та євроінтеграції Україна повинна прикласти максимум зусиль до створення сприятливих умов виробництва екологічно чистих та якісних товарів, тим більше, що є всі передумови для ефективного функціонування підприємств органічного сектору. На сьогоднішній день в багатьох європейських країнах попит на органічну продукцію перевищує пропозицію. Така ситуація є вигідною для України, щоб зайняти і укріпити свої позиції експортера органічної продукції в країнах ЄС. Останнім часом український ринок органічних продуктів стрімко йде вгору завдяки прагненню покупців до здорового раціону та зростаючого позитивного впливу сучасних технологій по виготовленню масових продуктів харчування.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Серед найбільш відомих досліджень, присвячених стану та розвитку органічної продукції в Україні, слід виділити праці таких вітчизняних вчених, як С. Беґей, Н. Берлач, В. Вовк, В. Гармашов В. Гудзь та І. Примаєк.

Актуальність особливостей розвитку органічного виробництва в Україні виходить на перше місце серед інших важливих проблем розвитку національної

економіки. Вітчизняні споживачі прагнуть до підвищення якості споживання та здорового способу життя. Органічна ж продукція забезпечує реальну вигоду для навколишнього середовища та здоров'я споживачів, які надають перевагу використанню органічних методів виробництва. Тому ринок органічної продукції постійно зростає. Дослідження стану розвитку ринку органічного виробництва в нашій країні обумовлює актуальність обраної теми статті. Не зважаючи на наявність значного теоретичного доробку з цієї теми, необхідно відзначити, що важливим значенням для формування стратегії розвитку органічного ринку має ідентифікація та групування переваг органічних продуктів, дослідження основних перешкод, що спричиняють розвиток цього ринку, та розробка заходів по їх подоланню.

Постановка завдання. Дослідження стану розвитку ринку органічного виробництва в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Органічними або екологічно чистими вважаються продукти виготовлені з дотриманням визначених екологічних стандартів на всіх технологічних та реалізаційних етапах. При виробництві органічних продуктів застосовують технології максимального збереження поживних речовин. Для цього повністю відмовляються від ароматизаторів, барвників, консервантів та генетично модифікованих організмів. Заборонено рафінування, мінералізація та інші технологічні операції, які зменшують поживні властивості продукту. До того ж матеріали для упакування екологічно чистого продукту виготовляються з натуральної сировини [1].

Ведення органічного землеробства базується на застосуванні мінімального обробітку ґрунту та відмови від отрутохімікатів і мінеральних добрив. Такий підхід відновлює баланс поживних речовин у ґрунті, нормалізує роботу живих організмів, збільшує вміст гумусу і, як результат, підвищує урожайність сільськогосподарських культур. Однак перехід на органічне господарювання є тривалим та не гарантує швидкої віддачі. Проте, органічне виробництво продукції є популярною та прибутковою діяльністю в розвинутих країнах, прихильниками якої з кожним роком стає більше країн.

Органічне виробництво в Україні характеризується незначними обсягами та асортиментом виробництва продукції. Проте вітчизняні споживачі зацікавлені в екологічно чистих овочах, фруктах, продуктах м'ясо-молочної групи. Їх виробництву сприяє належна ресурсна база та природнокліматичні умови. Експертні оцінки вітчизняних земель свідчать про наявність великої кількості сільськогосподарських угідь, придатних для ведення органічного господарства [5].

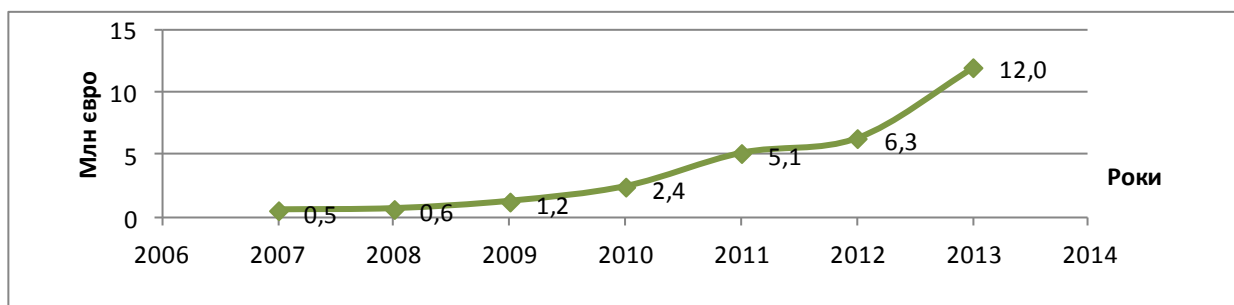
В Україні створено понад 164 «органічних господарств». Більшість з них розташовані в Одеській, Херсонській, Чернівецькій, Тернопільській, Львівській та Полтавській областях. Одним з найбільш відомих «органічних господарств» в Україні є сільськогосподарське акціонерне товариство (САТ) «Обрій» та ПП «Агроєкологія» Полтавської області (Шишацький район село Михайлики), які спеціалізовані на вирощуванні зернових і технічних культур, виробництві тваринницької продукції [2].

Аналіз останніх досліджень світового ринку органічних продуктів свідчать, що провідні організації з питань органічної продукції (IFOAM, FiBL, The Datamonitor Group) оцінили ринок органічної продукції на рівні \$60 млрд. Екологічним виробництвом сільськогосподарської продукції та продовольства займаються близько 1,8 млн господарств, які використовують 37,2 млн га. При цьому понад третина виробників знаходяться в Азії, Африці та Латинській Америці. За прогнозами, до 2014 року світове споживання органічної продукції збільшиться на 61% та досягне \$97 млрд.

Органічні продукти давно знайшли споживачів і стали популярними в США та Західній Європі. Лідером за органічним споживанням є Німеччина, яка почала впроваджувати політику здорового харчування ще у 80-х роках. Незважаючи на перевищення вартості екологічних продуктів на 40-50% порівняно з традиційними, італійці щорічно витрачають на придбання органічних продуктів в середньому 25€ на одну особу, швейцарці – 105€, датчани – 51€, шведи – 47€ [3].

За оцінками асоціації виробників органічної продукції «БіоЛан Україна», сьогодні на органіку припадає лише 1% обсягу продажу продуктів харчування, хоча й спостерігається тенденція до зростання обсягів споживання сертифікованої органічної продукції в Україні (рис.1). На думку українських експертів, потенційними споживачами органічної продукції в Україні є близько 5% населення великих міст, які готові платити за неї на 30-50% більше, ніж за звичайну продукцію [4].

Рисунок 1 Обсяги споживання сертифікованої органічної продукції в Україні.

Вітчизняний досвід свідчить, що максимальний попит на органічну продукцію спостерігається у населення віком 40-50 років. Це пояснюється, насамперед, кращим матеріальним становищем цієї групи людей і відповідальним ставленням до свого здоров'я.

Придбати органічні продукти харчування можна у більшості великих супермаркетів. Окрім того, створюються спеціалізовані органічні магазини. Доставку органічних продуктів можна замовити через Інтернет та телефонний зв'язок з доставкою до споживача. Серед вітчизняних товарів на ринку органічної продукції більш поширені гречана, ячна, перлова та пшенична крупи, макаронні вироби з борошна грубого помелу тощо.

Однак у популяризації здорового харчування існують свої проблеми. Органічні продовольчі товари мають вироблятися сертифікованими господарствами та мати екологічне маркування. Споживач повинен бути упевнений, що отримує екологічно чисту продукцію. Господарствам для отримання такого статусу необхідно пройти перехідний період тривалістю до трьох років із дотриманням вимог органічного виробництва. Після чого чітко розрізнити межі традиційної й екологічної діяльності [5].

У європейських країнах, де кількість споживання органічної продукції щороку зростає на 10-15%, діють норми та стандарти Європейського Союзу й Міжнародної федерації органічного сільського господарства (IFOAM). Недержавна організація IFOAM об'єднує понад 700 активних організацій-учасників у більш як 100 країнах світу. Документи ЄС і Міжнародної федерації встановлюють принципи й регулюють загальні підходи і вимоги до органічного виробництва. Спеціальні сертифікуючі компанії попередньо інспектують технологію виробництва продукції, після чого на етикетках з'являється напис «екологічно чистий». Такий знак є гарантією якості товару [6,7].

За відсутності національної системи сертифікації органічного виробництва в Україні виробники налагоджують зв'язки із закордонними й міжнародними сертифікаційними структурами. Своєю чергою, Мінагропрод, профільні комітети Верховної Ради, науковці, представники низки проектів міжнародної технічної допомоги працюють над створенням правової і нормативної бази для майбутньої національної системи органічної сертифікації. У Федерації органічного руху щодо екологічних перспектив України налаштовані оптимістично. Відповідно до Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року планується стимулювати ведення органічного сільського господарства, створити систему його

сертифікації та поступово збільшувати виробництво органічних сільськогосподарських культур та продукції тваринництва [8].

Висновки. Таким чином проведене дослідження показує, що Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва.

Однак незважаючи на те, що Україна має значні проблеми, що стримують розвиток органічного виробництва, ця сфера економіки являється дуже перспективною через наявність в Україні родючих чорноземних ґрунтів, міцні традиції сільськогосподарського та бажання основних гравців цього ринку створити необхідні інституційно-правові умови. Розвиток органічного сільського господарства буде сприяти покращенню економічного, соціального та екологічного стану в Україні, комплексному розвитку сільської місцевості та поліпшенню здоров'я населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовк В.І. Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє / В.І. Вовк // Матеріали Міжнародного семінару «Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу». — Львів: 2004. — С. 3.
2. Гармашов В.В. До питання органічного сільськогосподарського виробництва в Україні / В.В. Гармашов, О.В. Фомічова // Вісн. агр. науки — 2010. — №7. — С.11-16.
3. Органік в Україні [Електронний ресурс] / Федерація органічного руху України. — Режим доступу: <http://organic.com.ua/>.
4. Артиш В. Організаційно-правові передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні / В.І. Артиш // Економіка АПК. — 2009. — № 2. — С. 8.
5. Дудар О.Т. Розвиток органічного агровиробництва в Україні / О.Дудар // Економіка АПК. — 2012 — № 3. — С. 121-126.
6. Федоров М.М. Розвиток органічного виробництва / Федоров М.М., Ходаківська О.В., Корчинська С.Г.; за ред. М.М. Федорова, О.В. Ходаківської. — К. : ННЦ ІАЕ, 2011. — С.146.
7. Зинченко С. Возможности органики / С. Зинченко // Агро Перспектива. — 2013. — №9 (116). — С 25.
8. Ільяків Л. Екологічно чисте виробництво: зарубіжний досвід та Україна / Л. Ільяків // Інноваційна економіка. — 2010. — №3 (41). — С 14.

УДК: 633.1:338.43

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДИНАМІКА ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА У
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЖОВТНЕВОГО
РАЙОНУ**

О.Б. Романенко, студент

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

Проведено аналіз сучасного стану та динаміки зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району Миколаївської області.

Ключові слова: зерно, сільськогосподарські підприємства, структура посівів, .

Постановка проблеми. Нові тенденції у трансформації економічного середовища зумовлюють необхідність наукових досліджень, спрямованих на вивчення питань регіональних особливостей ефективності виробництва у зерновому підкомплексі та формування ринку зернопродукції. Зернове виробництво займає провідне місце в структурі аграрного сектора економіки України. Значне скорочення його обсягів впродовж останніх років пояснюється негативним впливом комплексу організаційно-економічних та техніко-технологічних чинників. Недостатній рівень ефективності, стабільності та конкурентоспроможності зерновиробництва створює перешкоди на шляху формування повнокровного внутрішнього ринку зерна та продуктів його переробки, унеможлиблює розширення участі України на зовнішніх ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-методологічні питання ефективності зернового виробництва, проблеми теорії й практики інтенсифікації галузі втілені в працях С.С. Бакая, В.І. Бойка, О.А. Бугуцького, М.Г. Лобаса, І.І. Лукінова, В.П. Мертенса, О.М. Онищенко, П.М. Рибалкіна, П.Т. Саблука, А.І. Степанова, О.О. Сторожука, М.І. Щура та інших.

Постановка завдання. Аналіз сучасного стану та динаміки зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробництво зерна є важливою складовою аграрної економіки, її головним чинником подальшого розвитку в ринкових умовах та інтеграційних процесах на етапі входження України у світовий економічний простір. Об'єктивна необхідність розвитку виробництва і формування ринку зерна зумовлена цілим комплексом причин. По-перше, зерно є найважливішим продуктом, що визначає міжгалузеві пропорції не тільки в агропромисловому виробництві, але й в економіці країни в цілому. Хліб є одним з основних продуктів харчування. На продукти

переробки зерна припадає до 40% загальної калорійності харчового раціону населення. По-друге, виробництво зерна є найважливішим джерелом доходів переважної більшості сільськогосподарських підприємств. По-третє, зерно складає значну частину кормових ресурсів тваринництва і є сировиною для харчової та переробної промисловості.

На сучасному етапі розвитку сільського господарства важливою задачею є забезпечення належних обсягів виробництва зерна, яке має вирішальне значення для всього аграрного сектора економіки. Зернове господарство – основа аграрного виробництва, а рівень його розвитку є одним з найважливіших показників стану економіки України. Україна належить до країн із значними обсягами виробництва зерна.

Проблема виробництва достатньої кількості зерна для повного забезпечення потреб кожного регіону і держави в цілому набуває дедалі більшої актуальності.

Сільськогосподарськими товаровиробниками усіх форм власності Жовтневого району зібрано зернових культур на площі – 57855 га, валовий збір яких склав – 189412 тон при урожайності – 32,7 ц/га (на 13,5 ц/га більше у порівнянні з 2013 роком).

У структурі посівів зернових найбільшу питому вагу займає ячмінь – від 40 до 59 %, на другому місці пшениця – від 30 до 45 %, решта зернових культур займають приблизно однакову питому вагу: жито озиме – від 0,0 до 1,7 %, овес – від 0,1 до 2,9 %, просо – від 0,4 до 3,7 %, гречка – від 0,1 до 0,5 %, кукурудза на зерно – від 0,8 до 10,8 %, зернобобові – від 0,1 до 4,1 % (табл. 1).

Таблиця 1 Структура посівних площ зернових та зернобобових культур в сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району

Культури	2000 р.		2005 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%
Зернові та зернобобові – усього	39796	100,0	35592	100,0	34157	100,0	32139	100,0	27736	100,0	33918	100,0	29101	100,0
у т. ч.: пшениця	17152	43,1	16203	45,5	12942	37,9	13732	42,7	8624	31,1	14206	41,9	11721	40,3
у % до 2000 р.	100,0	0,0	94,5	2,4	75,5	-5,2	80,1	-0,4	50,3	-12,0	82,8	-1,2	68,3	-2,8
жито озиме	693	1,7	102	0,3	49	0,1	49	0,2	24	0,1	6	0,0	10	0,0
у % до 2000 р.	100,0	0,0	14,7	-1,4	7,1	-1,6	7,1	-1,5	3,5	-1,6	0,9	-1,7	1,4	-1,7
ячмінь	16589	41,7	18258	51,3	20020	58,6	14252	44,3	13403	48,3	17714	52,2	15597	53,6
у % до 2000 р.	100,0	0,0	110,1	9,6	120,7	16,9	85,9	2,6	80,8	6,6	106,8	10,5	94,0	11,9
овес	1151	2,9	28	0,1	150	0,4	57	0,2	159	0,6	77	0,2	74	0,3
у % до 2000 р.	100,0	0,0	2,4	-2,8	13,0	-2,5	5,0	-2,7	13,8	-2,3	6,7	-2,7	6,4	-2,6
просо	1458	3,7	130	0,4	184	0,5	740	2,3	1097	4,0	200	0,6	679	2,3
у % до 2000 р.	100,0	0,0	8,9	-3,3	12,6	-3,2	50,8	-1,4	75,2	0,3	13,7	-3,1	46,6	-1,4
гречка	182	0,5	142	0,4	20	0,1	209	0,7	145	0,5	36	0,1	55	0,2
у % до 2000 р.	100,0	0,0	78,0	-0,1	11,0	-0,4	114,8	0,2	79,7	0,0	19,8	-0,4	30,2	-0,3
кукурудза на зерно	633	1,6	298	0,8	1064	3,1	2462	7,7	6461	23,3	3743	11,0	3129	10,8
у % до 2000 р.	100,0	0,0	47,1	-0,8	168,1	1,5	388,9	6,1	1020,7	21,7	591,3	9,4	494,3	9,2
зернобобові	21	0,1	282	0,8	444	1,3	1320	4,1	529	1,9	337	1,0	234	0,8
у % до 2000 р.	100,0	0,0	1342,9	0,7	2114,3	1,2	6285,7	4,0	2519,0	1,8	1604,8	0,9	1114,3	0,7

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

За даними таблиці 2 найбільш невдалим за досліджуваний період для сільськогосподарських підприємств Жовтневого району був 2000 рік: 9883 га посівних площ були незібрані, з яких 5351 га посіви ячменю та 1521 га посівних площ пшениці. Найбільш вдалим видався 2014 рік, в якому незібрана площа посівів зернових культур склала лише 214 га.

Таблиця 2 Зібрані площі зернових та зерно-бобових культур сільськогосподарських підприємств Жовтневого району, га

Культури	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Зернові та зернобобові – усього	29913	33919	31932	30875	25678	33141	28887
у т. ч.: пшениця	15631	16167	12777	13732	8415	13967	11721
жито озиме	664	102	49	49	24	6	10
ячмінь	11238	16823	18002	14078	12464	17432	15569
овес	750	28	150	57	159	77	74
просо	482	135	184	280	547	152	581
гречка	106	142	20	149	119	36	60
кукурудза на зерно	593	236	297	549	2124	1066	519
зерно-бобові	21	275	404	1250	529	304	234

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

За обсягами виробництва зернових та зернобобових культур 2000 рік був найгіршим (32,7 тис. т), а 2014 рік – найкращим (97,3 тис. т) (табл. 3).

За підсумками збирання ранніх зернових культур на площі – 54134 га Жовтневий район по Миколаївській області зайняв II місце по валовому збору, який склав – 177576 тон та 8 місце по врожайності, яка склала – 32,8 ц/га, в порівнянні з показниками минулого року валовий збір збільшився на 84157 тон, при цьому урожайність – на 15,4 ц/га.

Таблиця 3 Валовий збір зернових та зерно-бобових культур
сільськогосподарських підприємств Жовтневого району, т

Культури	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Зернові та зернобобові – усього	32706	56472	68185	75927	35478	61319	97344
у % до 2000 року	100,0	172,7	208,5	232,2	108,5	187,5	297,6
у т. ч.: пшениця	15888	28947	30486	38228	10050	25983	43813
у % до 2000 року	100,0	182,2	191,9	240,6	63,3	163,5	275,8
жито озиме	936	61	75	150	25	8	28
у % до 2000 року	100,0	6,5	8,0	16,0	2,7	0,9	3,0
ячмінь	14025	25917	34511	30589	14297	26195	48193
у % до 2000 року	100,0	184,8	246,1	218,1	101,9	186,8	343,6
овес	567	54	267	144	281	178	176
у % до 2000 року	100,0	9,5	47,1	25,4	49,6	31,4	31,0
просо	415	184	366	357	355	234	568
у % до 2000 року	100,0	44,3	88,2	86,0	85,5	56,4	136,9
гречка	81	90	44	207	88	38	110
у % до 2000 року	100,0	111,1	54,3	255,6	108,6	46,9	135,8
кукурудза на зерно	391	913	1407	3269	8605	7907	3524
у % до 2000 року	100,0	233,5	359,8	836,1	2200,8	2022,3	901,3
зерно-бобові	19	298	953	2742	674	581	863
у % до 2000 року	100,0	1568,4	5015,8	14431,6	3547,4	3057,9	4542,1

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Аграрний сектор має значні перспективи у зерновому виробництві. Генетичний потенціал сучасних зернових культур, виведених українськими селекціонерами, становить по озимих сортах пшениці по 120-130, ячменю – 100-10, кукурудзи – 120-30 центнерів з гектара. Проте системне порушення технологічних вимог, дефіцит обігових коштів, недостатнє інвестування для оновлення основних засобів виробництва, низький професійний рівень значної кількості товаровиробників дозволяє реалізувати цей потенціал на третину

Висновки. Отже, проведений аналіз свідчить про позитивні зміни у динаміці розвитку зернової галузі в сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району. Але маючи величезний потенціал виробництва зерна, район не використовує його. Аналіз економічної ефективності зерновиробництва свідчить, що дана галузь в країні займає важливе місце та є однією з найбільш прибуткових.

В перспективі підвищення рентабельності галузі можливе за рахунок раціонального використання усіх наявних ресурсів та підвищення урожайності за рахунок використання новітніх досягнень селективної науки та техніки, недостатньою увагою до провідного досвіду у цій сфері, з іншої сторони значним є вплив економічних факторів, зокрема недостатньої загальної потужності ринку, нерациональної політики держави щодо підтримки галузі.

Нерозвиненість виробництва та збуту зерна сільськогосподарськими підприємствами на даний час полягає у відсутності: ефективного механізму забезпечення регіональних зернових запасів; забезпечення рівноваги між попитом і пропозицією на зернову продукцію; достатнього рівня продовольчого забезпечення населення.

Для забезпечення конкурентоспроможності виробництва зерна необхідно здійснювати комплексні заходи на наступних рівнях: управлінський, виробничий, маркетинговий.

Література

1. Современный экономический словарь. 5-е изд., перераб. и доп. / Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 495 с. — (Б-ка словарей «ИНФРА-М»).
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК: 338.439:633.003.13

СТАН ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О.П. Сук, студент

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проведено аналіз сучасного стану та ефективності використання земельних ресурсів Миколаївської області. У результаті дослідження визначено напрями удосконалення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: сільськогосподарські землі, урожайність, мінеральні та органічні добрива.

Постановка проблеми. Впровадження сучасної моделі розвитку землекористування, орієнтація на ефективне використання досягнень вітчизняної науки у сфері управління земельними ресурсами є невід'ємними складовими стратегії розвитку України як сучасної держави. У розвинених країнах світу саме за рахунок інвестицій та впровадження нововведень у землекористування отримують майже весь приріст валового внутрішнього продукту [1]. Ключовим моментом, на якому повинна ґрунтуватися науково-технічна політика раціонального використання і охорони земель в Україні є підвищення родючості ґрунтів та контроль за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, що можуть призвести до негативних наслідків [2].

В умовах високотоварного виробництва на стан ведення галузі землеробства негативно впливає цілий ряд факторів, зокрема: незбалансована структура використання сільськогосподарських угідь та посівних площ, посилення процесів водної і вітрової ерозії, забруднення важкими металами та підкислення, винос поживних речовин з ґрунту. Наразі, винос органічної речовини із гумусу окремими культурами (кукурудза, ріпак, соняшник, цукрові буряки, картопля,) у три-чотири рази більший від наукових нормативів [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі збереження та відтворення бездефіцитного балансу гумусу в ґрунті присвячено низку наукових праць таких відомих вітчизняних вчених, як: Д. Добряк, В. Горлачук, Н. Грабак, Л. Новаковський, В. Медведєв, А. Третяк, А. Сохнич та ін. Теоретичні обґрунтування та методологічні підходи до створення адаптивно-ландшафтної системи землеробства представлені у роботах академіків О. Тараріка, С. Булигіна, А. Каштанова, В. Кирюшина. Однак, дослідження авторів не повною мірою враховують сучасні особливості високотоварного виробництва в аграрному секторі економіки. Постановка завдання.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення сучасного стану і ефективності використання земельних ресурсів у Миколаївській області та визначення напрямів відтворення родючості ґрунтів в умовах розвитку високотоварного виробництва.

Викладення основного матеріалу дослідження. Миколаївщина має значні можливості для розвитку сільськогосподарської галузі, перетворення її у високоефективний, експортноспроможний сектор економіки. Це і сприятливі природно-кліматичні умови, родючі землі, трудові ресурси та давні хліборобські традиції. Область вважається одним із регіонів інтенсивного землеробства в Україні та має значні земельні ресурси. Загальна площа сільськогосподарських угідь перевищує 2 млн. га (займає близько 5% площ України), з яких 1,7 млн. га становить рілля. Слід зазначити, що останніми роками відбувається скорочення площ сільськогосподарських угідь (2006,2 тис. га у 2014р. проти 2010,9 тис. га у 2005р.). Це свідчення того, що певна частина цих угідь переводиться в несільськогосподарські землі для потреб промислової та соціально-побутової інфраструктури.

Земельний фонд Миколаївщини характеризується високим ступенем освоєння. Сільськогосподарські угіддя займають 81,6% загальної земельної площі. Характерною особливістю структури сільгоспугідь є значна питома вага орних земель (84,7%). Решта площ використовується під пасовища (їх питома вага – 13,2%), багаторічні насадження (1,8%), сіножаті (0,2%), перелogi (0,1%). Найбільш розорані сільськогосподарські угіддя в Арбузинському районі (91,2%), найменш – у Врадіївському (75,9%).

Важливим показником ефективного розвитку галузі рослинництва є врожайність сільськогосподарських культур, у якому відображається вплив сукупності природних, організаційно-економічних та техніко-технологічних чинників. Продуктивність площ збирання зернових культур в усіх категоріях господарств у 2014р. становила 30,4 ц з 1 га, що на 1 ц більше аналогічного показника 2013р. та на 9,6 ц більше ніж у 2005р.. Урожайність соняшника в усіх категоріях господарств становила 15,9 ц з 1 га, що на 5,6 ц менше рівня попереднього року та на 3,9 ц більше рівня 2005р. З кожного гектара зібраної площі отримано по 253,7 ц овочевої продукції, що на 13 ц (на 5,4%) більше ніж у попередньому, та на 112,4 ц (на 79,5%) – 2005р. Урожайність картоплі порівняно з 2013р., у цілому по області, зросла на 5 ц з 1 га (на 4,5%) і становила 114,9 ц з 1 га, а порівняно з 2005р. – збільшився на 31,3 ц або на 37,4%. Урожайність плодів та ягід складала 64,4 ц з 1 га, що на 31,7 ц (на 33%) нижче рівня 2013р. та на 11,6 ц (на 22%) більше ніж у 2005р. Продуктивність площ збирання виноградних насаджень становила

89,8 ц з 1 га (на 24,9 ц менше ніж у 2013р.). У порівнянні з 2005р. цей показник зріс на 27,4%.

У минулому році хліборобам Миколаївщини вдалося отримати вагомий врожай зернових культур, який поправу можна назвати рекордним. Господарствами усіх категорій зібрано 2864,0 тис.т зерна (у вазі після доробки), що на 2,1% більше ніж у 2013р., та в 1,6 раза – ніж у 2005р.

Застосування добрив – один із визначальних елементів у системі заходів по нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності виробництва продукції рослинницької галузі.

Останніми роками в області відслідковується позитивна динаміка збільшення кількості застосованих добрив. У період 2010-2013рр. цей показник коливався у межах 400–480 тис. ц. Під урожай 2014р. сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) внесено 504,4 тис. ц мінеральних добрив, що на 5,8% більше рівня 2013р. та майже утричі – 2005р. У розрахунку на 1 га всієї посівної площі сільськогосподарських культур застосовано 55 кг добрив (на 10% більше ніж у 2013р. та в 3,1 раза більше ніж у 2005р.) (табл. 1). Кількість внесених мінеральних добрив у порівнянні з 2013р. збільшилася в господарствах 11 районів області. Найпомітніше зростання відмічалось в аграрних підприємствах Кривоозерського та Первомайського районів (на 65,4% та 34,6% відповідно). Найзначніша кількість цього виду добрив на 1 га посівної площі сільськогосподарських культур застосована аграрними підприємствами Первомайського (81 кг), Кривоозерського (79 кг), Врадіївського (78 кг), Веселинівського (76 кг) та Казанківського (70 кг) районів.

Таблиця 1 Динаміка застосування добрив сільськогосподарськими підприємствами (крім малих)

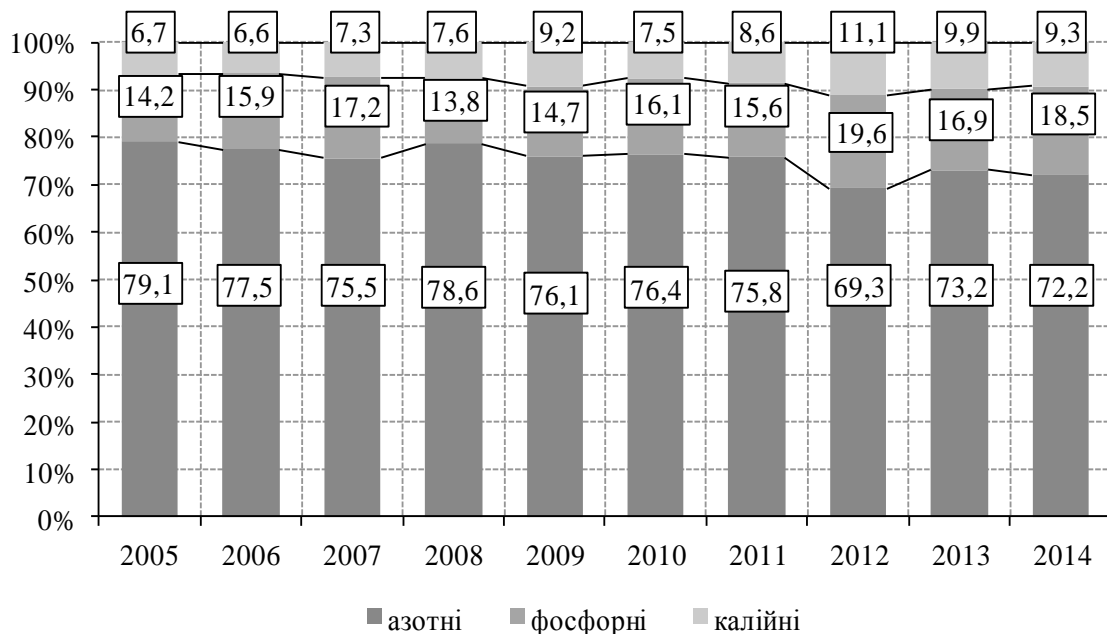
Показник	2005р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.
Мінеральні добрива (у поживних речовинах) під урожай звітного року, тис. ц	170,0	401,0	474,4	454,3	476,6	504,4
Внесено мінеральних добрив на 1 га посівної площі сільськогосподарських культур, кг	18	41	49	50	50	55
Органічні добрива під урожай звітного року, тис. т	117,0	188,8	102,2	94,2	125,7	142,0
Внесено органіки на 1 га посівної площі сільськогосподарських культур, т	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2

Джерело: за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Під урожай 2014 р. кількість внесених добрив на кожний гектар посівів зернових культур (без кукурудзи) збільшилася порівняно з 2013р. на 14,3% і становила 64 кг поживних речовин, кукурудзи на зерно – на 14,8% (70 кг), технічних культур – на 2,5% (41 кг), овочів – на 17,1% (254 кг), продовольчих баштанних культур – у 4,5 раза (36 кг). Разом з тим, на 1 га посівної площі кормових культур міндобрив застосовано по 13 кг, що на 7,1% менше, картоплі – по 144 кг (на 19,6% менше).

Необхідною умовою підвищення родючості ґрунту й ефективності сільськогосподарського виробництва є зважена концепція раціонального застосування мінеральних та органічних добрив. Під урожай 2014р. було внесено 142,0 тис. т органічних добрив, на 13% більше ніж під урожай попереднього року та на 21,4% – 2005р. Кількість добрив, застосованих під посіви сільськогосподарських культур, становила 141,7 тис.т, на 13,1% більше ніж у 2013р. Серед районів області нарощення показника зафіксовано в сільгосппідприємствах 10 районів, найбільше – Первомайського (у 6,9 раза), Врадіївського (у 5,7 раза), Жовтневого (у 3,1 раза), Єланецького (у 2,9 раза).

Рисунок 2 – Структура внесення мінеральних добрив сільськогосподарськими підприємствами під урожай сільськогосподарських культур за видами, %

Джерело: за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

У структурі застосованих мінеральних добрив за останні роки суттєвих змін не відбулося. Найбільшу питому вагу (72,2%) займають азотні добрива, 18,5% – фосфорні, 9,3% – калійні.

Наразі необхідний адаптивний підхід до формування сталих агроєкосистем, який сприятиме активізації біологічного потенціалу всіх його ланцюгів, у тому числі ландшафту, ґрунту, структури посівних площ та сівозмін. А це потребує відповідних економічних та екологічних розрахунків. Наукою і передовою практикою доведено, що основою ефективного ведення землеробства є запровадження та освоєння сівозмін, використання органічних добрив.

Висновки. Характерною для Миколаївської області є діяльність підприємств із вузькою спеціалізацією переважно рослинницького напрямку, що призводить до порушення екологічно-обґрунтованого ведення сільськогосподарського виробництва та занепаду сільських територій.

При визначенні структури посівних площ у сівозмінах зони області необхідно враховувати властивості ґрунтового покриву та наявність галузі тваринництва. За відсутності останнього, потрібно так планувати сівозміни, щоб різноманітним культурним угруповань забезпечити підвищення родючості ґрунтів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудич Г. Зарубіжний досвід удосконалення земельних відносин [Електронний ресурс] / Г. Дудич. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal>
2. Проект Закону України “Про ринок земель” № 9001-1 від 19.07.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webp
3. Галич М.А. Агроєкологічні основи використання земельних ресурсів Житомирщини / М.А. Галич. – Житомир: Волинь, 2004. – 181 с.

УДК: 338.51(477)

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Р. І. Ярошенко, студент

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджується значення системи управління витратами підприємства аграрного сектору та принципи на яких вона ґрунтується. Визначено основні переваги використання системи управління витратами на сільськогосподарських підприємствах та етапи її впровадження.

Ключові слова: витрати, управління витратами, методи, принципи, завдання управління витратами підприємства, система управління витратами.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування підприємства багато в чому залежить від раціонального використання усіх видів ресурсів, що обумовлює необхідність поступового переходу до єдиної системи управління витратами (СУВ). До переваг впровадження такої системи можна віднести забезпечення виробництва конкурентоспроможною продукцією за рахунок більш низьких витрат та цін; наявність якісної та достовірної інформації про собівартість окремих видів продукції та їх позиції на ринку в порівнянні з продукцією інших виробників; можливість використання гнучкого ціноутворення; надання об'єктивних даних для упорядкування бюджету підприємства; можливість оцінки діяльності кожного підрозділу підприємства з фінансової точки зору; прийняття ефективних та обґрунтованих управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідженні особливостей формування системи управління витратами у своїх працях здійснили вчені: Грещак М.Г., Давидович І.Є., Дем'яненко М.Я., Загородній А.Г., Карпова Т.І., Крушельницька О.В., Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Озеран В.О., Попов О.О., Садовська І.Б., Цал-Цалко Ю.С. та ін. Згідно представлених літературних джерел реальним напрямом зменшення витрат є розробка системи управління ними.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження проблем управління витратами на сучасних підприємствах аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розроблення ефективної системи

управління витратами є важливим завданням для аграрних підприємств. Зважаючи на те, що ринок сільськогосподарської продукції є відносно близьким до стану досконалої конкуренції, вплив окремих господарюючих суб'єктів на рівень цін є мінімальним. Отже, сільськогосподарські підприємства можуть здобути перевагу за рахунок здешевлення виробництва та економії на витратах ведення бізнесу.

Створення ефективної системи управління витратами передбачає систематичний моніторинг фактичних витрат та їх поведінки під дією як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, прийняття рішення щодо покращення структури собівартості продукції тощо [1].

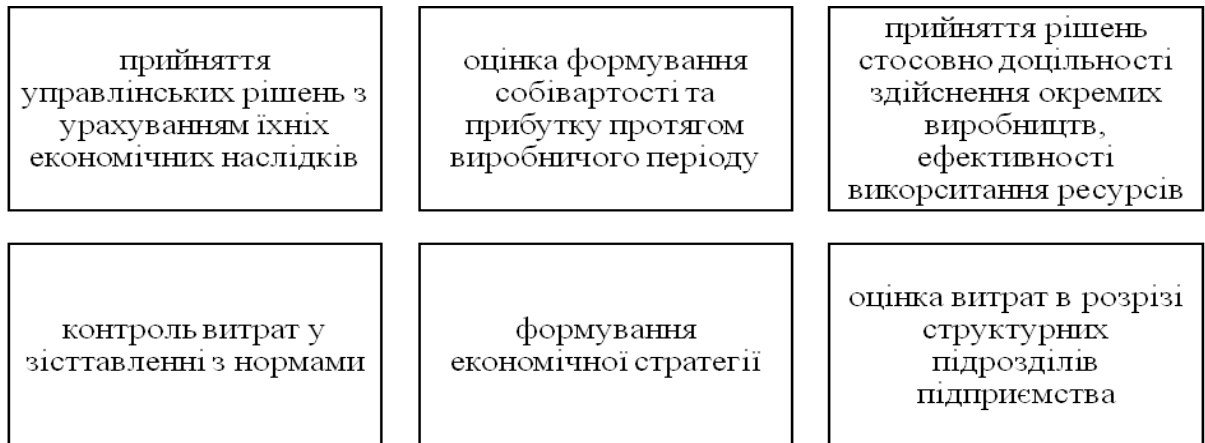
Зрозуміло, що система управління витратами суттєво відрізняється від традиційного бухгалтерського обліку, орієнтованого на складання фінансової (бухгалтерської) звітності. На відміну від бухгалтерського обліку, який відображає результати діяльності підприємства за минулий період, СУВ забезпечує контроль та аналіз поточної діяльності підрозділів, дозволяє виявити взаємозв'язок між рівнем витрат, обсягами виробництва й прибутком і на підставі цього оперативно планувати майбутню діяльність. Тобто за своєю суттю система управління витратами націлена на перспективу [2].

Ще одна відмінність системи управління витратами від фінансового обліку полягає в тому, що останній призначений як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів інформації (банків, фінансових та статистичних органів, інших підприємств), його ведення жорстко регламентується нормативними актами державних органів. Система управління витратами, у свою чергу, направлена на задоволення виключно внутрішніх потреб підприємства при управлінні його виробничо-збутовою діяльністю. СУВ не обмежена у виборі методів і розробляється відповідно до особливостей організаційної структури, тактичних та стратегічних цілей підприємства, технологій виробництва продукції, вимог виробничих процесів тощо [3].

Удосконалена система управління витратами надає менеджерам підприємства таку інформацією, яка забезпечує наступні переваги (рис.1).

Враховуючи особливості витрат, формуючи систему управління ними, можна зазначити низку вимог до системи управління, а саме: недопущення зайвих витрат; вдосконалення інформаційного забезпечення; системний підхід до управління витратами; орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства; органічне поєднання витрат з якістю продукції; єдність методів на різних рівнях управління витратами; впровадження методів зниження витрат; управління витратами на різних стадіях життєвого циклу продукції [2].

Рисунок 1 – Переваги використання удосконаленої СУВ

Джерело: за даними [4]

Система управління витратами спрямована на вирішення наступних завдань: здійснення контролю за ходом господарської діяльності підприємства; виявлення тенденцій змін рівня, обсягу та структури витрат на обсяг виробництва та одиницю продукції; збір, аналіз інформації про витрати; нормування, планування витрат у розрізі елементів, виробничих підрозділів і видів продукції; пошуку резервів економії ресурсів і оптимізації витрат [5].

Треба відмітити, що система управління витратами сільськогосподарського підприємства є специфічною і характеризується певними ознаками, а саме: цілеспрямованістю (оптимізація рівня витрат на виробництво, реалізацію продукції та забезпечення одержання доходу); складністю (наявність значної кількості підсистем); гнучкістю (приспособлення до змін впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища); керованістю (можливість змін у функціональній системі в залежності від потреб виробництва).

В проведеному дослідженні необхідність удосконалення механізму управління витратами обумовлена такими факторами: посиленням конкуренції на ринках матеріалів і сировини; зміною і нестабільністю цін на ресурси виробництва; визначення технічних способів виміру, збору, аналізу та підготовки інформації для оцінки, планування та прийняття управлінських рішень щодо оптимізації витрат.

Управління витратами на підприємстві можна визначити як систему обробки та підготовки необхідної інформації у процесі управління підприємством. До її загальних принципів належать:

1. Системний характер організації та ведення системи управління витратами.
2. Орієнтація на задоволення виключно власних інформаційних потреб підприємства при управлінні його виробничо-збутовою діяльністю.
3. Самостійне визначення самим підприємством форм та документації системи управління витратами.
4. Пріоритет стратегічних цілей перед поточними завданнями.
5. Принцип безперервності.
6. Єдність та універсальність інформаційної бази системи управління витратами.
7. Наскрізна уніфікована стабільна систематизація та кодування всіх планово-облікових номенклатур.
8. Принцип бюджетного (кошторисного) методу управління витратами, собівартістю й дохідністю підприємства.
9. Принцип взаємодії підрозділів підприємства через дані бюджетів передбачає визначення регулюючих параметрів внутрігосподарського обміну продукцією та послугами за допомогою цінкових інструментів трансфертної природи.
10. Принцип оцінки результатів діяльності підрозділів на основі бюджетів і внутрішньої звітності надає системі управління витратами рис інструмента мотивації персоналу як головного елемента економічного механізму підприємства.
11. Принцип масової участі персоналу підприємства (партисипативності) в процедурах системи управління витратами.
12. Реалізації переваг принципу партисипативності сприяє дотримання принципу періодичності.
13. Принцип економічної обґрунтованості та достовірності.
14. Принцип мінімальної трудомісткості.

Названі принципи вказують загальні напрями побудови системи управління витратами й у конкретному господарстві застосовуються з урахуванням його організаційно-економічних особливостей. Однак система управління витратами та форми її ведення визначаються самостійно кожним підприємством. Крім того, впровадження системи потребує певного часу для освоєння її методів та прийомів відповідними фахівцями: керівниками, галузевими спеціалістами, бухгалтерами.

На підготовчому етапі впровадження системи створюють загальну організаційно-методичну основу у вигляді двох положень: «Положення про внутрігосподарські відносини» та «Положення про структурний підрозділ сільськогосподарського товариства». За допомогою цих двох документів унормовують основні засади внутрішнього управління діяльністю виробничих підрозділів, зокрема й ведення

системи управління витратами.

Висновки. В ході проведеного дослідження виявлено, що розробка ефективної системи управління витратами виробництва знижує можливість негативного впливу випадкових явищ на діяльність підприємства, дозволяє вчасно передбачити дію негативних заходів та надає підприємству наступні переваги: прийняття управлінських рішень з урахуванням їхніх економічних наслідків; контроль витрат у зіставленні з нормами; формування економічної стратегії; оцінка формування собівартості та прибутку протягом виробничого періоду; оцінка витрат в розрізі структурних підрозділів підприємства; прийняття рішень стосовно доцільності здійснення окремих виробництв, ефективності використання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Управління витратами : Навч. посіб. / Грещак М. Г., Гордієнко В. М., Коцюба О. С. та ін. [За заг. ред. Грещака М.Г.] – К.: КНЕУ, 2008 – 264с.
2. Давидович І.Є. Управління витратами: Навчальний посібник / Давидович І.Є. – К. : Центр учбової літератури, 2008 – 320с.
3. Дем'яненко С. І. Менеджмент аграрних підприємств / С. І. Дем'яненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 347 с.
4. Чичуліна К. В. Удосконалення системи управління витратами на сільськогосподарських підприємствах [Електронний ресурс] / К. В. Чичуліна // Ефективна економіка. – 2015. – № 5. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4062>
5. Жовнірова М. В. Удосконалення системи управління витратами на підприємствах / М. В. Жовнірова // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 19.2. – С. 126–132.

УДК: 631.4:631.11

СУТНІСТЬ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ ТА МЕТОДИКА ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ

А.М. Вартамян, студент

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проведено дослідження та здійснено уточнення показників економічної ефективності використання земельних угідь у сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: показники, економічна ефективність, сільськогосподарські землі, методика, використання земель.

Постановка проблеми. Дослідження економічної ефективності використання земельних ресурсів цікавить спеціалістів різних профілів – економістів, екологів тощо. Відповідно відомі різні підходи до дослідження цього питання. Загальним для всіх підходів є те, що ефективність використання сільськогосподарських угідь характеризується обсягом виробництва продукції рослинництва і тваринництва з одиниці земельної площі з найменшими витратами на її виробництво.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищення економічної ефективності використання земельних угідь сільськогосподарськими підприємствами активно досліджують Ж.А. Петренко [1], В.В. Макарова [2], О.І. Зінченко [3], І.В. Кошкалда [4], М.Г. Ступень [5] та ін. Вчені констатують, що підвищення економічної ефективності використання земель і досягнення найвищих результатів у сільськогосподарських підприємствах забезпечує комплексний підхід з урахуванням як економічних, так і природних чинників.

Економічна ефективність виробництва має якісний і кількісний аспекти. Для її оцінки і вимірювання необхідно визначити критерії і систему економічних показників. Але на сьогоднішній день необхідно узагальнити та уточнити поняття та показники оцінки економічної ефективності використання земель сільськогосподарських підприємств.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення і уточнення показників економічної ефективності використання земельних угідь у сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення ефективності використання земель сільськогосподарських підприємств є однією з найважливіших проблем національної економіки, успішне розв'язання якої значною мірою залежить

від реалізації господарствами своїх потенціальних можливостей у збільшенні виробництва сільськогосподарської продукції з 1 га землі.

Поняття “ефективність використання земель” досліджували ще в радянський період. Але неоднозначність у тлумаченні його зумовлює необхідність конкретизації з точки зору сільськогосподарських підприємств та економічної ефективності їх використання тому пропонується нами власну трактовку поняття «економічна ефективність використання земель сільськогосподарських підприємств», яке, на відміну від наявних, трактується як процес отримання результатів від затрачених ресурсів, що характеризується окрім економічних, показниками соціальної і екологічної ефективності та перебуває під впливом дій внутрішніх та зовнішніх факторів.

При оцінці ефективності використання сільськогосподарських угідь в якості критерію ефективності має виступати збільшення обсягу виробництва продукції сільського господарства на одиницю затрачених ресурсів при умові дотримання екологічних вимог землекористування та підвищення родючості ґрунтів.

Отже, під економічною ефективністю використання землі слід розуміти рівень господарювання на ній. Вона характеризується виходом продукції з одиниці площі і її собівартістю. Перед всіма землекористувачами стоїть задача забезпечити вихід максимуму продукції з кожного гектара землі при мінімумі витрат на її виробництво.

Проте різний рівень господарювання може бути досягнутий на землях різної якості. Тому в цілях об'єктивної оцінки економічної ефективності використання землі в сільському господарстві по окремих зонах, районах і підприємствах необхідно враховувати дані її економічної оцінки.

Економічна ефективність використання землі в сільському господарстві визначається системою показників. В числі їх можна використовувати врожайність основних сільськогосподарських культур і собівартість одиниці продукції. Проте за допомогою тільки вказаних показників не можна зробити узагальнюючу оцінку економічної ефективності використання землі. Для цього застосовують вартісні показники, валова продукція землеробства, валовий дохід, чистий дохід, або прибуток на 1 га сільськогосподарських угідь, а також вихід валової продукції на одиницю виробничих витрат (трудових і матеріальних) [6, 7]. І навіть на підставі приведених даних було б неточним робити остаточний висновок про порівняльну економічну ефективність використання землі.

Для об'єктивної порівняльної оцінки рівня використання земельних угідь необхідно враховувати один з найважливіших чинників, що впливають на результати ведення землеробства, — якість землі. Тому отримані дані про економічну ефективність використання землі коректуються обліком її економічної оцінки.

Як інші, додаткові показники при зіставленні рівня використання землі застосовують питому вагу сільськогосподарських угідь в загальній земельній площі, ріллі – у складі сільськогосподарських угідь, посівів — в площі ріллі. Зростання питомої ваги сільськогосподарських угідь, ріллі, посівів в загальній земельній площі має важливе значення у використанні землі, свідчить про прогрес землеробства.

Рівень використання земельного фонду характеризується такими показниками:

- питома вага сільськогосподарських угідь в загальній земельній площі;
- питома вага орної землі в складі сільськогосподарських угідь;
- питома вага посівних площ в складі орної землі.

Економічну ефективність використання землі визначають в натуральних і вартісних показниках. Останні використовуються для загальної оцінки.

Крім цього, для більш повного та детального аналізу слід визначати склад та структуру земельних угідь в господарстві в динаміці.

Слід також звернути увагу на структуру посівів сільгоспкультур та її динаміку. До речі, останній показник може слугувати при визначенні спеціалізації господарства.

Отже, в ринкових умовах традиційна система показників визначення економічної ефективності використання землі (вихід продукції з одиниці земельної площі; рівень витрат на одиницю продукції; розмір доходу, який може принести виробниче використання землі) має доповнюватися такими показниками, як: вартість валової продукції; сума прибутку; прибуток на 1 гектар сільськогосподарських угідь; вихід валової продукції на одиницю виробничих витрат. З цією метою доцільним буде застосування й інших підходів, що передбачають визначення ефективності проведення заходів по покращенню якості ґрунтів, наприклад у абсолютному та відносному вираженні.

Абсолютний економічний ефект від організації використання земельних угідь може бути виражений приростом обсягів валової продукції, чистого доходу та прибутку за рахунок освоєння, трансформації та покращення земель, проектування природоохоронних заходів, введення екологічно доцільної системи землеволодінь та землекористувань. Крім того, цей ефект може бути виражений зниженням виробничих затрат, економією (або запобіганням збитків) живої та уречевленої праці, зниженням собівартості продукції галузей, пов'язаних з використанням землі.

Відносний економічний ефект розраховують, порівнюючи отримані економічні результати та розмір капітальних вкладень. При формуванні агроландшафтів, проектуванні та введенні системи сівозмін, здійсненні комплексу меліоративних заходів цей ефект може бути розрахований як відношення приросту чистого доходу до розміру капіталовкладень.

Висновки. Найбільш повно відображає як результати господарської діяльності підприємства, так і економічну ефективність використання земель сільськогосподарських підприємств, показник чистого доходу (виручки) від реалізації та показник прибутку. Оскільки процес виробництва завершується доведенням продукції до споживача, то чистий дохід (виручка) від реалізації це частина валової продукції, яку продано і є кінцевим результативним показником стадії кругообігу коштів підприємства а показник прибутку, в свою чергу, відображає додаткову вартість, що створюється у процесі виробництва. Саме чистий дохід (виручка) від реалізації є основним джерелом відшкодування коштів на виробництво і реалізацію продукції, утворення доходів і формування фінансових ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Петренко Ж.А. Ефективність використання земельних ресурсів: економіко-аналітичний аспект / Ж.А. Петренко, О.А. Томашевська / Вісн. Полтав. держ. аграр. акад. – 2012. – № 2. – С. 162-168.
2. Макарова В.В. Ефективність використання земельних угідь с.-г. підприємствами / В.В. Макарова // Економічний простір: зб. наук. пр. – 2011. – № 52/1. – С. 284-290.
3. Зінченко О.І. Рослинництво: підручник / О.І. Зінченко, В.Н. Салатенко, М.А. Білоножко; за ред. О.І. Зінченка. – К.: Аграр. освіта, 2001. – 591 с.
4. Кошкалда І.В. Ефективність використання сільськогосподарських земель у контексті сучасного господарювання / І.В. Кошкалда // АгроІнКом. – 2011. – № 10 – С. 38-43.
5. Ступень М.Г. Ефективність використання сільськогосподарських земель в аграрному секторі Закарпатської області / М. Ступень, С. Радомський, Р. Таратута // Економіст. – 2011. – № 2. – С. 30-32.
6. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В. Г. Андрійчук. – [2-ге вид., доп. і переробл.] .– К. : КНЕУ, 2004. – 624 с.
7. Мацибора В. І. Економіка сільського господарства. Підручник для аграрних ВУЗів / В. І. Мацибора. – К. : "Вища школа", 1994. – 98 с.

УДК: 336.233.439.5

АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

А.В. Зеленько, студентка

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проведено аналіз реалізації сільськогосподарської продукції підприємствами Миколаївської області за основними видами у розрізі каналів. У результаті дослідження визначено напрями удосконалення маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: ринок, ціна, сільськогосподарська продукція, маркетинг, канали реалізації.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток аграрного сектору економіки потребує особливої уваги до формування та активізації діяльності суб'єктів ринкової інфраструктури, створення ефективної маркетингової мережі руху сільськогосподарської продукції від виробника до споживача, яка мала б забезпечити паритетність економічних інтересів виробників, переробників і кінцевих споживачів.

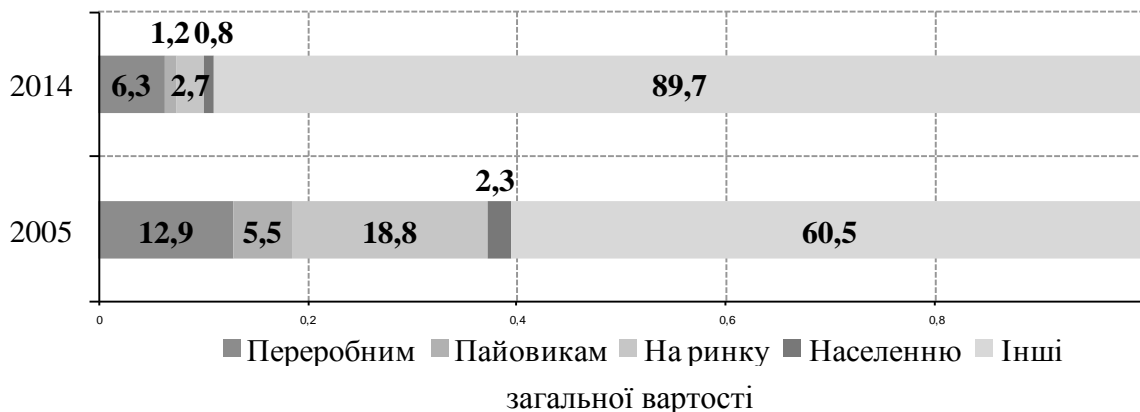
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню становлення та розвитку сталого аграрного ринку приділяли значну увагу такі відомі українські науковці, як О. Березін, П. Борщевський, Л. Дейнеко, А. Дібров, З. Залого, К. Купалова, П. Саблук, Д. Синок та інші. Проте на сьогодні гостро постає питання досконалого розвитку аграрної сфери виробництва як однієї з точок динамічного зростання економіки як країни в цілому, так і її регіонів. Тому окремого дослідження потребує аналіз реалізації продукції сільського господарства кожної області країни.

Постановка завдання. Провести аналіз реалізації сільськогосподарської продукції підприємствами Миколаївської області за основними видами у розрізі каналів з метою визначення напрямів удосконалення маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Протягом 2014р. сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) області було реалізовано аграрної продукції на суму 7472 млн. грн., з якої вартість продукції рослинництва становила 6889,1 млн. грн. (92,2% загальної виручки), відповідно тваринництва – 582,9 млн. грн. (7,8%). У порівнянні з

попереднім роком виручка від реалізації сільгосппродукції зросла на 44,8% (на 2313,5 млн. грн.), при цьому вартість продукції рослинництва збільшилася на 43,9% або на 2101,5 млн. грн., а тваринництва – на 57,2% (на 212,0 млн. грн.).

Рисунок 1 – Структура реалізації сільськогосподарської продукції, % до

Примітка: складено за даними Головного управління статистики в Миколаївській області

Аналіз каналів продажу аграрної продукції за останнє десятиріччя показав, що найвагомішу частку у виручці від реалізації займає продаж за іншими напрямками (комерційним структурам, безпосередньо підприємствам торгівлі та громадського харчування, зарубіжним країнам, за валюту, тощо). Цей канал збуту є найменш організованим і прозорим. У минулому році ним забезпечено 89,7% (6703,6 млн. грн.) загальнообласної виручки від продажу сільськогосподарської продукції, що на 3,2 в. п. більше ніж у 2013р. та на 29,2 в. п. – ніж у 2005р.

Характерною ознакою останнього десятиріччя є поступове звуження такого каналу реалізації як продаж переробним підприємствам, питома вага якого зменшилася з 12,9% у 2005р. до 6,3% у 2014р.

Наступним, найбільш використовуваним аграріями каналом реалізації, є продаж безпосередньо на ринку, через власні магазини, ларки, палатки. За цим каналом сільгосптоваровиробниками Миколаївщини у 2014р. отримано 2,7% (198,6 млн. грн.) загальної суми виручки, що на 1,4 в. п. менше ніж у 2013р. та на 16,1 в. п. – ніж у 2005р.

Частка продажу пайовикам у рахунок орендної плати за землю та майнових паїв становила 1,2% (93,8 млн. грн.), населенню в рахунок оплати праці (включаючи продаж через систему громадського харчування) – 0,1% (6,2 млн. грн.).

За 2014р. загальний обсяг реалізації аграрної продукції порівняно з попереднім роком збільшився на 8,2%, у тому числі продукції рослинництва – на 6,6%,

тваринництва – на 28%. Упродовж 2014р. господарствами області було продано 1695,8 тис. т зернових культур, що на 22,4% більше рівня 2013р. та вдвічі – 2005р. (табл. 1)

Таблиця 1 Обсяги реалізації окремих видів сільськогосподарської продукції, тис т

Культури	2005р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.
Зернові культури	829,0	1368,2	1328,3	998,5	1386,0	1695,8
у т. ч. пшениця	499,4	665,5	681,0	536,7	642,2	822,7
Олійні культури	176,7	549,0	539,3	698,0	803,3	781,9
у т. ч. насіння соняшнику	160,6	434,1	444,9	638,4	694,0	677,1
Овочі	35,7	138,1	201,6	239,0	175,5	243,1
Плоди та ягоди	14,8	11,6	11,0	9,6	11,3	8,1
Худоба та птиця (в живій вазі)	8,2	10,6	10,3	8,4	8,7	10,4
у тому числі						
- велика рогата худоба	4,3	2,7	2,2	2,3	3,1	2,8
- свині	2,6	5,3	6,0	4,3	3,9	5,4
- птиця	1,1	2,5	2,0	1,7	1,6	2,2
Молоко та молочні продукти	33,1	28,7	33,2	38,6	41,3	42,0
Яйця, млн. шт.	135,5	424,7	464,8	409,8	149,9	350,2

Примітка: складено за даними Головного управління статистики в Миколаївській області

У структурі реалізації зернових культур 48,5% припадало на пшеницю (на 2,2 в. п. більше ніж у попередньому році), 24,2% – на ячмінь (на 2,3 в. п. більше), 23,3% – на кукурудзу (на 4,7 в. п. менше). Слід зазначити, що збільшення обсягів реалізації, порівняно з попереднім роком, відбулося по переважній більшості культур зернової групи: зернобобових – у 2,5 раза, ячменю – на 34,9%, пшениці – на 28,1%, інших зернових культур – на 14,2%, гречки – на 10,6%, проса – на 8,6%, кукурудзи – на 1,9%. Менше ніж у 2013р. було продано жита (наполовину) та вівса (на чверть).

Крім зменшення реалізації наведених вище видів рослинницької продукції, також відбулося скорочення продажу цукрових буряків (на 56,6%), баштанних культур (на 53,9%), картоплі (на 47,3%), плодів та ягід (на 28,5%), винограду (на 12,6%), ріпаку (на 5,6%), сої (на 5%), соняшнику (на 2,4%).

Втім торік аграрними підприємствами регіону на 38,5% більше ніж у 2013р. продано овочів.

Виробниками тваринницької продукції у минулому році реалізовано 10,4 тис. т худоби та птиці (в живій вазі), що на 19,9% більше рівня 2013р., у тому числі великої рогатої худоби – 2,8 тис. т (на 10,9% менше), свиней – 5,4 тис. т (на 40,6% більше), птиці – 2,2 тис. т (на 31,8% більше). У структурі реалізації худоби та птиці найвагоміше місце займає продаж свиней – 51,9% (у 2013р. – 44,3%).

У 2014р. припинена тенденція зниження обсягу реалізації яєць, який склав 350,2 млн. штук, що в 2,3 раза більше ніж у 2013р. У порівнянні з 2005р. цей показник зріс у 2,6 раза.

Продаж молока та молочних продуктів в сільськогосподарських підприємствах (крім малих) торік становив 42 тис. т, що на 1,7% перевищило рівень 2013р., на майже на 27% – 2005р.

Аналізуючи середні ціни на продукцію сільського господарства у порівнянні з 2013р., можна констатувати їх підвищення на 33,9%, зокрема на продукцію рослинництва – на 35%, тваринництва – на 22,8%. Серед видів рослинницької продукції баштанні культури подорожчали майже удвічі, цукрові буряки (фабричні) – на 54,4%, зернові культури – на 40,8%, ріпак – на 33,7%, соя – на 32,6%, соняшник – на 31,7%, картопля – на 29,7%, овочі – на 19,3%, плоди та ягоди – на 4,3% (табл. 2).

Всі види тваринницької продукції також виявилися дорожчими ніж у 2013р. Ціни на худобу та птицю зросли на 18,1%, яйця – на 17,5%, вовну – на 8,3%, молоко і молочні продукти – на 5,8%.

Таблиця 2 Середні ціни реалізації основних видів аграрної продукції сільгоспідприємствами в 2014 році за напрямками реалізації, грн. за т

Культури	Переробним підприємствам	Населенню в рахунок оплати праці	Пайовикам у рахунок орендної плати за землю та майнових паїв	На ринку, через власні магазини, ларки, палатки	За іншими каналами
Зернові культури	1945,6	1300,3	1390,3	1544,6	1976,5
у т. ч. пшениця	2253,4	1238,9	1451,0	1569,4	2120,8
Насіння соняшнику	3749,0	2461,0	2646,3	3459,5	3898,8
Картопля	–	1566,9	–	1599,9	2773,8
Овочі	783,6	1226,0	913,8	1466,4	1827,6
Плоди та ягоди	650,8	3368,5	–	2870,2	3997,2
Виноград	3114,7	–	–	5754,3	3291,8
Худоба та птиця	15184,9	11874,3	15933,8	10704,5	13957,0
у тому числі					
- велика рогата худоба	13663,7	9197,1	12793,9	9591,6	11785,8
- свині	17551,7	15855,6	17412,2	15851,4	16645,8
- птиця	3357,8	17847,5	–	8395,2	6282,7
Молоко та молочні продукти	3585,8	3118,4	2925,6	2927,3	3202,9
Яйця, за тис. шт.	–	567,8	–	663,7	720,2
Вовна, за ц	9670,0	–	–	9527,0	11000,0

Примітка: складено за даними Головного управління статистики в Миколаївській області

У 2014р. в Миколаївській області вищими, ніж у середньому по Україні, склалися ціни продажу плодоягідної продукції (на 33,2%), вовни (на 31,4%), картоплі (на 16,9%), зернових культур (на 7,8%), соняшнику (на 1,2%). Нижчий рівень цін зафіксовано на овочі (на 62,9%), худобу та птицю (на 13,3%), яйця (на 9%), виноград (на 2,4%), молоко та молочні продукти (на 0,7%).

Висновки. Для більш раціонального та досконалого управління збутом сільськогосподарської продукції для кожного підприємства необхідно розробляти моделі з урахуванням впливу різних зовнішніх та внутрішніх факторів. Орієнтувати моделювання на досягнення ключових кінцевих результатів збутової діяльності, що сприяють досягненню стратегічних цілей фірми. Збутова політика на ринку сільськогосподарської продукції повинна в першу чергу враховувати споживчий попит населення у високоякісних продуктах харчування. Для підвищення прибутковості виробництва та захисту економічних інтересів в сфері збуту для сільськогосподарських товаровиробників необхідним є об'єднання в асоціації та групи з ціллю організації ефективних збутових мереж. Для забезпечення надійності розвитку агробізнесу в Україні доцільним є розвиток виробничої та соціальної інфраструктури в сільській місцевості.

Для того щоб механізм цінової інтеграції запрацював ефективно, слід виконати ряд умов, зокрема створити прозору систему ф'ючерсних торгів з правом доступу до інформації в будь-який час усіх зацікавлених суб'єктів внутрішнього і зовнішнього ринків. Забезпечити ефективне саморегулювання товарних ф'ючерсних ринків за участі держави як окремого учасника ринку, що не порушує «загальних правил гри». Ринок повинен бути вільним від будь-яких торговельних зловживань. Залежність українського ринку від світового буде збільшуватись, про що свідчить значна частка експорту в загальній структурі експорту зернових і олійних культур. Щоб забезпечити ефективне ціноутворення насамперед слід чітко визначити та регламентувати умови торгівлі. Ефективний товарний ф'ючерсний ринок може забезпечити правильні сигнали для спотових ринкових цін та визначатиме можливість отримання прибутку, який може бути гарантованим як частина торговельного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна доповідь Про стан родючості ґрунтів України // Ред. С.А. Балюк, В.В. Медведєв, О.Г. Тараріко, В.О. Греков, А.Д. Балаєв – К., 2010. – 112 с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

**ПІДХОДИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ЗАБРУДНЕНИХ ПЕСТИЦИДАМИ
ГРУНТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ**

В. А. Кнуров, студент

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто сучасний стан проблеми непридатних пестицидів та етапи її вирішення в Україні. Визначено два аспекти знешкодження непридатних пестицидів (НП) – ліквідація запасів НП та очищення забруднених ґрунтів. Науково обґрунтовано доцільність фітореMediaції ґрунтів з полікомпонентним забрудненням пестицидами та наведено алгоритм її здійснення. Представлено еколого-економічні підходи до впровадження заходів з очищення забруднених ґрунтів.

Ключові слова: непридатні пестициди, стійкі органічні забруднювачі, фітореMediaція.

Постановка проблеми. Виробництво високоякісної сільськогосподарської продукції можливе лише на незабруднених ґрунтах. В Україні основними джерелами забруднення ґрунтів стійкими органічними забруднювачами (СОЗ) досі є едафотопи старих складів агрохімікатів, де впродовж багатьох років зберігали великі кількості пестицидів [1]. Потрапляння СОЗ в навколишнє середовище становить підвищену небезпеку для довкілля та людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 2010 році Міністерство екології та природних ресурсів розпочало велику програму по переробці небезпечних відходів в Україні. Однак, ліквідація непридатних пестицидів не вирішує повністю проблему забруднення довкілля. Внаслідок довготривалого використання й зберігання великої кількості стійких токсикантів відбулось забруднення едафотопів складів агрохімікатів стійкими токсичними сполуками у високих концентраціях. Забруднення з джерел, які містять СОЗ, здатне поширюватись різними шляхами на великі відстані [1], у тому числі на розташовані поруч сільськогосподарські угіддя. Як наслідок, виникає небезпека забруднення продукції, яка вирощується на даних угіддях.

Постановка завдання. У зв'язку з цим виникає необхідність очистки забруднених непридатними пестицидами ґрунтів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пестицидами називають велику групу хімічних речовин, які використовують для боротьби зі шкідниками і хворобами

рослин, бур'янами, шкідниками зернопродуктів, деревини та ін., а також з комахами і кліщами – переносниками інфекційних хвороб людини і тварини.

Непридатні пестициди (НП) складають окрему групу високотоксичних речовин, які неможливо використовувати за прямим призначенням внаслідок втрати ними своїх властивостей, закінченням терміну придатності, заборони використання, втрати маркування (етикеток) або неконтрольованого перемішування. Проблема непридатних пестицидів пов'язана з їх накопиченням та відсутністю умов для їх контрольованого зберігання або безпечного знищення. В Україні накопичення НП почалося в 70-х роках ХХ ст. після заборони використання пестицидів під час виробництва продуктів харчування. Парадокс полягав у тому, що при забороні використання не було заборони на виробництво цих пестицидів, оскільки воно було одним з елементів складного технологічного процесу продукування речовин для військово-промислового комплексу. Тому заборонені для використання пестициди продовжували надходити в господарства, де і накопичувалися. Ускладненню ситуації сприяла також низька культура використання та зберігання пестицидів, що призводило до втрати маркування, неконтрольованого перемішування тощо. Накопичування непридатних пестицидів переважно відбувалося в місцях, не пристосованих для тривалого зберігання небезпечних речовин.

Інвентаризація непридатних пестицидів, яка є дуже важливою складовою вирішення проблеми НП в Україні, розпочалася в 90-х роках ХХ ст. і триває до сьогодні, оскільки точна кількість запасів непридатних пестицидів у країні з різних причин залишається невідомою.

Проблема непридатних пестицидів безпосередньо пов'язана зі стійкими органічними забрудниками (СОЗ). Поняття СОЗ об'єднує групу сполук різної природи, що мають такі властивості: стійкість у навколишньому середовищі; стійкість до деградації; гостра і хронічна токсичність; біоаккумуляція; транскордонний перенос на великі відстані повітрям, водою, або з мігруючими видами. У 2001 р. 129 держав, зокрема й Україна, підписали Стокгольмську Конвенцію про стійкі органічні забруднювачі. У початковий перелік з 12 хімічних речовин, передбачений цим документом, увійшли: альдрин, ендрин, дильдрин, хлордан, ДДТ, токсафен, мірекс, гептахлор, гексахлорбензол (ГХБ), поліхлоровані дифеніли (ПХД), поліхлоровані діоксини (ПХДД) і фурані (ПХДФ). Це не завершений список СОЗ і Конвенцією передбачена можливість розширення даного переліку за рахунок речовин, з характерним для СОЗ властивостями. Зокрема нині першим кандидатом на внесення у перелік СОЗ можна розглядати ГХЦГ [2].

На сьогодні є дві альтернативи поводження з такими землями: консервація або очищення. Поховання, викопування та вилучення, а також існуючі фізичні та хімічні технології потребують значних фінансових витрат, знищують структуру або змінюють властивості ґрунту, зменшують його родючість. Мікробіологічні методи відновлення забруднених територій, зазвичай, передбачають попереднє вилучення значних об'ємів ґрунту (технології "off-site") і потребують спеціальних штучних умов [3]. За оцінками експертів, очищення 1 акра супіщаного ґрунту на глибину до 50 см за допомогою рослин коштує у 4-7 разів дешевше, ніж його екскавація та поховання [4].

Очищення ґрунтів від забруднень – це комплекс заходів, які спрямовані видалення, локалізацію та розщеплення забруднюючих компонентів ґрунтів з метою їх екологічної реабілітації.

Всі методи очистки ґрунтів можна розділити на три групи [5].

1) Методи видалення забруднення з ґрунту. Такі методи передбачають безпосереднє видалення небезпечних компонентів за рахунок їх видалення з ґрунтового масиву тим чи іншим способом. Для цього використовуються: механічне видалення ґрунтів (екскавація), промивка, вакуумування, екстракція, вилуговування, електрохімічне або електрокінетичне видалення та ін.

2) Методи локалізації забруднень всередині ґрунтових масивів оснований на застосуванні різноманітних бар'єрних технологій, таких як створення механічних екранів, ін'єкційних екранів, термолокалізації, сорбційних та іонообмінних екранів, тощо.

3) Методи деструкції забруднень всередині ґрунту оснований на механічному руйнуванні забрудників, способах їх газової та хімічної нейтралізації, термодеструкції, детоксикації, окисленні, мікробіологічній деструкції тощо.

Останнім часом у багатьох країнах світу дедалі частіше застосовують біологічне очищення антропогенно порушених територій за допомогою рослин, які не лише самі активно беруть участь у процесах ремедіації, але й у багатьох випадках сприятливо діють на мікрофлору ґрунтів, підвищуючи ефективність процесів відновлення навколишнього середовища. Вважають, що біологічний спосіб відновлення антропогенно порушених екосистем є економічним і безпечним. Підраховано, що вартість очищення ґрунтів, забруднених важкими металами, радіонуклідами, нафтою і пестицидами, за допомогою рослин, які використовують лише енергію сонця, становить усього 5 % від витрат на інші засоби відновлення екосистем [6].

До недоліків та обмежень застосування фіторемердіаційних технологій відносять [8]: значну тривалість у часі, загрозу споживання забрудненої вегетативної маси

представниками фауни, можливі труднощі з утилізацією вирощених рослин, ймовірність негативного впливу кліматичних умов на утворення біомаси, що знижує ефективність технології, глибину відновлюваного шару ґрунту (лімітується довжиною кореневої системи рослин-ремедіаторів).

Висновки. Отже, фіторемердіаційні технології є перспективними для відновлення великих площ сільськогосподарських угідь, забруднених непридатними пестицидами. На відміну від інших технологій очищення забруднених земель, фіторемердіація є безпечною тому, що не порушує екологічного стану ґрунту, не змінює його агрохімічні характеристики, не знищує ґрунтову біоту. Але впровадження фітотехнологій, як і будь-яких інших заходів, потребує превентивної економічної оцінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants 2001: <http://www.ipen.org/ipenweb/firstlevel/pops.html>
2. Решение КРСОЗ-1.6: Линдан // Программа ООН по окружающей среде : матер. совещания комитета по рассмотрению СОЗ. – 7-11 ноября 2005, Женева. – 41 с.
3. Wiltse, C.C Greenhouse evaluation of agronomic and crude oil-phytoremediation potential among alfalfa genotypes / C.C. Wiltse, W.L. Rooney, Z. Chen, A.P. Schwab, M.K. Banks // *Journal of Environmental Quality*. – 1998. – Vol. 27. – №1. – p. 169-173
4. Recent Developments for In Situ Treatment of Metal Contaminated Soils. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.clu-in.org/techfocus>, 6 June, 2000.
5. Королёв В.А. Электрохимическая очистка ґрунтов от экотоксикантов: итоги и перспективы / В.А. Королёв // *Вестник МГУ, сер.4. Геология*. – 2008. – № 1. – с.13-20.
6. Prasad M.N.V. Trees, industrial crops, grass and legume based phytotechnologies to promote sustainable land use / M.N.V. Prasad // *Phytotechnologies to promote sustainable land use and improve food safety: 1st Scientific Workshop COST Action 859*. – 14-16 June, 2005. – Pisa, Italy. – Pp. 177-178.
7. Chappell J. Phytoremediation of TCE using Populus: Status Report / J. Chappell. – Washington: U.S. Environmental Protection Agency, Technology Innovation Office. – 1997. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.clu-in.com/phytoTCE.htm>.
8. Introduction to Phytoremediation, EPA 600/R-99/107. – Cincinnati: U.S. Environmental Protection Agency, Office of Research and Development. – 2000. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.clu-in.org>.

УДК 330.101

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЖОВТНЕВОГО
РАЙОНУ**

О.Б. Романенко, студент

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

Проведено аналіз показників ефективності виробництва зернових культур в сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району Миколаївської області.

Ключові слова: зерно, ефективність, урожайність, сільськогосподарські підприємства.

Постановка проблеми. За умов сприятливого природно-економічного потенціалу Миколаївської області та зростаючого значення зернового господарства для економіки сільськогосподарських товаровиробників і регіону в цілому, галузь продовжує залишатися у стані стагнації як за кількісними, так і за якісними показниками розвитку. Поглиблюються диспропорції у співвідношенні попиту і пропозиції на ринку зерна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у наукове розроблення питань організації й розвитку аграрного ринку, в тому числі формування ринку зерна, зробили Б.В. Губський, Ю.С. Коваленко, З.П. Ніколаєва, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, Л.М. Худолій, О.М. Шпичак та інші.

Проте важливі аспекти підвищення ефективності виробництва та формування ринку зерна в умовах євроінтеграції та підсилення ролі екологічної складової розвитку галузі потребують більш глибокого розгляду.

Постановка завдання. Аналіз ефективності зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність виробництва зернових визначається через натуральні та вартісні показники. Основним, серед натуральних показників, є урожайність культури.

При визначенні вартісних показників основним є прибутковість діяльності. Основним фактором, який впливає на результативність діяльності є ефективність реалізації продукції. За даними таблиці 1 результати від реалізації зернових та зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році значно кращі від показників по області в цілому: при кількості реалізованої продукції обсягом 3,9 % від загальної кількості реалізованого по області зерна у районі отримали на 5,0 % від загального по галузі в області та на 15,7 в. п. вищий від середнього по області рівень рентабельності.

Таблиця 1 Результати від реалізації зернових та зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році

Показник	Кількість реалізованої продукції, ц	Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Чистий дохід (виручка), тис. грн.	Прибуток (збиток), тис. грн.	Собівартість 1 ц, грн.	Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	Рівень рентабельності (збитковості), %
Миколаївська область	15237913	2327235,0	2990092,2	662857,2	152,73	196,23	28,5
Жовтневий р-н	592469	75648,2	109043,6	33395,4	127,68	184,05	44,2
Жовтневий р-н по відношенню до області, %	3,9	3,3	3,6	5,0	83,6	93,8	15,7

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

В основному такі високі показники у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році отримано за рахунок реалізації ячменю та пшениці. Зокрема, кількість реалізованої пшениці склала 4,0 % від загальної кількості її реалізації по області, обсяг прибутку склав 19,8 млн грн, що становить 4,9 % від загального прибутку по реалізації пшениці в області, при цьому собівартість 1 ц пшениці у районі на 20,2 % нижча від середньої по області, а рівень рентабельності – на 18,9 в. п. вищий від середнього по області (табл. 2).

Таблиця 2 Результати від реалізації пшениці у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році

Показник	Кількість реалізованої продукції, ц	Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Чистий дохід (виручка), тис. грн.	Прибуток (збиток), тис. грн.	Собівартість 1 ц, грн.	Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	Рівень рентабельності (збитковості), %
Миколаївська область	7406386	1153930,0	1556045,2	402115,2	155,80	210,10	34,9
Жовтневий р-н	295875	36771,9	56539,3	19767,4	124,28	191,09	53,8
Жовтневий р-н по відношенню до області, %	4,0	3,2	3,6	4,9	79,8	91,0	18,9

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

По ячменю у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році отримано найвищі показники результативності реалізації продукції серед групи зернових. Зокрема, кількість реалізованого ячменю склала 7,5 % від загальної кількості його реалізації по області, обсяг прибутку склав 14,7 млн грн, що становить 12,9 % від загального прибутку по реалізації ячменю в області, при цьому собівартість 1 ц ячменю у районі на 17,2 % нижча від середньої по області, а рівень рентабельності – на 24,9 в. п. вищий від середнього по області (табл. 3).

Таблиця 3 Результати від реалізації ячменю у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році

Показник	Кількість реалізованої продукції, ц	Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Чистий дохід (виручка), тис. грн.	Прибуток (збиток), тис. грн.	Собівартість 1 ц, грн.	Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	Рівень рентабельності (збитковості), %
Миколаївська область	3485394	496693,9	610719,7	114025,8	142,51	175,22	23,0
Жовтневий р-н	260205	30690,8	45383,0	14692,2	117,95	174,41	47,9
Жовтневий р-н по відношенню до області, %	7,5	6,2	7,4	12,9	82,8	99,5	24,9

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Зовсім інші показники отримали у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році при реалізації вівса та кукурудзи на зерно. Зокрема, кількість реалізованого вівса склала 3,1 % від загальної кількості його реалізації по області, при цьому господарства отримали збиток у сумі 1,1 тис. грн та рівень збитковості -3,5 %, що на 13,4 в. п. нижче від рівня рентабельності по області (табл. 4). Важливо також відмітити, що ціна реалізації вівса у Жовтневому районі на 20,9 % нижча від ціни реалізації в середньому по Миколаївській області.

Таблиця 4 Результати від реалізації вівса у сільськогосподарських підприємствах
Жовтневого району у 2014 році

Показник	Кількість реалізованої продукції, ц	Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Чистий дохід (виручка), тис. грн.	Прибуток (збиток), тис. грн.	Собівартість 1 ц, грн.	Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	Рівень рентабельності (збитковості), %
Миколаївська область	7128	1123,3	1233,9	110,6	157,59	173,11	9,9
Жовтневий район	222	31,5	30,4	-1,1	141,89	136,94	-3,5
Жовтневий район по відношенню до області, %	3,1	2,8	2,5	x	90,0	79,1	-13,4

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Ще гірші показники отримали у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році при реалізації кукурудзи на зерно: кількість реалізованої продукції склала 0,8 % від загальної кількості реалізації кукурудзи на зерно по області, при цьому господарства отримали збиток у сумі 527,1 тис. грн та рівень збитковості -9,6 %, що на 34,9 в. п. нижче від рівня рентабельності по області (табл. 5).

Слід також зазначити, що по всіх культурах у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році при реалізації зернових ціна була нижчою від цін, які склались на окремі групи зернових в середньому по області: по пшениці – на 9,0 %, по ячменю – на 0,5 %, по вівсу – на 20,9 % та по кукурудзі на зерно – на 5,1 %, а в цілому по зернових – на 6,2 %.

Такі результати свідчать не лише про неефективну маркетингову політику підприємств, а також про очевидно нижчий рівень якості продукції, яку виробляють підприємства Жовтневого району порівняно з іншими підприємствами області.

Таблиця 5 Результати від реалізації кукурудзи на зерно у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району у 2014 році

Показник	Кількість реалізованої продукції, ц	Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Чистий дохід (виручка), тис. грн.	Прибуток (збиток), тис. грн.	Собівартість 1 ц, грн.	Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	Рівень рентабельності (збитковості), %
Миколаївська область	3703740	543304,5	680463,2	137158,7	146,69	183,72	25,3
Жовтневий район	28411	5480,7	4953,6	-527,1	192,91	174,36	-9,6
Жовтневий район по відношенню до області, %	0,8	1,0	0,7	x	131,5	94,9	-34,9

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Висновки. Отже, проведений аналіз підтверджує необхідність впровадження заходів по підвищенню ефективності виробництва зернових у сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району, особливо в частині підвищення якості продукції та ефективності маркетингової діяльності господарств. Одним з найважливіших елементів плану маркетингу має бути ціноутворення, вироблення цінової політики, яка полягає у встановленні і зміні ціни залежно від ситуації на ринку, що дозволяє зберігати певну частку ринку та отримувати прибуток. При цьому ціну товару слід визначатися, виходячи не лише з собівартості продукції, але й ціни конкурентів на аналогічний товар, якісних показників продукції та ціни, яка визначається попитом на певний товар.

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник-довідник з агроєкології і природокористування / наук. ред. О. Фурдичко. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во ДІА, 2012. – 335 с.
2. Національна доповідь Про стан родючості ґрунтів України // Ред. С.А. Балюк, В.В. Медведєв, О.Г. Тараріко, В.О. Греков, А.Д. Балаєв – К., 2010. – 112 с.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК: 338.5:330.342.146(477)

ЦІНОВІ ПРОЦЕСИ НА СПОЖИВЧОМУ РИНКУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Т.І. Євстрат'єва, студентка

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор, О. І. Котикова

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано підходи до визначення поняття цінової політики. Розглянуто фактори впливу на процес ціноутворення. Проаналізовано цінові процеси на споживчому ринку продуктів харчування в Миколаївській області.

Ключові слова: ціна, ціноутворення, цінова політика, стабільність цін, державне регулювання цін, індекс споживчих цін.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Стабільність цін завжди була й залишається в центрі грошово-кредитної політики більшості розвинених країн світу. Стабільний і надійний розвиток продовольчого ринку є одним із важливих факторів зростання економіки країни. Будь-який інший ринок формує зв'язки між виробниками продукції і споживачами на основі попиту, пропозиції, ціни та механізмів ринкової конкуренції. Визначальним елементом продовольчого ринку, активною силою, що рухає весь ринковий механізм, є попит. Споживчий ринок продуктів харчування був і буде завжди актуальний через те, що попит на продовольство є невід'ємним атрибутом життєдіяльності населення. Сьогодні надзвичайно важливим є дослідження формування ціни, оскільки цей процес є системою, що забезпечує узгодження інтересів усіх суб'єктів ринку (товаровиробник – переробник – торгівля – споживач).

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Загальні питання регулювання цін та ціноутворення розглянуто такими зарубіжними економістами, як Дж. Кларк, Р. Позер, А. Маршалл, С. Фішер, М. Фрідмен, А. Сміт, Дж. Кейнс та інші. Питанням ціноутворення та цінової політики присвячені праці Гельвановського М. І., Стеченко Д. М., Пінішко В. С., Салимжанова І. К., Тормоса Ю. Г., Шкварчук Л. О. та інших. Праці цих дослідників склали теоретичне підґрунтя вивчення проблем ціноутворення та контролю за цінами.

Постановка завдання. Дослідити цінові процеси на споживчому ринку продуктів харчування в Миколаївській області.

Викладення основного матеріалу дослідження. При різноманітних визначеннях ціни, що надає сучасна економічна література, найбільш вживаним є визначення, за

яким ціна – це грошове визначення вартості (за простого товарного виробництва і збігання попиту і пропозиції) [1].

Ціна як важлива складова ринкової економіки є еквівалентом обміну товарів. У загальному вигляді це кількість грошей, за яку продавець бажає продати товар, а покупець – купити його. Через ціну формується більшість економічних відносин у суспільстві. Це стосується як сфери виробництва товарів, так і сфери їх обігу, реалізації.

Тормоса Ю. Г. вважає, що цінова політика держави – це діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади, спрямована на досягнення трьох основних цілей: послідовного проведення цінової лібералізації, державного регулювання цін (тарифів) на окремі види товарів (послуг) та здійснення контролю за їх додержанням [2].

Пінішко В. С. пропонує таке визначення політики цін: «Політика цін – це та частина економічної політики держави (саме держави), яка являє собою концепцію з проблеми ціноутворення, спрямовану на вирішення за допомогою цін важливих економічних, соціальних та інших проблем суспільства у теперішньому і майбутньому часі» [3].

Класична економічна наука розглядає вільне ринкове ціноутворення як основний елемент підтримки рівноваги між попитом і пропозицією. При цьому завданням цінової політики є: встановлення загальних засад та основних принципів ціноутворення; протидія зловживання монопольним (домінуючим) становищем; системність та узгодженість дій органів державної влади при реалізації цінової політики; розвиток економіки країни; створення умов конкуренції та розвитку всіх суб'єктів господарювання; збалансованість ринку товарів, робіт, послуг; підвищення якості продукції; забезпечення соціальних гарантій у зв'язку із зростанням цін; створення необхідних економічних гарантій для товаровиробників на внутрішньому ринку; розширення сфери застосування вільних цін; регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в процесі реалізації національного продукту [4].

Індекс споживчих цін (ІСЦ) по Миколаївській області у 2014р. становив 124,9% проти 100,7% у 2013р.

Слід підкреслити, що одним із головних чинників, який мав вплив на формування інфляційних процесів у 2014р. по області, було адміністративне підвищення цін (тарифів) одразу в декількох сегментах ринку, і передусім, у житлово-комунальній сфері.

Крім цього, на загальний показник ІСЦ по області у минулому році вплинув істотний приріст цін на продукти харчування, який становив 23%, у 2013р. по цій групі товарів відбулося зниження на 0,6% (табл. 1). Зростання цін спостерігалось у січні–травні, вересні–грудні від 0,4% до 4%, натомість зниження – від 0,2% до 1,2% – у літні місяці.

Таблиця 1 Індекси споживчих цін на продукти харчування по Миколаївській області, % (грудень до грудня попереднього року)

Показник	2014р.	2013р.
Продукти харчування	123,0	99,4
Хліб та хлібопродукти	135,4	101,6
Хліб	125,2	104,3
Макаронні вироби	127,0	100,0
Борошно	126,2	97,6
М'ясо та м'ясопродукти	126,0	96,7
Риба та рибопродукти	136,7	97,0
Молоко, сир та яйця	121,4	105,1
Молоко	118,0	106,1
Сир і м'який сир (творог)	114,4	105,1
Яйця	146,9	100,2
Олія та жири	125,2	95,7
Масло	109,4	106,9
Олія соняшникова	127,2	89,6
Фрукти	144,7	82,4
Овочі	85,7	108,9
Картопля	66,4	185,2
Цукор	120,6	129,2

Джерело: за даними Державної служби статистики України [5]

Приріст цін зафіксовано по всіх групах продуктів харчування, за винятком овочевої продукції.

Найсуттєвіше за рік подорожчали фрукти – на 44,7% (у 2013р. вони знизились в ціні на 17,6%). Поміж фруктів інші види свіжих, охолоджених, заморожених фруктів (кавуни, ківі) стали дорожчими в 1,8 раза, банани, цитрусові та сухофрукти – в 1,6 раза, кісточкові (персики, нектарини) – на 34,6%, ягоди (полуниця) – на 28,8%, яблука – на 15,6%.

Риба та продукти з риби стали коштувати на 36,7% більше (у 2013р. – подешевшали на 3%) за рахунок зростання в ціні консервованих чи перероблених видів риби на 48,3%, морепродуктів – на 38,5%, свіжої, охолодженої та замороженої риби – на 37%, сушеної, копченої, солоної риби – на 33,3%.

Вартість хліба і хлібопродуктів зросла на 35,4% (у 2013р. – на 1,6%). Серед хлібної продукції рис подорожчав майже в 2 рази, інші продукти (борошно, крупи) – в 1,6 раза,

макаронні вироби – на 27%, хліб – на 25,2% (зокрема, багет – на 34,8%, батон – на 25,9%, хліб пшеничний з борошна першого ґатунку – на 25,8%, вищого ґатунку – на 21,5%, житній, житньо-пшеничний – на 23,3%, заварний – на 21,9%), кондитерські вироби з борошна – на 21,5%.

Ціни на м'ясо та м'ясопродукти підвищилися на 26% (у 2013р. знизилися на 3,3%). Серед м'ясопродуктів свіже, охолоджене, заморожене м'ясо свійської птиці подорожчало на 33,6%, яловичина і телятина – на 28,7%, свинина – на 25,2%, інші консервовані та перероблені види м'яса та продукти з нього – на 27%, сушене, солоне, копчене м'ясо та їстівні субпродукти – на 22,4%.

Олія та жири зросли в ціні на 25,2% (у попередньому році подешевшали на 4,3%). Поміж цієї групи товарів їстівні тваринні жири (сало) стали коштувати на 43,1% більше, оливкова олія – на 41%, соняшникова – на 27,2%, маргарин – на 18,6%, масло – на 9,4%.

Приріст цін на інші продукти харчування становив 24,2%, у 2013р. – 1,2%. Серед цієї групи товарів сіль, прянощі, кулінарні трави зросли в ціні в 1,6 рази, соуси, приправи та бакалійні товари, десерти, супи – на 18,2%.

Цукор, джем, мед, шоколад та кондитерські вироби подорожчали на 22,2% (на 8,6% – у попередньому році). Серед солодоців шоколад зріс в ціні на 47,9%, морозиво – на 26,7%, кондитерські вироби з цукру – на 23,9%, цукор – на 20,6%, мед – на 4,3%.

Молоко, сир та яйця підвищились в ціні на 21,4%, у 2013р. – на 5,1%. Поміж цієї групи товарів найбільше подорожчали яйця – на 46,9%, молоко – на 18%, сир і м'який сир (творог) – на 14,4%, інші молочні продукти (сметана) – на 12,2%, кисломолочна продукція – на 6,9%.

В той же час, овочі подешевшали на 14,3% (у 2013р. подорожчали на 8,9%). Серед овочів картопля знизилася в ціні на 33,6%, овочі, вирощені з їхнього насіння (огірки, помідори, перець солодкий) – на 24,8%, коренеплоди (буряк, морква), цибуля та гриби – на 9,7%, водночас, подорожчали бобові – на 48,2%, консервовані та перероблені овочі – на 32,7%, капуста – на 4,7%.

Виробництво харчових продуктів і напоїв – одна з основних галузей промисловості області. Питома вага продукції галузі є найбільшою у загальнообласному обсязі реалізованої продукції промисловості. Так, у 2013р. обсяг реалізованих харчових продуктів і напоїв склав 6,8 млрд. грн., або 29,9% від загальнообласного обсягу реалізованої промислової продукції, у 2014р. – 7,1 млрд. грн., або 28,5% (табл. 2).

Більше 80% галузевого обсягу реалізації формують 8 потужних виробників – Миколаївське відділення ПАТ "САН ІнБев Україна", акціонерні товариства "Лакталіс-Миколаїв", "Баштанський сирзавод", "Первомайський молочноконсервний комбінат", "Коблево", фермерське господарство "Органік сістемс", ТОВ "Сандора", "Молочна компанія Дружба".

Таблиця 2 Структура обсягу реалізованої продукції у виробництві харчових продуктів, напоїв

Показник	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу			
	2013 р.		2014 р.	
	тис. грн.	у % до підсумку	тис. грн.	у % до підсумку
Виробництво харчових продуктів, напоїв	6766948,6	100,0	7138407,2	100,0
виробництво м'яса та м'ясних продуктів	71048,6	1,1	64216,8	0,9
перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків	17750,2	0,3	19534,1	0,3
перероблення та консервування фруктів та овочів	2120130,1	31,3	2216672,6	31,1
виробництво олії та тваринних жирів	485720,5	7,2	533433,5	7,5
виробництво молочних продуктів	1675336,2	24,8	1593802,6	22,3
виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості	55768,0	0,8	52325,8	0,7
виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів	170340,6	2,5	187341,1	2,6
виробництво інших харчових продуктів	138441,2	2,0	297219,3	4,2
виробництво готових кормів для тварин	1883,0	0,0	2609,4	0,0
виробництво напоїв	2030530,2	30,0	2171252,0	30,4

Джерело: за даними Державної служби статистики України [5]

В обсязі реалізованої продукції галузі частка продукції з перероблення та консервування фруктів та овочів торік складала 31,1%, з виробництва напоїв – 30,4%, молочних продуктів – 22,3%.

Частка Миколаївської області у відповідному обсязі реалізованої продукції з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів України у 2014р. склала 2,8%.

Внесок миколаївських підприємств у загальнодержавне виробництво окремих видів продуктів харчування достатньо вагомий. У 2014р. в області вироблено 62,7% сумішей фруктових та овочевих соків, 28,2% – консервованих натуральних овочів, 23,5% – фруктових та овочевих соків, 20,5% – свіжого неферментованого та кисломолочного сиру, 18,3% – згущених молока і вершків, 5,8% – пива, 5,5% – жирних сирів (за даними короткострокової звітності).

У минулому році у виробництві харчових продуктів і напоїв зафіксовано скорочення обсягу продукції на 2,5% (у 2013р. – на 4%). У цілому по Україні у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів спостерігався приріст – на 2,5% (у 2013р. спад складав 5%).

У 2014р. зменшилося виробництво жирних сирів на 29,9%, пива – на 29,7%, приготованих чи консервованих з доданням оцту чи оцтової кислоти овочів – на 16,9%, фруктових та овочевих соків – на 15,5%, згущених або з доданням цукру чи інших підсолоджувальних речовин молока та вершків – на 13,6%, кисломолочного сиру – на 11,3%, фруктових та овочевих сумішей соків – на 9,8%, рідкого обробленого молока – на 7,4%, вершкового масла – на 2,9%. Разом з цим, більше вироблено виноградного вина на 3,1%, безалкогольних напоїв – на 3,3%, сухого молока та вершків – на 25,3%, натуральних консервованих овочів – на 43,5%.

Висновки. Ціна і ціноутворення посідають провідне місце у ринковій економіці. Вони зумовлюють форми економічного зв'язку товаровиробників між собою та споживачами. Від рівня цін залежать існування виробництва і його масштаби, реалізація економічних інтересів виробників. Ціна має важливе значення для споживача. Так, надмірна ціна може стати перешкодою для придбання товарів, а отже, й для реалізації інтересів споживачів. В умовах переходу до ринкової економіки в Україні одним з необхідних засобів державного регулювання є державне регулювання цін з метою підтримання стабільності виробництва, створення стимулів для товаровиробників, збільшення доходів за рахунок нарощення виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / За ред. С. В. Мочерного. – Л. : Світ, 2006. – Т. 2. – С. 539.
2. Тормоса Ю. Г. Ціни і цінова політика : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / Ю. Г. Тормоса. – К. : КНЕУ, 2003. – 91с.
3. Пінішко В. С. Ціно і тарифотворення : навч. посібн. / В. С. Пінішко. – Львів : Магнолія 2006, 2008. – 303с.
4. Волошенко А. В. Визначення та принципи цінової політики України / А. В. Волошенко // Актуальні проблеми економіки. – № 12 (102). – 2009. – С. 45–50.
5. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІД РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ – СУБ'ЄКТІВ ЗЕД

К. І. Андрейченко, магістр

І.О. Цисар, магістр

Науковий керівник – асистент Галунець Н.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено європейський досвід розвитку логістики та його адаптація на аграрних підприємствах. Запропоноване використання європейського досвіду який допоможе прискорити процес провадження сучасних логістичних підходів в господарській діяльності автотранспортних підприємств-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України.

Ключові слова: логістика, адаптація, євро логістика, транс'європейські транспортні мережі, якість євро логістичного процесу, митна євро логістика.

Постановка проблеми. На даний час, логістика, як один з ефективних інструментів планування, організації та управління процесами руху матеріального та супутніх йому потоків, спрямована на отримання максимального прибутку усіма учасниками конкретного транспортно-розподільчого процесу шляхом оптимізації їх логістичних витрат в певному просторі та часі. Без розвитку логістики аграрним підприємствам адаптуватися на зовнішньому ринку дуже важко. Тому саме, досвід інших країн у розвитку логістики на підприємствах допоможе покращити становище вітчизняних аграрних підприємств-суб'єктів ЗЕД. У зв'язку з цим набуло актуальності питання розвитку логістики, яка стимулює необхідність швидкого реагування виробника на кон'юнктуру світового ринку та породжує прагнення адаптуватися до нових умов за короткий час.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Проблемам розвитку логістики, розкриттю її змісту, принципам, завданням та значенню у забезпеченні ефективності функціонування підприємств присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: А. Семененко, Б. Анікіна, В. Сергеева, Г. Болта, Д. Уотерса, Є. Крикавського, І. Вольвач, М. Окландера, О. Зборовської, О. Кузьміна, Ф. Котлера Ю. Неруша, Я. Панчишина, та інших. Дослідженням процесу адаптації зарубіжного досвіду займалися такі вчені як : А. Медведев, К. Бужимська, Л. Растригін, М. Портер, Р. Рузавін, С. Кравченко та інші. Разом з тим, проблеми застосування логістичної

концепції управління підприємством з використанням зарубіжного досвіду для її адаптації у вітчизняних реаліях потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою даної статті є вивчення європейського досвіду розвитку логістики аграрних підприємств та його адаптація на вітчизняних аграрних підприємствах-суб'єктів ЗЕД.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор є важливою складовою економіки України, від функціонального стану якого прямо залежить продовольча безпека та незалежність держави, розвиток внутрішнього й зовнішнього ринків, а отже, і рівень життя населення.

Варто зазначити, що розвиток світового ринку логістики в 21-му столітті визначається достатньо суперечливими тенденціями. Будучи, по своїй природі, складовою інфраструктурного сектору міжнародної економіки, світовий транспортно-логістичний комплекс знаходиться в залежному положенні від галузей матеріально-речового виробництва. У світовій практиці витрати на логістику становлять 12 % валового світового продукту, серед яких у Сінгапурі – 14, ФРН – 13%, Республіці Корея 12,3, Японії – 11,5, США – 11 % ВВП. Фахівцями з геологістики Мічиганського університету (США) підраховано, що світовий ринок логістичних послуг зростає щорічно на 4 – 5%.

При розгляді досвіду зарубіжних країн слід зазначити, що в країнах з розвинутою економікою існують неабиякі досягнення у галузі логістики, але і досягнення мають різний рівень досконалості. Обстеження 500 західноєвропейських компаній (26% – компанії Німеччини, 20% – Голландії, 17% – Великобританії, 16% – Франції, 11% – Бельгії, 10% – Іспанії), які представляють 30 різних галузей економіки, виявило чотири стадії розвитку логістики. На першій стадії, якій притаманне нерегулярне добове логістичне планування, перебувають 57% обстежених фірм; на другій стадії – 20 % компаній, які нерегулярно займаються питаннями застосування логістики, але вживають заходів щодо її використання вже на тижневий строк, пов'язуючи свої дії з бюджетом і зниженням витрат виробництва. Третя і четверта стадії розвитку логістики характеризуються провадженням її інтегрованої системи, що охоплює доставку товарів від постачальника матеріалів до кінцевих споживачів готової продукції [1,4].

Розглядаючи питання розвитку логістики аграрних підприємств суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності дуже цікавим та корисним є досвід країн Європейського Союзу.

У результаті об'єднання Європи і прийняття в ЄС деяких країн Східної Європи баланс місцевих регіональних і міжнародних транспортних перевезень почав змінюватись. Однією з важливих складових та підстав процесів євроінтеграції є єврологістика, тобто створення єдиної сучасної транспортно-логістичної інфраструктури країн-учасників Європейського союзу.

Головним завданням єврологістики є зростання прибутку підприємств за рахунок досягнення з найменшими витратами максимальної адаптації підприємства до мінливої ринкової ситуації, підвищення на ринку своєї частки та одержання переваг перед конкурентами [1].

У Європі транспортні оператори і їхні клієнти орієнтовані на побудову стратегічного довгострокового партнерства, основні переваги якого – тривалий термін дії контракту і фіксовані ціни. Передбачається і повна відповідальність логістичної компанії за зобов'язання підрядників - адже, власне кажучи, за мінімізацію цих ризиків вони і отримують свій прибуток. Природною для європейських компаній є і гнучка фінансова політика, що передбачає тривалі терміни оплати послуг - від 30 до 60 днів. Одним словом, в наявності клієнтоорієнтований підхід у побудові бізнесу, ґрунтується на принципі: я роблю все для свого клієнта.

Поряд з цим дуже цікавим є досвід Європейських підприємств, щодо вибору собі партнерів по бізнесу на логістичному ринку на основі п'яти основних критерій, а саме:

1. Конкурентні ставки. Тут важливо показати клієнту, скільки він заощадить при співпраці саме з вашою компанією.

2. Підтверджений рівень якості (наявність сертифікатів системи менеджменту якості, які відповідають міжнародному стандарту ISO + 9001 2000). Незважаючи на те, що клієнт виносить ціну на перше місце, величезне значення в сучасному світі надається не тільки якістю надаваних послуг, а й системі оцінки якості, тобто простоті і прозорості оцінки всіх дій партнера в організації довіреної йому роботи.

3. Наявність відпрацьованих і ефективних технологій всіх процесів. Саме технології призводять до оптимізації діяльності і зниженню впливу людського фактора в процесі надання послуги.

4. Рекомендації шанованих гравців ринку. Все таки оцінити якість заздалегідь, ще до отримання послуги дуже важко і часом ризиковано. Саме тому рекомендації поважних гравців ринку як і раніше залишаються важливим критерієм вибору партнера для потенційного клієнта.

5. Солідний досвід роботи на конкретному регіональному ринку. Повне розуміння всіх нюансів місцевого ринку стає незаперечним козиром деяких логістичних компаній.

Більш помітну роль в Європі почали відігравати транс'європейські транспортні коридори, вони ж єврокоридори, які є складовою частиною транс'європейських транспортних мереж.

Транс'європейські транспортні мережі – це сукупність проектів, спрямованих на створення єдиної транспортної інфраструктури, яка покликана сполучати країни, які вже входять в ЄС, з країнами Європи, які ще тільки планують вступ в ЄС. [4]

Саме з розвитком транс'європейської транспортної мережі формується уявлення та розробляються проекти, що пов'язані з єврологістичною системою, тобто логістикою в європейському масштабі. Досвід країн Західної Європи показує істотну роль таких транзитних логістичних центрів у формуванні бюджету. Так, в Голландії діяльність транзитних логістичних центрів приносить 40 % доходу транспортного комплексу, у Франції - 31 %, у Німеччині - 25 %.

Якість єврологістичного процесу – складова всієї логістичної системи і є наслідком якості роботи учасників відносин по здійсненню діяльності підприємства, та безпосередньо пов'язана із забезпеченням функціонування підприємства в цілому.

Знак «СЄ» (аббревіатура фр. *Conformité Européenne* - європейська відповідність) є єдиним знаком відповідності на території Європейського Союзу. Виробник, розміщуючи маркування СЄ на свою продукцію, дає зрозуміти споживачу, що продукція відповідає європейським стандартам і директивам, є безпечною, і він несе за неї відповідальність.

До числа найбільш актуальних стандартів належить сертифікація продукції з правом маркування знаком СЄ в країнах Європейського Союзу заснована на так званих Директивах. Це такі документи, як: Директива про безпеку дитячих іграшок (2009/48/ЄС); Директива по будівельним матеріалам та будівельним конструкціям (89/106/ЄЕС); засобам індивідуального захисту (89/686/ЄЕС); пристроям для зважування (ваги 93/68/ЄЕС); Директива щодо ефективності водогрійних котлів (92/42/ЄЕС); вибухові речовини, що застосовуються в цивільних цілях (93/15/ЄЕС); Директива з приладів та обладнання, яке використовується у вибухонебезпечному середовищі (94/9/ЄЕС АТЕХ); Директива з підймальних механізмів і ліфтів (95/16/ЄС); Директива по обладнанню та пристроям з високим тиском (97/23/ЄС); Директиви з електробезпеки та електромагнітної емісії; Директива по радіо та телекомунікаційному

обладнанню, вимірювальним приладам, машинах і обладнанню, яке визнається машинами; Директиви по газоспалюючим приладам; канатним дорогам і директиви, що мають відношення до медицини. Всі ці директиви ЄС дуже точно визначають процедури (модулі) та порядок сертифікації в країнах Європейського Союзу. Продукція, яка розміщується на споживчому ринку ЄС, повинна бути безпечною і визначається відповідальність всього ланцюжка поставки від виробника до споживача, зберігаючи чесну конкуренцію. Чесна конкуренція має на увазі в даному випадку те, що всі виробники продукції, що підпадають під процедури сертифікації з правом нанесення знаку CE, зобов'язані довести відповідність своєї продукції на рівних умовах.

У Німеччині суворо регламентовано функції компанії, що ініціює створення логістичного центру. Це розробка програми будівництва логістичного центру і документації, залучення інвесторів і фінансових коштів, покупка і освоєння земельних ділянок, нагляд над будівництвом логістичного центру.

Утворені за участю держави логістичні центри управляються через наглядові органи, які створюються різними компаніями-учасниками проекту: інвесторами і/або інвестиційними консорціумами, компаніями з розвитку, містами/муніципалітетами, асоціаціями і союзами.

Отже, німецька модель створення національної логістичної мережі, в першу чергу, вирізняється активною участю державного сектору, як у фазі планування, так і у реалізації проектів розвитку логістичних центрів.

Не менш важливу роль у розвитку логістики Європейського Союзу, на нашу думку, відіграє митна логістика.

Митна єврологістика з'єднує дві державно-господарські сфери, надзвичайно важливі для розвитку України як незалежної держави та її євроінтеграційного курсу, а саме логістичну та митну діяльність.

Митна єврологістика своїм предметом має зовнішньоторговельні потоки під час їхнього перетину митного кордону та їх митну обробку. Вона характеризується компонентною, регіональною та функціональною структурою, які розглядаються в суспільно-географічному вимірі.

Розуміння європейських тенденцій розвитку логістичного ринку та практики взаємини з клієнтом - це, звичайно, добре. Але важливо не тільки дивитися на Захід. Важливо адаптувати європейські досягнення в вітчизняній практиці. Причому адаптація тут не означає сліпе копіювання. Адаптувати - значить взяти найкраще і

прикласти це найкраще до реалій сучасних аграрних підприємств. Так що ж ми можемо запозичити з міжнародної практики ?

По-перше. відпрацьовані, перевірені часом технології усіх процесів логістичного бізнесу. Звичайно, до таких критичних наслідків справа, швидше за все, не дійде, але в кожному разі адаптація запозичених технологій до українських умов дуже важлива. Адже логістичний оператор працює не тільки з західним клієнтом. Його партнерами є і підрядники, які все ще іменуються українськими компаніями, і працюють в них люди з українським менталітетом.

По-друге впровадження системи контролю за перевозками (GPS, інструменти ІТ). За цим фактором - майбутнє. Тотальний контроль за перевезеннями з використання сучасних ІТ інструментів дозволить вітчизняним компаніям досягти не тільки суттєвого стрибка в рівні якості наданих послуг, але і різко підвищить задоволеність клієнта (він зможе оперативнo отримувати всю інформацію про стан вантажу в дорозі).

По-третє «Західний», а вірніше, просто цивілізований підхід до клієнта. Клієнтоорієнтована політика виводить відносини з замовником на принципово інший рівень, іменованій партнерством.

По-четверте адаптація вітчизняного персоналу до світових стандартів роботи. Ось цей пункт, мабуть, зажадає від персоналу українських підприємств додати максимальних зусиль. Адже людей потрібно не просто навчити міжнародним стандартам роботи, а потрібно домогтися розуміння необхідності побудови всіх операцій, які здійснює співробітник, виключно на клієнтоорієнтованому принципі: я роблю все для клієнта.

По-п'яте досконале ІТ супровід всіх логістичних процесів. Воно, в першу чергу, має на увазі готовність інформаційної системи логістичного оператора до повної інтеграції з інформаційними системами клієнтів. Не варто забувати і про міжнародні стандарти ІТ супроводження. Логістичний оператор повинен володіти ефективною сукупністю систем: класу SCM (управління ланцюгами поставок), класу WMS (система управління складом), системою управління автотранспортним підприємством.

Підсумовуючи наведене вище ми бачимо, що розвиток логістики багато в чому залежить від вміння організувати логістичний процес та керувати підприємством. Якраз саме держава здатна забезпечити підприємства від шкідливих зовнішніх впливів. Її роль у адаптаційних процесах має бути активною, вона повинна організувати й контролювати процес входження країни до світового господарства.

Висновки. Отже, розвиток аграрної логістики в контексті Угоди між Україною та Європейським Союзом дозволить запровадити умови розширення і поглиблення партнерства, співробітництва, економічної інтеграції й адаптації України на ринку ЄС. Корисним досвідом ЄС для України є: покращення інфраструктури; посилення транскордонного, транснаціонального та міжрегіонального співробітництва; вільний доступ до ринків різних країн; підпорядкування морського транспорту прийнятим в ЄС правилам конкуренції незалежно від прапора країни; дотримання принципів вільної конкуренції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дахно І.І. Регулювання ЗЕД : навч. посіб. / І.І. Дахно, В.М. Барановська — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 472 с.
2. Клуб логистической практики. Аграрная политика //Международный научно-практический журнал "Логистика: проблемы и решения".-2013.-№4.-с. 20-23.
3. Косарева Т. В. Аграрна логістика: сутність та багатоаспектність / Т. В. Косарева // Економіка АПК. — К. : ННЦ «Ін-т аграр. екон.». — 2008. — № 10. — С. 37–43
4. Москвітіна Т.Д. Міжнародна логістика : навч. посіб. / Т.Д. Москвітіна. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. — 216 с.
5. Олійник Я. Б. Міжнародна логістика : навч. посіб. / Я. Б. Олійник, І. Г. Смирнов. — К. : Обрії, 2011. — 544 с.
6. Родников А. Н. Логистика : терминологический словарь / А. Н. Родников. — [2-е изд.]. — М. : ИНФРА-М, 2000. — 352 с.
7. "Управління якістю логістичних процесів на підприємствах: інтегральна парадигма". [Електронний ресурс]. режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/>
8. «Європа у 12 уроках». [Електронний ресурс]. режим доступу: <http://ec.europa.eu/publications/>
9. Качуровський В.С. Використання логістики в Україні та за кордоном / В.С. Качуровський // Збірник наукових праць ВНАУ. — 2010. — №4.— С. 40 - 47

**ФАКТОРИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ
ІНВЕСТОРІВ**

І.І. Арешян, магістр,

Науковий керівник – асистент Галунець Н.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті визначено основні фактори та умови формування інвестиційної привабливості аграрного сектору для іноземних інвесторів. Обґрунтовано, що на інвестиційну привабливість підприємств аграрного сектору впливають такі умови як, перспектива розвитку підприємства, висока перспективність маркетингових досліджень, ефективність використання інвестиційних ресурсів та результативність фінансово-господарської діяльності підприємства

Ключові слова: інвестиційна привабливість, аграрний сектор, умови, фактори, формування

Постановка проблеми. В умовах активізації євроінтеграції дуже гостро стоїть проблема недостатнього забезпечення інвестиціями аграрних підприємств. Динаміка економічного зростання суб'єкту господарювання багато в чому зумовлена рівнем його інвестиційної привабливості. Важливим етапом формування інвестиційної привабливості підприємства є більш детальне визначення сутності даного поняття та класифікації факторів і умов впливу, що і визначило актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інвестиційної привабливості підприємств займались широке коло науковців, серед яких слід виділити І.А. Бланка, В.І. Богачова, Н.П. Макарій, Є.М. Рудніченко, В.Г. Ткаченко, та ін. Недостатньо приділено уваги дослідженню інвестиційної привабливості з урахуванням впливу на неї сукупності зовнішніх і внутрішніх складових (факторів), їхньої класифікації в контексті окремих галузей господарювання.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження факторів та умов впливу, що дозволить ефективно управляти рівнем інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційна привабливість підприємств аграрного сектору формується під впливом певних умов і факторів. Так, фактори формування інвестиційної привабливості підприємства – це рушійні сили,

котрі забезпечують створення переваг для підприємства у конкурентній боротьбі за обмежені інвестиційні ресурси [3].

Для іноземних інвесторів при прийнятті рішень щодо інвестування важливо враховувати фактори зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування. Фактори зовнішнього середовища відображають умови функціонування підприємства в певній гео економічній системі, але вони не завжди є визначальними для конкретного індивідуального інвестора, адже досконаліх умов діяльності немає в жодній країні світу. Типологія факторів зовнішнього середовища зображена на рис. 1. [2]

Рисунок 1 – Типологія факторів зовнішнього середовища формування інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектору

Варто зазначити, що іноземні інвестори вкладають кошти не лише у підприємства розвинутих країн, але й у підприємства країн, що розвиваються та

розвинутих країн, які характеризуються несприятливим інвестиційним кліматом. Це свідчить про пріоритетність для певної групи інвесторів параметрів інвестиційної привабливості саме підприємства, а не умов та середовища діяльності. За такого підходу особливого значення набуває ідентифікування факторів внутрішнього

Рисунок 2. – Типологія факторів внутрішнього середовища формування інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектору

Розглянемо детальніше наповнення кожної із груп факторів внутрішнього середовища формування інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектору [2].

1. До виробничо-технологічних факторів відносять:
 - рівень морального та фізичного зносу основних засобів підприємства;
 - інноваційність та ефективність виробничих технологій;
 - виробничі потужності;
 - рівень технічного забезпечення;
 - рівень та ефективність завантаження виробничого обладнання.
2. До фінансово-економічних факторів відносять:
 - рентабельність, ліквідність, платоспроможність;
 - рівень загрози банкрутства;
 - кредитоспроможність підприємства;
 - капіталовіддача;

- фінансова стабільність;
- наявність грошових засобів;
- інвестиційні ризики;
- наявність зобов'язань у підприємства щодо сплати штрафів

3. До соціальних факторів належать:

- рівень кваліфікації персоналу підприємства;
- рівень середньої заробітної плати;
- умови праці;
- соціальні пакети;
- розвиток соціальної інфраструктури;
- система мотивування на підприємстві;
- наявність працівників рідкісних, ексклюзивних професій;
- плинність кадрів;
- наявність корпоративної культури;
- соціальна відповідальність підприємства;
- рівень конфліктності на підприємстві.

4. До товарних факторів належать:

- конкурентоспроможність продукції підприємства споживчими та економічними параметрами;
- наявність та впізнаваність товарного знаку;
- унікальність продукції, відсутність аналогів;
- тип продукції (масового, індивідуального, сегментного споживання)

5. До майнових факторів відносять:

- наявність у власності підприємства земельних ділянок;
- наявність у власності підприємства майнових комплексів (будівель, споруд);
- площі підприємства та їх територіальне розміщення.

6. До адміністративних факторів відносять:

- організаційно правова форма утворення підприємства;
- юридичний статус підприємства;
- форма власності;
- наявність справ у судовому провадженні щодо діяльності підприємства.

7. До управлінських факторів належать:

- рівень розвитку системи менеджменту (планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання);
- рівень автоматизації управлінських процесів;

- кваліфікація менеджерів інституційного, управлінського та технічного рівнів управління;
- стиль керівництва;
- ефективність стратегічного, антикризового менеджменту на підприємстві тощо.

8. До розпізнавальних факторів належать:

- імідж підприємства;
- бренд підприємства;
- місце на ринку;
- авторитет підприємства на ринку.

9. До інфокомунікаційних факторів належать:

- розвиток маркетингових комунікацій;
- наявність налагоджених контактів з постачальниками, споживачами, фінансово-кредитними установами, транспортними та забезпечувальними організаціями;
- рівень розвитку внутрішньої комунікаційної системи;
- використання сучасних інфокомунікаційних технологій;
- наявність підприємства у провідних рейтингах.

Варто зазначити, що іноземні інвестори завжди прагнуть мати детальну інформацію про умови, які впливають на формування інвестиційної привабливості підприємства. Так, на інвестиційну привабливість підприємств аграрного сектору впливають такі умови як, перспектива розвитку підприємства, висока перспективність маркетингових досліджень, ефективність використання інвестиційних ресурсів та результативність фінансово-господарської діяльності підприємства (рис. 3) [1].

Отже, аналіз факторів внутрішнього та зовнішнього середовища формування інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектору дає можливість інвесторам отримати максимально повний об'єм інформації про параметри привабливості умов та характеристик діяльності підприємства.

Проаналізуємо вплив основних факторів на інвестиційну привабливість підприємств аграрного сектору Миколаївської області (табл. 1).

Рисунок 3. - Схема впливу умов на інвестиційну привабливість підприємств аграрного сектору

Аналіз впливу факторів на інвестиційну привабливість підприємств аграрного сектору Миколаївської області довів, що на сьогодні існує реальна необхідність аграрним підприємствам покращувати свою інвестиційну діяльність.

Як результат, для іноземного інвестора позитивним фактором може стати лише збільшення рівня рентабельності продукції рослинництва на 40,1%. Всі інші фактори, в нашому випадку, негативно вплинули на рівень інвестиційної привабливості підприємств, що, на нашу думку, пов'язано з кліматичними умовами та складною економічною та політичною ситуацією в країні.

Для діагностики середовища непрямого впливу потрібно оцінити та проаналізувати економічні, технологічні, соціальні, політичні, ринкові та міжнародні фактори, які впливають на залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки Миколаївської області. Для цього скористалися методом PEST – аналіз. Зокрема, для оцінки макросередовища ми взяли такі показники, як умови для економічних контактів з іноземними партнерами, контроль за дотриманням стандартів якості та безпеки товарів, розробка та впровадження державних програм, бюджетне фінансування, податкова політика, кредитна політика, інвестиційна політика, високий науково-технічний потенціал, впровадження нових технологій, природні ресурси та географічне положення. Мікросередовища - наявність індивідуальних споживачів, наявність ринку невиробничих установ та організацій, збільшення числа активних конкурентів, висока маркетингова активність, досконала структура управління, достатній ресурсний потенціал та фінансова стабільність.

Таблиця 1. Вплив факторів на інвестиційну привабливість підприємств аграрного сектору Миколаївської області

Фактори впливу	2013р.	2014р.	2014р. у % до 2013р.
Адміністративні фактори			
Всього підприємств, в т.ч.	4588	4531	98,7
фермерські господарства	3881	3860	99,4
приватні підприємства	258	248	96,1
державні підприємства	12	13	108,0
господарські товариства	302	293	97,0
Фінансово-економічні фактори			
Рівень рентабельності продукції сільського господарства, в т.ч.	21,1	32,2	152,0
продукції рослинництва	25,2	35,4	140,1
продукції тваринництва	3,7	-14,5	4р.
Обсяги виробництва валової продукції сільського господарства, млн. грн	9394,5	8789,6	93,5
Іноземні інвестиції в сільське господарство, тис. дол. США	7099,3	3733,8	52,5
Майнові фактори			
Посівні площі підприємств, тис. га	1565,1	1563,7	99,8
Соціальні фактори			
Середня заробітна плата, грн.	2064,4	2214,56	107,2
Кількість працівників в сільському господарстві, тис. осіб	135,8	137,4	101,4
Рівень безробіття,%	7,4	9,1	130,1

На основі проаналізованих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища аграрного сектора економіки Миколаївської області можна зробити такі висновки:

- оцінивши політичне та правове середовище в якому діють аграрні підприємства Миколаївської області, слід зауважити, що умови для економічних контактів з іноземними партнерами сприятливі. Цей чинник маркетингового середовища отримав +3 бали; розробка та впровадження державних програм - +3. Інтегральний показник ступеня важливості політико-правового чинника дорівнює -16. До негативних факторів політико-правового середовища можна віднести нестабільність законодавчої бази, невідповідність прийнятих законів з умовами інвестування;

- щодо економічних чинників, то високі податки в аграрному секторі економіки Миколаївської області не приваблюють іноземних інвесторів. Недостатнє бюджетне фінансування та нестача коштів у аграрних підприємств Миколаївської області змушує

їх шукати іноземних інвесторів з свіжими інвестиціями. Високий ступінь інфляції також відлякує потенційних інвесторів. Інші фактори більш-менш сприятливі для залучення іноземних інвестицій;

- що стосується технологічних факторів, то тут слід сказати, що аграрні підприємства Миколаївської області мають значний науково-технічний потенціал. Проблема в тому, що ми ще не навчилися використовувати в повному обсязі.;

- природні ресурси та географічне положення – найсприятливіші для ведення сільського господарства, а саме аграрний сектор потребує значних іноземних інвестицій. Іноземні інвестори не бажають вкладати свої кошти в цей сектор економіки через великий ризик неповернення коштів, тому слід звернути увагу саме на зменшення цих ризиків;

- оцінка мікросередовища діяльності аграрних підприємств Миколаївської області показала, що збільшення числа активних конкурентів недосконала структура управління та низька фінансова стабільність мають негативний вплив на імідж підприємств Миколаївської області по відношенню до іноземних інвесторів.

Висновки. Оцінюючи інвестиційний клімат області для ефективного залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки слід наголосити на тому, що залишаються не вирішеними питання поінформованості іноземних інвесторів щодо можливості вкладати свої кошти, щодо приватизації підприємств державної та комунальної власності, а також не практикується в області дійові форми роботи з іноземними інвесторами: бізнес-форуми, «круглі столи», виставки найкращих регіональних проектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовк М.В. Організаційно-економічний механізм формування інвестиційної привабливості аграрних підприємств / М.В. Вовк // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економіка АПК і природокористування». - 2009. - № 12. - С. 135-139.
2. Гайдуцький А. П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки / Гайдуцький А. П. // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 3. – С. 119-128.
3. Довбня С.Б. Методичні засади формування інвестиційної привабливості підприємства / С.Б. Довбня // Ек. вісник нац. гірн. Ун-ту. – К., 2007. - №4. – с.43-50.
4. Захарова Н.Ю. Проблеми оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств / Н.Ю.Захарова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції - 2011. - № 3. - С. 76-80.

**СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕТОРІВ**

Ю.В. Кушнір, магістр

С.О. Красіловський, магістр

Науковий керівник – асистент Н.І.Галунець

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена дослідженню питань проблеми підвищення інвестиційної привабливості і забезпечення пріоритетності розвитку аграрних підприємств Миколаївської області. Проаналізовано динаміку і закономірності розвитку вітчизняних аграрних підприємств та проведено оцінку інвестиційної привабливості районів області.

***Ключові слова:** інвестиційна привабливість, аграрне підприємство, іноземні інвестори*

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку вітчизняного аграрного сектору зумовлюють загальну потребу прискорення інвестиційних процесів. Аграрним підприємствам, як і будь-яким іншим організаціям, потрібні кошти для придбання основних засобів або сплати орендної плати, відшкодування поточних витрат, щоб бути платоспроможними щодо боргових зобов'язань, мати резервні кошти для господарського маневру, розширюючи і удосконалюючи свою діяльність. Абсолютна більшість інвестицій у аграрні підприємства надходить з недержавних джерел, питома вага яких у загальних обсягах інвестицій у основний капітал галузі становить 95-97%. Вітчизняний аграрний сектор має необхідні передумови для широкого застосування саме іноземних інвестицій. У зв'язку з цим, набуває актуальності проблема підвищення інвестиційної привабливості аграрних підприємств України, що сприятиме інвестиційній привабливості вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в опрацювання проблематики, пов'язаної з вивченням проблеми розвитку інвестування в аграрному секторі України досліджувалися багатьма науковцями, серед яких Л.О.Абсава, К.С.Берестовий, О.П.Бондарчук, С.О.Гуткевич, А.Д.Діброва, О.М.Дуфенюк, М.І.Кісіль, В.В.Ковальов, М.Ю.Коденська, Г.П.Лайко, А.С.Музиченко, В.Б.Ніколенко, К.А.Пріб, Г.В. Сеніна, В.К.Терещенко, А.В.Чупіс, О.М.Шестопадль тощо. Отримані протягом багатьох років результати як теоретичних, так і практичних розробок щодо іноземного інвестування мають вагоме значення для розвитку теорії інвестицій, але в той же час не

розкривають всього комплексу заходів орієнтованих на підвищення інвестиційної привабливості на аграрних підприємствах для іноземного інвестора.

Постановка завдання. Метою статті є визначення стратегічних напрямів підвищення інвестиційної привабливості аграрних підприємств Миколаївської області для іноземних інвесторів

Виклад основного матеріалу дослідження. Агропромисловий комплекс України має необхідні передумови для широкого застосування саме іноземних інвестицій. Такими передумовами є: ґрунтовий покрив, розвинута транспортна інфраструктура, вигідне географічне розташування, сприятливі для сільського господарства кліматичні умови, наявність кваліфікованої робочої сили, не насиченість продовольчого і ресурсного ринків. У випадку збереження політичної стабільності Україна може вважатися зоною, сприятливою для інвестування агропромислового виробництва [1].

В ході проведення наукового дослідження встановлено, що в економічній літературі існують різні підходи до визначення сутності категорії “інвестиційна привабливість та їх можна поєднати у такі групи: 1) інвестиційна привабливість як умова розвитку підприємства; 2) інвестиційна привабливість як умова інвестування; 3) інвестиційна привабливість як сукупність показників; 4) інвестиційна привабливість як показник ефективності; 5) інвестиційна діяльність як результат управлінської діяльності підприємства.

Головним критерієм інвестиційної привабливості підприємства є висока рентабельність (прибутковість). Щоб розрахуватися з кредитором, підприємство повинно заробляти кошти, рівні як мінімум взятому позиці та відсотку по його обслуговуванню у встановлені терміни. Поряд з високою рентабельністю, критеріями інвестиційної привабливості підприємства є: частка ринку, стан і технологічний рівень виробничого потенціалу, рівень спеціалізації, кваліфікації персоналу, конкурентоспроможності, розмір матеріальних і нематеріальних активів, стійкість фінансового положення організації (платоспроможність, джерела фінансування, ступінь залежності від кредитних ресурсів).

На сьогодні для Миколаївської області сільське господарство – ключова галузь, яка має потужний інвестиційний потенціал. Подальший розвиток аграрного сектору економіки області визначається рівнем інвестиційних можливостей та інвестиційною привабливістю галузі. Пріоритетними напрямами реалізації аграрної політики є нарощування виробництва та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, збільшення експорту сільськогосподарської продукції, розвиток інфраструктури

аграрного ринку, формування цілісної системи фінансово-кредитного забезпечення агропромислового комплексу, вдосконалення механізмів реалізації та захисту прав громадян на землю, а також створення привабливих умов для розвитку соціальної сфери села. Для реалізації цих завдань і потрібні іноземні інвестиції, що через низку причин надходять в економіку нашої країни поки що в недостатньому обсязі [5]

Основним фактором, що визначає інвестиційну привабливість Миколаївської області, є її вигідне географічне розташування. Регіон сьогодні має добре розвинену транспортну систему й портове господарство, а також економічно вигідні схеми руху вантажних потоків [1].

Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), унесених у 2014 році в економіку області іноземними інвесторами становить 15,1 млн.дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Із країн ЄС надійшло 13,1 млн.дол. США, що склало 86,6% загального обсягу, з інших країн світу – 2 млн.дол. США або 13,4%. Іноземний капітал інвестували резиденти 20 країн світу. Найбільші його обсяги надійшли з Кіпру – 12,2 млн.дол. США. Протягом 2014 року найбільшу зацікавленість іноземні інвестори проявляли до підприємств складського господарства та допоміжної діяльності у сфері транспорту, у які залучили 10,1 млн.дол. США інвестицій або 66,5% від загального обсягу надходжень. У підприємства промисловості внесено 2,9 млн.дол. США, в підприємства, що здійснюють операції з нерухомим майном – 0,7 млн.дол. США (4,8%), з діяльності у сферах права та бухгалтерського обліку, архітектури та інжинірингу, технічних випробувань та досліджень – 0,6 млн.дол. США (4,2%).

У 2014 році, як в цілому по Україні, так і по усіх її регіонах (крім Івано–Франківської області), спостерігалось зменшення обсягу іноземного капіталу, в основному за рахунок негативної курсової різниці. За темпами зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій Миколаївщина посіла дев'яте місце серед регіонів України після Полтавської, Закарпатської, Рівненської, Одеської, Дніпропетровської, Чернівецької, Хмельницької та Київської областей. Питома вага прямих іноземних інвестицій області у загальнодержавному обсязі іноземного капіталу склала 0,5%, що відповідає 16–20 місцю.

Для дослідження інвестиційної привабливості для іноземного інвестора аграрного сектору Миколаївської області в розрізі районів було вибрано рейтинговий метод і використано п'ять показників: кількість зайнятого населення; площі всіх сільськогосподарських угідь; валова продукція сільського господарства; рентабельність виробництва основних видів сільськогосподарських культур; рівень рентабельності (збитковості) від реалізації сільськогосподарської продукції [3].

Для оцінки інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектору кожного району Миколаївської області для іноземного інвестора було застосовано метод стандартизації показників. Для його обчислення застосуємо основні економічні показники аграрного виробництва: вартість валової продукції сільського господарства; темпи росту обсягів продукції сільського господарства, %; рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва, %. (табл.1).

Таблиця 1. Умови, що характеризують інвестиційну привабливість сільськогосподарського виробництва Миколаївської області

Райони	Валова продукція сільського господарства, 205дм..грн	Темпи росту обсягів продукції сільського господарства,%	Рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва,%
Арбузинський	392,8	151,1	17,6
Баштанський	265,3	152,7	6,3
Березанський	242,5	203,6	25,1
Березнегуватський	185,2	223,0	9,1
Братський	235,9	168,1	11,1
Веселинівський	292,1	184,8	15,4
Вознесенський	375,0	210,5	14,7
Врадіївський	155,7	194,1	16,4
Доманівський	261,4	191,3	8,5
Єланецький	276,0	125,7	36,7
Жовтневий	382,6	110,1	-1,9
Казанківський	203,5	175,3	9,2
Кривоозерський	195,9	166,1	19,9
Миколаївський	348,0	234,2	15,3
Новобузький	156,5	162,0	36,6
Новоодеський	195,9	189,4	0,6
Очаківський	236,7	121,5	140,1
Первомайський	466,6	155,8	25,7
Снігурівський	414,2	75,8	12,0
Середнє значення (X сер)	278,0	168,2	22,0

В результаті проведених розрахунків встановлено, що найбільш привабливими регіонами для іноземного інвестування в аграрний сектор економіки є Очаківський, Миколаївський, Первомайський та Вознесенський райони, знаходяться в зоні стратегічної інвестиційної привабливості.

Так, інвестиційний потенціал Очаківського району вражає своїм розмаїттям напрямків для вкладення коштів та приваблює інвесторів перспективами їх окупності. На даний час в районі реалізуються такі пріоритетні інвестиційні проекти, як створення глибоководного гирлового порту в Дніпровському лимані на базі ТОВ „Порт Очаків”, впровадження вітрової енергетики, вкладаються кошти в розвиток виноградарства та виноробства, рекреації. Загальна орієнтовна вартість таких проектів перевищує 3 мільярди євро. Поряд з цим, потенційна інвестиційна ресурсоемність району має значно ширші можливості, які чекають на своїх інвесторів.

Нині, Миколаївський район активно налагоджує співпрацю з інвесторами в сільському господарстві. Для залучення інвестицій в район було розроблено програму розвитку інвестиційної діяльності Миколаївського району на 2015-2017 роки, метою якої є формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку району. Варто зазначити, що район промислово-аграрний та багатий на природні ресурси. В сільському господарстві переважає тваринництво. На даний час діють 38 сільськогосподарських агроформувань.

Основними перевагами міста Первомайська серед інших в Миколаївській області є: вдале географічне розташування відносно основних ринків збуту продукції; розвинена інфраструктура; розвинена соціально-культурна сфера; розвинений багатогалузевий промисловий комплекс, який відіграє значну роль в забезпеченні життєдіяльності міста та який останнім часом прискорює темпи зростання обсягу виробництва та реалізації продукції; туристична привабливість; сприятлива для інвестиційної діяльності структура земельних ресурсів. Основними промисловими підприємствами регіону є публічне акціонерне товариство “Первомайський молочноконсервний комбінат” та публічне акціонерне товариство “Завод “Фрегат”.

Вознесенський район приваблює інвесторів своїми інвестиційними проектами, такими як реконструкція молочнотоварної ферми на 1000 голів, створення кооперативу по заготівлі молока та будівництво вівцеферми на 5000 голів.

Найменша кількість розроблених інвестиційних проектів спостерігається у Снігурівському, Новоодеському, Жовтневому, Єланецькому, Врадіївському, Березанському – 1.

Наявність незначної кількості інвестиційних проектів в районах Миколаївської області пояснюється відсутністю інформаційного забезпечення. Можливими шляхами вирішення цієї проблеми є: проведення конференцій з питань залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор; підключення підприємств до всевітньої мережі Internet. Наслідком цього буде реєстрація інвестиційних проектів на сайті «Інвестиційні можливості Миколаївської області» та «Європейський Реєстр інноваційно-інвестиційних технологій, проектів», що в свою чергу надасть можливість привернути увагу іноземних інвесторів до діяльності підприємств аграрного сектору економіки області [4].

Ще одним позитивним моментом забезпеченості дієвості інвестиційних проектів підприємств аграрного сектору Миколаївської області є Меморандум про співробітництво між Міністерством аграрної політики і продовольства України та Експортно-імпортним банком Китаю з підтримки пріоритетних проектів у сільському господарстві [2].

На практиці аграрні підприємства, як правило, використовують не одне інвестиційне джерело і не один інвестиційний інструмент, а одночасно декілька. Тому кожному аграрному підприємству потрібно сформувати свій портфель інвестиційних завдань. Цей портфель являє собою сукупність певних стратегічних і тактичних дій підприємства, спрямованих на залучення та використання інвестицій. На відміну від інвестиційного портфелю, як вибору різного виду та розміру інвестицій, що перебувають у розпорядженні (володінні) інвестора, портфель інвестиційних завдань є частиною діяльності з управління підприємством. Менеджмент підприємства формує свій портфель інвестиційних завдань на підставі розробленої інвестиційної стратегії, яка визначає можливості підвищення результатів діяльності аграрного підприємства, зокрема його ефективності, за допомогою інвестицій.

Таким чином, портфель інвестиційних завдань не є виключно фінансовим інструментом, а є скоріше, інструментом менеджменту. За його допомогою визначають види, напрями та обсяги інвестування для одержання прибутку, його капіталізації та підвищення кінцевих результатів господарської діяльності.

Сьогодні, в Миколаївській області активно функціонує Миколаївський регіональний центр інвестицій та розвитку, який забезпечує координацію діяльності з місцевою владою, регіональними агентствами з інших областей України, будівельними і конструкторськими компаніями, університетами та освітніми закладами. Діяльність Миколаївського регіонального центру інвестицій та розвитку зосереджена в основному в чотирьох основних напрямках, а саме: реалізація інвестиційних проектів; супровід

потенційних інвесторів за принципом «єдиного вікна»; ресурсне забезпечення інвестиційного розвитку регіону; маркетинг інвестиційної привабливості територій.

Враховуючи успішний зарубіжний досвід функціонування організацій по залученню іноземних інвестицій ми пропонуємо для Миколаївського регіонального центру до основних завдань додати наступні: надання безкоштовних послуг іноземним інвесторам, які прагнуть працювати в пріоритетних галузях сільського господарства; надання експертної підтримки та супроводження проектів у випадках, коли іноземний інвестор стикається з проблемними питаннями або відвертими порушеннями законодавства з боку державних органів; проведення переговорів з потенційними інвесторами щодо розміщення в Миколаївській області їх підприємств та сервісних центрів та співпрацювала з місцевими громадами щодо підготовки їх фахівців та територій до роботи з такими інвесторами. проведення переговорів з іноземними партнерами щодо відкриття своїх представництв за кордоном.

Макроекономічна стабільність та покращення інвестиційного клімату регіону сприятимуть зростанню обсягів залучення капіталу на внутрішніх і зовнішніх ринках. Підвищення довіри до України, зокрема Миколаївської області з боку іноземних інвесторів обумовлюватиме продовження процесу ввезення капіталу з метою технологічного оновлення та переозброєння національного виробництва [5]. Створення ефективного механізму залучення та ефективного використання інвестицій дозволяє з урахуванням особливостей трансформації регіональної економіки та регіональних соціально-економічних програм узгоджувати інтереси інвесторів із інтересами і ресурсним потенціалом території. На територіальному рівні необхідно здійснювати маркетинг інвестиційного ринку, розробляти інвестиційні програми і, проводити тендери, системно вирішувати задачі економічної та науково-технічної експертизи окремих проектів, а також задачі розміщення та освоєння інвестицій в регіоні [7].

Існує низка заходів, які треба зробити на регіональному рівні з метою підвищення інвестиційної привабливості аграрних підприємств для іноземних інвесторів. Для цього необхідно: постійно навчати аграріїв банківській та кредитній справам; мати мережу уповноважених банків для залучення кредитних ресурсів на міжнародному фінансовому ринку з метою розподілу їх між сільськогосподарськими підприємствами; співробітничати із закордонними фінансовими інститутами, що спеціалізуються на кредитуванні сільськогосподарських підприємств регіону; організовувати сільськогосподарські підприємства на основі лізингу, що стане однією з форм інвестиційної активності; популяризувати інвестиційні проекти через систему виставкової та ярмаркової діяльності в регіоні та за кордоном та ін. [3] .

Висновок. Отже, за своїм географічним розташуванням, багатими рекреаційними ресурсами, економічним потенціалом Миколаївська область є привабливим регіоном для розвитку міжрегіональної та міжнародної співпраці. Вона має сприятливий інвестиційний клімат та значні можливості для розвитку аграрного сектору, перетворення його у високоефективний сектор економіки, який здатний забезпечити продовольчу безпеку країни, а також бути орієнтованим на експорт. Відповідно, реалізація запропонованих заходів дозволить підвищити інвестиційну привабливість аграрних підприємства для іноземних інвесторів, цим самим покращуючи фінансовий стан не лише самого підприємства а і економіки того регіону, де воно знаходиться.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурковська А.В. Стан та проблеми зовнішньоекономічної діяльності регіону / А.В. Бурковська // Вісник аграрної науки Причорномор'я. - 2007. - № 1 (39). - С. 55-61.3.
2. Веб-сайт УНІАН економіки [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <http://economics.unian.net/ukr/detail/140760>
3. Веб-сайт Управління статистики Миколаївської області [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <http://www.stat.nk.ukrpack.net>
4. Веб-сайт Європейського Реєстру інноваційно-інвестиційних технологій, проектів [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <http://www.eriip.com/>
5. Інвестиції – надійне плече іноземних партнерів. Аграрний тиждень. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.a7d.com.ua/2007/07/25/nvestic__nadjjne_pleche_nozemnikh_partnerv.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ НА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ВИХОДУ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК

О.О. Майчук, магістр

Науковий керівник – асистент Галунець Н.І.

асистент кафедри світового сільського господарства і ЗЕД

Миколаївський національний аграрний університет

Визначено проблем впровадження маркетингового управління на аграрних підприємствах в умовах виходу на зовнішній ринок. Визначено основні перешкоди у розвитку маркетингу на аграрних підприємствах.

Ключові слова: маркетинг, маркетингове управління, зовнішній ринок, маркетингове забезпечення

Постановка проблеми. Економічні перетворення у нашій країні не будуть успішними, якщо докорінно не буде змінена система управління на підприємствах, зокрема, управління маркетингом. Варто відмітити, що аграрні підприємства, не здатні передбачити усіх змін, які відбуваються на зовнішньому ринку, тому дослідження маркетингового управління на аграрних підприємствах набуло актуального значення за останні роки господарювання в економіці України.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Серед найбільш відомих західних учених, які займались проблематикою даної теми, потрібно виділити Д. Аакера, Т. Амблера, Д. Браїана, К. Бартлета, Дж. Даніелса, С. Холленса, Дж. Грехема. Амстронга, В. Вонга, Д. Сондерса, Ф. Котлера, М. Портера. Серед вітчизняних авторів можна виділити праці О. Азарян, А. Войчака, О. Виноградової, О. Каніщенко, Н. Куденко. Недостаньо уваги приділялося питанню кадрового забезпечення маркетингового управління.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні проблем впровадження маркетинговою управління на аграрних підприємствах в умовах виходу на зовнішній ринок.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах розвитку зовнішніх відносин, становлення економіки та функціонування аграрних підприємств, велика увага повинна приділятися формуванню цілісної, науково обґрунтованої системи організації, формування та управління підприємством. Такою системою, на наш погляд, може стати використання маркетингового управління діяльністю аграрних підприємств, тобто

створення та функціонування таких підприємств, які б найбільш задовольняли потреби та попит на ринку, могли гнучко та адекватно реагувати на зміни у зовнішньому ринковому становищі, підвищували прибутковість виробництва та діяльності аграрних підприємств в цілому[6].

Маркетинг – це теорія і практика ухвалення управлінських рішень щодо продуктово-ринкової стратегії організації на основі дослідження факторів зовнішнього маркетингового середовища з метою якомога повнішого задоволення потреб споживачів і реалізації інтересів виробника. Аналіз можливостей підприємства дає змогу отримати достовірну інформацію щодо стану активів і пасивів виробництва, здійснювати аналіз зовнішнього маркетингового середовища.

Системний підхід до організації маркетингу є необхідною умовою для успішної діяльності підприємства на ринку. Він характеризує підприємство, яке застосовує методологію маркетингу, як відкриту складну систему, орієнтовану на ринок та зовнішнє середовище.

Маркетингове управління діяльністю підприємства – це процес аналізу, розробки та втілення в життя засобів, які розраховані на встановлення, укріплення та підтримку вигідних обмінів з покупцями для досягнення головної мети підприємства – отримання прибутку, росту обсягів збуту, збільшення частки ринку тощо [4].

Сьогодні термін «управління маркетингом» визначається як аналіз, планування, реалізація і контроль за виконанням програм, спрямованих на створення, підтримку і розширення вигідних відносин з цільовими покупцями для досягнення цілей організації. Управління маркетингом має на меті досягнення бажаного рівня обміну з цільовими ринками. Однак дуже часто в процесі реалізації цього завдання, інтереси компанії і клієнтів суперечать один одному. Конфлікт можна вирішити, використовуючи одну з наведених п'яти концепцій, що є в основі ведення ефективної маркетингової діяльності підприємства [1]:

- концепція удосконалення виробництва ;
- концепція удосконалення товару;
- концепція інтенсифікації комерційних зусиль;
- концепція маркетингового підходу;
- концепція соціально-етичного маркетингу.

Вихід підприємства на зовнішній ринок, де панує жорстка міжнародна конкуренція, можливий лише за умови використання сучасних методів управління, насамперед маркетингу. Експортно-імпортна політика підприємства потребує специфічного підходу до підтримання конкурентоспроможності як з кількісних, так і з

якісних параметрів, більш старанного дотримання принципів і методів маркетингу. Маркетингове забезпечення ЗЕД підприємства включає:

- дослідження основних характеристик зовнішніх ринків, їх динаміки, тенденцій розвитку та пріоритетів;
- визначення основних суб'єктів, що діють на цих ринках, особливостей їх поведінки і мотивації;
- характеристику основних параметрів міжнародного маркетингового середовища;
- розробку стратегії виходу та діяльності на потенційному зарубіжному ринку;
- визначення проблем та специфіки зовнішньоекономічної діяльності на конкретних зовнішніх ринках[5].

Таким чином, аграрне підприємство при виході на зовнішній ринок повинне прорахувати всі плюси та мінуси, врахувати всі особливості даного зовнішнього ринку, галузевих, регіональних, товарних ринків покупців, іншими словами, дати кількісну та фінансово обґрунтовану оцінку існуючих і потенційних можливостей збуту своєї продукції [7].

Система маркетингового управління знаходиться в постійній взаємодії з зовнішнім середовищем. Фактори зовнішнього середовища можна розділити на ті, які піддаються впливу зі сторони керівництва і служби маркетингу, і фактори, які не піддаються управлінському впливу. В умовах виходу на зовнішній ринок забезпечення успішного функціонування системи сільськогосподарського маркетингу в різних організаційно-правових господарських структурах повинно враховувати всі фактори впливу на підприємства мікро- та макросередовища.

Для розкриття змісту маркетингу в системі управління, виділимо його основні завдання та функції (рис. 1).

Рисунок 1. Зміст маркетингу в системі управління підприємством

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [2]

Отже, в системі управління підприємством саме маркетинг виконує супроводжуючу місію, починаючи з організаційно-підготовчої, і, закінчуючи контрольною функцією. Формування маркетингу в системі управління підприємством передбачає наявність знань із основ потреб ринку, процесів виробництва, фінансово-господарських операцій, соціально-економічних принципів управління підприємством тощо.

Сьогодні все частіше аграрні підприємства ведуть боротьбу за свою частку на зовнішньому ринку в умовах швидкої зміни смаків та уподобань споживачів, загострення конкуренції, інформаційно-комунікаційних технологій тощо. Ці нові виклики ускладнюються вимогами з боку суспільства щодо необхідності підвищити рівень соціальноетичної відповідальності підприємств. Водночас розвиток концепції маркетингу на аграрних підприємствах можна окреслити як перехід від орієнтації на

збут до орієнтації на споживача. Аналіз функцій маркетингу, який впроваджують вітчизняні підприємства, показав, що стимулювання збуту все ще розглядається як найважливіший аспект маркетингової діяльності, водночас вивченню потреб споживачів не приділяється достатньої уваги [8].

Зрозуміло, що маркетинг не стоїть на місці він постійно розвивається, завдяки чому появляються певні проблеми, щодо його впровадження. Дослідження результатів оцінки виконання функцій маркетингу дозволив виявити проблеми використання маркетингу в управлінні аграрними підприємствами в умовах виходу на зовнішній ринок, до яких віднесено:

- необхідність врахування особливостей аграрного виробництва в процесі розробки комплексу маркетингу зокрема, тривалість виробничого циклу та сезонність виробництва (для сільськогосподарської продукції);

- гарантованість попиту на сільськогосподарську продукцію ;

- потреба особливих умов її зберігання, транспортування;

- ціни на сільськогосподарську продукцію характеризуються слабкою кореляцією із попитом, знаходяться під контролем державних органів, відчутно змінюються протягом сезону;

- формування організаційних структур управління маркетингом із концентрацією центрів координації маркетингової діяльності;

- створення «віртуальних» ОСУ маркетингу за допомогою делегування повноважень з розробки комплексу маркетингу та виконання маркетингових функцій персоналу без створення нових підрозділів із власним штатом;

- впровадження закордонного досвіду з управління маркетингом, враховуючи специфіку, форму організації і галузеві особливості підприємства (продовольчий маркетинг, фермерський маркетинг, аграрний маркетинг, мережний маркетинг);

- оптимізація розподілу витрат підприємства з урахуванням необхідності фінансування маркетингової діяльності зокрема, на рекламні заходи, підтримку іміджу підприємства, а також використання внутрішнього потенціалу підприємства для забезпечення управління на засадах маркетингу.

Однією з головних проблем більшості аграрних підприємств є кадрове забезпечення маркетингового управління. На багатьох підприємствах сформувалася тенденція до «вирощування» кадрів. Багато керівників надають перевагу працівникам з досвідом роботи на певному ринку, хоча й без відповідної освіти. Для ефективної роботи маркетингового управління необхідно вкомплектувати кваліфікованими фахівцями, правильно розподілити між ними обов'язки, надати їм необхідних прав,

створити прийнятні умови для роботи. Всім цим повинен займатися керівник маркетингової служби спільно з керівництвом підприємства.

Поряд з цим негативною тенденцією розвитку маркетингу на аграрних підприємствах є його короткострокове планування. Керівникам підприємств слід розробляти довгострокові стратегії, що дозволили б оперативно реагувати на мінливі умови зовнішнього ринку у перспективі.

Висновки. Вирішення проблем щодо управління маркетингом дозволить забезпечити орієнтацію управлінської діяльності незалежно від величини і потужності підприємств, сприятиме підвищенню внутрішньої і зовнішньої ефективності підприємств, що нарівні з використанням стратегічного підходу до управління забезпечить зміцнення їх ринкових позицій і отримання довготривалих конкурентних переваг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарян О.М. Маркетинг: принципи та функції : навч. по-сіб. для студ. вищ. навч. закл. – 2. вид., перероб. і доп. / О.М. Азарян. – К. : НМЦВО МОІН України, 2001. – 319 с
2. Болотова Ю.С., Варяниченко О.В., Яременко А.Г. Практичні аспекти управління міжнародною маркетинговою діяльністю українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. / Прометей 2011р №2(35)., С 25
3. Балановська Т.І. Формування дієвої структури управління маркетингом в сільськогосподарському підприємстві / Т.І. Балановська, О.В. Степенко // Вісник ЖДТУ. – 2010. – №4 (54). – С. 213-214
4. Гірченко Т.Д., Дубовик О.В. Маркетинг: Навч. посібник. – Київ: ІНКОС, 2007. – 255с.
5. Каніщенко О.Л. Міжнародний маркетинг у діяльності українських підприємств / О.Л. Каніщенко. – К.: Знання, 2009. – 446 с.
6. Котлер Ф. Основы маркетинга: Пер. с англ. Е.М. Пеньковой. – М.: Прогресс, 1990. – 736 с.
7. Самсонова В.В. Сутність організаційно-економічного механізму поширення сільськогосподарських знань та інформації / В.В. Самсонова // Науковий вісник НАУ. – 2006. – Вип. 100. – С. 329-333
8. Циганкова Т.М. Міжнародний маркетинг: теоретичні моделі та бізнес-технології / Т.М. Циганкова. – К.: КНЕУ, 2010. – 400 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОЛІЙНО- ЖИРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Ю.В. Мороз, магістрант

Науковий керівник – канд. екон. наук., доцент Тимофієва Г.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто інноваційний фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств олійно-жирового під комплексу. Досліджено чинники які перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності. Запропоновано шляхи розвитку інноваційної діяльності досліджуваних підприємств.

Ключові слова: інновації, конкурентоспроможність, підприємства олійно-жирового підкомплексу, інноваційна діяльність.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки та зростання конкуренції на світовому ринку питання підвищення конкурентоспроможності продукції набуває дедалі більшої актуальності. Сучасні умови розвитку характеризуються поглибленням інтеграційних процесів, лібералізацією умов торгівлі сільськогосподарськими товарами, орієнтацією на зовнішні ринки, а також підвищеною увагою до якості продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, що стосуються конкурентоспроможності та інноваційної діяльності підприємств, знайшли своє відображення в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних економістів, зокрема у працях М.Портера, Р.А.Фатхутдінова, Ю.П.Доценка, Ю.Б.Іванова, Л.І.Федулової, В.А.Павлової, А.А.Пересади та інших. Але при цьому не приділяється достатньої уваги поясненню взаємозв'язку конкурентоспроможності та інноваційної діяльності підприємства.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка інноваційної діяльності підприємств олійно-жирового підкомплексу як визначального фактору їх конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств є однією з найбільш обговорюваних в Україні протягом останніх років. Конкурентоспроможність підприємства є одним з головних чинників, який визначає успіх його діяльності.

Дослідження впливу інновацій на рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в сучасних умовах набувають все більшої актуальності. І в першу чергу, це пов'язано з тим, що однією з основних цілей підприємства, що функціонує в умовах ринкової економіки, є не тільки забезпечення конкурентоспроможності його товарів, але й удосконалення процесів їх створення і виробництва. Така ціль досягається лише тими організаціями, які відзначаються високою інтенсивністю інноваційної діяльності, адже постійно оновлюючи бізнес-процеси, можна оперативної та з мінімальними витратами реагувати на зміни зовнішнього середовища. Звідси випливає, що інноваційна діяльність підприємства та його конкурентоспроможність є взаємообумовленими.

Узагальнення літературних джерел дає можливість зробити висновки про те, що конкурентоспроможність продукції – це її переваги на ринку, що забезпечуються привабливими для споживача властивостями, порівняно низькою ціною та експлуатаційними витратами, оптимальним поєднанням параметрів ціна-якість, відповідністю умовам даного ринку, часу продаж і перевагам споживача, а також відмінністю в кращу сторону її основних характеристик від аналогічних на ринку [1].

Ключовою категорією будь – якого інноваційного процесу є „інновація”, що в перекладі з англійського означає введення нового, оновлення. Взагалі даний термін був уперше введений І.Шумпетером і Г.Меншем і в буквальному перекладі означає «втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або в новому виді виробу» [2].

Під інноваційною діяльністю зазвичай розуміють діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [3].

Зростаюча й жорстка конкуренція як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках детермінує необхідність посилення уваги вітчизняних підприємств до інноваційної діяльності. Адже в сучасних швидко змінюваних ринкових умовах здатні вижити лише інноваційні компанії, тобто ті, які знаходяться в стані постійного пошуку нових можливостей, поєднуючи при цьому стратегічне планування з інноваційним розвитком. Саме інноваційні процеси, котрі протікають на підприємствах, є джерелом майбутніх конкурентних переваг на ринку, тому їх вплив на діяльність цих підприємств не можна недооцінювати.

Оскільки, конкурентоспроможна продукція – це результат функціонування конкурентоспроможного підприємства, то її забезпечення та підвищення теж є одним з найважливіших напрямків для підприємства.

Сучасні умови діяльності економічних суб'єктів в Україні характеризуються невизначеністю, тобто внутрішньою нестійкістю та достатньо обмеженою передбачуваністю поведінки інших суб'єктів економічних відносин. За таких обставин серед основних факторів конкурентоспроможності підприємства провідне місце займають: конкурентоспроможність продукції та його інноваційна діяльність. Крім того, в мінливому ринковому середовищі необхідно безперервно вдосконалювати власну продукцію й усі інші процеси на підприємстві, а також вміти адаптуватися, саме тому постійне впровадження інновацій на сучасному етапі розвитку економіки є основним засобом збереження конкурентоспроможності і невід'ємною частиною підприємницької діяльності.

Інновації прямо й безпосередньо впливають на конкурентоспроможність продукції, забезпечуючи виробництво високоякісної продукції з відносно низькою ціною. При її оцінці доцільно керуватись принципами функціонально-вартісного аналізу. Відповідно до даного аналізу, товар повинен бути економічним з точки зору як виробника, так і споживача [4].

Огляд основних показників роботи олійно-жирових комбінатів показує, що більшість продукції, яка випускається вітчизняними підприємствами, є неконкурентоспроможною порівняно з продукцією, яка виробляється згідно з міжнародними стандартами та експортується. За останні роки функціонування олійно-жирового комплексу характеризується значним спадом ефективності як у межах окремих складових єдиного технологічного ланцюга, так і у виробничих відносинах між ними. Виробники насіння соняшнику та переробні підприємства працюють ізольовано один від одного. Їх матеріальні інтереси не сконцентровані на кінцевих результатах, що унеможливає за рахунок упровадження окремих і недостатньо узгоджених заходів виведення цього напряму агропромислового виробництва на якісно новий рівень.

З огляду на проблему управління якістю олійно-жирової продукції та економічними труднощами олійно-жирових підприємств за сучасних кризових умов необхідно виявити можливі загрози для підприємства та розробити шляхи їх уникнення з метою забезпечення стабільності підприємств на ринку та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної олійно-жирової продукції.

Серед шляхів підвищення конкурентоспроможності продукції олійно-жирових підприємств та ефективності їх функціонування можна виділити такі: комплексний підхід до проблем організаційної, ресурсної та асортиментної структури галузі як до якісних стратегічних цілей, що дозволить подолати галузеву структурну деформацію;

впровадження інноваційних технологій та підходів до виробництва, що дозволить уникнути надмірних втрат сировини та мінімізує вплив людського чинника. Також управління ризиками операційної діяльності потребує організації досконалої системи моніторингу зовнішнього середовища для формування ефективної маркетингової стратегії; правового захисту технологій; впровадження на підприємстві заходів підвищення кваліфікації працівників; постійний контроль за якістю виконання та ефективністю управління.

Стабільний розвиток підприємств олійно-жирового підкомплексу аграрного сектору можливий лише на основі конкурентоспроможного товаровиробництва. Нині одним з основних гальмуючих чинників такого розвитку є уповільненість інноваційної діяльності більшості підприємств галузі, недостатній вплив цього процесу на підвищення ефективності виробництва. Потрібне невідкладне здійснення радикальних інноваційних перетворень, що дозволили б досягти відчутного поліпшення економічних показників діяльності підприємств цієї важливої галузі національної економіки. Підприємства олійно-жирового під комплексу аграрного сектору є стратегічно важливими у національному господарстві як країни в цілому, так і окремих регіонів. Забезпечуючи продовольчу безпеку країни, вони є однією головних переробних ланок сільського господарства й основним джерелом забезпечення споживчого ринку продовольством. Виготовлення конкурентоспроможної олійно-жирової продукції можливе тільки на основі сучасних технологій, а також постійної інноваційної діяльності на підприємствах.

Основними напрямками вдосконалення інноваційної діяльності олійно-жирових підприємств слід вважати: розробку чіткої інноваційної політики на макрорівні; збалансування науково-технічної й інвестиційної політики; підвищення інвестиційної й інноваційної активності; розширення джерел інвестування інновацій (зараз переважають інвестиції з власних коштів підприємств); вдосконалення нормативно-правової бази; визнання пріоритетності інноваційної діяльності; поліпшення інформаційного забезпечення інноваційної діяльності; забезпечення переважання в загальному обсязі принципово нових, а не поліпшуючих інновацій; підвищення частки технологічних інновацій.

Висновки. Інноваційна спрямованість підприємств виступає одним з найважливіших факторів підвищення конкурентоспроможності продукції, що забезпечує їх сильну конкурентну позицію як на внутрішніх, так і на міжнародних ринках. Постійне підвищення якості та створення нових зразків продукції, які мають переваги над існуючими на ринку, є найважливішим засобом конкурентної боротьби

підприємств. Тому їх пріоритетним завданням являється необхідність збільшення ефективності інноваційної діяльності, що дозволить цілком реалізувати наявний потенціал і буде міцною основою функціонування і розвитку вітчизняної економіки. Крокami підприємств у цьому напрямку повинні стати обмін досвідом з іноземними підприємствами, розширення джерел фінансування діяльності, розвиток інформаційної системи про передові технології та стан їх ринків, впровадження нових технологій, підвищення кваліфікації виробничого персоналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брикаліна, С.В. Конкурентоспроможність продукції, як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / С.В. Брикаліна, Я.І. Сидоренко // 2010 - Режим доступа: http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm.
2. Федулова Л.І. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика/ Л.І.Федулова – 2005.
3. Розенфельд Л.Г. Наукова та інноваційна діяльність, інтелектуальна власність. Тлумачний українсько – російський словник./ Л.Г. Розенфельд - 2007. – 172 с.
4. Скоробогатова Т.Н. Оцінка конкурентоспроможності товару як показника ефективності інноваційної діяльності/ Актуальні питання розвитку інноваційної діяльності та охорони інтелектуальної власності: Матеріали п'ятої міжнародної науково-практичної конференції. – Сімферополь, 2001.

**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО
ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ**

С. Я. Лазарищак, магістрант

Є. С. Живенков, магістрант

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тимофієва Г.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено проблеми розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу України та їх вирішення для забезпечення високої конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках продовольства.

Ключові слова: молокопродуктовий підкомплекс, ринок молочної продукції, потужність молокопереробних підприємств, чинники впливу на рівень розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу, пропорції розвитку молокопродуктового підкомплексу.

Постановка проблеми. Молокопродуктовий підкомплекс, який покликаний забезпечувати населення молочними продуктами харчування, повинен посідати важливе місце в економіці України. Фактично ж виробництво молока та молочних продуктів, рівень їх споживання населенням не відповідає реальним потребам. Збільшення їх виробництва стримується деструктивними змінами в тваринництві, відсутністю стабільних взаємовигідних відносин між виробниками молока і молочною промисловістю.

Зменшення надходження молокосировини в необхідній кількості та відповідної якості на переробку позначилося на недозавантаженості виробничих потужностей молокопереробних підприємств, що в свою чергу спричинило значне підвищення ціни, а звідси й погіршення економічної доступності молочних продуктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні проблеми функціонування та розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу знайшли своє відображення в працях відомих вітчизняних учених: Т.В. Божидарніка [1], В.В. Камінської [2], О.А. Козак [3], М.М. Одінцова [6], М.Й. Хорунжого [7]. Однак здебільшого автори зосереджують увагу на фактичних результатах діяльності аграрних і молокопереробних підприємств, залишаючи осторонь питання, пов'язані з природою формування та функціонування молокопродуктового підкомплексу. Зокрема, до цього часу в економічній літературі відкритими є такі питання, як принципи й пропорції молокопродуктового підкомплексу.

Постановка завдання. Мета статті – на основі аналізу стану вітчизняного молокопродуктового підкомплексу та динаміки основних тенденцій на ринку молока і молочної продукції дослідити проблеми розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок молока і молочної продукції відіграє досить важливу роль у продовольчому забезпеченні, оскільки молочні продукти традиційно займають одне з провідних місць у харчовому раціоні населення. Зниження купівельної спроможності призвело до зменшення рівня споживання молокопродуктів майже удвічі. Основна причина цього – скорочення виробництва молока та продуктів його переробки. Вже цей факт показує, що в сучасних умовах надійне забезпечення населення молочною продукцією за рахунок вітчизняного виробництва набуває стратегічного значення в царині гарантування продовольчої безпеки держави.

На наше переконання, підвищення продуктивності, економічної ефективності й конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі прямо залежить від удосконалення інтеграційних процесів між виробниками молока та переробними підприємствами. Формування договірних відносин, безпосереднє зміцнення прямих зв'язків сільськогосподарських підприємств із переробною промисловістю і торговою мережею, про що справедливо зазначає В.В. Камінська [2], стає однією з надійних основ розвитку підкомплексу на даному етапі.

Останніми роками в Україні склалися певні регіони інтенсивного виробництва, які різняться не тільки високими показниками продуктивності корів, а й позитивною динамікою обсягів виробництва молока і молочних продуктів (табл. 1).

Таблиця 1 Географія виробництва молочної продукції в Україні

Продукція	Області
Молоко оброблене рідке	Вінницька, Київська (включ. м. Київ), Дніпропетровська, Харківська
Кисломолочні продукти	Харківська, Київська (включ. м. Київ), Дніпропетровська, Донецька, Полтавська
Вершкове масло	Вінницька, Житомирська, Хмельницька, Сумська, Чернігівська
Сир	Полтавська, Сумська, Черкаська, Житомирська, Вінницька, Херсонська, Миколаївська
Сухі молочні продукти	Сумська, Полтавська, Київська

Зауважимо, що незалежно від географічного розміщення підприємств потреби в молочній продукції є практично однаковими з погляду її споживання, а тому обсяги виробництва визначаються в більшості випадків місткістю споживчого ринку.

Як відомо, робота молокопереробних підприємств залежить передусім від стабільності надходження молока у тій кількості, яка б забезпечувала завантаженість виробничої потужності підприємства, однак у реальній дійсності тут є чимало проблем, які стримують поступальний розвиток молокопродуктового підкомплексу. Це стосується каналів надходження молока на переробні підприємства, які настільки різні, що тут потрібно дотримуватися спеціального підходу. Заготівля молока від сільськогосподарських підприємств, господарств населення та інших господарських структур, а також від переробних підприємств, характеризується не стільки перевагами, скільки труднощами. Зокрема, у структурі заготівлі молока найвищу питому вагу мають господарства населення, що є негативним фактором забезпечення надходження якісного молока. У 2014 році молокопереробним підприємствам України надійшло 4716,4 тис.т молока, що на 2,2% більше порівняно з 2013 роком, у т.ч. від сільськогосподарських підприємств – 2277,7 тис. т за середньою ціною закупівлі 2689,7 грн/т, від господарств населення – відповідно 2007,2 тис. т і 1905,3 грн/т [7]. Уже ця інформація показує, що господарства населення, які забезпечують майже 43% переробки, продають молоко за ціною на 30% нижчою, ніж для аграрних підприємств.

Хоч динаміка виробництва майже всіх видів молочних продуктів у 2014 році була позитивною, однак спостерігається зниження обсягів виробництва сирів жирних і спредів.

Зменшення надходження молока на переробку спричинило недозавантаженість виробничих потужностей. Так, із 366 молокоперобних підприємств потужністю за зміну 26133,9 т фактично працюють 299 потужністю 18266,6 т. Тобто виробнича потужність їх використовується на 69,9 %.

Слід також додати, що загальна потужність молокопереробних підприємств скоротилася на 31%, а кількість молочних заводів – на 19 %. Якщо взяти до уваги той факт, що впродовж 2008-2012 років питома вага господарств населення у виробництві молока коливалась у межах 77-82%, то стане зрозумілим, що без ефективних заходів щодо економічної підтримки цієї форми господарювання позитивних зрушень, принаймні на даному етапі, чекати не доведеться.

Відсутність прийнятних економічних взаємовідносин у ланцюгу "виробництво–заготівля–переробка молока" і зниження заінтересованості передусім господарств населення, в нарощуванні обсягів виробництва молока стали основною причиною

зниження загальної ефективності молокопродуктового підкомплексу, що позначилося не лише на виробництві молочної продукції, а й на її споживанні. Відтак набуває тривожної динаміки проблема зниження рівня споживання молока та молочної продукції, яка торкнулася всіх регіонів, особливо індустріально розвинених.

При оцінці балансу молока і молочних продуктів останній не викликає особливого занепокоєння, тому що виробництво молока стабілізувалось, як і фонд його споживання.

До цього слід додати, що в Україні спостерігається динаміка нарощування імпорту молочної продукції. Хоча в цілому загальний обсяг експорту молока й молочних продуктів становив 550,0 млн дол. США, водночас імпорт досяг 181,9 млн дол. США [4]. Зовнішньоторговельне сальдо по молоку й молочних продуктах позитивне (за винятком кисломолочної продукції та масла тваринного) і станом на січень-грудень 2014 року становило 368,1 млн дол. США.

Основною причиною стримування розвитку молокопереробних підприємств є нестача якісної сировини, що призводить до ускладнень діяльності в маркетинговому ланцюгу "виробництво – заготівля – переробка – торгівля" руху молочної продукції до споживача. Тому відновлення великотоварних спеціалізованих молочних ферм і заготівельнозбутових молочних кооперативів дасть змогу запроваджувати системи управління молочно-продуктовою вертикаллю.

Застосування цих заходів сприятиме збільшенню обсягів надходження якісного молока переробним підприємствам, забезпечить високу конкурентоспроможність вітчизняного молокопродуктового підкомплексу як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках продовольства. Адже молочне виробництво є пріоритетною галуззю для України. Це зумовлено традиційно важливим місцем і значенням молока й молочних продуктів у харчуванні українського населення, а також великою кількістю господарств-виробників, ефективність функціонування яких значною мірою визначає економічний розвиток сільськогосподарської сфери, соціальною спрямованістю галузі та її впливом на розвиток сільських територій.

Якщо керуватись означеними постулатами про роль і значення молокопродуктового підкомплексу, то важливо досягнути природу цієї міжгалузевої структури, яка формується й тим більше розвивається на основі всебічного опрацювання тих принципів, які її забезпечують. Йдеться, передусім, про такі важливі комплексоутворюючі принципи, як наявність і дотримання зворотного зв'язку, тобто вимог наступної ланки молочнопродуктового ланцюга до попередньої. В даному випадку це вимоги молокопереробних підприємств до виробників сирого молока,

споживачів молочної продукції до її виробників. Не менш важливе значення мають принципи скорочення розриву у просторі та часі [8], тобто між виробництвом молока й надходженням його на переробку. До таких регулятивних принципів варто віднести також можливість і важливість досягнення синергічного ефекту, в чому однаковою мірою мають бути заінтересовані як виробники молока, так і його переробники та торгівля молочними продуктами.

Назріла потреба звернути увагу на поліпшення селекційно-племінної роботи (збільшення поголів'я, підвищення його продуктивності тощо) і кормової бази (забезпечення кормами на науково обґрунтованому рівні з подальшою спеціалізацією підприємств молочної галузі). Також важливим є розвиток фінансово-кредитної системи (надання пільгових кредитів), інформаційної (створення системи моніторингу ринку молока і молокопродуктів), інноваційної (стимулювання різних нововведень і винаходів), інвестиційної (як вітчизняні, так й іноземні капіталовкладення у розвиток молочного підкомплексу, з перспективою виходу на світовий ринок). Крім згаданих вище чинників, які впливають на рівень розвитку молочного підкомплексу, нині виникає проблема зниження закупівельних цін на молоко. Причиною цьому є затримка експорту молочної продукції. Згадана ситуація вимагає не лише глибокого аналізу цінової політики, а й можливої зміни асортименту виробів молокопереробних підприємств, а також пошуків нових ринків збуту [6].

Особливе місце в розвитку молокопродуктового підкомплексу належить властивим для нього комплексоутворювальним пропорціям, які, власне, й формують базу розвитку цієї структури – це обсяг, якість, асортимент і ціна молочної продукції, купівельна спроможність населення. Іншою важливою пропорцією є своєчасність постачання молока, можливості його термінової та ефективної переробки на молочних заводах. І, нарешті, третьою пропорцією може бути обсяг, асортимент та якість готових молочних продуктів і можливості їх транспортування, зберігання й своєчасної реалізації на споживчому ринку.

Висновки. Все це дає підставу зробити висновки, що без дотримання означених принципів і пропорцій говорити про нагальну потребу зміни структурної політики в молокопродуктовому підкомплексі безпідставно, оскільки складно визначити, з чого формується рівень задоволення внутрішніх потреб населення в молочній продукції. А це, в свою чергу, потребує докорінної перебудови міжгалузевих відносин, запровадження ефективного ціноутворення на молоко й молочні продукти, здійснення інноваційної перебудови як у виробництві, так і в сфері управління, формування

механізму економічної заінтересованості всіх партнерів маркетингового ланцюга в забезпеченні кінцевого результату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божидарнік Т.В. Розвиток молокопродуктового підкомплексу АПК в умовах глобалізації: теоретико– методологічні та прикладні аспекти: моногр. / Т.В. Божидарнік. –Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2011. – 412 с.

2. Камінська В.В. Розвиток інтеграційних процесів в АПК та їх вплив на підприємства молокопереробної галузі / В.В. Камінська // Зрівноважений розвиток регіонів в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Житомир: ПП «Рута», 2010. – С. 82.

3. Козак О.А. Український молочний сектор: тенденції і перспективи розвитку / О.А. Козак // Агроінком. – 2008. – №3–4. – С. 37–41.

4. Митна статистика. Сумарний обсяг імпорту та експорту окремих підгруп товарів за кодами УКТЗЕД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.customs.gov.ua/>.

5. Надходження продукції тваринництва на переробні підприємства за 2012 рік. Стат. бюл. – Режим доступу: // <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Одінцов М.М. Моделювання еквівалентних відносин інтегрованих учасників молокопродуктового підкомплексу / М.М. Одінцов // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – С. 34–37.

7. Хорунжий М.Й. Агропродовольчий комплекс: проблеми формування і функціонування в ринкових умовах / М. Й. Хорунжий // Економіка АПК. – 2012. – № 3. – С. 115.

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВ СУБ'ЄКТІВ ЗЕД**

Ю.С. Пономарьов, магістр

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Гончаренко І.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено особливість економічної безпеки аграрних підприємств суб'єктів ЗЕД, яка залежить від того, наскільки ефективно її керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Ключові слова: економічна безпека, глобалізація, інтенсивність, соціально-економічний розвиток.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації відбувається поступове розширення ринків збуту або придбання ресурсів, що вимагає інтенсифікації експортно-імпортних операцій, здійснюваних вітчизняними суб'єктами господарювання. Інтенсивність та спрямованість зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних аграрних підприємств впливає на можливості інтеграції держави до системи світового господарства та визначає темпи її економічного зростання. Прискорення процесів соціально-економічного розвитку в Україні в значній мірі залежить від здатності підприємств-експортерів забезпечувати свою економічну безпеку при здійсненні експортно-імпортних операцій.

Аналіз наукових досліджень. Питанням досягнення стану економічної безпеки аграрними підприємствами присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: О.Г. Осауленка, А.Е. Воронкова, О.В. Свірідова, С.А. Часовського та інших. Разом з тим, проблеми економічної безпеки аграрних підприємств, зарубіжний досвід та його адаптація вітчизняних реаліях потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення теоретичних аспектів досягнення економічної безпеки ЗЕД аграрних підприємств та виявлення основних рівнів забезпечення економічної безпеки експортно-імпортних операцій.

Виклад основного матеріалу. Сталий економічний розвиток аграрного сектору передбачає його здатність до забезпечення зростання власного виробництва в умовах дотримання оптимальних пропорцій. Забезпечення такого розвитку відповідає стратегічним цілям державної аграрної політики України, зокрема щодо перетворення галузі сільського господарства на високоефективний, конкурентоспроможний сектор

економіки держави та комплексного розвитку сільських територій і розв'язання соціальних проблем на селі.

Економічна безпека підприємства – це стан оптимального рівня використання його економічного потенціалу, за якого існуючі та можливі збитки нижче встановлених підприємством меж. Обмеженість існуючих теоретичних концепцій зумовила появу інтеграційної теорії, основним постулатом якої є інтеграція у часі – забезпечення безпечного існування та розвиток підприємства. Розуміння підприємства як системного інтегратора в часі і просторі різноманітних соціально-економічних процесів потребує особливої концепції безпечного існування, здатності досягати зазначених потреб з максимальною ефективністю.

Основними принципами функціонування інтеграційної теорії є: гнучкість структури економічного потенціалу; безумовне задоволення загальних потреб підприємства та його робітників; постійне очікування загроз; здатність структури управління швидко реагувати на загроза та ефективно використовувати існуючі можливості; ефективна інформаційна забезпеченість процесів планування та використання стратегій підприємства; усвідомлення суспільством важливості створення сприятливих умов для здійснення підприємства заходів із підтримки власної економічної безпеки [1].

Для отримання достатньої інформації про стан та тенденції розвитку внутрішнього та зовнішнього середовищ у процесі обґрунтування та прийняття стратегічних рішень, спрямованих на досягнення та підтримку економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, необхідна системна методика діагностики економічної безпеки даних підприємства, яка повинна складатися з таких основних розділів: оцінка тенденцій розвитку підприємства; оцінка можливостей підприємства протидіяти загрозам; оцінка причин появи загроз із боку факторів внутрішнього середовища; систематичний аналіз стану та тенденцій розвитку зовнішнього середовища.

Головною метою забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств суб'єктів ЗЕД - є комплексне вивчення складових економічної безпеки підприємства, а саме:

1. Фінансова складова вважається провідною й вирішальною для ефективного функціонування аграрних підприємств. До фінансової складової економічної безпеки входять такі елементи, за якими оцінюється стан загрози: аналіз загрози негативних дій щодо політико-правової складової економічної безпеки; оцінка поточного рівня забезпечення фінансової складової економічної безпеки; оцінка ефективності

запобігання можливій шкоді від негативних дій, пов'язаних з антикризовими явищами; планування комплексу заходів і розробки рекомендацій щодо фінансової складової економічної безпеки [1].

2. Інтелектуальна і кадрова складова визначає в першу чергу інтелектуальний та професійний склад кадрів. Програма формування інтелектуальної та кадрової складових економічної безпеки має охоплювати як взаємопов'язані, так і самостійні напрями діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання. У програмі має бути визначений можливий негативний вплив антикризових факторів за наявності працівників чи структурних підрозділів, які не здатні приносити максимальну користь своєму підприємству. Програма має бути спрямована на охорону належного рівня безпеки й охоплювати організацію системи підбору, найму, навчання й мотивації праці працівників, включаючи матеріальні та моральні стимули, престижність професії, свободу творчості, забезпечення соціальними благами.

3. Техніко-технологічна складова передбачає аналіз ринку технологій стосовно виробництва продукції аналогічного профілю певного підприємства.

4. Політико-правова складова охоплює такі елементи організаційно-економічного спрямування: аналіз загроз негативних впливів, оцінку поточного рівня забезпечення, планування (програму) комплексних заходів спеціалізованими підрозділами підприємства, здійснення ресурсного планування, планування роботи відповідних функціональних підрозділів підприємства.

5. Інформаційна складова економічної безпеки аграрних підприємств формується таким чином: здійснюється збір всіх видів інформації, яка стосується діяльності суб'єкта господарювання; аналіз отриманої інформації з дотриманням загальноприйнятих принципів (систематизації, безперервності надходження, характеру аналітичних процесів) і методів (локальних і специфічних проблем, загальнокорпоративних проблем) організації робіт; прогнозування тенденцій розвитку науково-технологічних, економічних і політичних процесів на підприємстві, в країні, за кордоном стосовно конкретної сфери бізнесу; оцінювання рівня економічної безпеки за всіма складовими та в цілому, розробка рекомендацій для підвищення рівня безпеки на конкретному суб'єкті ЗЕД; збір інших видів інформації, спрямованої на антикризову діяльність (зв'язок з громадськістю, формування іміджу підприємства, захист конфіденційної інформації). Весь комплекс інформаційної складової є важливим фактором для своєчасного прийняття правильного рішення з боротьби з можливими проявами кризових ситуацій.

6. Екологічна складова має гарантувати безпеку суспільству від суб'єктів господарювання, що здійснюють виробничо-комерційну діяльність. З цією метою товаровиробник повинен ретельно дотримуватись національних норм мінімально допустимого вмісту шкідливих речовин, що потрапляють у навколишнє середовище, та екологічних параметрів продукції, яка виготовляється. План забезпечення екологічної складової є частиною загальної антикризової програми і економічної безпеки підприємства.

7. Силова складова економічної безпеки в програмі антикризового господарювання має: забезпечити фізичну і моральну безпеку співробітників; гарантувати безпеку майна та капіталу підприємства; гарантувати безпеку інформаційного середовища підприємства; забезпечити сприятливе зовнішнє середовище бізнесу [2].

Система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною, її повнота і дієвість залежать від чинної в державі законодавчої бази, від обсягу матеріально-технічних і фінансових ресурсів, аналізу кон'юнктури ринку, від розуміння кожним з працівників важливості гарантування безпеки бізнесу, а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств.

Важливим елементом системи економічної безпеки є розробка конкурентних стратегій підприємств в аграрній сфері, що включає аналіз кон'юнктури ринку, без чого не можливе формулювання маркетингових цілей. Аналіз внутрішньої інформації передбачає вивчення суб'єктами аграрного підприємництва питань конкурентоспроможності на ринку. При цьому ретельно вивчається фінансовий стан, а також сильні та слабкі сторони підприємства. До обмежень зовнішнього економічного середовища належать параметри ринкового потенціалу та географічна розпорошеність ринків збуту. Аналіз діяльності конкурентів передбачає оцінку їхніх сильних та слабких сторін. Стратегія розвитку підприємств має включати в себе участь в інтеграційних формуваннях, стратегічних альянсах, а також використовувати маркетингові та виробничі контракти, що буде сприяти інноваційним та структурно-організаційним зрушенням.

Також аспекти економічної безпеки підприємств, вони повинні базуватися на державній підтримці, яка має здійснюватися за допомогою комплексу урядових програм та заходів, спрямованих на зростання ефективності та доходності сільськогосподарського виробництва, а саме: підвищення платоспроможності, ліквідності, зниження податкового тиску для досягнення достатнього рівня рентабельності. Ефективною державна підтримка вважається тоді, коли вона повною мірою спрямовується на задоволення економічних та соціальних інтересів

сільськогосподарських товаровиробників. При цьому рівень економічної результативності діяльності суб'єктів господарювання завжди служить фінансовою базою для задоволення соціальних проблем. Виходячи з цього варто оцінювати як економічну, так і соціальну ефективність діяльності держави по відношенню до сільськогосподарських підприємств [2].

Специфіка господарської діяльності в аграрному секторі, пов'язана з сезонністю та низькою технологічністю виробництва, використанням природних ресурсів, низькою еластичністю попиту на сільськогосподарську продукцію та її здатністю швидко псуватися, спричиняє додаткові загрози існуванню та успішному функціонуванню сільськогосподарського підприємства. Постійна наявність таких ризиків та загроз обумовлює актуальність проблеми формування системи фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Економічна безпека сільськогосподарського підприємства-суб'єкта ЗЕД — це такий стан корпоративних ресурсів і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам). Рівень безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно її керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Головною метою економічної безпеки є гарантування її стабільного та максимально ефективного функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому. При дослідженні сутності економічної безпеки на рівні підприємства важливо усвідомлювати, що вона є складним за своїм змістом поняттям, що включає цілий ряд можливих складових економічної безпеки суб'єкта господарювання. Економічна безпека підприємства включає такі основні складові: виробнича, техніко-технологічна, просторова, кадрова, інформаційна, інтелектуальна, екологічна, фінансова, політико-правова та інвестиційна безпека.

Підприємство взаємодіє з підприємствами своєї та суміжних галузей як з постачальниками ресурсів і покупцями своєї продукції (послуг) на зовнішніх та внутрішніх ринках. Організації та установи регіону, в якому розміщене підприємство, значною мірою забезпечують інфраструктурну підтримку його діяльності. Від стану економічного благополуччя та рівня виконання договірних зобов'язань цих двох груп економічних агентів вирішальною мірою залежить стан економічної безпеки суб'єкта господарювання. Таким чином, уряд, місцеві органи влади та підприємства-суміжники мають бути зацікавлені в економічній безпеці конкретного суб'єкта господарювання.

Такий стан передбачає захищеність підприємства від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, дестабілізуючих чинників. При цьому має забезпечуватися стійка реалізація основних комерційних інтересів і цілей статутної діяльності економічного суб'єкта[3].

Висновки. Отже, особливість економічної безпеки аграрних підприємств суб'єктів ЗЕД залежить від того, наскільки ефективно її керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Головною метою економічної безпеки є гарантування її стабільного та максимального ефективного функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронкова А.Е. Забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах інтеграції України до СОТ / А.Е. Воронкова, О.В. Свірідова // Прометей. Регіональний зб. наук. праць з економіки. Вип. 2 (20). — Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. — С. 27-29.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення) / О.І. Барановський. — К. : КНТЕУ, 2004. — 759 с.
3. Воронкова А.Е. Зовнішньоекономічна складова економічної безпеки України / А.Е. Воронкова, О.В. Свірідова, С.А. Часовський // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Управління регіональним розвитком в умовах глобалізації: теорія та практика". — Дрогобич: Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. І. Франка, 2007. — С. 18-20.

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

В. Р. Поліщук, магістр

Науковий керівник: Галунець Н.І.,

асистент кафедри світового сільського господарства і ЗЕД

Миколаївський національний аграрний університет

У статті здійснено оцінку сучасного стану розвитку аграрних підприємств Миколаївської області та обґрунтуванні основні напрямки формування їх експортного потенціалу в умовах сьогодення.

Ключові слова: експортний потенціал, аграрні підприємства, аграрне виробництво, зовнішня торгівля

Постановка проблеми: На сучасному етапі реформ аграрного сектора економіки одним з пріоритетних напрямків розвитку даних підприємств є активізація їх експортної діяльності. Україна має потужний експортний сільськогосподарський потенціал, зумовлений великими площами родючих ґрунтів і близькістю до ключових ринків імпорту Близького Сходу, Північної Африки, країн СНД. Ефективне функціонування сільського господарства та агропромислового комплексу в цілому здатне забезпечити виробництво і реалізація конкурентоспроможної, як на внутрішньому так, і на зовнішньому ринках аграрної продукції. В результаті актуальності набуває питання необхідності формування експортного потенціалу аграрних підприємств в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування і практичної реалізації експортного потенціалу України присвячені праці вчених економістів, зокрема В.Г. Андрійчука, П.І. Гайдуцького, В.П. Галушко, Гайдуцький А.П., Губенко В.І., М.В. Зубця, А.М. Кандиби, С.М. Кваші, Т.І. Маркченко, В.В. Юрчишина та інших.

Постановка завдання. Мета даної статті полягає в оцінці сучасного стану розвитку аграрних підприємств Миколаївської області та обґрунтуванні необхідності формування їх експортного потенціалу в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експортний потенціал притаманний економічним суб'єктам усіх рівнів - підприємство, галузь, регіон всередині країни. Тобто експортний потенціал галузі складається з експортних потенціалів окремих підприємств та об'єктивно пов'язаний з конкурентоспроможністю аграрної продукції, призначеної для реалізації на світовому ринку.

Експортний потенціал підприємства визначається багатьма складовими, що характеризують різні сторони його функціонування. В цілому діяльність підприємства у зовнішньоекономічній сфері складається із взаємопов'язаних процесів, кожний з яких при визначенні експортного потенціалу розглядається окремо. В свою чергу результати дій цих процесів утворюються в наслідок не лише тільки їх функціонування, але і їх взаємодії між собою та ланками зовнішнього середовища.

Варто зазначити, що експортний потенціал характеризується кількісним, якісним, структурним станом наявних у суб'єкта ресурсів (виробничих, фінансових, трудових і т.д.); їхнім взаємозв'язком і взаємоузгодженням; можливістю у визначений часовий термін мобілізувати резерви для досягнення поставлених цілей; можливістю збільшення й удосконалювання всіх складових експортного потенціалу та їхніх сполучних ланок.

Актуальність розвитку експорту продукції аграрних підприємств зростає в умовах глобалізації і міжнародної інтеграції, трансформації міжнародних економічних відносин і структури світової агропродовольчої системи. Експортний потенціал аграрної продукції – обсяг продукції, який відповідає світовим вимогам та стандартам і може бути виділений із валового продукту аграрного сектору для задоволення попиту зовнішнього продовольчого ринку з максимальною користю для країни [3].

Миколаївщина вважається одним із регіонів інтенсивного землеробства в Україні та має значні земельні ресурси. Загальна площа сільськогосподарських угідь перевищує 2 млн.га (займає близько 5% площ України), з яких 1,7 млн.га становить рілля. Земельний фонд Миколаївщини характеризується високим ступенем освоєння. Сільськогосподарські угіддя займають 81,6% загальної земельної площі. Характерною особливістю структури сільгоспугідь є значна питома вага орних земель 84,7%. Решта площ використовується під пасовища, їх питома вага – 13,2%, багаторічні насадження 1,8%, сіножаті 0,2%, перелоги 0,1%. У 2014р. в регіоні було вирощено 4,5% загальнодержавного обсягу виробництва зернових культур; 7,2% – насіння соняшнику; 5,1% – овочів; 1,6% – плодів та ягід; 11,9% – винограду; вироблено 1,5% – м'яса у забійній вазі; 3,3% – молока; 2,6% – яєць; 4,8% – вовни.

У розрахунку на одну особу населення виробництво зернових культур перевищило відповідний загальнодержавний показник у 1,7 раза, насіння соняшнику – у 2,6 раза, овочів – у 1,9 раза, винограду – у 4,4 раза, молока – на 22,3%. Натомість нижчим цей показник був по картоплі – на 67%, м'ясу (у забійній вазі) – на 43,5%, яйцях – на 5,9%, плодах та ягодах – на 39,1%.

Обсяг виробництва продукції сільського господарства у 2014р. склав 8766,9 млн.грн., що на 6,7% менше ніж у 2013р., водночас на 44,6% більше ніж у 2005р.

У 2014р. всіма категоріями господарств області сільськогосподарські культури було посіяно на площі 1563,7 тис.га, на 1,4 тис.га менше ніж у попередньому році. Загальна посівна площа порівняно з 2005р. збільшилася на 10,3% (на 145,8 тис.га).

Протягом 2009-2013 років зовнішньоекономічна діяльність підприємств області характеризується поступовим зростанням обсягів експорту товарів і послуг при збереженні традиційно позитивного сальдо зовнішньої торгівлі. Коефіцієнт покриття експортом імпорту коливається від 1,7 до 2,8. Серед регіонів України Миколаївщина в середньому посідає 6-9 місце в експорті товарів, 4-10 місце – в експорті послуг.

Важливе місце у зовнішній торгівлі регіону займає зовнішня торгівля сільськогосподарською продукцією. У 2014р. її частка у загальнообласному експорті товарів становила 50,7%, що на 1,1 в.п. більше порівняно з 2013р. та на 30 в.п. – з 2005р. У минулому році започаткувалася тенденція до зниження експортних поставок сільгосппродукції. За даними Держмитслужби України, у 2014р. підприємствами області експортовано різноманітної сільгосппродукції на суму 930,7 млн.дол. США, що на 13,6% менше, ніж у 2013р, та у 5,1 раза, ніж у 2005р.

Практично весь експорт сільгосппродукції визначила продукція рослинництва. Торік на неї припало 99,4. Частка продукції тваринництва в експортних поставках сільгосппродукції залишається малопомітною. У 2014р. на неї припало лише 0,6% проти 0,1% у попередньому році, а обсяг поставок склав 5,6 млн.дол. США проти 1,5 млн.дол. США.

Переважну частину рослинницької продукції 82,3% склали зернові культури, яких відвантажено за кордон на суму 761,3 млн.дол. США, 17,5% припало на насіння і плоди олійних рослин - 161,5 млн.дол. США, по 0,1% становили овочі - 1,3 млн.дол. США, їстівні плоди та горіхи 1 млн.дол. США.

У 2014р. в натуральному вимірі зросли поставки насіння соняшнику – у 4,5 раза, їстівних плодів та горіхів – удвічі, пшениці та ячменю – у 1,8 раза, соєвих бобів – на 11,4%, одночасно з цим скоротилися поставки насіння ріпаку – на 49,4%, кукурудзи – на 30%, овочів – на 7,1% [4].

При цьому середні експортні ціни подешевшали на всі основні види рослинницької продукції, найбільше на насіння соняшнику – на 27% і склали 461,6 дол. США за тонну, кукурудзу – на 17,9% або з 231,9 дол. США до 190,5 дол. США за тонну та ячмінь – на 14,7%, що в вартісному виразі склало 210,4 дол. США за тонну. Ціни на

соеві боби знизилися на 12,5%, насіння ріпаку – на 12,4%, пшеницю – на 3,8% і становили відповідно 440,5 дол. США, 447,5 дол. США та 234 дол. США за тонну.

Зернові культури експортувалися до 47 країн світу проти 44 у 2013р., а найбільшими її споживачами або 30,2% річного експорту зернових став Єгипет, Ісламська Республіка Іран імпортувала 12,4%, Саудівська Аравія - 10,1%, Йорданія - 8,9%, Іспанія - 5,7% та Китай - 3,2%.

Поряд з цим, насіння та плоди олійних рослин у 2014р. експортувалися до 25 країн світу. Основними споживачами цього виду сільгосппродукції стали Пакистан - 29,2%, Єгипет - 21,2%, Нідерланди - 14,2%, Об'єднані Арабські Емірати - 11,1%, Туреччина - 7,2%, Португалія - 4,9% та Франція - 4,6%.

Варто відмітити, що основу товарної структури українського експорту складала недорогоцінні метали та вироби з них – 28,3%, у тому числі чорні метали – 23,9%. Продукти рослинного походження становили 16,2%, у т.ч. зернові культури – 12,1%, мінеральні продукти – 11,3%, у т.ч. руди, шлак і зола – 6,4% та палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки – 3,7%, механічні та електричні машини – 10,5%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 7,1%, готові харчові продукти та продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – по 5,7%. Поряд з цим, експорт давальницької сировини становив 127,7 млн.дол., що на 19,6% більше обсягу 2013року [4].

Питома вага Миколаївської області в загальнодержавному експорті товарів за 2013 рік становила 3,4 відс., що відповідає 7-му місцю серед регіонів України. У порівнянні з сусідніми областями Миколаївщина експортувала товарів у 5,9 рази більше, ніж Херсонщина, у 2,5 рази більше, ніж Кіровоградщина, та більше, ніж на третину перевищила експорт Одеської області.

Отже, Миколаївщина має значні можливості для розвитку аграрного сектора, перетворення його у високоефективний, експортоспроможний сектор економіки, здатний забезпечити продовольчу безпеку. Природно-кліматичні умови та родючі землі області сприяють подальшому розвитку аграрного сектора, дозволяють отримувати високі врожаї всіх сільськогосподарських культур в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу.

В результаті проведеного аналізу реалізації експортного потенціалу аграрних підприємств Миколаївської області визначено, що найбільш виправданим і пріоритетним напрямом формування експортного потенціалу є шлях диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності, зокрема експорту. Диверсифікація експорту полягає, в першу чергу, у досягненні його максимально ефективною та оптимальною структурою,

розширенні асортименту товарів, неухильному підвищенні частки товарів з високим ступенем обробки, а також освоєнні українськими виробниками нових ринків.

Проведенні нами дослідження дають змогу стверджувати, що експорт підприємств Миколаївської області, і України в цілому, не є високотехнологічним, тобто екпортується переважно сировина та вироби, створення яких на потребує високих технологій, експорт цих товарів постійно нарощує свої обсяги. Експорт товарів, які є навпаки високотехнологічними, скорочується. Ці факти не відповідають концепції зовнішньоекономічної політики, яка наголошує на необхідності розвитку саме високотехнологічного експорту. При цьому кількість підприємств протягом останніх десяти років залишається дуже низькою [5].

Для того, щоб залучити нові підприємства у сферу зовнішньоекономічної діяльності, необхідні міри з боку державних та регіональних органів влади. Також найважливішими напрямками збільшення експорту аграрної продукції є:

- створення умов, що будять у товаровиробників інтерес до нарощування експортного потенціалу шляхом стимулювання виробництва різними методами, включаючи першочергове кредитування і т.п.;

- ціновий паритет, що забезпечує рентабельне ведення виробництва;

- цільова державна підтримка експортерів;

- інтенсифікація виробництва;

- впровадження перспективних технологій, що забезпечують отримання якісної аграрної продукції;

- розвиток маркетингової діяльності аграрного сектору;

- будівництво нових, реконструкція і модернізація діючих виробничих потужностей в галузях аграрного сектору;

- проведення реструктуризації аграрного виробництва;

- вдосконалення системи управління експортом аграрної продукції [6].

Успіх у реалізації експортного потенціалу може бути досягнутий лише при орієнтації галузевих комплексів і підприємств на випуск тих видів конкурентоспроможної продукції, особливо високих технологій і послуг, що зможуть знайти свої «ніші» на зовнішніх ринках.

Висновки. Після проведеного дослідження розвитку аграрного сектору Миколаївської області можемо зробити висновок, що область має реальні можливості збільшення випуску на експорт аграрної продукції за рахунок місцевої сировини: по-перше, сировинна база для виробництва продукції аграрного сектору на експорт історично складалася в сприятливих ґрунтово-кліматичних та економічних умовах; по-

друге, відтворювальні процеси у сільському господарстві - постачальнику місцевої сировини - визначаються, головним чином, раціональним використанням земельних угідь і ступенем інтенсифікації виробництва; по-третє, рівень розвитку сировинної бази навіть у кризовій ситуації в економіці і при недостатньому технічному оснащенні аграрного сектору дозволяє збільшити обсяги виробництва сільськогосподарської сировини і кінцевої продукції переробної промисловості для експорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губенко В.І. Реалізація експортного потенціалу АПК України в умовах глобалізації світової економіки / Губенко В.І. // Економіка АПК. – 2005. – №10. – с124.
2. Кваша С.М. Удосконалення аграрних зовнішньоекономічних відносин та особливості регулювання аграрного ринку в країнах ЄС / Кваша С.М. // Економіка АПК. – 2005. – № 4. – С. 18-23.
3. Кириченко О. М. Експортний потенціал харчової промисловості України// Наукові праці Українського державного університету харчових технологій. – К.: УДУХТ – 2001. - №5. - С.66-69.
4. Стан сільського господарства Миколаївщини в 2013 році, Головне управління статистики у Миколаївській області. – Миколаїв, 2014 – 66 с.
5. Бойко С. М. Експортний потенціал ринку насіння соняшнику та продуктів його переробки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/34521.html>
6. Формування та розвиток аграрного ринку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Evointeg/Prez1/roz4.htm>

**ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ**

М. І. Пустовіт, магістр

Науковий керівник – кан.екон.наук, доцент Тимофєєва Г.С.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто інвестиції, інвестиційну привабливість, фактори інвестиційної привабливості, розвиток інвестиційної діяльності, показники інвестиційної привабливості, іноземні інвестиції в економіку області.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість.

Постановка проблеми. В сучасних умовах однією з головних проблем розвитку підприємств аграрного сектору України є залучення інвестиційних та інноваційних ресурсів. Крім того, за умов обмеженості внутрішніх ресурсів найпривабливішим джерелом матеріально-технічного та фінансового забезпечення підприємств є іноземні інвестиції. Проте, на сьогодні їх обсяг та рівень ефективності залишаються вкрай недостатніми через наявність цілої низки проблем: нестабільності законодавчої бази, відсутності належного правового захисту інвесторів та недостатньої прибутковості інвестицій. Як показує світовий досвід, країни, які отримують значні іноземні інвестиції, мають суттєві результати від їх використання. Саме тому особливості інвестиційної привабливості аграрного сектору та їх ефективного використання є актуальними завданнями сьогодення.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Розвиток іноземного інвестування і важливість інвестицій та інвестиційної діяльності підприємства розглядали такі науковці, як Саблук П.Т., Власов В.І., Кисіль М.І., Пріб К.А. та інші, але особливості інвестиційної привабливості аграрного сектору області не були розглянуто.

Постановка завдання. Метою статті є розглянути стан розвитку іноземного інвестування аграрних підприємств області, визначення чинників які впливають на ефективний розвиток сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законодавчо визначено, що інвестиції — це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для отримання прибутку або досягнення певних соціальних ефектів. Таким чином, інвестиції є засобом для одержання вигод (у вигляді доходу або прибутку) в першу чергу для інвестора, інакше буде просто відсутня мотивація для їх здійснення [1, с. 1]. Інвестиційна привабливість

країни — це сукупність політичних, соціальних, інституціональних, екологічних, макро- і мікроекономічних умов функціонування національної економіки, що забезпечують стабільність інвестиційної діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів [3].

Факторами інвестиційної привабливості країни є в основному певні макроекономічні показники розвинутої країни в цілому, що залежать від розвитку виробництва, рівня розвитку технологій, рівня життя та багато інших, зв'язаних між собою параметрів, з'єднуючи які можна скласти цільну картину інвестиційної привабливості тієї чи іншої країни або регіону. Від рівня розвитку та стану цих факторів залежить практично усе життя економіки будь-якої країни. Зараз їм приділяється велика увага, але поліпшення цих показників є довгостроковим та достатньо складним завданням.

Вагомою причиною низької інвестиційної привабливості української економіки для системних іноземних інвесторів можна вважати наявність величезного тіньового сектору в Україні. Дається взнаки і негативний міжнародний імідж України, який склався внаслідок відсутності масових «успішних» інвестиційних історій, які б могли слугувати засобом реклами національного інвестиційного клімату. Реалізація усіх капіталомістких проектів, що реалізувалися під егідою держави (будівництво каналів, продуктопроводів, автомагістралей, мостів, виробництво літаків та ін.), супроводжувалися запеклими фінансово-економічними конфліктами.

Переваги інвестування в Україну:

1. Високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та наявність значного науково-технічного потенціалу.
2. Оплата праці в Україні є набагато нижчою, ніж у високорозвинених країнах;
3. Український ринок величезний (близько 46 мільйонів споживачів) і швидко зростає. Останніми роками в Україні спостерігається динамічне зростання роздрібної торгівлі. Цьому сприяє загальне пожвавлення економіки, вихід "на світло" частини тіньового сектора, зростання доходів населення та швидке поширення механізмів продажу товарів у кредит;
4. Добре розвинена інфраструктура — трубопроводи, транзитні термінали, залізниця і автомобільні дороги, мережі електропередач, морські порти.
5. Вигідне географічне розташування (між Європою й Азією, між Північчю й Півднем Європи) та безпосередній кордон з Європейським Союзом. Достатньо стабільні виробничо-технічні зв'язки з підприємствами країн СНД, Балтії, які склалися

в попередні роки і зберегли своє значення в період ринкової трансформації механізму взаємного співробітництва.

6. Значні запаси багатьох видів сировинних ресурсів (вугілля, залізна та марганцева руди, сірка, ртуть, титан, уран, граніт, мармур, мінеральні солі, гіпс, алебастр тощо) і відповідну добувну та транспортну інфраструктуру;

7. 60% чорноземів усього світу створюють передумови для агробізнесу;

8. Український корпоративний податок та податок на прибуток фізичних осіб найнижчі в Європі (з можливістю переходу на єдиний податок);

9. Законодавство в сфері захисту навколишнього середовища в кілька разів ліберальніше, ніж законодавство високорозвинених країн;

10. У 2008 році Україна вступила до Світової організації торгівлі;

11. Український клімат дуже сприятливий для ведення будь-якого бізнесу (немає торнадо, цунамі, посухи, небезпечних комах, природних катастроф).

При здійсненні комплексної оцінки інвестиційного клімату, слід орієнтуватися не тільки на висновки міжнародних рейтингових агенцій, а перш за все на макроекономічну динаміку та стан конкретних ринків, на яких працюватиме інвестор (регіональний, галузевий, ринок конкретного товару чи послуги тощо) [2].

До головних причин, що стримують розвиток інвестиційної діяльності в Україні можна віднести:

– високі ставки мита, непорозуміння при визначенні митної вартості товарів та інших митних бар'єрів;

– відсутність єдиної стратегії та планів щодо заохочення інвестицій;

– політична, законодавча та економічна нестабільність в Україні;

– відсутність певних гарантій захисту для іноземних інвесторів від боржників і недобросовісних партнерів, впевненості у подальшому співробітництві під час економічних змін в законодавстві або під час кризи;

– невисокий рівень розвитку інфраструктури;

– низька продуктивність економіки;

– недосконале законодавство в сфері інвестування, що спричинює цілий ряд проблем для іноземних інвесторів;

– наявність корупції, рейдерства на підприємствах та бюрократизму в державних органах України.

Також, Україна у 2015 згідно з Індексом інвестиційної привабливості (International Business Compass), що його розраховує міжнародна консалтингова мережа BDO, Україна покращила свій показник на 20 позицій і посіла 89 місце зі 174 країн. [2]

З точки зору функціонування і розвитку аграрного сектору та його основної складової частини, сільського господарства, підвищення інвестиційної привабливості знаходиться у тісному зв'язку із підвищенням економічної ефективності галузі. При оцінці міжнародного співробітництва необхідно враховувати специфічні особливості сільського господарства, як галузі економіки. Адже ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить не лише від економічних, але й природно-кліматичних, біологічних та інших чинників виробництва. Надходження іноземних інвестицій поліпшує стан і результативність аграрних підприємств, сприяє залученню інноваційних технологій, поліпшенню якості переробки та зберігання продуктів сільського господарства, використанню ресурсів, насиченості внутрішнього ринку високоякісним продовольством, створенню нових робочих місць, нарощуванню експортного потенціалу, налагодженню економічних зв'язків між господарюючими суб'єктами тощо [5, с. 3].

На сьогоднішній день інвестиційна привабливість вітчизняного аграрного сектора стабільно зростає. Сільське господарство Миколаївської області, в тому числі, потребує постійного втручання з боку іноземних інвесторів. Це є одним із найактуальніших питань, тому що агропромисловий сектор вважається одним з перспективних для інвестування проектів.

Інвестиційна привабливість Миколаївської області зумовлена насамперед цілою низкою факторів, основними з яких є:

- наявність сприятливих умов для розвитку агропромислового комплексу;
- вигідним географічним положенням;
- наявність та розвиненість транспортної інфраструктури (залізничного, автомобільного, морського, річкового та інших видів транспорту);
- підтримка місцевими органами влади інвестиційної діяльності та поліпшенням інвестиційного клімату;
- зручне розташування 4 митних пунктів;
- доступність до ринків країн Європи, СНД, Азії та Африки;
- високий освітній рівень трудових ресурсів та багатоінших.

Одним із основних показників інвестиційної привабливості вважається наявність в області підприємств з іноземним капіталом, яких на сьогоднішній день нараховується більше 280. За даними Державної служби статистики України станом на

31 грудня 2014р.обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), унесених в область з початку інвестування, склав 232,6млн.дол. США, щона 17,8% менше обсягів інвестицій на початок 2014р.(на 50,2 млн.дол. США). Головним чином це зумовлене зміною його вартості за рахунок курсової різниці валют внесення інвестицій по відношенню до долару США (на 64,9 млн.дол. США).

Іноземні інвестиції в економіку області надійшли із 54 країн світу. З країн ЄС з початку інвестування унесено 180,1 млн.дол. США (77,4% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 52,5 млн.дол. США (22,6%).

До п'ятірки основних країн-інвесторів, на які припадає 82,1% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 98,8 млн.дол. США, Нідерланди – 34,4 млн.дол. США, Австрія – 28,3 млн.дол. США, Швейцарія – 15,9 млн.дол. США та Бельгія – 13,4 млн.дол. США

На сьогодні в області успішно реалізують інвестиційні проекти компанії зі світовим ім'ям: PepsiCo (ТОВ «Сандора» є виробником натуральних фруктових та плодовоовочевих соків, нектарів, напоїв, і виноградних вин), Duckerhoff (ОАО «Югцемент»), SunInterbrew («Сан ІнБев Україна», які виробляють пиво України), РусАл (Миколаївський Глиноземний завод, який виробляє металургійний глинозем), ТОВ «Миколаївський морський порт «Ніка-Тера», ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв», та інші.

У сучасних умовах розвитку економіки та постійного підвищення цін, стимулом для збільшення обсягів інвестицій можуть бути технології, що дозволять зменшити витрати виробництва, при цьому не погіршуючи якості виготовленої або переробленої продукції. Цьому може сприяти збільшення державних субсидій, спрощення ставок оподаткування, покращення якості виробничого устаткування та переробної техніки, проведення активної політики просування товарів на ринки, розвиток перспективних секторів економіки, створення нових конкурентних товарів та технологій по його виготовленню, сприяння надходжень довгострокових іноземних інвестицій.

Висновки. Таким чином, потреба в продуктах харчування у світі щороку зростає. Власне, як і привабливість аграрного сектору України, що входить у п'ятірку країн-лідерів з виробництва сільгосппродукції. Але на сьогоднішній день через нестійку економічну ситуацію у країні, політичне становище та рівень інфляції інтерес інвесторів до нашої країни знизився, що відразу негативно відобразилось на сільському господарстві області.

**РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ
ОВОЧЕПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

А.В. Скромна, магістр, О.В. Габак, магістр

Науковий керівники – д-р екон. наук, доцент Новіков О.Є.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто характеристику, фактори розвитку експортного потенціалу підприємств овочепродуктового підкомплексу Миколаївської області та розробленні шляхи його покращення.

Ключові слова: експорт, експортний потенціал, овочепродуктовий підкомплекс, складові експортного потенціалу.

Постановка проблеми. Важливою складовою суспільного розвитку України незалежно від змін в політичній ситуації та економічній кон'юктурі завжди була і залишається зовнішньоекономічна діяльність. Підвищення конкурентоспроможності овочів та продуктів їх переробки є основою для забезпечення ефективного функціонування овочівницької галузі на внутрішньому ринку і створення умов для виходу її на зовнішній ринок. Успіх підприємств овочепродуктового підкомплексу в зовнішньоекономічній діяльності в значній мірі залежить від рівня розвитку експортного потенціалу цих підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання експортного потенціалу підприємств висвітлені у роботах таких зарубіжних та вітчизняних науковців як Ф.Бутинець, А.А. Мазаракі, П.Т. Саблука, О.А. Фесини, А.І. Кредісова, Яковець Ю.В. Проте аспекти розвитку експортного потенціалу підприємств овочепродуктового підкомплексу з врахування специфіки даних підприємств залишаються недослідженими і потребують подальших наукових досліджень і розробок

Постановка завдання. Проведення оцінки розвитку експортного потенціалу підприємств овочепродуктового підкомплексу Миколаївської області та визначення шляхів його покращення.

Викладення основного матеріалу дослідження. Експортний потенціал підприємства, визначається як готовність, спроможність підприємства здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, зокрема експортну діяльність, яка полягає у виході на цільові зовнішні ринки збуту.

Експортний потенціал регіону до свого складу включає сукупність складових, спроможних забезпечувати ефективний вихід підприємств на зовнішній ринок [6].

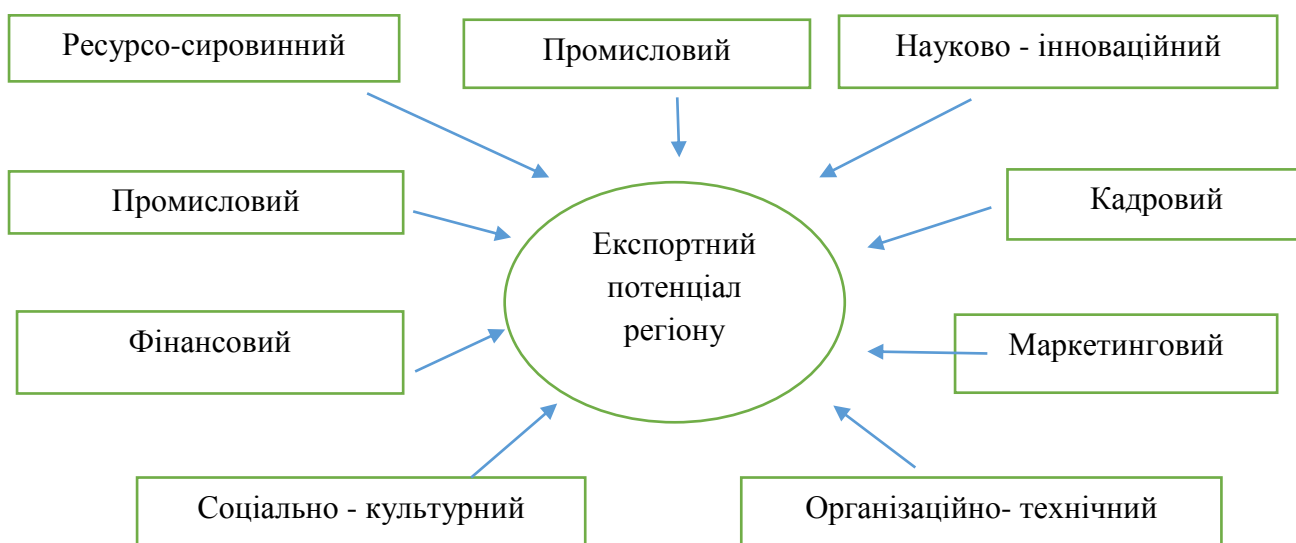

Рисунок 1- Складові експортного потенціалу регіону

Взагалі у світі вирощують близько 600 видів овочевих культур. Крім того, ще 900 видів використовується людьми як овочі та зелень. На території України вирощують понад 100 видів, із яких 33 є найбільш розповсюдженими.

Виробництво овочевої продукції – один із вагомих і перспективних сегментів рослинницької галузі.

Овочепродуктовий підкомплекс є важливою складовою аграрного сектору Миколаївської області, тому він відіграє важливу роль у економічному розвитку регіону.

Отже, проаналізуємо виробництво овочів в Миколаївській області (табл.1)

Таблиця 1 Динаміка виробництва овочів підприємствами в Миколаївській області, тис.т

Показники	2012 р.	2013р.	2014 р.	2014 р. у % до	
				2012р.	2013р.
Валовийзбір, тис. т	274,4	334,2	354,1	129,0	106,0
Зібранаплоща, тис. га	155,9	201,3	191,1	122,6	94,9
Урожайність, ц/га	17,6	16,6	18,5	105,1	111,4

Отже, загальне виробництво овочів по області за останні роки стабільно зростає. У 2014 році валовий збір склав 354,1 тис.т, що на 19,9 тис.т перевищує показник попереднього року. Урожайність овочів у 2014 році, у господарствах усіх категорій порівняно з 2013 роком зменшилась на 5,1% і склала 191,1 ц з га, але порівнюючи з 2012 роком вона зросла на 22,6%

Аналіз реалізації овочевої продукції сільськогосподарськими товаровиробниками свідчить про значне скорочення її обсягів.

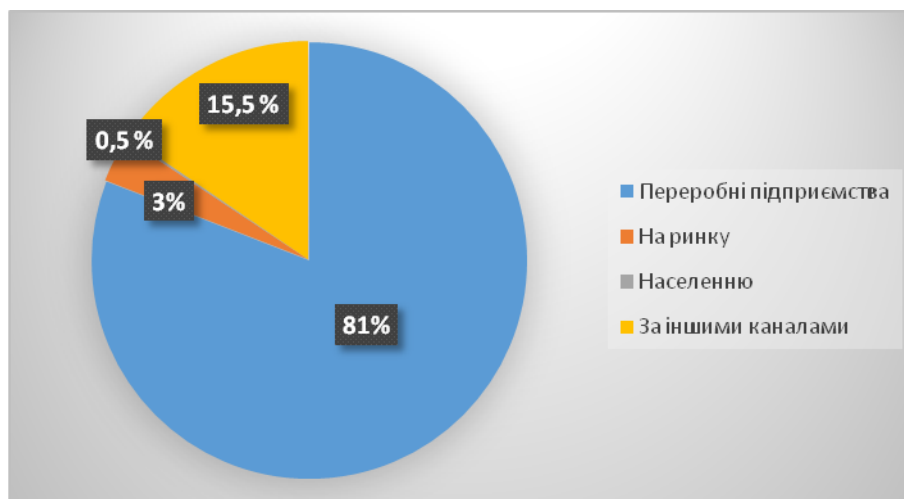

Рисунок 2 – Реалізація овочів сільськогосподарськими підприємствами Миколаївської області за 2014 рік, %

У 2014 році сільськогосподарськими підприємствами Миколаївської області було реалізовано 138,1 тис. т овочів (рис.2). Найбільше овочів було реалізовано переробним підприємствам – 81,0%, найменше – населенню - 0,5 %. На ринку – 3,4% та 15,5% за іншими каналами

На сьогоднішній день можна зазначити, що основними зовнішніми ринками для експорту овочів є Росія, Білорусь, Литва, Латвія, Польща. Миколаївська область має всі шанси стати основним імпортером овочів для країн Європи. Але на цьому шляху поки що багато перешкод[2]:

- недостатньо висока їх якість і досить обмежений асортимент,
- відсутність зручної для споживача розфасовки та упаковки,
- ефективного зберігання та транспортування.

Підвищенню ефективності овочівництва Миколаївської області сприятиме покращення якості товару, упакування овочів в різні види тари та їх маркування, адже на конкурентоспроможність овочів найбільше впливає тара. Покупець здебільшого купує красивий пакувальний матеріал.

У високорозвинених зарубіжних країнах питанню збереження високої якості овочів і процесу зберігання, доставки споживачу приділяють багато уваги. На ринку свіжих овочів в країнах ЄС упаковано більше 50% продукції.

Сільгоспвиробники Миколаївської області намагаються продати овочі прямо з поля і не звертають уваги на їх підготовку, тим самим втрачаючи покупця. Сучасна тара має виконувати такі функції: [3]

- захищати овочі від пошкодження;
- задовольняти принципи екологічності;
- містити інформацію про виробника та якість;
- бути інструментом маркетингу;
- полегшувати транспортування.

Експортний потенціал є основою для розробки стратегії виходу підприємства на зовнішній ринок. Визначимо фактори, які впливають на розвиток експортного потенціалу також опосередковано впливають і визначають процедуру формування стратегії виходу підприємства на зовнішній ринок. Отже, до шляхів розширення експортного потенціалу підприємства можна віднести наступні фактори: [5]

1) фактори, що сприяють розширенню експортного потенціалу підприємства:

1. Підвищення конкурентоспроможності товару.
2. Зменшення собівартості товару.
3. Збільшення номенклатури товару для різних видів ринків збуту.
4. Розробка та реалізація експортної політики підприємства.
5. Пошук та постійний аналіз нових ринків збуту.
6. Пошук нових та аналіз існуючих постачальників матеріалів та комплектуючих для продукції підприємства.
7. Залучення іноземних інвестицій.

Далі розглянемо фактори, які навпаки, погіршують стан експорту. До факторів, які погіршують показники експортного потенціалу підприємства можна віднести наступні:

1. Недосконалість та нерозвиненість законодавчої бази в Україні щодо зовнішньоекономічної діяльності підприємств.
2. Недостатня підтримка з боку держави експортної діяльності підприємств.
3. Низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції.
4. Ріст курсу валют.
5. Штучне стримування курсу гривні в рамках «валютного коридору» звужує можливості використання курсового фактору з метою просування експорту.
6. Низький рівень інвестиційної привабливості національних підприємств.

7. Застаріле та неконкурентоспроможне обладнання та, як результат, повільний виробничий процес.[4]

Усі перераховані чинники в сукупності визначають лідируючу конкурентну позицію фірми серед конкурентів у просторі зовнішнього ринку.

Висновки. До найбільш значимих факторів розвитку експортного потенціалу підприємств овочепродуктового підкомплексу Миколаївської області доцільно віднести наступні:

- забезпечення відповідності овочевої продукції міжнародним та європейським стандартам;

- вдосконалення технологій вирощування із запровадженням передового досвіду та використанням усіх останніх досягнень НТП ;

- вдосконалення законодавства з регулювання експорту овочевої продукції.

Реалізація заходів по кожному фактору розвитку експортного потенціалу сприятиме підвищенню конкурентних позицій підприємств овочепродуктового підкомплексу Миколаївської області, ефективному просуванню продукції цих підприємств на цільовому зовнішньому ринку. Тобто зазначені фактори впливають не лише на розвиток експортного потенціалу, а в кінцевому результаті вони здатні посилити конкурентоспроможність підприємства в цілому

ЛІТЕРАТУРА

1. Яровий Г.І. Науковий супровід розвитку овочівництва в Україні / Г.І. Яровий // Вісник аграрної науки. — 2009. — №12(644). — С.39. — 42
2. Напрями та особливості сучасної селекції овочевих культур / Під ред. Горової Т.К., Самовола О.П., Яковенко К.І. та ін. — Х.: ІОБ УААН, 2001. — С.350.
3. Паска І.М. Організація і економічна ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК: автореф. дис. ... канд. екон. наук / І.М. Паска; Миколаївська держ. аграрна академія. — Миколаїв, 2011. — 19 с.
4. Іщенко О. І. Вдосконалення регіонального розвитку агропромислового виробництва / О.І. Іщенко. — К. : Нора-прінт, 2011. — 252 с.
5. Паска І.М. Організація і економічна ефективність зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук / І.М. Паска; Миколаївська держ. аграрна академія. — Миколаїв, 2000. — 19 с.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЦІНОУТВОРЕННЯ В КРАЇНАХ СВІТУ

С. Троян, студент

Науковий керівник – д-р екон. наук Гончаренко І.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджуються особливості ціноутворення в розвинутих країнах світу через механізми державного регулювання, тобто застосування методів прямого і непрямого впливу.

Ключові слова: ціноутворення, ціни, зарубіжні країни, механізм регулювання, податки, пільги, державний вплив.

Постановка проблеми. Політику ціноутворення будь-якої держави можна вважати частиною економічної і соціальної політики, що виражається через усталені стосунки органів державного управління з товаровиробниками через використання податків і фінансово-кредитних механізмів при встановленні цін, ставок податків і податкових пільг, а також дотацій, економічних санкцій і ліцензій, соціальних і екологічних норм і нормативів тощо.

Регулювання ціноутворення в розвинених країнах світу є дієвим інструментом економічної стабільності і здійснюється, передусім, з метою попередження інфляційних процесів, монополізму виробників, спекулятивного зростання цін на сировинні та енергетичні ресурси, а також ефективного кредитування інвестиційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження особливостей ціноутворення у розвинутих країнах світу досліджувалися багатьма науковцями.

Так, наприклад, О. Андрусь звертає увагу на те, що у більшості країн розвинутого ринку регулювання ціноутворчих процесів має законодавчий характер, ґрунтується на визначених принципах, методах та порядку формування цін. Уповноважені національно державні органи здійснюють як стратегічне, тактичне регулювання ціноутворення, так і забезпечують формування цін на соціально значущі товари і послуги [1].

І. Ерухимович в свої дослідження дійшла висновку, що світова практика має досить прикладів, коли рівень цін на певні товари затверджується рішенням міждержавних органів (встановлення цін на вугілля і чорні метали Європейським об'єднанням вугілля і сталі, цін на нафту — країнами ОПЕК, закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію — країнами ЄС та ін.) [3].

За дослідженнями С. Дугіна можна зробити висновок, що державний вплив на ціноутворення, наприклад, в США здійснюється переважно на продукцію природних монополій (енергетика), фермерські ціни, на рівні штатів — електроенергія, міжміські автомобільні та залізничні перевезення. А спеціальні підрозділи Федеральної торгової комісії застосовують пряме державне регулювання цін на електроенергію, комунальні послуги, продукцію аграрного сектору, певні товари роздрібної торгівлі [2].

Група дослідників на чолі з А. Штангрет вважають, що кожна держава при встановленні цінових меж по-своєму застосовує такі фінансові інструменти, які стимулюють товаровиробників [7].

Отже, досвід процесу ціноутворення в зарубіжних країнах є доволі різноплановим, що може бути цікавим і корисним при встановленні цін, податків і пільг у вітчизняній практиці.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей регулювання ціноутворення у зарубіжних країнах та обґрунтування методичних підходів до вирішення проблем ціноутворення в Україні на основі іноземного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. У країнах розвиненої ринкової системи сформовано досить складний механізм ціноутворення, який неможливо уявити без активної економічної ролі держави. Сфера регульованого і контрольованого державою ціноутворення може складати від 10 до 40% валового виробництва. Наприклад, питома вага контрольованих і регульованих державою цін в Австрії сягає 10%, Німеччини — до 40, Греції — 20, Данії — 5, Іспанії — 10, Італії — 30, Китаї — до 30, Франції — 20, Фінляндії — до 40 % [5].

Традиційно найменша частка державного впливу на ринкові процеси (близько 5%) належить США [2]. Уряд Японії дотримується політики обмеження державного впливу на ринкові процеси. Для підтримки національного виробника застосовуються кількісні обмеження окремих продуктів і створюються буферні запаси цієї продукції на період спаду цін. При зміні ринкової ситуації в період зростання ціни запаси розпродаються [3]. У Швеції спостереження і контроль над цінами здійснює Державне управління цін і конкуренції. Крім того, в 23 губерніях Швеції функціонують контори з проведення такої роботи чисельністю від 2 до 10 осіб (на 9 млн. населення). Існує державна монополія на винно-горілчані вироби, поштові та деякі інші види телекомунікацій і поштових послуг, на аптечну торгівлю [5]. Цінотворчі процеси країн Європейського Союзу свідчать про наднаціональний контроль над цінами в рамках співдружності, який здійснюють комісії ЄС, а рішення приймає Рада Міністрів ЄС на рівні міністерств країн-учасниць [1].

Більшість країн використовують встановлені правила ціноутворення, які оформляються у вигляді законодавчих актів, що регламентують порядок і методологію формування цін. Урядами багатьох країн вироблені спільні принципи, методи і нормативи встановлення цін. При прийнятті рішень щодо стратегічних і тактичних питаннях державні органи беруть на себе функції встановлення конкретних цін товарів (продуктів, послуг), що мають для національної економіки вирішальне значення.

Право встановлення вільних цін в Україні регламентовано Законом «Про ціни та ціноутворення» від 21.06.2012 № 5007-VI, відповідно якого політика ціноутворення є складовою частиною загальної економічної і соціальної політики України. Загалом, проведення політики цін поряд з проведенням податкової, інвестиційної та іншої політик визначене державою у 116 статті Конституції України [4].

Державне регулювання ціноутворення реалізується шляхом поєднання прямого і непрямого регулювання. Так, наприклад в країнах ЄС регулювання ціноутворення в першу чергу звернули увагу на регулювання податків, в тому числі і податку на додану вартість.

Податок на додану вартість (ПДВ) — це непрямий податок, що створюється на всіх стадіях виробництва і обігу, включається у вигляді надбавки в ціну товару, робіт, послуг і повністю оплачується кінцевим покупцем. Податок на додану вартість в країнах ЄС стягується багаторазово, на кожній стадії просування товару або послуги до споживача. Проте, окремі країни-члени можуть, за узгодженням з Комісією, тимчасово виключати з сфери застосування ПДВ деякі сектори економіки (до них, зокрема, відносяться громадське радіотелебачення, державна пошта, продаж нерухомості, банківські і страхові послуги). На розсуд країн-учасниць залишено питання про спосіб обкладення оборотів дрібних підприємств і фірм, а також послуг, призначених для особистого споживання (медичне обслуговування, перукарні й т. ін.) [1].

Найвищий рівень ПДВ (в ряді даних країн — податок з продажів), спостерігається в Угорщині (27%). На другому місці знаходяться Данія, Ісландія, Норвегія та Швеція, в яких рівень ПДВ складає 25%. Румунія та Фінляндія має ставку ПДВ в розмірі 24%, поділяючи між собою третє місце у рейтингу. Польща, Португалія, Ірландія, Греція знаходяться на четвертому місці рейтингу та мають ставку ПДВ в розмірі 23%. П'ятий рядок рейтингу з рівнем податку в 21% розділяють Бельгія, Італія, Іспанія, Чехія, Латвія та Литва. Ставка ПДВ у розмірі 20% використовується в таких країнах, як Україна, Австрія, Білорусія, Болгарія, Великобританія, Голландія, Молдова, Словачія, Словенія, Естонія. Росія нещодавно ввела ставку ПДВ в розмірі 18%, аналогічну ставку мають такі країни, як: Турція та Мальта. Найнижча ставка ПДВ

використовується в Швейцарії — 8%. Аналіз показав, що ставка ПДВ в розмірі від 15% до 20% є найпоширенішими у світі — вони застосовуються майже в 82 країнах планети. Одна з найнижчих ставок податку — в Японії (5%), правда там він застосовується у вигляді так званого податку на споживання (ConsumptionTax) [3].

Ще одним податком, який широко застосовується в Європейському союзі є акциз. Акцизний збір — це непрямий податок на високорентабельні і монопольні товари, що включається у вигляді надбавки в ціну товару і оплачується покупцем.

Акцизний збір на відміну від ПДВ має менший вплив на загальний рівень цін в країні, оскільки перелік підакцизних товарів є не дуже широким. Акцизи в тій чи іншій мірі застосовуються усіма країнами ЄС. Як правило, вони стягуються на додаток до ПДВ, яким обкладаються відповідні товари або послуги.

На початку 90-х років Рада ЄС прийняла директиви щодо зближення структури і ставок п'яти головних акцизів: на міцні спиртні напої, вино, пиво, тютюнові вироби і нафтопродукти. Директиви встановлюють загальні правила стягування перерахованих акцизів, а саме: формулу розрахунку, мінімально допустимі ставки, які періодично переглядаються, можливості застосування пільгових ставок і звільнення від оподаткування. Керуючись цими критеріями, кожна держава-член визначає ставки і порядок стягування акцизів на своїй території, які зазвичай фіксуються в національних законах.

Встановлюючи мінімальні ставки акцизів на ті або інші товари, директиви допускають ряд послаблень для підтримки малих і середніх підприємств, розвитку периферійних районів Співтовариства та в деяких інших цілях. Наприклад, дозволяється застосування пониженої ставки (у розмірі не менше 50% від стандартної ставки) для алкогольної та тютюнової продукції, зробленої малими підприємствами, для залучення туристів і збільшення продажів в певних районах таких країн, як Греція (острови Егейського моря), Португалія (Азорські острови і острів Мадейра), деякі райони Італії та ін.

В сьогоденні відмінності в рівнях акцизу в окремих країнах ЄС ще помітніше, ніж в рівнях ПДВ. Оскільки на акцизи доводиться вагома частина роздрібною ціни (до 70% ціни на сигарети і понад 50% ціни на бензин), це значно впливає на конкурентоспроможність відповідних товарів [3].

На думку науковців практика державного регулювання цін в зарубіжних країнах є досить суперечливою. Якщо з одного боку, державні інститути прагнуть стримати інфляцію, яка негативно впливає як на внутрішні, так і зовнішні економічні процеси. З іншого ж боку, висловлюючи інтереси великих компаній, держава різними засобами

забезпечує їх захист. Результатом такого регулювання є дисонанс між спробами держави за допомогою законодавчих, адміністративних і бюджетно-фінансових заходів впливати на ціни таким чином, щоб сприяти сталому розвитку економіки в цілому і через ціни згладжувати виникаючі коливання у відтворювальному процесі. Крім того, поряд з прямим встановленням і регулюванням цін державні органи здійснюють ціновий контроль, який проводиться у вигляді спостереження за динамікою цін і дотримання цінового законодавства.

На нашу думку, головною метою цінової політики держави повинно бути розбудова вітчизняного виробництва. В цьому контексті концепцію державної цінової політики необхідно будувати на основі визначених принципів (рис. 1).

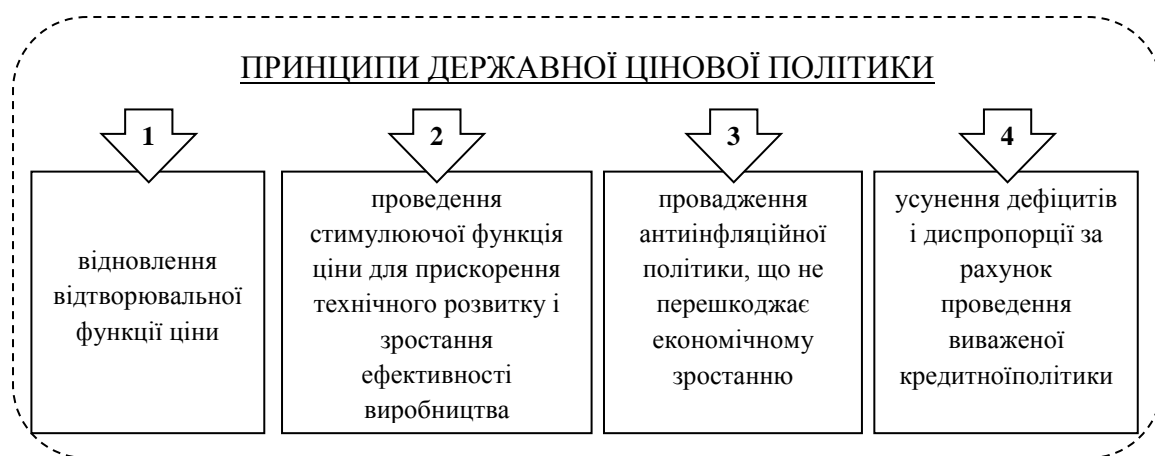

Рисунок 1 — Принципи розбудови державної цінової політики в Україні

Джерело: побудовано автором на матеріал дослідження [5]

З зазначеною метою на сьогодні в нашій державі створюється та поступово вдосконалюється система органів ціноутворення, яка складається з загальнодержавних, регіональних та відомчих установ. Політика ціноутворення є складовою соціальної політики України, тому для захисту вітчизняного споживача необхідно побудувати власну гнучку, але надійну цінову базу.

Висновки. У підсумку можемо зазначити, що ціноутворення є одним з ключових елементів ринкової економіки. Успіх діяльності як пересічного підприємства, так галузі або держави загалом залежить від правильно обраної стратегії і тактики ціноутворення. Складність даного процесу полягає в тому, що ціна — категорія кон'юнктурна. На її рівень і динаміку істотно впливає комплекс політичних, економічних, психологічних і соціальних факторів.

У дослідженні було встановлено, що в розвинутих країнах світу досить складний механізм ціноутворення на який безпосередній вплив здійснюється на рівні держави. З одного боку досвід зарубіжних країнах для вітчизняної практики у

цінотворчій галузі може бути корисним. Так, одним із позитивних моментів є використання двох ставок ПДВ в країнах ЄС. З іншого боку, тактика державного регулювання цін в зарубіжних країнах вважається досить суперечливою, коли державні інститути прагнуть одночасно і стримати інфляцію, і, в той самий час, підтримують інтереси монополістів.

В Україні формування механізму регулювання цінової політики повинно базуватися на використанні економічних методів, які спрямовано, в першу чергу, на розбудову вітчизняного виробництва, захищаючи інтереси суспільства і держави загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусь О. І. До проблеми державного регулювання ціноутворення в промислово розвинених країнах / О. І. Андрусь // Формування ринкових відносин в Україні. — 2013. — № 1. — С. 3-7.
2. Дугіна С. І. Маркетингова цінова політика : навч. посібник / С. І. Дугіна. — К.: КНЕУ, 2005. — 393 с.
3. Ерухимович И. Л. Ценообразование: учеб.-метод. пособие / И. Л. Ерухимович. — 3-е изд., стереотип. — К.: МАУП, 2003. — 108 с.
4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
5. Пелешок О. М. Зарубіжний досвід державного регулювання ціноутворення та шляхи його застосування в українській економіці : [Електронний ресурс] / О. М. Пелешок, Л. М. Римарева. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Economics/76380.doc.htm
6. Про ціни та ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
7. Штангрет А. М. Трансфертне ціноутворення: світовий і вітчизняний досвід застосування / А. М. Штангрет, С. Г. Мартинюк, А. В. Шанигін // Наукові записки [Української академії друкарства]. — 2013. — № 4. — С. 3-8.

ОРГАНІЗАЦІЯ,ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

К.О. Алексєєва, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Карєба М.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянута класифікація зерносховищ за різними ознаками, а також способи зберігання основної маси зерна. Розкриті види режимів зберігання зернової маси.

Ключові слова: зберігання зерна, організація насіннесховища, види і режими зберігання.

Постановка проблеми. Вирощений урожай потрібно не тільки зібрати, а й забезпечити його надійне зберігання. А тому зерно перед закладанням до зерносховища очищують від домішок та висушують. Це попереджає небажаний контакт із вологими, сильно пахучими чи отруйними агентами, а також не допускає псування врожаю. Основним завданням при зберіганні зерна є збереження його кількості та якості. Також необхідно пам'ятати про особливе поводження із посівним матеріалом. Він потребує особливого ставлення через часту незавершеність процесу дозрівання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Способи зберігання зерна в сільськогосподарських підприємствах є актуальною темою. Багато вітчизняних вчених, науковців досліджують її, серед них: Г. І. Подпрятков, Л. Ф. Скалецька, А. М. Сеньков.

Постановка завдання. Основним завданням даної статті є вивчення та аналіз організації зберігання зерна в зерносховищах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головна мета кожного підприємства, яке займається вирощуванням сільськогосподарської продукції. Також не мало важливим є збереження врожаю для отримання певних результатів. Ворогом на етапі після збирання-до реалізації (або переробки) є маленькі, але дуже небезпечні «злодюжки» - комірні шкідники.

Щорічно під час зберігання через шкідників втрачається від 5–10% до 30% і більше зібраного зерна, істотно знижується якість фуражу. Так, від пошкодження комірним довгоносіком зерно кукурудзи втрачає у вазі до 35%, пшениці - до 50%. Схожість зерна знижується відповідно на 27 і 92%. Гусениці зернової молі виїдають до 70% ендосперму кукурудзи, при цьому вага зерна скорочується на 56%. Комірні

зернова міль зменшує масу зерна пшениці на 40–50%, кукурудзи - на 60%, схожість зерна при цьому повністю втрачається [1].

Можна зробити висновок, що зберігання зернових мас залежить переважно від їх фізичних та фізіологічних властивостей. Всі партії зерна, особливо насіння, треба зберігати у спеціальних сховищах.

Такі зерносховища класифікуються за багатьма ознаками, такими як:

- період зберігання (тимчасовий або тривалий);
- конструкційні особливості (навіси, склади, елеватори тощо);
- види операцій, які в них проводяться (тільки зберігання чи зберігання й обробка);
- ступінь механізації (механізовані, напівмеханізовані, немеханізовані);
- наявність і тип установок для активного вентилявання насіння (канална, підлогова, переносна та ін.).

У період збирання зернових культур виникає потреба в організації тимчасового зберігання зерна на токах або відкритих майданчиках хлібоприймальних підприємств — у бунтах [1].

Бунт — це партії зерна, які складені з урахуванням певних правил за межами сховищ, тобто під відкритим небом, в насипі або тарі. При зберіганні зернових мас у бунтах насипом останнім надають форми конуса, піраміди, призми або іншої геометричної фігури, що дає змогу легше накривати бунти та забезпечувати стікання атмосферних опадів. Сільськогосподарські підприємства використовують насіннесховища різних типів – секційні, бункерні, силосні. Останнім часом побудовано багато секційних насіннесховищ місткістю 3,2 тис. т. Коефіцієнт використання їх місткості значно вищий, ніж у несекційних, і сягає 75 — 80 %.

Секція — це частина простору, відгородженого стінами заввишки 2,5 — 5,0 м. Як правило, їх обладнують установками для активного вентилявання (канална, підлогова, переносна) або аерожолобами, а також засобами механізації завантаження і часткового розвантаження насіння (верхні і нижні стрічкові конвеєри).

Бункерні насіннесховища, на відміну від секційних, мають повністю механізоване випускання насіння без застосування ручної праці і пересувної механізації. Цього досягають тим, що днище бункера роблять у вигляді перевернутої піраміди або конуса. Місткість бункерів становить, як правило, 35 — 50 т при висоті стін від 4 до 9,5 м.

Силосні насіннесховища — це залізобетонні або цегляні елеватори заввишки 30 — 50 м. Більшість їх має спеціальну башту, в якій розміщують необхідне обладнання

для потокової обробки насіння. Майже всі такі насіннесховища повністю механізовані, а деякі автоматизовані.

Застосовують три головні режими зберігання зернових мас:

1. Режим зберігання в сухому стані. Він є основним засобом підтримання високої життєздатності насіння в партіях посівного матеріалу всіх культур і якості зерна продовольчого призначення протягом усього терміну зберігання.

2. В режимі охолодження температура при короткочасному зберіганні становить від 5 – 10°C, при тривалому зберіганні від 0 - 5°C, а також при довгостроковому зберіганні повинна бути температура нижче 0°C.

3. У результаті анаеробного дихання зерна виділення теплоти зменшується майже в 30 разів, тому виключається розвиток процесу самозігрівання. Оскільки за такого режиму втрачається життєздатність сирого зерна, його використовують переважно як фуражне.

Не менш важливу роль, ніж режими, відіграють способи зберігання зернової маси. Зерно зберігають переважно насипом, оскільки цей спосіб має ряд суттєвих техніко-економічних переваг, але посівний матеріал краще тримати в тарі, щоб мати високу сортову і фізичну чистоту та належний рівень передпосівної підготовки (протруєння, фасування на посівні норми тощо)[2].

Таблиця 1. Характеристика основних способів зберігання основної маси*

Спосіб	Умови	Місце зберігання	Тривалість
Насипом	У закритих	Склад, силос, бункер	Без обмежень
	У відкритих	Майданчик, бунт	Тимчасове
В тарі	У закритих	Склад	Без обмежень
	У відкритих	Бунт, контейнер	Тривале

*Побудовано на основі опрацьованих матеріалів

Можна побачити, що зерно зберігають як у закритих, так і у відкритих умовах. В першому випадку – це в складах, силосах, бункерах. За таких умов оброблену зернову масу можливо зберігати тривалий час. Відкриті умови підходять для свіжозібраного зерна на стадіях післязбиральної доробки; зернову масу розміщують на майданчиках насипом чи у вигляді бунтів для тимчасового зберігання [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гармашов В. В. До питання органічного сільськогосподарського виробництва в Україні / В. В. Гармашов, О. В. Фоміна // Вісник аграрної науки. – 2010 с. 5
2. Даций О. І. Фінансове забезпечення інновацій в агропромисловому комплексі України // 2010.
3. Жемела Г. П. Олексюк О. М. Технологія зберігання і переробки продукції рослинництва. – Полтава: Терра. 2003.

СУТНІСТЬ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Н.П. Губарєва, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук., асистент О.О. Кабак

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена обґрунтуванню сутності та теоретичних основ організації ефективного зерновиробництва.

Ключові слова: зерновиробництво, ефективність, інтенсифікація, господарський механізм, прибуток, рентабельність виробництва.

Постановка проблеми. Зернове господарство України є стратегічною галуззю економіки. Адже ринок зерна – це основа стабільності продовольчого ринку, джерело не тільки виробництва хлібобулочних виробів, але й кормова база для виробництва тваринницької продукції, а також сировини для переробної промисловості. Сталий розвиток українського аграрного сектора та вирішення багатьох соціальних проблем сьогодення українського села більшість науковців, експертів та політиків пов'язують, насамперед, з розширенням та збільшенням обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Дійсно, існуючий потенціал аграрного виробництва України є надзвичайно високим. Це й чи не найкращі в Європі земельні ресурси, значний людський потенціал, що може бути задіяний в аграрній сфері, прийнятні кліматичні умови для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур, сприятливе географічне розташування.

Інтенсифікація розвитку зернового господарства та збільшення обсягів виробництва зерна досягається завдяки таким основним чинникам, як підвищення урожайності шляхом удосконалення землекористування, дотримання сівозмін, обробітку ґрунту, внесення мінеральних добрив і проведення хімічної меліорації земель, захисту рослин, розвитку селекції і насінництва, підвищення якості зерна, науково-методичне забезпечення, розвиток ринку зерна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам ефективного використання зерновиробництва значний внесок зробили такі видатні вчені, як Амбросов В.Я., Андрійчук В.Г., Галушко В.П., Гудзинський О.Д., Єрмаков О.Ю., Кваша С.М., Лукінов І.І., Малік М.Й., Саблук П.Т., Савчук В.К., Топіха І.Н., Шпичак О.М., Юрчишин В.В. та інші. Але складність розроблення механізму підвищення ефективності і подолання кризових явищ та реалізації заходів на практиці через зміцнення ресурсного та ринкового потенціалу сільськогосподарських підприємств, підвищення ефективності

діяльності залишається актуальним, особливо в умовах забезпечення продовольчої безпеки та можливості нарощування експортного потенціалу зернових.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування теоретичних основ ефективного зерновиробництва в Україні.

Виклад основного матеріалу досліджень. Галузь зерновиробництва належить до пріоритетних у системі аграрної економіки та економіки України загалом. Це пояснюється, насамперед, винятковим значенням зернових культур у виробництві продовольчої продукції для споживання населення, формуванні експортних можливостей економіки країни, використанні переваг агроресурсного потенціалу території, створенні галуззю істотної частки доходів сільськогосподарських товаровиробників та підвищенні рівня життя сільського населення. Зернова галузь є базовою для розвитку більшості галузей агропромислового комплексу, а в останні десятиріччя – основою аграрного експорту.

У свою чергу, світові інтеграційні процеси, конкурентні відносини внутрішнього середовища ведення зернового бізнесу зумовлюють нові реалії розвитку галузі зерновиробництва. До основних проблем її функціонування відносяться, насамперед, спад більшості виробничо-економічних показників порівняно з 80-ми роками, ризики та нестабільність розвитку, повільне впровадження інновацій, недостатнє інвестиційне забезпечення, недосконалі виробничо-збутові зв'язки та логістика, неповний моніторинг ринкових процесів, слабка державна підтримка товаровиробників, особливо в зоні ризикованого землеробства. Тому основні напрями розвитку зерновиробництва повинні бути направлені на вирішення вказаних проблем, стримування негативних проявів у сфері виробництва, реалізації та просування зерна на споживчому ринку, збільшення обсягів виробництва високоякісного зерна з метою посилення конкурентоспроможності галузі, у т.ч. на світовому ринку. Для цього є всі необхідні ресурси та резерви.

На думку багатьох науковців, сучасний стан вітчизняного зерновиробництва потребує насамперед укріплення його матеріально-технічної бази, яка внаслідок скорочення інвестицій перебуває в застарілому, виснаженому стані, не забезпечує простого відтворення основних засобів. Сьогодні матеріально-технічне забезпечення зерновиробництва та ефективність праці не відповідають світовим стандартам і потребам галузі. Відсутність достатніх фінансових ресурсів стримує впровадження новітніх технологій, використання високоякісного насіння, обмежує застосування інших ресурсів. Відсутність коштів для застосування інтенсивних технологій, призвели до суттєвого зменшення застосування добрив, гербіцидів та інших ресурсів, спочатку через дефіцит, зумовлений спадом виробництва, потім із - за підвищення цін на

ресурси, які значно випереджували ціни на продукцію. Відтак, нераціональне використання земельних ресурсів і низька культура землеробства призводить до виснаження і деградації ґрунтів, зменшення вмісту в них гумусу та поживних речовин.

До складу зерновиробництва належать селекція та насінництво зернових культур, виробництво зерна, заготівля, борошномельна, круп'яна, комбікормова, макаронна та хлібопекарська промисловість, технічна переробка зерна на спирт, крохмаль, солод, а також виробництво спеціалізованої техніки. На основі узагальнення складових елементів зернової галузі розглянемо схему функціонування зерновиробництва в Україні (рис. 1.1).

Організаційно структура зерновиробництва представлена державними кооперативними та приватними підприємствами й організаціями, різними за організаційно-правовими формами, повнотою технологічних процесів, фінансовою стійкістю, прибутковістю, розмірами виробництва. У вузькому розумінні вона представлена підгалуззями відповідно до зернових культур.

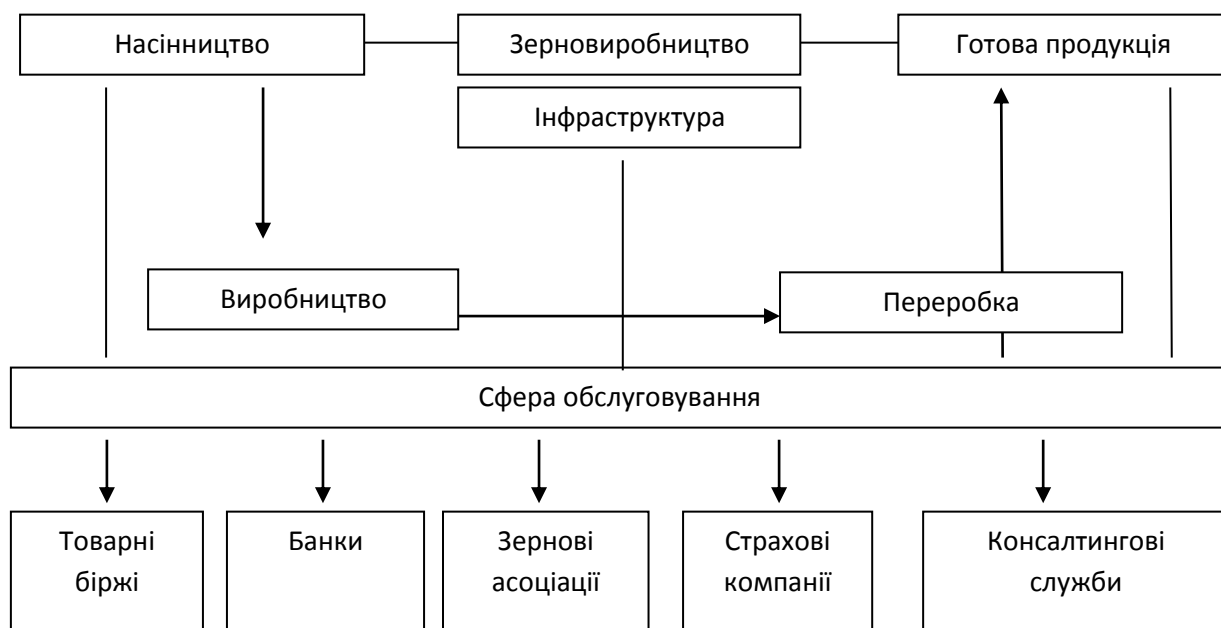

Рисунок 1 - Схема функціонування зерновиробництва в Україні

Структура галузі зерновиробництва визначається комплексом факторів (природні умови і ресурси, виробничий потенціал, попит і пропозиція на внутрішньому та зовнішньому зернових ринках, рівень менеджменту аграрних підприємств та галузі, для економічних складників ринкового механізму господарювання (системи ціноутворення, оподаткування, митної політики, кредитування, державного регулювання та підтримки). У вузькому розумінні вона представлена підгалуззями відповідно до зернових культур: виробництво пшениці, жита, ячменю, вівса, кукурудзи на зерно та

круп'яних культур (гречки, проса). У широкому розумінні у галузі виробництва зерна доцільно виділяти функціональні види діяльності: селекцію та насінництво, власне виробництво зернових та круп'яних культур, їх зберігання, первинну доробку та реалізацію.

Структура зерновиробництва може розглядатися не лише як цілісне утворення, але і як сукупність певних ринків, які виконують суб'єкти ринкового середовища. Це, зокрема, первинний ринок зерна (ринок, на якому зерно реалізується безпосередньо виробниками), ринок зберігання зерна, ринок переробки зерна. За тим же принципом здійснює розподіл суб'єктів даного ринку Кваша С.М. Вона виділяє в окремі групи лише суб'єктів-покупців та суб'єктів-продавців. До цих груп відносяться: товаровиробники зерна, комерційні структури та сервісні підприємства, заготівельні підприємства системи ДАК «Хліб України», державні органи. На нашу думку, недоліком такого розподілу є те, що в ній не враховано діяльність таких суб'єктів як підприємства по зберіганню зерна, а також посередників, які здійснюють операції із зерном від імені власника без отримання права власності на нього.

Базою формування зернової галузі є зернове господарство, розвиток якого залежить, передусім, від насінництва, котре в Україні представлено науково-дослідними інститутами, дослідними станціями, насінневими підприємствами та насінневими заводами, що забезпечують зернове господарство новими сортами та гібридами культур. Особлива роль належить науково-дослідним установам у створенні високопродуктивних, адаптованих до конкретних ґрунтово-кліматичних умов, сортів і гібридів сільськогосподарських культур, розроблені системи заходів їхнього захисту від шкідників, хвороб і бур'янів, запровадження нових ресурсоощадливих технологій та їх елементів.

Система взаємозв'язків між суб'єктами зернової галузі формує ринок зерна України. Відповідно до Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні», ринок зерна - система товарно-грошових відносин, що виникають між його суб'єктами в процесі виробництва, зберігання, торгівлі та використання зерна на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямів реалізації зерна та визначення цін, а також державного контролю за його якістю та зберіганням.

Для того щоб глибше зрозуміти сутність поняття «ринок зерна» на початковому етапі дослідження вважаємо за необхідне дослідити сутність поняття «ринок» як таке, і «ринок зерна» в тому числі.

Досліджуючи питання розуміння ринку зерна, ми дійшли висновку, що до трактування цього поняття існують також різні підходи. Так наприклад, одна частина

дослідників розуміють ринок тільки як сукупність обмінних відносин, за допомогою яких регулюються господарські зв'язки і здійснюється купівля-продаж зерна та продуктів його переробки.

На наш погляд, визначення зернового ринку зерна останньої групи вчених, найбільш повно відображає його сутність, так як воно містить у собі всі необхідні елементи зернового ринку та методи регулювання економічних зв'язків між ними. Будь-який товарний ринок не обмежується сферою обміну (реалізації), всі його елементи тісно пов'язані з виробничим процесом. Виробництво формує пропозицію, а розподіл і споживання - попит, що дозволяє встановлювати баланс між ними, а також між рівнем виробництва та рівнем споживання. Крім того, ми вважаємо, що ринок зерна - це органічна частина єдиного українського ринку продовольства, від розвитку якого залежить задоволення потреб населення в різних продуктах харчування, основні з яких, так чи інакше пов'язані із зерном.

Зерновий, як і інші ринки сільськогосподарської продукції, функціонує не автономно, а в певному економічному макросередовищі, в тісному поєднанні з іншими. Саме тому кардинальні зміни в економічній політиці на макро- та галузевому рівнях суттєво впливають на його функціонування, на ефективність розвитку галузей, які обслуговують його. До того ж, зерновий ринок в силу його високої соціально-економічної значимості для України традиційно вважається об'єктом особливої уваги урядових структур і об'єктом державного регулювання. Суть останнього зводилась до того, щоб серйозно підтримувати галузь зерновиробництва, як таку, що забезпечувала наповнення бюджету і діяльність суміжних галузей, а з іншого боку підтримувався попит кінцевого споживача за рахунок утримання досить низьких цін на хлібопродукти, часто за рахунок товаровиробників зерна.

Зерновий ринок неоднорідний, він складається з ринків: продовольчого, фуражного і зерна для промислової переробки, а також ринку насіння. Ринки, природно, відрізняються один від одного, насамперед тим, який товар на них пропонується, тобто за об'єктом обмінних операцій (рис. 2).

До характерних особливостей ринку зерна, на думку Р.П. Саблука, можна віднести те, що нині фінансові результати від діяльності в зернопродуктовому підкомплексі мають стрибкоподібний характер, а це зумовлено, насамперед, такими проблемами ринку: цінова політика на ринку формується посередниками, оскільки виробники не мають ефективного доступу до каналів збуту, а держава ефективної політики регулювання; витрати посередників, а частково і виробників покладаються на

кінцевого споживача; лівову частку доходів одержує посередник; присутній диспаритет цін, що сформував стійкий базис нееквівалентності міжгалузевого обміну.

На формування кон'юнктури зернового ринку має вплив як зовнішнє, так і внутрішнє середовище. Зовнішнє середовище обумовлюється трьома основними аспектами: природно-кліматичними факторами, державним регулюванням та впливом світового ринку. Природно-кліматичні фактори обумовлюються родючістю ґрунтів, тепло та вологозабезпеченістю, велике значення мають розміри наявних земельних ресурсів.

Державне регулювання зернового ринку включає організаційні та економічні фактори. До організаційних факторів державного регулювання необхідно віднести нормативно-правове та інформаційне забезпечення, питання стандартизації та сертифікації продукції, правове регулювання та контроль за якістю. Основними економічними факторами державного впливу є ціноутворення, кредитування, страхування та бюджетування.

Внутрішнє середовище зернового ринку обумовлюється ринковим механізмом через попит, пропозицію, конкуренцію та ціни. Економічний механізм зернового ринку підпорядковується дії основних об'єктивних законів: вартості, попиту та пропозиції. Завдяки закону вартості формується рівень середніх цін на ринку. Дія даного закону спрямовується на узгодження ціни та суспільно-необхідних затрат виробництва, на їх зближення. Закон попиту – це обернений зв'язок між рівнем цін та обсягом продажу, адже попит на продукцію меншується пропорційно підвищенню цін на неї.

Однаковий напрямок зміни рівня пропозиції та ринкових цін обумовлюється законом пропозиції. З підвищенням ціни на певний вид продукції підвищується пропозиція цієї продукції, у нашому випадку – зерна. Під впливом вказаних законів формується ринкова ціна товару. Попит і пропозиція є основними рушійними силами розвитку зернового ринку, які провокують підвищення чи падіння цін на зерно. З підвищенням попиту ринкова ціна підвищується і виникає нестача зерна. В даному випадку підвищується конкурентна між споживачами і тим самим підвищується ціна ринкової рівноваги. В протилежному випадку, коли пропозиція зерна перевищує попит на нього, ринкова ціна стає нижчою за рівноважну, виникають труднощі з реалізацією виробленої продукції. В цьому випадку зерновиробники намагаються через підвищення якості продукції та зниження його собівартості підвищити конкурентоздатність своєї продукції. Отже, попит і пропозиція є тим ланцюжком, що пов'язують виробництво та споживання зернової продукції.

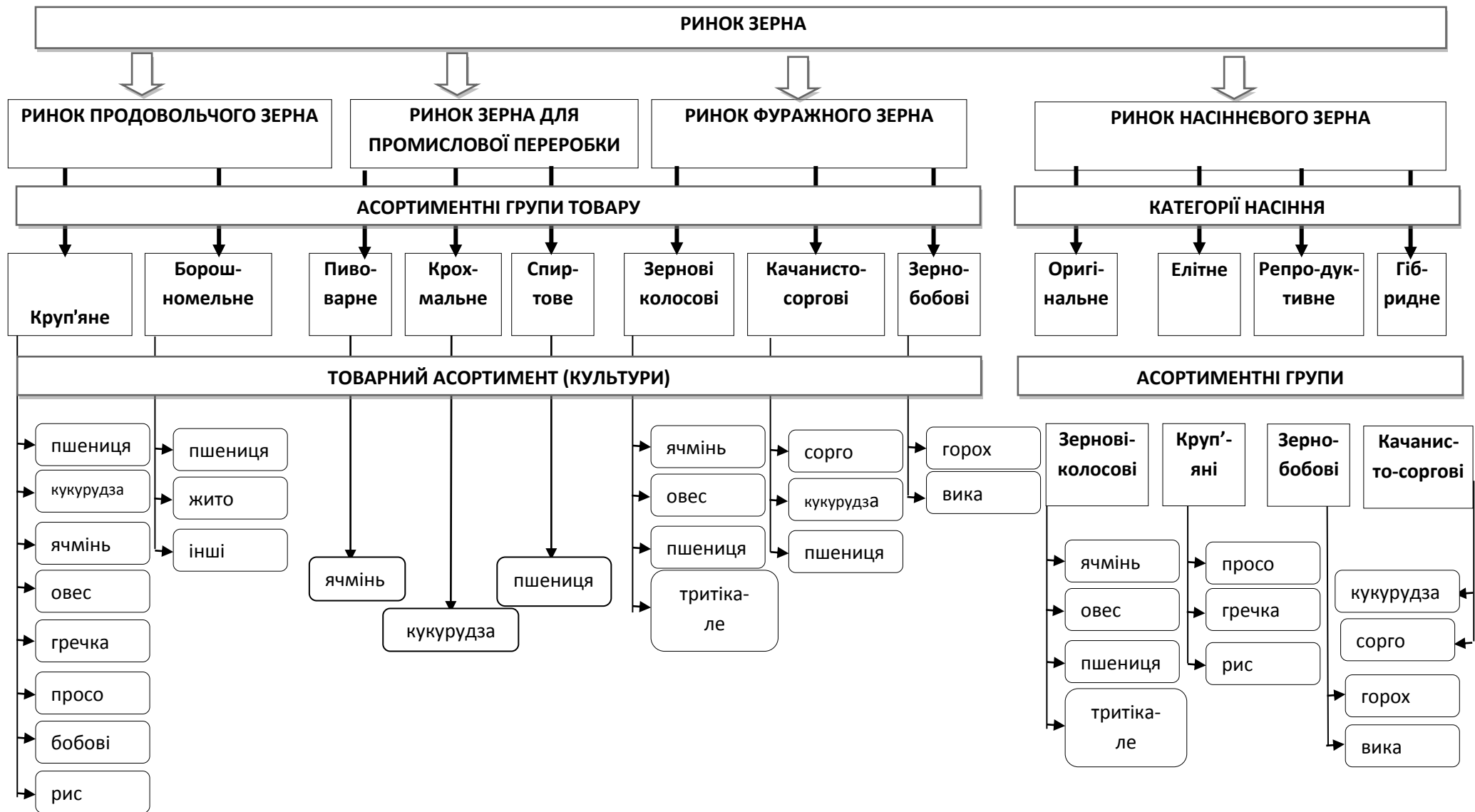

Рисунок 2 - Схема сегментації ринку зерна України за об'єктом обмінних операцій

На ефективність функціонування економічного механізму зернового ринку значний вплив справляють наявні йому специфічні особливості формування попиту та пропозиції на ринку зерна. Стабілізації попиту на зернову продукцію сприяє низький рівень його еластичності, тобто попит на зернопродукти мало змінюється від зміни ціни на них та платоспроможності населення. В той же час, на сьогодні населенням споживається макаронних, хлібобулочних виробів і круп значно більше раціональної харчової норми. Це пов'язане якраз із низьким платоспроможним рівнем населення і заміною споживання м'яса та овочів споживанням зернопродуктів. Таким чином, не можна визначати попит на зерно тільки на підставі рівня платоспроможності населення.

Висновки. Отже, зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що визначає обсяги, пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. — 2005. — № 5.
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: [підруч.] / В. Г. Андрійчук. — 2-е вид. — К. : КНЕУ, 2004.
3. Калінчик М. В. Стабілізація ринку зерна України / Калінчик М.В., Ільчук М.М., Шовкалюк В.С., Калінчик І.М. — К.: // Нічлава //, 2006. — 228 с.

ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Т.С. Іщенко, магістр

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена обґрунтування технології, як механізму забезпечення ефективності вирощування зернових культур. Визначенню факторів, що впливають на ефективність виробництва та реалізацію зернових культур.

Ключові слова: зернові культури, інтенсивні технології, ефективність, малоротаційні сівозміни.

Постановка проблеми. Економічна ефективність – це одна із важливіших категорій економічної науки, проте в умовах поглиблення ринкової трансформації виникає доцільність дослідження механізму формування, її визначення і застосування. Навколо цього поняття ведуться дискусії і різні вчені-економісти вкладають у нього дещо відмінний зміст. Аналіз літературних джерел засвідчує, що немає одностайного погляду на те, що саме вважати ефектом або результатом діяльності, якими показниками можна його оцінити.

Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва означає одержання максимальної кількості продукції з одного гектара земельної площі, від однієї голови худоби при найменших затратах праці і коштів на виробництво одиниці продукції.

Ефективність сільського господарства включає не тільки співвідношення результатів і витрат виробництва, в ній відображаються також якість продукції і її здатність задовольняти ті чи інші потреби споживача. При цьому, підвищення якості сільськогосподарської продукції вимагає додаткових затрат живої і уречевленої праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над дослідженням показників економічної ефективності виробництва зерна сільськогосподарськими підприємствами працювали такі відомі економісти, як В.Г. Андрійчук, Ю.П. Воскобійник, О.Г. Шпикуляк, П.І. Гайдучький, В.А. Кадієвський, М.Ю. Ко-денська, С.В. Кучер, М.Г. Лобас, Ю.О. Лупенко, П.Т. Саблук, М.Й. Малік, Т.Ю. Приймачук, Д.Ю. Словей, В.П. Ситник, О.М. Шпичак та багато інших.

Постановка завдання. Метою статті обґрунтування показників оцінки економічної ефективності зерновиробництва.

Виклад основного матеріалу досліджень. Ефективність виробництва – складний і багатогранний процес, оскільки випуск продукції пов'язаний з

використанням багатьох ресурсів, продуктивність яких виражається різними показниками. На будь-якому підприємстві процес виробництва здійснюється за належної взаємодії трьох визначальних його чинників: робочої сили, засобів праці та предметів праці. Використовуючи засоби виробництва, персонал підприємства виробляє необхідну суспільству продукцію, виконує відповідні роботи, надає виробничі й побутові послуги. Це означає, що, з одного боку, мають місце затрати живої та уречевленої праці, а з іншого – досягається той чи інший результат, тобто ефект виробництва.

В аграрному секторі ефективність виробничої діяльності необхідно розглядати у тісному зв'язку із земельними ресурсами, які виступають головним засобом і забезпечують виробництво сільськогосподарської продукції. Вона буде вищою там, де кращі результати господарювання не тільки на одиницю матеріальних й трудових ресурсів, але і на гектар земельних угідь.

Ефективність – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами. Зміст категорії ефективності виробництва складний та багатогранний і не існує єдиного визначення цього поняття. На думку С.С. Габор, ефективність – це категорія, що характеризує продуктивність будь яких затрат, це комплексне відображення кінцевих результатів використання засобів виробництва і трудових ресурсів.

В економічній енциклопедії за редакцією С. Мочерного подається наступне визначення цієї категорії: «Ефективність – здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат».

У свою чергу «ефект» це досягнутий результат у різних формах вияву (матеріальний, грошовий, соціальний та ін.).

Досить вдалим є визначення ефективності, яке підтримується багатьма вітчизняними економістами, запропоноване В.Г. Андрійчуком. Він трактує категорію ефективності як результативність певної дії, процесу, що вимірюється співвідношенням між отриманим результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили.

Узагальнюючи наукові джерела, приєднуємося до думки більшості авторитетних учених-економістів, що ефективність виробництва – це комплексне поняття, яке відображає результативність, дієвість витрат, вкладених у певний вид діяльності, у співставленні до отриманих результатів. З одного боку, ефективним можна вважати таке виробництво, котре забезпечує найоптимальніше поєднання і використання економічного потенціалу, матеріально-речових, фінансових факторів та дозволяє

отримати максимальний натурально-виробничий і фінансовий результати. З іншого боку, ефективність виробництва досягається при застосуванні принципу мінімізації – в досягненні найвищих кінцевих результатів при найменших затратах ресурсів.

Підвищення ефективності зерновиробництва на сучасному етапі є одним із пріоритетних напрямів і розглядається як фактор економічного зростання. На ефективність виробництва продукції рослинництва впливає ряд факторів (рис. 1).

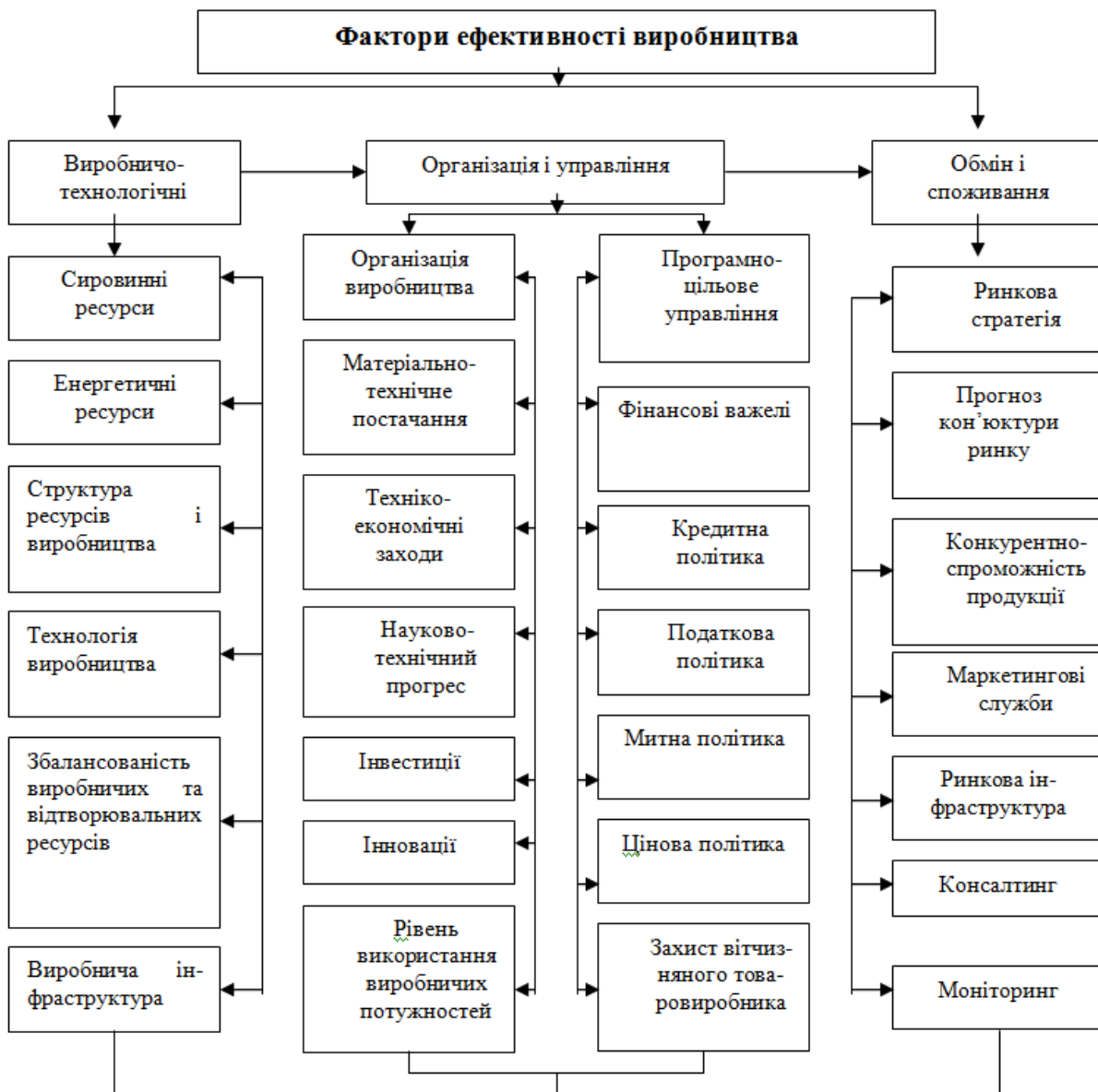

Рисунок 1 - Класифікаційна структура факторів ефективності виробництва продукції рослинництва

Фактори, що визначають ефективність виробництва продукції рослинництва можна об'єднати в три групи:

1. Виробничо-технологічна, серед яких можна виділити наявність сировинної бази, ресурсів їх збалансованість та технологію виробництва продукції рослинництва.

2. Фактори організації виробництва та управління процесами виробництва продукції рослинництва.

3. Фактори, що впливають на процеси обміну і споживання рослинницької продукції, найважливішими серед яких є кон'юнктура ринку продовольства, ринкова інфраструктура, конкурентоспроможність продукції рослинництва тощо.

Дія цих факторів здійснює визначальний вплив на ефективність виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах, тому врахування особливостей та характеру їх впливу є важливим елементом системи підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва.

Економічна ефективність виробництва зерна визначається системою показників, що характеризують рівень використання основних його факторів у зерновому господарстві – трудових ресурсів, виробничих фондів, землі тощо.

Для оцінки економічної ефективності сільськогосподарського виробництва використовують натуральні і вартісні показники. Натуральні самі по собі ще не вказують на рівень економічної ефективності виробництва, але є вихідними для її вимірювання. Для одержання порівняльних величин витрат і результатів обсяг виробленої продукції обчислюють у вартісному виразі.

Найважливішим результативним показником ефекту сільськогосподарського виробництва є обсяг валової й товарної продукції підприємства, на основі якого можна розрахувати валовий дохід або продукція та прибуток.

Валова продукція - це весь обсяг продукції, виробленої в господарстві за рік.

Товарна продукція - це частина валової продукції, яка реалізується підприємством.

Чиста продукція являє собою знову створену вартість і визначається шляхом вирахування із вартості валової продукції всіх матеріальних витрат звітного року на виробництво продукції.

Прибуток визначається як різниця між горошовою виручкою від реалізації продукції і собівартістю реалізації продукції.

Для визначення економічної ефективності виробництва продукції зерновиробництва необхідно насамперед одержаний результат (ефект) порівняти з виробничими витратами або ресурсами, що його створили. У процесі виробництва використовуються земельні ресурси (рілля), засоби виробництва, робоча сила, а функціонування цих ресурсів пов'язане з виробничими витратами. Тому для визначення економічної ефективності виробництва зерна доцільно використовувати систему показників.

Систему показників економічної ефективності виробництва продукції рослинництва в ринкових умовах, на думку С.В. Демченко, доцільно поділити на дві групи:

- показники, що відображають ефективність використання факторів виробництва (землі, трудових ресурсів, основних і оборотних засобів);
- показники, що характеризують результати виробництва, а також співвідношення між продукцією і виробничими ресурсами.

Економічну ефективність виробництва продукції в зерновиробництві визначають за допомогою таких показників, як урожайність, витрати праці на 1 ц продукції, собівартість 1ц продукції, прибуток у розрахунку на 1ц продукції і на 1га посіву, рівень рентабельності.

Показники економічної ефективності сільськогосподарського виробництва визначають і порівнюють за окремі роки або в середньому за 3-5 років. Наведені показники характеризують ефективність використання виробничих ресурсів, окупність витрат виробництва та його рентабельність.

Для порівняння економічної ефективності виробництва окремих видів продукції рослинництва, використовують такі показники: виробництво валової продукції рослинництва (грн.) з розрахунку на 1 га посіву, на одного середньорічного працівника, на 1 люд.-год, на 1 грн. виробничих витрат; чистий дохід і прибуток на 1 га посіву, на 1 люд.-год, на 1 грн. виробничих витрат; рівень рентабельності виробництва.

Особливо важливим показником ефективності зерновиробництва вважається - урожайність, її рівень - один з найважливіших показників розвитку продуктивних сил сільського господарства.

Відомо, що в кожному господарстві площа ріллі має певні кількісні межі і збільшення виробництва рослинницької продукції може відбутися, головним чином за рахунок кращого використання кожного гектара землі.

Ефективність використання землі визначається площею фактично відведеного на одержання центнера продукції.

Важливим показником економічної ефективності є собівартість продукції, яка включає в себе вартість спожитих засобів виробництва та витрати на оплату праці. Собівартість являє собою всю суму витрат підприємства на виробництво та реалізацію зерна. Зниження собівартості продукції може бути досягнуто за рахунок скорочення витрат на її виробництво, а також збільшення обсягу валової продукції.

При вивченні економічної ефективності виробництва зерна необхідно розрізняти виробничу собівартість та собівартість реалізованої продукції.

Показником ефективності використання робочої сили у зерновиробництві є продуктивність праці, що, як і всі показники ефективності, характеризує співвідношення результатів та витрат, у даному випадку — результатів праці та витрат праці.

Виробіток — це прямий показник рівня продуктивності праці, що визначається кількістю продукції, виробленої одним працівником за одиницю робочого часу, і розраховується за формулою:

$$B=V/T, \quad (1.1)$$

де B — виробіток;

V — обсяг виробництва продукції;

T — затрати праці на випуск відповідного обсягу продукції.

Продуктивність праці може бути розрахована за натуральними та вартісними показниками.

Витрати праці при розрахунках її продуктивності у зерновиробництві вимірюються відпрацьованими людино-годинами.

Трудомісткість — це обернений показник рівня продуктивності праці, що характеризується кількістю робочого часу, витраченого на виробництво одиниці продукції (робіт, послуг), і розраховується за формулою:

$$TM=T/V \quad (1.2)$$

Ефективність поточних витрат дозволяє оцінити показник рентабельності виробництва, якщо виробництво зерна в господарстві є прибутковим, то виручка від реалізації продукції не тільки відшкодовує витрати на її виробництво, але і забезпечує одержання відповідного прибутку.

Рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва - це процентне співвідношення прибутку від реалізації продукції до її повної собівартості.

Рівень рентабельності виробництва зерна (P) визначається за формулою:

$$P = \frac{\Pi \cdot 100}{B_v}, \quad (1.3)$$

де Π — валовий прибуток від реалізації зерна; B_v — виробничі витрати на реалізовану продукцію (її виробнича собівартість).

У тих випадках, коли грошова виручка від реалізації зерна не покриває витрат на його виробництво, визначають показник рівня збитковості як процентне відношення суми збитку до собівартості зерна.

З переходом до ринкової економіки і зростанням конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках дуже важливо для оцінки економічної ефективності виробництва

зерна визначати такий показник, як рентабельність продажу. Він розраховується за формулою:

$$P_{\Pi} = \frac{\Pi}{Т\Pi} \cdot 100, \quad (1.5)$$

де Π — валовий прибуток від реалізації зерна; $Т\Pi$ — вартість товарної продукції за поточними цінами реалізації.

В буквальному трактуванні цей показник показує, яка питома вага прибутку в загальній сумі грошової виручки від реалізації зерна. Зрозуміло, що з підвищенням рівня цього показника зміцнюється, за однакових інших умов, економічний стан підприємства, і навпаки. Проте показник рентабельності продажу має глибший економічний зміст, оскільки характеризує цінову конкурентоспроможність товару.

Висновки. Отже, враховуючи особливості галузі зерновиробництва та узагальнюючи трактування наукової літератури, дійшли висновку, що суть економічної ефективності виробництва продукції рослинництва полягає у збільшенні виходу зернової продукції з одиниці площі при найменших витратах ресурсів на її виробництво, а достовірна її оцінка може бути встановлена тільки за умов урахування раціональності використання землі, збереженні та поліпшення її якості, тобто досягнення максимальної результативності галузі в умовах дотримання законів природи, організації екологічно чистого виробництва та забезпечення належного соціально-економічного розвитку колективів – реформованих сільськогосподарських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук — К.: КНЕУ, 2005. — 292 с.
2. Кучер С.В. Фактори впливу на стан ефективності зернового господарства в Україні С.В. Кучер // Економіка АПК. — 2004. - №1. — С. 114—118.
3. Чмирь С. М. Напрямки підвищення ефективності зерновиробництва / СМ. Чмирь // Економіка АПК. — 2007. — №8. — С. 21—24.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЕФЕКТИВНОГО ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

О. М. Лаврова, студентка

Науковий керівник – к.е.н., доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена аналізу, дослідженням і організації заходів стосовно підвищення урожайності зерновиробництва з використанням інноваційних технологій.

Ключові слова: інновації, зерновиробництва, сортооновлення, удобрення.

Постановка проблеми. Найважливішим питанням сьогодення в сільському господарстві є впровадження інновацій. Вони сприяють підвищенню продуктивності працівників, збільшенню врожаю, зниженню собівартості продукції, підвищенню якості продукції та збільшенню ефективності сільського господарства в цілому. Також важливим питання є комерціалізація новацій в сільському господарстві, а саме в зерновиробництві. Результатом вирішення цього питання в збільшенні обсягу продаж, зниженні собівартості продукції, зростанні фондоозброєності та продуктивності праці, підвищенні рентабельності роботи й інших виробничо-фінансових показників діяльності аграрних підприємств, а також соціально-економічного розвитку сільських територій. Сьогодні існує ряд невирішених організаційних питань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку галузі зерновиробництва, шляхи вирішення цих проблем та перспективи розвитку галузі є частиною наукових досліджень. Вклад у розвиток та вирішення даного питання внесли такі вчені: В.Г. Андрійчук, В.Я. Амбросов, П.І. Гайдуцький, О.Д. Гудзинський, В.М. Геєць, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, М.Ф. Кропивко, М.Й. Малік, Т.М. Нагорна, В.С.Шебанін та ін.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз основних заходів стосовно підвищення зерновиробництва на основі праць вітчизняних науковців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нестабільність зерновиробництва значною мірою пов'язана з необґрунтованим розміщенням посівів пшениці озимої після нетрадиційних попередників (соняшник, стерньові), порушенням системи обробітку ґрунту, особливо передпосівного, а також із проведенням сівби насінням низьких репродукцій, завищенням норм висіву, порушенням строків сівби, недовнесенням добрив та спрощуванням інших агротехнічних заходів.[1]

Серед проблем зернової галузі можна виділити такі:

- Використання сортів зерна нижче 3 репродукції;
- Недостатня кількість внесених добрив;

- Фізично і морально застаріла техніка;
- Використання традиційної технології обробки ґрунтів;
- Недостатність фінансових ресурсів.

Ефективність функціонування галузі в першу чергу залежить від впровадження нових сортів. Більшість підприємств нині використовує сорти, які з'явилися на ринку 12-20 років тому.

Також великою проблемою є те, що сільгоспвиробники не дотримуються сівозміни. У структурі посівних площ слід збільшувати частку посухостійких культур, оптимізувати площу чорних парів, довівши їх питому вагу у структурі посівних площ південної посушливої підзони до 17-18%, а сухостепової і дуже сухої – до 20-30% у зв'язку з тим, що отримання високоякісного продовольчого зерна на цих територіях можливе лише на парових, добре доглянутих площах [2].

Науковці Інституту землеробства південного регіону рекомендують, в господарствах району висівати не більше двох – трьох сортів озимих зернових культур, не нижче першої репродукції, що районовані та перспективні, доповнюючи один одного за біологічними і господарськими ознаками.

Найбільш урожайними сортами озимої пшениці є Херсонська безоста, Херсонська 99, Овідій, Кохана, (створені в ІЗЗ), здатні забезпечувати врожайність – 80-100 ц/га, озимого ячменю - Росава, Достойний, Основа – 70-80 ц/га, гібридів кукурудзи - Сиваш, Тендра, Азов – 115-120 ц/га. Названі сорти мають використовуватись на заміну поширених на півдні України сортів – Одеська 267, Ніконія, Вікторія одеська, Селянка, Куяльник.

За даними Державної служби статистики України органічні добрива (9,9 млн. т, або на 5,6% більше обсягу 2013р.) внесено на площі 0,4 млн. га, що складає лише 2,2% загальної площі посівів. Органіка переважно вносились під зернові культури – 4,7 млн. т, або на 5,9% менше, ніж у 2013р. та під технічні культури – 2,6 млн. т, або на 18,3% більше.

Тому як альтернатива органічним добривам варто запровадити використання побічної продукції рослинництва для удобрення сільськогосподарських угідь – соломи зернових культур, гички буряка цукрового, подрібнених стебел кукурудзи, вихід яких з 1 га досягає відповідно 50, 200, 250. Це забезпечує: зростання запасів гумусу в ґрунті до 5 т/га; збільшення вмісту рухомих форм фосфору і обмінного калію до 30%; покращення мікробіологічної активності ґрунту; запобігання непродуктивних втрат поживних речовин, зменшення застосування мінеральних добрив на 50%; підвищення рівня врожайності сільгоспкультур на 30-50%; поліпшення екологічної

рівноваги в агроландшафтах. Завдяки цьому з'являється можливість зростання врожайності і одержання конкурентоспроможної продукції. [3]

Прогресивний розвиток зерновиробництва практично неможливий без впровадження інноваційних технологій. Найбільшої уваги у сучасних економічних умовах заслуговують ті з них, що базуються на мінімальному і нульовому обробітку ґрунтів (Mini-till, No-till), які дозволяють зменшити витрати на вирощування зернових культур, відновити природний баланс ґрунтів, забезпечити ведення екологічного землеробства [3].

Спостереженнями науковців встановлено, що на полі обробленому восени плоскорізом зі збереженням стерень в 2 рази, більше затримується снігу ніж при звичайній відвальній оранці, краще акумулюються атмосферні опади, ґрунт менше промерзає й весняні поталі води майже повністю поглинаються [4, с. 38].

Впровадження мінімального обробітку ґрунту як показали багаторічні наукові дослідження й широкий виробничий досвід в Україні і за кордоном при обробленні сільськогосподарських культур, дозволяє реалізувати ряд значних переваг у порівнянні із традиційним землеробством, яке засноване на відвальній оранці. Головними з них є:

- поєднання плоскорізного обробітку з додатковим використанням важкої дискової борони дозволяє створити найбільш сприятливий для рослин кореневий шар, близький до природної структури ґрунту;

- у результаті нагромадження на поверхні ґрунту мульчі з рослинних залишків і більш розвинутої у верхньому шарі ґрунту кореневої системи рослин, підвищується поглинальна здатність ґрунту й поліпшується її агрофізичні властивості.

- ефект утеплення при безплужному обробітку сприяє зменшенню глибини промерзання ґрунту й забезпечує більш раннє дозрівання її для обробки й посіву ранніх ярових культур;

- мульчуючий шар знижує температуру ґрунту в спекотний період часу, що позитивно впливає на ріст й розвиток рослин і зменшує непродуктивний випар ґрунтової вологи;

- залишення на поверхні ґрунту мульчі й внесення добрив сприяє значному покращенню живильного режиму ґрунту, створенню оптимальних умов для росту й розвитку рослин;

- рослинна мульча й добрива підвищують біологічну активність верхнього шару ґрунту, що забезпечує більш високу схожість рослин і їхній прискорений ріст;

- широкозахватність і висока продуктивність машин і знарядь для безплужної, поверхневої обробки ґрунту сприяє підвищенню продуктивності праці, зменшенню

витрат робочого часу, металу, пального, добрив на одиницю вирощуваного врожаю. Ці переваги знаменують собою новий, більш високий етап у розвитку землеробства, вони забезпечують одержання більшого врожаю при зниженні витрат на працю та засоби, а також сприяють розширеному відтворенню ґрунтової родючості. [4, с.39]

Отже, при застосуванні мінімального обробітку ґрунту спостерігаються такі зміни: зниження змінних витрат, зростання відсотку вологи в ґрунті, зменшення вітрової та водної ерозії ґрунтів, зменшення забур'яненості ґрунтів, зменшення витрат на трудові ресурси, зменшуються витрати на паливо-мастильні матеріали, скорочується в термінах посівна кампанія, за один прохід виконуються всі технологічні операції та спостерігається збільшення органіки.

Для виробництва запланованого валового збору зерна в сільськогосподарських підприємствах налічується 182,6 тис. тракторів, при технологічній потребі більш як 400,0 тис., 44,3 тис. зернозбиральних комбайнів при технологічній потребі 75,0–80,0 тис. од., 90,0 тис. плугів при технологічній потребі 151,0 тис. од., 124,0 тис. культиваторів при технологічній потребі 210,0 тис. од., 68,5 тис. зернових сівалок при технологічній потребі 102,5 тис. од., 25 тис. зерноочисних машин при технологічній потребі 50,8 тис. од. та інші технічні засоби, що становить менше половини технологічної потреби. До того ж із зазначеної техніки понад 80% відпрацювала амортизаційні строки, через що значно зростають обсяги ремонтних робіт та потреба в новій техніці.

Висновки. Зерновиробництво являється одним із найважливіших аспектів сільського господарства в Україні в цілому. Майже кожного року, урожайність досягається найвищих показників, виділяючись на світовому рівні. Уміле планування організаційних заходів зерновиробництва дозволить підтримувати відповідний рівень урожайності, за рахунок інноваційних технологій, нових сортів і добрив. В сукупності це дасть значний поштовх до розвитку галузі зерновиробництва, а в подальшому і всього сільського господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваленко А. Як працювати за умов зміни клімату / А. Коваленко // Аграрний тиждень. — 2013. — №39-40(277). — С. 8 — 10.
3. Попов С., Рябчун Н., Авраменко С., Цехмейструк М. Причини недобору зерна [Електронний ресурс] /С.Попов, Н.Рябчун, С.Авраменко, М. Цехмейструк // Видання «Агробізнес Сьогодні». - Режим доступу до сайту: agro-business.com.ua
4. Шибанін В.С. Зерновиробництво України – Інноваційний розвиток / В.С. Шибанін // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2014. — Вип.1. — С. 3 — 10.

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

В.В. Колесник, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук., доцент Кареба М.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуті організаційно-економічне обґрунтування зерновиробництва в сільськогосподарських підприємствах. Основну увагу приділено пріоритетним напрямкам інноваційного розвитку зернового господарства.

Ключові слова: зерно, організація, виробництво, інновація, розвиток.

Постановка проблеми. У соціально-економічному розвитку країни сільське господарство посідає особливе місце. Воно забезпечує населення продуктами харчування, товарами першої необхідності і є першою умовою розвитку суспільства. Продукти сільського господарства і промислові товари із сільськогосподарської сировини становлять 75 % фонду народного споживання. Україна за виробничим потенціалом – аграрна країна, тому розв'язання аграрного питання - це шлях до відродження та розвитку економіки нашої країни.

Зерно є важливим експортним продуктом і має забезпечувати значні надходження валютних коштів державі. Адже в процесі зберігання зерно майже не втрачає своєї якості а, отже, придатне для створення державних резервів продуктів харчування та кормів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розв'язанню проблеми інноваційного розвитку присвячені праці світових вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: Гудзинського О.Д., Єрмакова О.Ю., Дацій О.І., Тарабрін О.Є., Христенко Г.М., Судомир С.М., Сіренко Н.М., Покотилової В.І. та ін. Проте, незважаючи на велику кількість досліджень і публікацій, слід відмітити, що питання пов'язанні з проблемами інноваційного розвитку потребують подальших досліджень. Тому тема статті є досить актуальною.

Постановка завдання. Основним завданням написання даної статті є висвітлення особливостей розвитку зерновиробництва, а також організаційно-економічне обґрунтування зерновиробництва Миколаївського району.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обсяги виробленого зерна в країні визначають рівень розвитку зернового господарства. Але у свою чергу на обсяги виробництва зерна впливають такі важливі фактори як розмір посівних площ, їх структура і урожайність.

Розглянемо розвиток виробництва зерна за (2012-2014 рр.) в Миколаївському районі (табл.1)

Таблиця 1. Розвиток виробництва зерна в Миколаївському районі

Зернові культури	Миколаївський район			В 2014 р. у % до	
	2 012р.	2 013р.	2 014р.	2 012р.	2 013р.
Озима пшениця:					
Валовий збір,ц	71715	397693	413379	576,4	103,9
Площа посіву, га	5045	12856	12345	244,7	96
Урожайність, ц з 1 га	14,2	30,9	33,5	235,6	108,2
Яра пшениця:					
Валовий збір,ц	-	-	350	-	-
Площа посіву, га	-	-	20	-	-
Урожайність, ц з 1 га	-	-	17,5	-	-
Жито:					
Валовий збір,ц	-	236	96	-	40,7
Площа посіву, га	-	10	10	-	100
Урожайність, ц з 1 га	-	23,6	9,6	-	40,6
Ярий ячмінь:					
Валовий збір,ц	47983	22266	32309	67,3	145,1
Площа посіву, га	3655	1825	1396	38,2	76,5
Урожайність, ц з 1 га	13,1	12,2	23,1	176,3	189,7
Озимий ячмінь:					
Валовий збір,ц	2463	140154	157561	6397,1	112,4
Площа посіву, га	255	5539	5813	2279,6	104,9
Урожайність, ц з 1 га	9,7	25,3	27,1	280,6	107,1
Овес:					
Валовий збір,ц	3520	682	83	2,4	12,2
Площа посіву, га	200	70	20	10	28,6
Урожайність, ц з 1 га	17,6	9,7	4,2	23,6	42,6

*Джерело: 50 зведена форма Миколаївського району

Дані таблиці 1 свідчать, що обсяги виробництва продукції основних зернових культур в Миколаївському районі значно великі. Наприклад, в 2014 році урожайність озимої пшениці в Миколаївському районі – 33, 5 ц/га, ярої пшениці - 17, 5 ц/га, ярого ячменю –23, 1 ц/га, озимого ячменю –27, 1 ц/га.

Отже, можна сказати, що досягнутий рівень урожайності в районі ще недостатньо високий. Тому впровадження інноваційних технологій і прийомів організації виробництва доцільно активно займатись в районі.

Всі вказані фактори в районі, що аналізуються, потребують досконалого вивчення і оптимізацію. Наприклад, доцільно використовувати результати дослідів багатьох сортів пшениці, які проводяться Миколаївським національним аграрним університетом.

Для покращення обсягів зерновиробництва існують такі заходи: підвищення урожайності зернових культур; удосконалення землекористування, структури посівів, попередників, обробітку ґрунту; внесення мінеральних добрив; підвищення якості зерна;

У свою чергу інноваційний розвиток зерновиробництва можна трактувати як сукупність відповідних організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів, спрямованих на здійснення інноваційних процесів і прискорення науково-технічного розвитку виробництва зерна, що ґрунтується на запровадженні прогресивних техніко-технологічних, організаційно-економічних та управлінських рішень щодо збільшення й поліпшення якості зернопродукції, підвищення ефективності та конкурентоспроможності її виробництва.

Інноваційна модель розвитку, як економічна система, орієнтується на створення економічних, організаційних, правових, соціальних умов, що забезпечують ефективне відтворення, розвиток і використання науково-технічного потенціалу країни, впровадження вітчизняних екологічно безпечних, новітніх ресурсозберігаючих технологій [5].

Зерно є одним із найважливіших джерел багатства будь-якої держави. У світовому землеробстві та в Україні зокрема зернові культури постійно домінували, а зерну і нині відводиться особливе місце серед сільськогосподарської продукції, як гаранту продовольчої безпеки країни. Слід наголосити, що значення розвитку зернового господарства як стратегічної галузі зумовлюється сталим попитом і високою потребою людей у споживанні продуктів харчування, виготовлених із зерна.

Найважливішою передумовою забезпечення конкурентоспроможності зернового господарства та переведення його на інноваційну модель розвитку є зміцнення матеріально-технічної бази, раціональне використання виробничих ресурсів, техніко-технологічне оновлення галузі з урахуванням вимог екологічної безпеки.

Пріоритетними напрямками інноваційного розвитку зернового господарства є: модернізація й технічне переозброєння галузі; впровадження енергозберігаючих та інноваційно-інтенсивних технологій виробництва зерна; використання нових сортів, які забезпечать підвищення продуктивності та якості зерна.

Отже, в сучасних умовах господарювання необхідна комплексна оцінка ефективності інноваційної діяльності, яка передбачає проведення аналізу науково-інформаційного та технічного рівня підприємства, а також економічної ефективності інновацій.

Висновки. Для забезпечення підвищення якісних характеристик зерна та його конкурентоспроможності існує багато шляхів – напрямків роботи сільськогосподарських підприємств: удосконалення системи техніко-технологічних та агротехнічних заходів з виробництва зерна та його збуту; транспортування, здійснення належного контролю за якістю продукції на всіх етапах її виробництва та збуту; впровадження у виробництво нових високоврожайних сортів і гібридів зернових культур; запровадження нових технологічних проектів, які базуються на сучасних досягненнях аграрної науки; інтенсифікація виробництва за рахунок використання сучасних технологій; відтворення, підвищення та охорона родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення; розвиток інфраструктури аграрного ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мазоренко Д. І. Ефективність технологій вирощування олійних культур, озимих зернових культур при різному ресурсному забезпеченні / Мазоренко Д. І. ; За ред. Д. І. Мазоренка і Г. Є. Мазнева. – Харків : ХНТУСГ, 2013. – 315 с
2. Добровольська С.Р. Чинники формування галузевої структури виробництва в сільському господарстві / С.Р. Добровольська // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького: економічні науки. – 2012. – Т. 14, №4 (54). – С. 130-133.
3. Жигадло В. О. Виробництво зернових та олійних культур в Україні: проблеми та перспективи в умовах світової продовольчої кризи / В. О. Жигадло // Ринок зернових культур в Україні. – 2008.
4. Комплексна галузева програма «Розвиток зерновиробництва в Україні до 2015 року» / Наказ Мінагрополітики від 23.10.2007р. — № 757/101[Електронний ресурс] / Режим доступу : -<http://minagro.gov.ua/ru/node/4132>
5. Саранчук Г.М. Інноваційний розвиток зерновиробництва в сільськогосподарських підприємствах / Г. М. Саранчук // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2010.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І.О. Мальована, магістр

Науковий керівник – канд. фіз.-мат. наук, доцент А.М. Жорова

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлено шляхи підвищення конкурентоспроможності, зокрема застосування інноваційних технологій обробітку ґрунту – технологія strip till Обґрунтовано недоліки та переваги стрічкової технології обробітку ґрунту, описано найважливішими правилами, на які слід звертати увагу при застосуванні технології strip till

Ключові слова : конкурентоспроможність, strip till, технологія, обробіток, сільське господарство, ґрунт

Постановка проблеми. У сучасних умовах основним засобом підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України стають досягнення науково-технічного прогресу та інновації. Надзвичайної актуальності набуває пошук нових технологій, здатних забезпечити підвищення ефективності функціонування аграрної галузі в умовах збіднення природних ресурсів. Сьогодні постійне впровадження новітніх розробок є реальною запорукою сталого розвитку сільського господарства. У зв'язку з цим особливої уваги вимагає питання впровадження агроінноваційних технологій, як запорука ефективного виявлення та усунення загроз технологічній безпеці аграрної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням конкурентоспроможності займалися такі вчені, як Д. Абель, Г. Гамель, П. Друкер, К. Ендрус, Р.Ешенбах, П.Зенге, К.Крістенсон, Р.Коуз, Ф.Котлер, М.Малік та О.Нужна, М.Портер, К.Прахалад, Д.Рікардо, А.Сміт, Р.Солоу, Р.Фатхуддінова Ф.Хайек. Розвиток інноваційного процесу у сфері технологій обробітку ґрунту досліджували такі вчені, як В. Амбросов, О. Дацій, М. Зубець, О. Крисальний, М. Кропивко, П. Музика, П. Саблук, В. Трегобчук, В. Ситник, О. Шубравська та ін.

Проте, питання підвищення конкурентоспроможності на основі визначення можливих проблем і перспектив адаптації нових техніко-технологічних рішень ведення сільськогосподарського виробництва до вітчизняних умов господарювання вимагає подальших досліджень.

Постановка завдання. Мета статті є обґрунтування шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств та визначення ролі інноваційних технологій обробітку ґрунту з цією метою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з основних завдань аграрного сектору України є підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва. Важливу роль у досягненні цієї мети відіграє впровадження сучасних енерго- і ресурсозберігаючих технологій. Однією з них є strip-till - стрічкова технологія обробітку ґрунту і вирощування сільськогосподарських культур, зокрема просапних. Про це свідчить світовий досвід аграрних підприємств США і Європи. Технологія strip-till отримала схвальну оцінку в сільськогосподарських підприємствах різних регіонів України, зокрема «Лат Агро» (Сумська обл.), «Рост Агро» (Полтавська обл.), «Олстас Льон» (Чернігівська обл.) та ін. Дана технологія поєднує переваги традиційного (оранки) і нульового (no-till) обробітків ґрунту, а тому приваблює сільськогосподарські підприємства. Останнім часом технологія strip-till впроваджується у середніх за розміром агропідприємствах, які вирощують кукурудзу і соняшник .

У всьому світі лідируючу позицію займає класична - відвальна технологія обробки ґрунту. На її частку припадає понад 70% всіх орних земель планети. Під час оранки відбувається - вплив на ґрунт робочими органами ґрунтообробних знарядь (відвальний плуг). При проході плугом відбувається підрізання і перевертання - відвал шару ґрунту для зміни положення слів ґрунтів з різними фізико-механічними властивостями. Це одна з найбільш енергоємних операцій. До недоліків полицевого обробітку ґрунту (оранки), крім підвищених витрат праці й коштів, відноситься зменшення щільності ґрунту, яке може призвести до посилення ерозійних процесів. Водною і вітровою ерозією щороку виноситься в середньому 15 т/га родючого шару ґрунту.

У той же час обробіток ґрунту слід розглядати як вимушений захід. Якщо без нього не можна обійтись, його необхідно виконати з найменшим руйнуванням структури ґрунту (мінімізація обробітку), тобто поверхневе рихлення на глибину близько 8см (mini-till).

Останнім часом все більшого поширення завдяки використанню гербіцидів суцільної дії з коротким періодом розпаду (типу Раундап Класік), набуває нульовий обробіток ґрунту (no-till – сівба в необроблений ґрунт). Недоліки полицевого обробітку ґрунту стають перевагами для mini-till і no-till.

Проте система землеробства mini-till і no-till сприяє накопиченню у верхньому шарі ґрунту насіння бур'янів, шкідників і хвороб, створенню його гетерогенної

структури і ущільненню, а це спричиняє до зменшення урожайності сільськогосподарських культур на 10-20%, особливо з глибоким (понад 3м) проникненням кореневої системи (кукурудза, соняшник та ін.). На противагу цьому завдяки оранці створюється гомогенний (однорідний) шар ґрунту, сприятливий для розвитку кореневої системи і росту рослин.

У цьому аспекті перспективною є технологія strip till, яка поєднує переваги відомих способів обробки ґрунту — традиційного (оранки) і нульового. [2]

Земельний фонд Миколаївщини характеризується високим ступенем освоєння. Сільськогосподарські угіддя займають 81,6% загальної земельної площі. Характерною особливістю структури сільгоспугідь є значна питома вага орних земель (84,7%).

Якщо розглядати динаміку виробництва валової продукції Миколаївської області з погляду оцінки її як фактора стабільності та зростання ринку продовольства, то слід оцінювати цей показник у розрахунку на 1 особу (таблиця 1).

Таблиця 1 Виробництво валової продукції сільського господарства на одну особу (усі категорії господарств; у постійних цінах 2010 року, грн.)

	2012	2013	2014 ¹
Валова продукція – усього	5899	8023	7536
Продукції рослинництва	4278	6451	5921

Джерело:[5]

Як видно з вищенаведеної таблиці, виробництво валової продукції на душу населення в 2014р. виявилось нижчим ніж у попередньому році на 6,1%.

Розглянемо виробництво основних видів сільськогосподарських культур в Миколаївській області (таблиця 2).

Таблиця 2 Динаміка виробництва основних сільськогосподарських культур Миколаївської області, тис.ц

Культури	Роки			2014р. у % до	
	2012	2013	2014	2012р.	2013р.
Зернові та зернобобові культури	12782,8	28038,1	28639,8	224,05	102,15
Цукрові буряки (фабричні)	589,7	1463	655,5	111,16	44,81
Насіння соняшнику	6926	9399,1	7277,7	105,08	77,43
Картопля	1739	2115,8	2118,1	121,8	100,11
Овочі	5213	4632,3	4921,6	94,41	106,25
Плоди та ягоди	355,3	478,8	322,6	90,8	67,38

Джерело:[5]

Динаміка виробництва зернових та зернобобових культур у 2014 році порівняно з 2013 роком збільшилась на 2,2% та овочів на 6,3%. Суттєво зменшилось виробництво цукрових буряків та насіння соняшнику в порівнянні з 2013 роком, а саме на 55,2% та 22,6% відповідно.

Аналіз регіонального рівня врожайності основних агрокультур у 2014р., у порівнянні з загальнодержавним, свідчить про наступне - продуктивність площ збирання плодоягідних культур виявилася нижчою на 32,4%, картоплі – на 34,9%, зернових культур – на 30,4%, соняшнику – на 18%.

У зв'язку зі зменшенням виробництва продукції рослинництва, а саме соняшнику та з падінням урожайності сільськогосподарських культур для нарощування експортного потенціалу і підвищення конкурентоспроможності підприємств Миколаївської області нами запропоновано застосовувати технологію strip till.

За технології strip till ґрунт обробляється стрічками шириною близько 20-25см та глибиною до 32см з метою рихлення, створення насінневого ложе та умов для його швидкого прогрівання. Віддаль між серединами стрічок становить 70/75см. Одночасно з обробітком ґрунту в стрічку можна вносити сухі або рідкі мінеральні добрива. Збільшення врожайності при внесенні добрив при strip till становить 12 % -26 %.

Використання strip till гарантовано забезпечує довшу і розгалужену кореневу систему рослин, а це, в свою чергу, покращує доступ рослин до вологи і поживних речовин. Дослідження довели, що потужна коренева система, при такій обробці, дозволяє рослині охоплювати до 40 % більше родючого горизонту. Також при використанні strip till відбувається ранній прогрів ґрунту на температуру до 3⁰С, в порівнянні з необробленою поверхнею, що дозволяє провести посів на 5-10 днів раніше в порівнянні з нульовою технологією [2].

При strip till за рахунок локального внесення добрив в кореневу зону поживні елементи, особливо малорухливі форми Р і К, стають більш доступними для рослини, адже їх концентрація там вище. Добрива розміщуються там, де потрібно рослині.

Економія на мінеральних елементах під час застосування технології strip till зображена в таблиці 3.

Виробники техніки strip till пропонують варіанти використання в одному агрегаті просапної сівалки для суміщення операцій обробітку ґрунту і сівби у стрічки, завдяки чому вдвічі зменшується кількість проходів агрегатів по полю. Сіяти в оброблений ґрунт можна також сівалками вітчизняного або зарубіжного виробництва [3].

Таблиця 3 Економія на мінеральних добривах під час застосування strip till в порівнянні з традиційною технологією

Хімічний елемент	Економія
Азот (N)	10%
Фосфор (P ₂ O ₅)	30%
Калій (K ₂ O)	30%
Сірка (S)	30%
Магній (Mg)	30%
Кальцій(Ca)	30%
Мідь (Cu)	30%
Марганець (Mn)	30%
Цинк (Zn)	30%
Бор (B)	30%
Залізо (Fe)	30%

Джерело: складено та розраховано автором з використанням матеріалів [4].

Економія мінеральних добрив під час застосування технології strip till веде до зниження витрат, що призводить до підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, стрічковий обробіток ґрунту є енерго- і ресурсозберігаючим, бо обробляється за один прохід агрегату лише близько 30% площі, а отже, економиться значна кількість дизельного палива, підвищується ефективність використання мінеральних добрив за рахунок внесення їх у зону рядка.

Порівнюючи традиційну технологію та strip till спостерігається економія за деякими показниками витрат, а саме витрати на оплату праці, дизпалива, дизмасла, також зменшення амортизації, витрат на поточний ремонт та ін. Зменшення в основному відбувається за рахунок того, що при strip till агрегат проходить 1 раз, виконуючи одразу операції, на які при традиційній технології знадобиться операцій розпушування ґрунту, посіву та удобрення [1].

Отже, найважливішими правилами, на які слід звертати увагу при застосуванні технології strip till для підприємств Миколаївської області:

- визначення оптимального часу проведення обробітку;
- застосування робочих органів різної маси, з урахуванням глибини обробітку;
- зміна глибини розпушування з кожним наступним обробітком ґрунту, для уникнення переущільнення різних його шарів;
- проведення, при можливості, поверхневої обробки стерні;

- ретельний контроль за динамікою розмноження мишей та слимаків та оперативне реагування в разі виникнення проблем;
- рівномірний розподіл поживних решток по усій ширині захвату жатки;
- оптимальне використання переваг підкореневого підживлення.

Висновки. Таким чином підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств відбувається при застосуванні інноваційних систем обробітку ґрунту, зокрема технології strip till. Стрічковий обробіток ґрунту strip till має достатню кількість переваг для підприємств Миколаївської області, що включають в себе збереження ресурсів підприємства, зниження собівартості виробництва продукції, збільшення врожаїв, що є підставами для підвищення конкурентоспроможності підприємства

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Броварець О. О. Технологія strip-till при вирощуванні сільськогосподарських культур / О. О. Броварець // Хранение и переработка зерна. - 2013. - № 8. - С. 29-35.
- 2.Жолобецький Г. Тернистий шлях «стрип-тіллу» / Г. Жолобецький // Пропозиція. - 2013. - № 11. - С. 58-61.
- 3.Марченко В. Технологія Strip-till і техніка для неї / В. Марченко // Agroexpert. - 2013. - № 12. - С. 72-75.
- 4.Офіційний сайт ООО Грінко Агро [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://striptill.com.ua/>
- 5.Статистичний щорічник Миколаївської області за 2014 рік / Державна служба статистики України. - Головне управління статистики у Миколаївській області, 2015. - С 7-12.

ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ У ЗЕРНОВИРОБНИЦТВІ

Д.М. Нежданова, магістр

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор І.О. Банєва

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена розкриттю інформації щодо інтенсифікації зерновиробництва, насамперед, досягнення високих планових валових зборів, за рахунок вдосконалення системи внесення добрив, захисту рослин від шкідників, заміни сорту посадкового матеріалу зернових на більш перспективні сорти.

Ключові слова: інтенсифікація зерновиробництва, ефективність, капіталовкладення, прибуток, рентабельність

Постановка проблеми. Зерновиробництво – одна із стратегічних галузей агропромислового комплексу України, оскільки зерно і продукти його переробки – життєво необхідні види продукції, від яких в значній мірі залежить добробут громадян, економічний, соціальний та політичний клімат суспільства, внутрішнє й зовнішнє становище держави, ступень її участі в міжнародному співробітництві. Миколаївська область завжди займала лідируючі позиції щодо валового збору зерна та зернобобових у країні, однак дослідження ефективності діяльності окремих зерновиробників та галузі в цілому свідчить про значне відставання від західноєвропейського рівня. У сучасних умовах серед багатьох проблем аграрної економіки як на національному так і на регіональному рівні перше місце посідає проблема розвитку підприємств на основі всебічної інтенсифікації виробництва і тому є актуальною для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інтенсифікації сільського господарства присвячені дослідження В.Г. Андрійчука, М.С. Вітков, О.Д. Гудзинського, О.Ю. Єрмакова, С.М. Кваші, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т.Саблука, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина, І.І Червена. та інших. Але постійні зміни, які відбуваються в суспільно-економічному житті країни і зокрема, в сільському господарстві, вимагають поглиблених досліджень щодо інтенсифікація зерновиробництва як головного напрямку підвищення ефективності використання землі.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування положень щодо інтенсифікації землеробства як головного напрямку підвищення ефективності використання землі.

Виклад основного матеріалу досліджень. Економічне зростання та інтенсифікація зерновиробництва як невід’ємні складові сучасної економіки сільського

господарства, тісно пов'язані між собою. Змістом економічного зростання є забезпечення стабільності і нарощування обсягів виробництва високоякісної продукції з одночасним підвищенням його ефективності. Збільшення кінцевого продукту і доходу можна одержати шляхом або залучення більшого обсягу виробничих ресурсів, або продуктивнішого їх використання. Якщо приріст продукції підприємство одержує завдяки підвищенню ефективності використання авансованого капіталу, то в ньому сформувався інтенсивний тип розвитку. Екстенсивний тип розвитку має місце, якщо приріст продукції отримують лише за рахунок додаткових вкладень і виправданий тоді, коли підприємству необхідно в короткі строки збільшити обсяги виробництва. При змішаному типі інтенсифікації спостерігається переплетення екстенсивного і інтенсивного шляхів розвитку виробництва.

Формування ефективного зернового господарства як основної складової зернопродуктового підкомплексу в умовах ринкових відносин залежить від численних факторів. Важлива роль у забезпеченні стабільного розвитку та підвищенні ефективності функціонування зернового господарства належить організаційно-економічним чинникам, які передбачають обґрунтування заходів щодо раціонального використання ресурсного потенціалу з урахуванням конкретних природно-економічних умов господарювання.

Сьогодні важливим резервом підвищення продуктивності аграрного виробництва є використання науково обґрунтованих сівозмін. Адже саме застосування сівозмін не вимагає додаткових витрат коштів, але дозволяє підвищити урожайність та рентабельність вирощування сільськогосподарських культур, сприяє збереженню та розширеному відтворенню родючості ґрунтів, допомагає регулювати водний та поживний режими ґрунту, забезпечує покращання фітосанітарного стану посівів.

Причини зростання ролі сівозмін у сучасних умовах: нині виробництво конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції можливе лише на основі всезростаючої культури землеробства. Підвищення родючості ґрунтів є необхідною умовою для запровадження передових агротехнологій та раціонального використання місцевих ґрунтово-кліматичних ресурсів, засобів інтенсифікації та системи сівозмін; з поглибленням процесів спеціалізації та концентрації виробництва ні добрива та зрошення, ні пестициди не дають можливості повністю позбавитись від бур'янів, шкідників та хвороб; зниження врожаю багатьох сільськогосподарських культур за відсутності сівозмін є наслідком одностороннього використання поживних речовин ґрунту, накопичення в ньому шкідників і збудників хвороб, а також різних токсичних речовин – продуктів життєдіяльності рослин і ґрунтових мікроорганізмів.

Правильне чергування культур у сівозмінах є необхідною умовою раціонального використання землі. При цьому створюється об'єднаність всіх факторів, які сприяють одержанню високих врожаїв, максимальному виходу рослинницької продукції з одиниці площі при найменших витратах праці та матеріальних ресурсів. Тому зернові і олійні культури в сівозмінах визначають її агрономічну спеціалізацію, обов'язково слід розміщувати після кращих попередників.

Кращими попередниками озимого ячменю є чорний пар, зернобобові культури та озима пшениця по пару. Кукурудзу на зерно краще сіяти перш за все після озимої пшениці, якій передували чорний пар, зернобобові культури, а також кукурудза на силос. Ярий ячмінь більш високі врожаї забезпечує при сівбі після озимини та кукурудзи, зернобобових культур. Зернобобові культури забезпечують найвищу врожайність при розміщенні після озимих зернових, кукурудзи, ярих зернових по озимині. Проте сівозміни не в змозі забезпечити високий рівень виробництва продукції якщо не будуть елементом цілого комплексу агротехнічних заходів заснованих на принципах інтенсивного виробництва.

Удосконалення структури виробництва зернових на основі впровадження інтенсивних технологій пропонуємо дослідити на прикладі ПСП «Новогригорівське» і розпочнемо з планування урожайності сільськогосподарських культур. Важливість обґрунтованого планування врожайності культур впливає з того, що з нею безпосередньо пов'язано багато інших питань виробничо-фінансової діяльності господарства: розміри і структура посівних площ, рівень товарності виробництва, система агрохімічних заходів, продуктивність праці, собівартість і рентабельність виробництва продукції тощо.

Визначимо середньозважену врожайність найпоширеніших в господарстві зернових культур для подальшого розрахунку показників планової врожайності (табл. 1).

Таким чином, врожайність зернових культур у середньому за 2010 – 2014 роки становила: пшениці озимої – 29,4 ц/га, ячменю озимого – 28,7 ц/га, ярого ячменю – 19,3 ц/га.

Таблиця 1 Розрахунок середньозваженої врожайності зернових культур у ПСП
«Новогригорівське» Вознесенського району

Культури	Валовий збір, ц					Площа, га					Середньо-зважена урожайність, ц з 1 га
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	
Пшениця озима	8565	13072	2414	9252	20582	483	435	150	300	465	29,4
Ячмінь озимий	9884	14772	-	8750	16728	504	500	-	300	443	28,7
Ячмінь ярий	-	1048	4673	4485	659	-	33	330	171	30	19,3

У сучасному сільському господарстві з мінеральних добрив використовуються прості азотні, фосфорні та калійні добрива, а також комплексні та мікродобрива. Мінеральні добрива значно поліпшують технологічну якість зерна, а також підвищують вміст білка у зерні та клейковини в борошні.

Здійснимо розрахунки кількості діючої речовини в добривах внесених під зернові культури (табл. 2).

Таблиця 2 Розрахунок кількості діючої речовини в добривах внесених під сільськогосподарські культури у ПСП «Новогригорівське» Вознесенського району

Культура	Найменування добрив	Норма внесення кг на 1 га	Площа, га	Кількість добрив, тонн	Вміст діючих речовин, кг		
					N	P	K
Пшениця озима	Нітроамофоска	200	450	90	32	32	32
	Аміачна селітра	200	450	90	68	0	0
	Карбомід	50	450	22,5	23	0	0
	Амофос	50	450	22,5	12	15	12
Ячмінь озимий	Нітроамофоска	200	450	90	32	32	32
	Аміачна селітра	200	450	90	68	0	0
	Карбомід	50	450	22,5	23	0	0
	Амофос	50	450	22,5	12	15	12
Ячмінь ярий	Нітроамофоска	200	320	64	32	32	32
	Аміачна селітра	200	320	64	68	0	0
	Карбомід	50	320	16	23	0	0
	Амофос	50	320	16	12	15	12

За даними таблиці 2 можна зробити висновок що, відповідно до плану нами

передбачається внесення мінеральних добрив з урахуванням науково-обґрунтованих норм внесення, пропонується застосування таких видів добрив як: нітроамофоска, аміачна селітра, амофос та карбамід. Відмічаємо, що під всі культури без виключення планується внесення аміачної селітри, так як це добриво є універсальним і підходить для удобрення всіх зернових культур, а також добре сприяє підвищенню урожайності зернових культур.

Також нами пропонується використовувати такі добрива як нітротроамофоска (N16P16K16) яка є комплексним добривом і вноситься під усі види сільськогосподарських культур. Норма внесення під озиму пшеницю, ячмінь та ярий ячмінь складає 200 кг на 1 га. Загалом, планується внести під зернові культури нітроамофоски – 470,5 тонн, аміачної селітри - 301,9 тонн, амофосу та карбаміду по 61 тонні, калійної солі – 9,24 тонни.

На наступному етапі розрахунку планової урожайності зернових культур за рахунок внесення мінеральних добрив пропонуємо визначити кількість поживних речовин у кожному виді добрив, яка буде використана в плановому році, для цього ми кількість внесених добрив множимо на коефіцієнт використання діючої речовини, які рослини використовують у перший рік.

Таблиця 3 Розрахунок приросту урожайності з 1 га за рахунок додаткового внесення добрив у ПСП «Новогригорівське» Вознесенського району

Культури	Діючі речовини, кг			Приріст урожайності, ц
	N	P	K	
Пшениця озима	135	47	44	4,68
Ячмінь озимий	135	47	44	5,9
Ячмінь ярий	135	47	44	5,9

Розрахунок планового приросту врожайності проведемо відповідно до обґрунтованої методики. Приріст врожаю розраховується: для озимої пшениці – $(N*60\%/35) + (P*25\%/12) + (K*80\%/25)$; ячменю – $(N*60\%/25) + (P*25\%/11) + (K*80\%/22)$; гороху - $(N*60\%/66) + (P*25\%/16) + (K*80\%/20)$; кукурудзи – $(N*60\%/34) + (P*25\%/12) + (K*80\%/37)$.

Отож, прирости урожайності будуть наступними:

1) приріст урожайності озимої пшениці $(135*60\%/35)+(47*25\%/12)+(44*80\%/25) = 2,31+0,97+1,40 = 4,68$ ц на 1 га;

2) приріст урожайності ячменю озимого: $(135*60\%/25) + (47*25\%/11) + (44*80\%/22)= 3,24 + 1,06 + 1,6 = 5,9$ ц з 1 га;

3) приріст урожайності ячменю ярого: $(135*60\%/25) + (47*25\%/11) + (44*80\%/22)=$
5,9 ц з 1 га.

Крім того пропонуємо в господарстві здійснити певний комплекс заходів спрямованих на підвищення урожайності зернових (табл. 4)

Таблиця 4 Намічені планом агротехнічні заходи, спрямовані на підвищення врожайності зернових культур в ПСП «Новогригорівське» Вознесенського району

Культури	Планується заміна сорту (% від площі посіву)	Планується дотримання оптимальних строків сівби (% від площі посіву)	Планується здійснити вапнування ґрунту (% від площі посіву)
Озима пшениця	20	75	40
Озимий ячмінь	20	-	40
Ярий ячмінь	20	-	40

Послідовно підставляючи вихідні дані у вищенаведену формулу і виконуючи відповідні розрахунки одержимо наступну планову урожайність озимої пшениці:

1. Приріст врожаю озимої пшениці від упровадження нового сорту (сорт «Перша репродукція» замінюємо на сорт «Херсонська 99» з потенційною врожайністю 55 ц з 1 га) на 20% площі посіву:

$$32,8*20/100=6,56 \text{ ц на 1 га.}$$

2. Приріст врожаю озимої пшениці від дотримання оптимальних строків сівби на 75% площі посіву (приріст урожайності у розрахунку на 1 га – 3,6 ц):

$$3,6*75/100=2,7 \text{ ц на 1 га.}$$

Розрахуємо плановий приріст врожаю озимого ячменю від упровадження перспективного сорту на 20% площі: сорту Михайло замість сорту Оксамит:

$$25,8 \text{ ц з 1 га} *20\% / 100\% = 5,16 \text{ ц на 1 га.}$$

Приріст врожаю ярого ячменю від упровадження перспективного сорту на 20% площі: сорту Добриня 3 замість Дніпровський 425:

$$30,6 \text{ ц з 1 га} *20\% / 100\% = 6,12 \text{ ц на 1 га.}$$

Приріст врожаю озимої пшениці та ячменю від вапнування посівних площ (нормативний приріст для середньокислих ґрунтів – 2 ц з 1 га):

$$2*40/100=0,8 \text{ ц з 1 га.}$$

Приріст врожаю ярого ячменю від вапнування посівних площ (нормативний приріст для середньокислих ґрунтів – 2,5 ц з 1 га):

$$2,5*40/100=1 \text{ ц з 1 га.}$$

Отож, проведені розрахунки дозволяють підсумувати загальну планову урожайність зернових культур в ПСП «Новогригорівське» Вознесенського району (табл. 5).

Таблиця 5 Розрахунок планової врожайності зернових культур у ПСП «Новогригорівське» Вознесенського району

Культури	Середньо-зважена урожайність	Приріст за рахунок			Планова врожайність ц з 1 га
		добрив	сорту	оптимальні строки сівби та вапнування	
Пшениця озима	29,4	4,68	6,56	3,5	44,1
Ячмінь озимий	28,7	5,9	5,16	0,8	40,6
Ячмінь ярий	19,3	5,9	6,12	1	32,3

Розраховані нами планові показники урожайності зернових культур в ПСП «Новогригорівське» дають змогу стверджувати, що відповідно до плану урожайність озимої пшениці становитиме 44,1 ц з 1 га, що на 14,74 ц більше за середньозважену урожайність 2010-2014 рр., урожайність озимого ячменю становитиме 40,6 ц з 1 га (більше на 11,86 ц), урожайність ярого ячменю – 32,3 ц з 1 га (більше на 13,02 ц).

При плануванні посівних площ нами основний акцент було зроблено на відведенні площ під посіви нових сортів зернових культур та збільшення частки чистих парів з рівня у 2,4% до 11,3% від загальної площі ріллі з метою раціонального використання ґрунтів, надання їм можливості природнього відтворення родючості, що позитивно впливатиме на зростання урожайності майбутніх посівів.

Необхідну кількість органічних та мінеральних добрив, яку підприємству слід придбати для внесення у ґрунт у плановому році, обчислюємо на основі даних про прийняті норми їх внесення з розрахунку на 1га культури та запланованих площ посівів культур. План підприємства щодо захисту сільськогосподарських культур розробляється на основі прийнятої в країні науково-обґрунтованої системи захисту рослин, яка включає в себе виконання агротехнічних та інших профілактичних заходів щодо запобігання масовому розвитку бур'янів, хвороб і шкідників; запровадження стійких до хвороб сортів, біологічних методів захисту рослин, ефективних способів використання пестицидів. Він передбачає виконання комплексу заходів щодо захисту рослин, визначення потреби в біологічних заходах, хімічних препаратах, різних матеріалах, техніці й робочій силі. За наявності на підприємстві спеціалізованих загонів (ланок) із захисту рослин для них складають річні виробничі завдання й робочі плани за періодами робіт.

Розрахунок планової потреби та вартості добрив для внесення і підживлення посівів показує, що необхідно внести 2200 ц селітри вартістю 429 тис. грн, 220 ц нітроамофоски вартістю 145,7 тис. грн, 550 ц карбаміду вартістю 184,1 тис. грн, та 550 ц амофосу вартістю 186,1 тис. грн. Загальна вартість внесених добрив складатиме 1600,5 тис. грн.

Нами пропонується використовувати для захисту посівів від бур'янів такі сучасні препарати, як Томіган 250, к. е. та Амінопелік 600 SL, в. р. к. Томіган 250, к. е. — гербіцид системної дії з групи ауксинів. Препарат блокує дію гормону росту рослин (ауксину) та впливає на ростові процеси рослинних клітин та на загальні ростові процеси рослин чутливих видів бур'янів.

Амінопелік 600 SL, в. р. к. — селективний післясходовий гербіцид для захисту посівів пшениці озимої, ячменю ярого від однорічних та деяких багаторічних дводольних бур'янів. Загальна вартість витрат на закупівлю зазначених препаратів становитиме 102 тис. грн, планується обробити по 200 га озимих пшениці, 300 га озимого ячменю та 200 га ярого ячменю.

Розрахуємо п лановий обсяг виробництва продукції (табл. 6)

Таблиця 6 Плановий обсяг виробництва продукції в ПСП «Новогригорівське» Вознесенського району

Культури	Планова врожайність, ц з 1 га	Планова посівна площа, га	Плановий обсяг виробництва продукції, ц
Озима пшениця	44,1	450	19861,7
Озимий ячмінь	40,6	450	18250,7
Ярий ячмінь	32,3	200	6456,8
Разом	х	1100	44569,3

Плановий обсяг виробництва зернових в ПСП «Новогригорівське» складатиме: озимої пшениці – 19861,7 ц, озимого ячменю – 18250,7 ц, ярого ячменю – 6456,8 ц, а загалом валовий збір зернових становитиме 44569,3 ц, що на 6600,3 ц більше за показник 2014 року . Такі обсяги виробництва дозволять ПСП «Новогригорівське» збільшити кількість реалізованого зерна та підвищити рівень ефективності виробництва зернових.

Заплановані витрати складають собівартість окремих культур та їх груп, а також продукції рослинництва в цілому. Слід зазначити, що для розрахунку (крім витрат на насіння, добрива та засоби захисту рослин) були взяті витрати попереднього до

планового року - 2014 р. Зазначимо, що за планом витрати на виробництва зернових становитимуть 5374,9 тис. грн, найбільшу питому вагу займатимуть витрати на закупівлю мінеральних добрив та насіння.

У таблиці 7 розраховано п'ять узагальнюючих показників розвитку зерновиробництва у ПСП «Новогригорівське» Вознесенського району.

Таблиця 7 Основні економічні показники розвитку зерновиробництва в ПСП «Новогригорівське» Вознесенського району

Показники	У середньому за 2012-2014 рр.	По плану	Відхилення (+,-) плану від факту
Валова продукція зерновиробництва (в постійних цінах) – всього, тис. грн	1266,8	4397,9	3131,1
на 100га сільгоспугідь	52,2	179,8	127,6
на 1 середньорічного працівника	42,2	146,6	104,4
Виручка від реалізації продукції (товарна продукція) – всього, тис. грн	2583,4	8466,8	5883,5
на 100га сільгоспугідь	106,5	346,2	239,7
на 1 середньорічного працівника	86,1	282,2	196,1
Прибуток (збиток) – всього, тис. грн	544,9	3091,9	2547,0
на 100га сільгоспугідь	22,5	126,4	104,0
на 1 середньорічного працівника	18,2	103,1	84,9

Висновки. Отже, на підставі значень основних економічних показників розвитку галузі ми можемо зробити висновок, що розроблена виробнича програма розвитку галузі рослинництва ефективна. Запропоновані заходи інтенсифікації виробництва продукції рослинництва окупилися. Отриманий прибуток – 3092 тис. грн. Це значно більше ніж у попередні роки і робить зерновиробництво в ПСП «Новогригорівське» рентабельним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамович І. В. Інвестування в аграрний сектор економіки України: проблеми та напрями їх вирішення / І. В. Абрамович // Держава та регіони. — 2007. — №1. — С. 7—9.
2. Агаркова Н.А. Теоретико-прикладні аспекти інтенсифікації виробництва / Н.А. Агаркова // Екон. наук. Вісник ХНУ. — 2009. — № 6. — Т. 2. — С. 42—47.
3. Вітков М.С. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва в перехідний період до ринку/ М.С. Вітков // Економіка АПК. — 2009. — №2 (168). — С. 17—20.

**ЗНАЧЕННЯ ІНОВАЦІЙ У ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Є. В. Орехов , магістр, А. І. Стружко, магістр

Науковій керівник: канд. екон. наук., доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розкрито економічну суть інновацій та інноваційного процесу різними науковцями. Досліджено ефективність функціонування інноваційного розвитку підприємств, а також особливості та перешкоди на шляху використання інноваційних процесів у сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційний процес, інноваційна діяльність.

Постановка проблеми. Провідну роль у підвищенні конкурентоспроможності підприємств відіграють інноваційні перетворення. Забезпечення економічної безпеки та розвитку держави вимагає переходу до інноваційного типу економіки, орієнтованого на підтримку високотехнологічного сільськогосподарського виробництва.

Значення інноваційної діяльності для підприємств у сучасних умовах постійно зростає. Розвиток наукових досліджень в агропромисловій сфері передбачає науково-технічні розробки як постійно поновлюване джерело зростаючих можливостей інноваційного оновлення аграрного сектора. Світовий досвід засвідчує, що уряди європейських країн акцентують увагу не на самому процесі інноваційної діяльності, а на кінцевому продукті, якого потребує агропромисловий сектор [4, С. 234].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виконаний аналіз теоретичних досліджень в рамках інноваційної економіки, свідчить про існування великої наукової бази, що складається з праць та вітчизняних учених. Питанням дослідження сучасних проблем розвитку інноваційної діяльності в сільському господарстві присвячені роботи таких дослідників: О.М. Бедринець, Ф. В. Горбонос, В.І Довбенко , В.В Іванишин , В.В Хмурова . та ін. Без постійного вдосконалення та навіть розробки нових прийомів і методів ведення бізнесу, досягнення і довготривале утримання позитивних результатів при постійних змінах, причому, безумовно, у бік підвищення жорсткості, умов господарювання є не можливим.

Постановка завдання. Визначення значення інновацій у ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств та основні напрямки їх удосконалення.

Виклад основних результатів дослідження. Інновації у більш ширшому розумінні є нововведеннями в технології чи організації управління. У вузькому значенні це – відкриття чи винаходи, а також використання наявних джерел новими способами. Дуже часто же в цій ролі можуть виступати продукти чи технології, організація сільськогосподарського виробництва, якщо все це містить значні елементи новизни.

Стратегічно важлива роль в довгостроковому економічному розвитку сільського господарства повинна належати інноваціям. Тому що тільки за допомогою інноваційного підходу можна вирішити коло виробничих, ресурсних, технологічних проблем, створити таку модель аграрної економіки, яка послужить основою для постійного підвищення конкурентоспроможності галузі через ефективне економічне зростання [1, С. 78].

Розвиток сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі демократичного державотворення зумовлюється у значній мірі широким впровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, стратегічна роль у якому належить інноваційній діяльності, а також застосуванню нових матеріалізованих наукових знань.

Ефективність інноваційної політики підприємств АПК України на споживчому ринку має визначатися обсягами залучених інвестицій, спрямованих на розвиток власної господарської діяльності, підвищенням зацікавленості аналогічних підприємств Європи і світу до співпраці з українськими підприємствами.

Сільське господарство є однією з найважливіших галузей економіки України. Однак на протязі майже двох десятиріч відбувається занепад цієї галузі. Процес ефективного управління в сільському господарстві пов'язаний із значною кількістю труднощів.

Інновації спрямовані на підвищення продуктивності і, як правило, на отримання додаткового доходу в результаті впровадження новинок і створення кращих за своїми якостями ідей, технологій. Вони охоплюють весь спектр видів діяльності – від досліджень і розробок до маркетингу [3, С. 56].

Інноваційна діяльність є важливою складовою системи заходів щодо прискорення розвитку сільського господарства, підвищення його конкурентоспроможності й ефективності [2, С. 78].

Інновація є широким застосуванням у практиці нового винаходу, тобто нововведення. Але, невелика частина винаходів відповідає реальним економічним умовам і при застосуванні у виробництві спроможна забезпечити приріст економічного

ефекту До основних напрямків інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що сприятимуть підвищенню їх економічної ефективності можна віднести:

- технологічні – характеризуються розробкою і впровадженням якісно нових технологій виробництва і зберігання сільськогосподарської продукції, що характеризуються максимально корисним результатом; вдосконаленням технологічних процесів з метою скорочення тривалості виробничого циклу переробки сільськогосподарської сировини при забезпеченні необхідної якості продукції; розробкою і впровадження власних пакувальних ліній, що відповідають технологічній специфіці вироблених продуктів; вдосконалення тари, упаковки і способів перевезень;

- асортиментні – включають розробку і виробництво екологічно безпечних продуктів масового споживання; підвищення споживчих якостей продукції; проходження сертифікації і стандартизації продукції;

- маркетингові – це кон'юнктурні дослідження ринків збуту і виявлення нових споживчих сегментів, пошук і формування інформаційних баз даних про ринкове середовище і споживчі властивості товарів конкуруючих підприємств, пошуки партнерів по впровадженню і фінансуванню інноваційних проектів;

- інфраструктурні є формуванням інституційних структур, що охоплюють весь цикл інноваційного супроводу виробничої діяльності від генерації нових науково-технічних ідей і їх відпрацювання до випуску і реалізації наукоємної продукції.

В роботі підприємств інноваційна діяльність досліджується в тісному взаємозв'язку розвитку двох її складових – створення інноваційної продукції та практична її реалізація у виробничій сфері. При цьому формами інноваційної продукції є зразки нових машин, насіння, тварин і птиці, добрив, препаратів, організаційно-економічні проекти, моделі, методики, науково-технічна та економічна інформація, проектна документація тощо. Визначено основні організаційно-економічні умови створення ринку науково-технічної продукції. Підвищенню ефективності галузевих та регіональних програм розвитку ринку інноваційної продукції буде сприяти об'єднання пріоритетних інноваційних проектів в споріднені пакети [5, С. 267].

Головними перешкодами для активізації інноваційного процесу на підприємствах України є:

- недостатнє фінансування підприємств для впровадження нових технологій;
- невідповідність корпоративної структури, яка формується в Україні, головним вимогам інноваційного розвитку.

Базовою умовою подолання наслідків трансформаційного спаду національної економіки, реалізації в сільському господарстві стратегії структурних реформ і оздоровлення проблемних (що мають низьку платоспроможність) підприємств є введення в дію інвестиційно-інноваційного механізму модернізації сільського господарства, орієнтованого на докорінне оновлення техніко-технологічного та організаційно-управлінського рівня виробництва.

Висновки. Основною проблемою реалізації інноваційної стратегії підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств є те, що темпи розвитку і структура сектора аграрних досліджень і розробок не повною мірою відповідають потребам сільського господарства і постійно зростаючому попиту на передові технології з боку окремих сегментів підприємницького сектора. Запропоновані наукові результати не знаходять застосування з причини незбалансованості інноваційної системи, а також унаслідок загальної низької сприйнятливості до інновацій підприємницького сектора та невисокої його прибутковості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бедринець О. М. Щодо сутності економічної ефективності та її особливості у виробництві соняшнику / О. М. Бедринець // Студентський науковий вісник Миколаївського національного університету. – Економічні науки. – вип. 2 (11). – 2014. – 629 с.
2. Економіка підприємств: підручник / Ф. В. Горбонос [та ін.]. – К.: Знання. – 2010. – 463 с.
3. Довбенко В. І. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник / В. І. Довбенко, В. М. Мельник. – Львів: Львівська політехніка, 2010. – 463 с.
4. Іванишин В. В. Інноваційне забезпечення оновлення техніко-технологічної бази підприємств АПК / В. В. Іванишин // Економіка АПК. – 2010. - № 1. – с. 128-133
5. Хмурова В. В. Менеджмент підприємницької діяльності: навч. посібник / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. К.: Центр учбової літератури, 2013. – 284 с.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СТИМУЛЮВАННІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Н.С. Попович, магістр

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор Банєва І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті обґрунтовано, що в період швидкого вдосконалення продуктивних сил інновації стають головною рушійною силою економічного розвитку. Інноваційний розвиток економіки є складним динамічним процесом, у рішенні яких важлива роль відводиться державі. Досвід передових зарубіжних країн показує, що ефективні заходи державної підтримки дозволяють підвищити інноваційну активність і забезпечити високий рівень інноваційного розвитку країни.

Ключові слова: інноваційна діяльність, державна підтримка інновацій, фінансування інноваційної діяльності.

Постановка проблеми. Досвід країн з високорозвиненою економікою показує, що основні досягнуті успіхи були забезпечені за рахунок інноваційно-інвестиційної діяльності. Економічні катаклізми, обмеженість природних ресурсів значною мірою гальмують можливості подальшого розвитку виробництва екстенсивним шляхом. Для більшості країн єдиним є інтенсивний шлях — шлях інноваційного розвитку, спрямований на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення і оновлення номенклатури і поліпшення якості продукції, що випускається (товарів, послуг), вдосконалення технології їх виготовлення з наступним впровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому і зарубіжних ринках.

Актуальні дослідження полягає в тому, що інноваційна діяльність традиційно вважається сферою активної державної політики. Держава бере на себе функцію забезпечення бізнесу науковими знаннями та ідеями, покликана забезпечити підтримку наукових досліджень і розробок, визначити цілі, принципи та пріоритети своєї політики в галузі інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження особливостей інноваційного економічного розвитку, аналіз інвестиційного потенціалу підприємства і підходів щодо його оцінки, а також вивчення різних аспектів державного регулювання і підтримки інноваційних процесів здійснювалося в наукових працях таких вітчизняних й зарубіжних вчених: І. Алексєєва, І. Балабанова, О. Гладкової, О. Коваленко, Н. Мілюткіної, О. Накісько, Л. Оголевої, В. Облонського, А. Трубіліна та ін.

Постановка завдання полягає в аналізі особливостей державної підтримки інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні з урахуванням досвіду розвинутих країн.

Виклад основних результатів дослідження. Дослідження проблем інноваційно-інвестиційної діяльності знаходиться в центрі уваги економічної науки. Це обумовлено тим, що в сучасних умовах інновації є вирішальним чинником формування національної конкурентоспроможності, а інноваційно-інвестиційний процес являє собою найважливішу домінуючу економічного розвитку.

В економічній науці аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності здійснюється на макро- і на мікрорівнях.

Так, наприклад О. Гладкова вважає, що інновація — це окремий випадок інвестиції, може мати будь-яку форму, але повинна бути спрямована не стільки на кількісний розвиток системи, скільки, насамперед, на зміну її якісних характеристик. А під інноваційно-інвестиційним процесом можна розуміти постановку мети інвестування, пов'язану зі зміною якісних характеристик системи, вибір об'єкту інноваційного інвестування, реалізацію та контролінг інвестицій з метою отримання нового ефекту [3].

Н. Мілюткіна у свої дослідження обґрунтовує думку, що інноваційний процес з пересічного економічного явища поступово перетворився в домінуючу економічного розвитку, а інновації лежать в основі процесу суспільного поділу праці і, відповідно, економічного розвитку, тому інноваційність далеко не нове явище в економіці [6].

Зрозуміло, що для впровадження інноваційних процесів необхідні джерела фінансування, тобто необхідний розвиток інвестиційного забезпечення.

Р. Фатхутдінов під фінансуванням інноваційної діяльності розглядає механізм фінансового забезпечення будь-якого господарюючого суб'єкта, що охоплює грошові відносини організації з іншими господарюючими суб'єктами і банками з оплати науково-технічної продукції, контрагентських робіт, поставок спеціального обладнання, матеріалів і комплектуючих виробів, розрахунків із засновниками, трудовими колективами і державними органами управління.

У працях Л. Оголевої система фінансування інноваційної діяльності являє собою складне переплетення форм і джерел, що розрізняються по виду власності, ступеня централізації, а також за рівнями власників і формам фінансування.

Дослідники О. Коваленко та Я. Борисова в свої дослідження доводять, що управління інноваційно-інвестиційною діяльністю на макрорівні потребує комплексної

оцінки результатів впливу прийнятих актів на інвестиційні процеси і розвиток економіки [5].

Отже, і інноваційна, і інвестиційна діяльність є підсистемами інноваційно-інвестиційної діяльності, яку можна інтерпретувати як здійснення капітальних вкладень у інноваційну діяльність суб'єкта господарювання з метою отримання кінцевого результату, що приносить дохід і соціально-економічний корисний ефект.

Особлива роль держави у регулюванні інноваційно-інвестиційної діяльності пояснюється рядом причин:

1. Значні масштаби фінансових ресурсів, що потрібні для організації досліджень, віддаленість у часі їх прибуткової віддачі обмежують можливості вкладень для приватного капіталу в окремі сфери науково-дослідної діяльності і особливо в фундаментальні дослідження.

2. Ступінь розвитку науково-дослідної діяльності і глибина проникнення наукових ідей і розробок у виробництво стає вирішальним фактором конкурентоспроможності країни на світовому ринку, що вимагає активної участі держави, в тому числі і за допомогою фінансування цих процесів.

Проте, вважаємо, що важливим завданням держави в цьому аспекті є забезпечення умов не тільки прямої фінансової підтримки інвестиційно-інноваційних процесів, а й створення відповідних умов для здійснення такої діяльності у підприємців, максимальне спрощення їх діяльності, вивільнення додаткових фінансових ресурсів для інвестиційної діяльності.

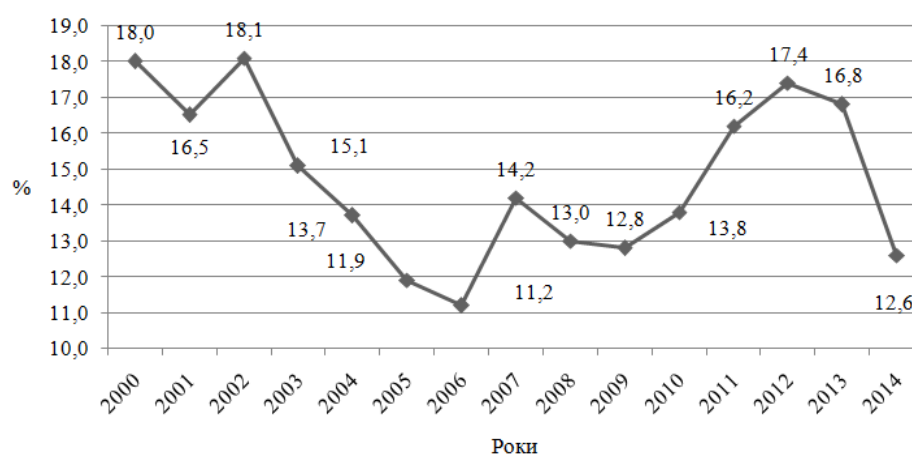

Рисунок 1 — Питома вага підприємств, що займалися впровадженням інновацій протягом 2000-2014 рр.

Джерело: побудовано на основі показників [4]

Аналіз сучасного стану інноваційної активності в Україні (рис. 1) свідчить, що протягом 2000-2014 рр. частка підприємств, що займалася інноваціями, мала зміни. Пік припадає на 2000 та 2002 роки (18%), після чого іде різкий спад аж до 2006 р., що становить мінімальну активність підприємств (11,2%). Після 2006 р. спостерігається певне збільшення частки підприємств, що займалися впровадженням інновацій аж до 2012 (з 11,2% до 17,4%), а потім знову активність зменшується. Станом на 01.01.2015 р. її частка в загальному обсязі виробництва залишається поки досить низькою.

Інша картина спостерігається в країнах-новаторах, що лідирують у сфері високих технологій (США, Японія, Німеччина, Сінгапур, Китай). Інноваційне фінансування лежить у сфері державних інтересів. Державна підтримка та стимулювання інноваційного фінансування дозволили таким країнам, як США і Японія, забезпечити конкурентоспроможність у провідних галузях промисловості і зайняти лідируючі позиції на світовому ринку. Так, наприклад, в авіаційній та ракетно-космічній промисловості питома вага США в даний час досягла 40%, Японії — 20%, частка Великобританії становить 9%, Німеччини — 7%; в телекомунікаційній і навігаційній сфері питома вага США на світовому ринку досягла 20%, Японії — 17%, Німеччини — 7%, Великобританії — 6%; в науковому машинобудуванні частка США складає 27,5%, Японії — 17,5%, Німеччини — 14%, Великобританії — 6% [8]. З метою забезпечення технологічної безпеки держави особливе значення надається фінансуванню високотехнологічних напрямків, таких як нанотехнології, гена інженерія, інформаційні технології, біотехнології. Так, наприклад, в США розроблена спеціальна програма «Національна ініціатива в області нанотехнологій». Вона передбачає координацію зусиль цілого ряду відомств, зацікавлених у прискоренні розвитку різних напрямків нанотехнологій.

Інноваційні процеси зароджуються у сфері фундаментальної науки, а завершуються у сфері виробництва і ринку. В нашій країні найбільш слабкою ланкою була і залишається взаємодія фундаментальної науки зі сферою прикладних досліджень і розробок, а також впровадження їх результатів у виробництво.

В той час як практично всі провідні країни зараз мають продуману стратегію науково-технічного розвитку, яка реалізується на практиці і забезпечується виділенням значних фінансових коштів. Такі стратегії діють у США, Японії, Німеччині, Великобританії, Китаї, Бразилії та Індії. Головне спрямування в цих програмах здійснюється на збільшенні державних інвестицій у науково-дослідну роботу в пріоритетних галузях, стимулюванні внутрішнього попиту на високотехнологічну продукцію, прийнятті комплексних заходів щодо заохочення інноваційної активності

приватного сектора, особливо малого та середнього бізнесу, а також підготовці кваліфікованих наукових та інженерно-технічних кадрів.

В Україні розробляються і впроваджуються ефективні фінансові важелі бюджетного механізму, таких як пільги (податкові, кредитні, інвестиційні та митні), дотації, компенсації при формуванні інвестиційно-інноваційної політики та напрямів державного регулювання процесів оподаткування, фінансування, кредитування та стимулювання суб'єктів інноваційної діяльності є основою фінансового регулювання в сфері інноваційної діяльності.

Бюджетна підтримка одним з основних напрямів має надання субсидій та дотацій безпосередньо товаровиробникам. Проте наявна система дотаційних і компенсаційних виплат не створює стимулів для ефективної діяльності підприємств. Достатньо часто підприємства, які неефективно використовують ресурси, як правило, одержують великі розміри дотацій і навпаки, що не сприяє економічній зацікавленості товаровиробників у нарощуванні виробництва і зниженні витрат [5].

У контексті бюджетної підтримки інноваційної діяльності слід враховувати, що вихідною методологічною основою формування системи державної дотаційної підтримки повинно стати гранично ефективне використання бюджетних коштів в умовах їх обмеженості. Необхідно відмовитись від тих програм, які призводять до неефективного використання бюджетних коштів, тобто найбільшу фінансову допомогу повинні одержувати ті товаровиробники, які можуть її найефективніше використовувати. Це сприятиме розвитку здорової конкуренції між суб'єктами господарювання, а також зростанню обсягів виробництва продукції і підвищенню її якості, зменшенню витрат виробництва з розрахунку на одиницю вкладень і забезпеченню передумов для зниження споживчих цін.

Особливої важливості набуває розуміння того, що для успішного розвитку інноваційної діяльності важливі не стільки обсяги державної підтримки, скільки цілеспрямоване та ефективне використання бюджетних коштів. Тобто, забезпечення інноваційно-інвестиційного відтворення повинно будуватися з урахуванням наступних чинників:

1. Стимулювання, в тому числі і фінансове, повинно здійснюватися тільки в тому випадку, коли суб'єкти мають тверді наміри для створення нових інноваційних підприємств або впроваджують інноваційні програми.

2. Обсяги фінансового впливу мають враховувати продуктивність та ефективність інноваційної діяльності.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження зазначимо, що інноваційна діяльність не є ознакою сьогодення, скоріше це процес стійкого економічного розвитку. Стосовно до аграрного комплексу інновації являють собою впровадження в господарську практику результатів досліджень і розробок у вигляді нових сортів рослин, порід та видів тварин і птиці, нових або поліпшених продуктів харчування, матеріалів, нових технологій у рослинництві, тваринництві й переробній промисловості, нових добрив і засобів захисту рослин та тварин, нових методів профілактики й лікування тварин і птиці, нових форм організації й управління різними сферами економіки, що дають змогу підвищити ефективність аграрного виробництва.

Найважливішою складовою забезпечення даного розвитку є фінансове регулювання. В прикладному аспекті важливо, щоб були пов'язані як мінімум три ланки в цьому процесі: освітня інфраструктура, реальний сектор економіки, який буде ці інновації замовляти, підтримка з боку держави тих, хто цими інноваціями займається.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев И. В. Моделирование инновационного развития предприятия на стадии научно-технической подготовки производства / И. В. Алексеев // В кн.: Инновации: проблемы науки и практики : монография. — Х. : ИНЖЕК, 2006. — С. 294-316.
2. Балабанов И. Т. Инновационный менеджмент / И. Т. Балабанов. — СПб. : Питер, 2010. — 208 с.
3. Гладкова О. В. Вплив інноваційно-інвестиційних процесів на фінансовий саморозвиток торговельних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / О. В. Гладкова ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. — Донецьк, 2010. — 18 с.
4. Державний комітет статистики України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Коваленко О. В. Управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислового підприємства: [Електронний ресурс]. / О. В. Коваленко, Я. Г. Борисова. — Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_012.pdf
6. Милюткина Н. Теоретические подходы к исследованию инновационно-инвестиционной деятельности : [Електронний ресурс] / Н. Милюткина. — Режим доступу : <http://old.creativeconomy.ru/articles/25766>
7. Накісько О. В. Державна підтримка агропромислового комплексу в контексті інноваційно-інвестиційного відтворення / О. В. Накісько, С. В. Руденко // Вісник ХНТУСГ ім. П. Василенка. — 2015. — Вип. 161. — С. 239-245.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕНСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

Ю.Ю. Розульська, студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук., доцент Клочан В.Ф.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто показники економічної ефективності інтенсифікації та обґрунтовано необхідність удосконалення методики оцінки економічної ефективності інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур.

Ключові слова: інтенсивні технології, інновації, економічна ефективність, інновації в зерновиробництві, показники інтенсифікації.

Постановка проблеми. Одне з головних завдань, яке стоїть перед агропромисловим комплексом України – збільшення обсягів виробництва і підвищення конкурентоспроможності продукції зернової галузі. Вирішити це завдання можна на основі впровадження інноваційних інтенсивних технологій, які дозволяють реалізувати весь генетичний потенціал рослин через залучення сучасних науково-технічних розробок.

Виробництво сільськогосподарської продукції вимагає дедалі більших витрат енергетичних та матеріально-технічних ресурсів, обсяги яких у країні обмежені, а вартість їх зростає, особливо у жорстких умовах сьогодення. Підвищення ефективності виробництва зерна на інтенсивній основі потребує проведення порівняльної економічної оцінки різних технологій вирощування зернових культур.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням економічної ефективності вирощування зернових культур присвячені наукові праці В.В. Корінця, В.І. Перебийніса, В.Г. Більського та багатьох інших вітчизняних вчених і дослідників. Значний внесок у методологію і методику ефективності інтенсивного зерновиробництва зробили Ю.Д. Білик, П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак. Ними розроблені стратегічні аспекти зміцнення зернового виробництва в країні, структурної перебудови галузі, а також оцінки економічної ефективності використання земельних, матеріально-технічних і трудових ресурсів тощо. Однак є потреба в подальшому науковому обґрунтуванні методик проведення економічної оцінки різних технологій, особливо інноваційних.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування методичних аспектів оцінки ефективності інтенсивних технологій вирощування зернових культур із залученням інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення економічної ефективності сільського господарства в цілому передбачає збільшення виробництва і підвищення якості сільськогосподарської продукції при одночасному зменшенні витрат праці і матеріальних засобів на одиницю продукції. Розв'язання цієї проблеми нерозривно пов'язане з подальшою всебічною інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва, в процесі якої забезпечується ріст врожайності культур, підвищення якості продукції, зниження її собівартості, підвищення продуктивності праці тощо.

Інтенсифікація виробництва – це комплексний, багатофакторний процес застосування ефективних і екологічно безпечних засобів та технологій, заснованих на досягненнях науково-технічного прогресу, використанні більш досконалих форм організації і оплати праці, управління та ефективних ринкових відносин. Приріст виробництва, таким чином, забезпечується за рахунок застосування більш досконалих факторів виробництва та підвищення їхньої продуктивності.

Інтенсивна технологія – це комплекс агротехнічних прийомів вирощування сільськогосподарських культур, технологічних засобів і операцій, які направлені на максимально повне використання біологічного потенціалу продуктивності культур (їх сортів і гібридів) за рахунок підвищення ефективності використання природних і антропогенних його факторів при мінімізації трудових і матеріальних ресурсів.

Враховуючи зарубіжний та вітчизняний досвід, виділяють декілька основних пріоритетних напрямів інноваційного розвитку зернового господарства:

- реструктуризація й оновлення матеріально-технічної бази зернопродуктового підкомплексу;
- використання нових сортів, які забезпечать підвищення продуктивності та якості зерна;
- впровадження інноваційних (енергозберігаючих та інтенсивних) технологій виробництва зерна;
- удосконалення структури посівних площ в господарствах [4].

Усі складові інтенсивної технології повинні бути інноваційними. Ознайомлення з роботами вчених-економістів, що досліджують проблеми інтенсифікації аграрного виробництва, дозволяє зробити висновок, що, інтенсивність включає в себе дві складові: матеріально-речову і результативну [2]. При вивченні процесів інтенсифікації

зерновиробництва використовуються показники матеріально-речової складової інтенсивності (вартість авансованого капіталу на 1 га посівних площ; витрати виробництва на 1 га посівних площ; інтегральний показник інтенсивності використання землі; питома вага інтенсивних культур у структурі посівних площ; витрати виробництва на 1 га посіву культури тощо); показники результативної складової інтенсивності (коефіцієнт віддачі авансованого капіталу за валовим збором зернових культур; окупність виробничих витрат продукцією зерновиробництва; ефективність додаткових вкладень у спожиті виробничі ресурси і т.п.) та інтегральний показник інтенсивності технологій.

Для оцінки економічної ефективності інтенсивних технологій вирощування зернових культур використовуються такі показники: приріст врожайності, ц; вартість додатково зібраного врожаю з 1 га, грн; додаткові матеріально-грошові витрати на прибавку врожаю на 1 га, грн; окупність додаткових витрат, грн; зростання продуктивності праці, %; рівень рентабельності, %; річний економічний ефект у розрахунку на 1 га, грн.

Розрахунок показників економічної оцінки інтенсивних технологій проводиться на основі даних про фактичні витрати на виконання робіт, одержану урожайність і якість продукції. У випадку впровадження інтенсивної технології лише на частині площі, результати виробництва порівнюють з результатами, одержаними за звичайної (базової) технології, що застосовувалась на іншій частині площі. Якщо ж культуру за інтенсивною технологією вирощують у підприємстві на всій площі, для порівняння слід використовувати середні дані за попередні 3–5 років при застосуванні базової технології.

Окупність додаткових витрат при інтенсивній технології розраховується як відношення різниці вартості валової продукції в постійних цінах до різниці виробничих витрат (при інтенсивній та традиційній технологіях) в поточних цінах або:

$$O_{дв} = \frac{(B_{им} - B_{бм})}{(З_{им} - З_{бм})}, \text{ де}$$

$O_{дв}$ – окупність додаткових витрат, грн; $B_{ит}$, $B_{бт}$ – вартість валової продукції відповідно за інтенсивної і базової технологій, грн; $З_{ит}$, $З_{бт}$ – сумарні витрати на вирощування культури відповідно за інтенсивної і базової технологій, грн.

Річний економічний ефект визначається різницею вартості валової продукції, отриманої при інтенсивній технології і звичайній, з урахуванням якості зерна, виробничих витрат та реалізаційної ціни, тобто за формулою:

$$E_p = (B_{им} - B_{бм}) - (З_{им} - З_{бм}), \text{ де}$$

E_p – річний економічний ефект від впровадження інтенсивної технології, грн з 1 га.

Досвід показує, що упровадження інтенсивних технологій, як правило, супроводжується збільшенням виробничих витрат у розрахунку на 1 га посіву до 1,5 і більше разів. Але це не завжди забезпечує відповідний ріст врожаю, що спричиняє зростання собівартості одиниці продукції і зниження рівня рентабельності виробництва.

Економічну оцінку інтенсивних технологій доповнюють результати енергетичної ефективності. Результати енергетичного аналізу дають можливість оцінити і порівняти традиційні і нові технології, їх перспективність з точки зору рівня енергозбереження. Показником енергетичної оцінки технологій вирощування сільськогосподарських культур є коефіцієнт енергетичної ефективності (K_{ee}), який обчислюється як відношення кількості енергії, що міститься у вирощеній продукції, до кількості енергії, витраченої на отримання цієї продукції:

$$K_{ee} = \frac{E_n}{E_v}, \text{ де}$$

E_n – вміст енергії в продукції, дж (кал); E_v – енергетичні витрати на одержання певного виду продукції, дж (кал).

При ефективній технології одержаний коефіцієнт по основній продукції має перевищувати 1,0. Для розрахунку загальної енергії, витраченої на виробництво тієї чи іншої сільськогосподарської продукції, користуються відповідними енергетичними еквівалентами сукупної енергії на основні та оборотні засоби виробництва, трудові ресурси, готову продукцію [1, с. 279].

У випадку необхідності вибору найкращого варіанту інтенсивної технології вирощування зернових можна використати відомий у науці ранговий підхід, який ґрунтується на проведенні порівняльної оцінки альтернативних проектів.

Сутність методики порівняльної оцінки різних варіантів інтенсивних технологій зводиться до наступного: по кожному варіанту інтенсивної технології розраховують значення обраних показників ефективності; по кожному показнику в межах окремого варіанту розраховуються бали від 0 до 100; найвища сума балів по кожному варіанту є підставою для визнання його кращим і, відповідно, впровадження в практику.

Під інтегральним показником рівня інноваційного розвитку підприємства слід розуміти результат оцінювання основних техніко-економічних показників діяльності підприємства, який ґрунтується на визначенні узагальнюючих показників шляхом застосування системи часткових показників та методу експертного опитування. Виходячи із відомої методики інтегрального оцінювання інноваційного розвитку

підприємства, з врахуванням запропонованих основних складових забезпечення інноваційної діяльності, інтегральний показник інноваційного розвитку підприємства можна визначити за наступною формулою:

$$I_n = Y_{рес} \times K_1 + Y_{тех} \times K_2 + Y_{ринк} \times K_3, \text{ де}$$

I_n – інтегральний показник рівня інноваційного розвитку підприємства; $Y_{рес}$ – показник ресурсної підсистеми забезпечення інноваційного розвитку підприємства; $Y_{тех}$ – показник рівня технологічного оновлення промислового підприємства; $Y_{ринк}$ – показник рівня впровадження та комерціалізації інновацій; K_1, K_2, K_3 – коефіцієнти, які характеризують вагомість підсистем (значення коефіцієнтів розраховується методом експертних оцінок) [3].

Висновки. Сучасний досвід показує, що впровадження інтенсивних технологій у сільському господарстві, зокрема зерновиробництві, може забезпечити перспективи щодо розвитку зернового господарства, які поки ще повною мірою не використовуються сільськогосподарськими підприємствами.

Методика оцінки ефективності інтенсивних технологій мусить бути зорієнтована на удосконалення методів і прийомів визначення, насамперед, вартісних показників, а саме: вартості продукції, матеріально-технічних ресурсів, розміру оплати праці тощо, які беруться для проведення розрахунків. В умовах, коли необхідно обрати найкращий варіант інтенсивної технології доцільно застосовувати ранговий підхід.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільчук М.І. Організація і планування сільськогосподарського виробництва : підручник / [М.М. Ільчук](#), [Л.Я. Зрібняк](#), [С.І. Мельник](#) та ін. / За ред. [М.М. Ільчук](#), [Л.Я. Зрібняк](#). – 2-е вид. – Вінниця: Нова книга, 2008 – 456 с.
2. Левченко О.П. Теоретичні аспекти економічної ефективності виробництва зерна / О.П. Левченко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2006. – № 2. – С. 144–149
3. Малюта Л.Я. Оцінювання рівня інноваційного розвитку промислового підприємства / Малюта Л.Я. // Соціально-економічні проблеми і держава [Електронний ресурс]. – 2011. – Вип. 1 (4). – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mlyrpp.pdf>.
4. Ткачук В.І. Інновації як фактор підвищення ефективності виробництва зерна [Електронний ресурс] / В.І. Ткачук // Ефективна економіка: електрон. журн. – 2014. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2727>.

**РОЗВИТОК ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ НОВООДЕСЬКОГО РАЙОНУ**

О.В. Толмач, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук., доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто стан розвитку зерновиробництва в Новоодеському районі. Визначено основні напрями інтенсифікації виробництва зернових культур та запропоновано шляхи покращення розвитку зерновиробництва в сільськогосподарських підприємствах Новоодеського району.

Ключові слова: зерновиробництво, розвиток, урожайність, інтенсифікація зерновиробництва, рівень рентабельності.

Постановка проблеми. Зерновиробництву, на сьогоднішній день, відводиться особливе місце у структурі агропромислового комплексу. Саме зерно та продукти його переробки являються життєво необхідними видами продукції, які забезпечують продовольчу безпеку держави, відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку національної економіки, становлять основу аграрного експорту та визначають ступінь її участі в міжнародному співробітництві. Сприятливі природно-кліматичні умови та родючі землі України дають змогу вирощувати всі зернові культури і отримувати високоякісну продовольчу продукцію в достатніх обсягах для забезпечення як внутрішніх потреб, так і для формування експортного потенціалу. Протягом багатьох років Україна посідає перші позиції серед найбільших виробників і експортерів зерна в світі.

Зерновиробництво належить до стратегічно важливих галузей аграрної економіки України, оскільки вона забезпечує значну частину доходів сільськогосподарських підприємств, займає більше половини посівних площ, зумовлює сталий попит і високу потребу людей у споживанні продуктів харчування, для яких зерно є сировиною, а також є незамінним джерелом створення повноцінної кормової бази для розвитку тваринницьких галузей.

Однак в останні роки спостерігається нестабільна економічна ситуація в Україні, яка негативно вплинула як на розвиток сільського господарства, так і на виробництво зерна зокрема (в тому числі і в Новоодеському районі). Саме тому, сьогодні перед галуззю постає важлива задача забезпечення сталого виробництва зерна на основі

збільшення врожайності та підвищення якості продукції, що можливо лише на основі інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку зерновиробництва на як на макро-, так і на регіональних рівнях розглядаються у працях В.І.Бойка, О.Ю. Єрмакова, О.В.Захарчука, І.В.Камінського, М.Г.Лобаса, П.М.Макаренка, Л.О.Мармуль, В.Я.Месель-Веселяка, П.Т.Саблука, Н.М.Сіренка, В.П.Ситника, І.І.Червена, О.М.Шпичака та інших.[1] В більшості цих публікацій в питаннях, пов'язаних із розвитком зерновиробництва, увага зосереджена на основних тенденціях, які склалися в цілому в державі, однак недостатньо висвітлені в окремих регіонах. Тому актуальним є подальше дослідження зерновиробництва в сільськогосподарських підприємствах Новоодеського району.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення розвитку зерновиробництва в сільськогосподарських підприємствах Новоодеського району Миколаївської області, виявлення тенденцій у розвитку зерновиробництва району, дослідження впливу факторів на ефективність галузі та визначення шляхів її підвищення.

Виклад основного матеріалу досліджень. За даними Головного управління статистики у Миколаївській області у 2014 р. на території Новоодеського району діє 214 сільськогосподарських підприємств. Більшість сільгоспвиробників Новоодеського району спеціалізується на виробництві зерна та насіння соняшнику. Питома вага зернових культур, вирощуваних у Новоодеському районі у загальному виробництві основних сільськогосподарських культур Миколаївської області становить 5,6% [2].

Для того, щоб мати більш повне уявлення про динаміку розвитку зерновиробництва в Новоодеському районі розглянемо таблицю 1.

Таблиця 1 Розвиток виробництва зернових культур в Новоодеському районі *

Показники	Роки						2014 р. у % до 2005 р.
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	
Посівна площа зернових та зернобобових, га	30019,81	30695,95	30336,52	27513,28	32455,37	31643,07	105,4
Зібрана площа, га	26504,16	28227,95	28924,02	23151,49	31569,68	30891,77	116,6
Валовий збір, т	50487,00	54326,52	78577,63	23068,01	73867,23	88773,26	175,8
Урожайність, ц з 1га	19,0	19,2	27,2	10,0	23,4	28,7	150,9

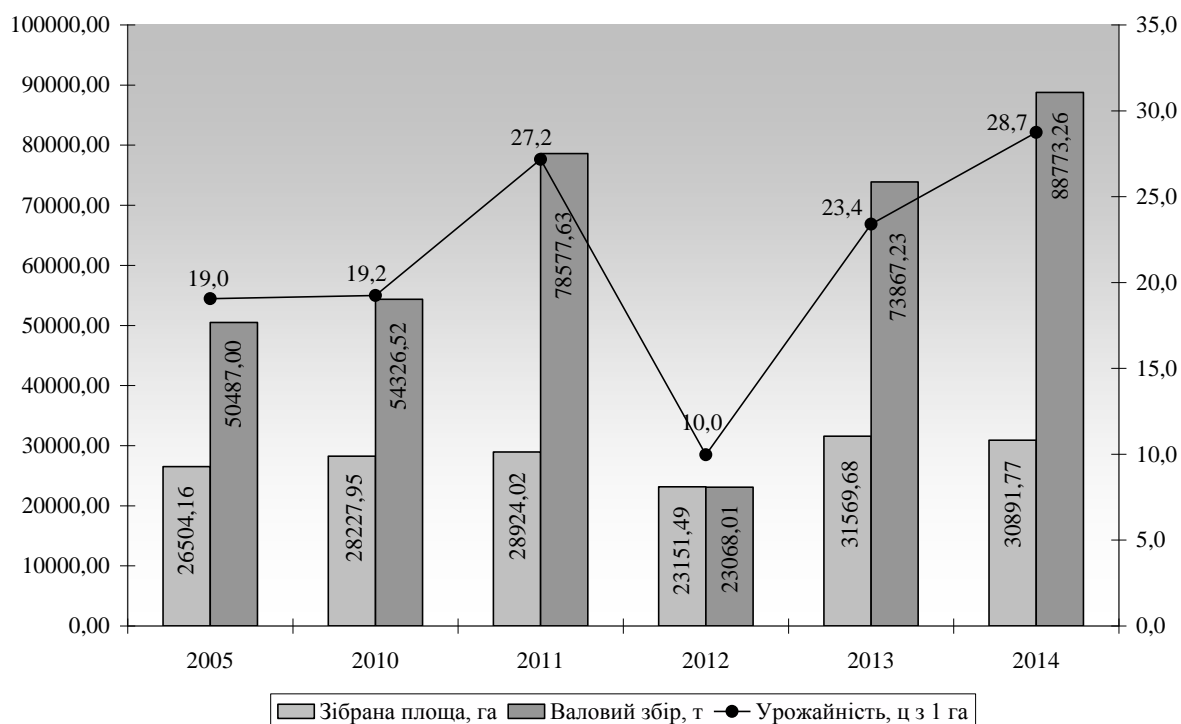
* Розраховано автором на основі зведених даних за статистичною формою 29-ст (річна)

Наведені дані в таблиці 1 свідчать, що в аналізованих роках в динаміці відсутня єдина закономірність у зміні досліджуваних показників. Значний вплив на валове

виробництво зерна мають природно-кліматичні умови. Так у 2012 році спостерігаємо значне зниження урожайності та валового збору зернових культур, що сталося через спекотну і бездощову погоду. Абсолютно за всіма показниками, як бачимо, кращими були 2011 та 2014 роки. Не зважаючи на те, що площа зернових культур зростає лише на 5,4% у звітному році (2014) у порівнянні з базисним (2005), підвищення врожайності на 50,9% сприяло зростанню валового збору зерна у цілому за досліджувані роки на 75,8%, що є позитивним явищем.

В цілому ж валовий збір зерна мав значні коливання за роками. Причиною цього були різні площі збирання культур у різні роки. У 2005 та 2012 роках спостерігаємо значну загибель посівів зернових та зернобобових культур. А значні зміни площ говорять про велику залежність від різних факторів і, відповідно, впливають на коливання показників врожайності. Причиною такої ситуації є низька ефективність виробництва зерна в багатьох сільськогосподарських підприємствах, нестача у них коштів та їх кризовий стан.

Динаміку показників, що характеризують розвиток зерновиробництва у Новоодеському районі зображено на рисунку 1.

Рисунк 1 - Динаміка показників розвитку зерновиробництва у Новоодеському районі*

*Побудовано автором за даними таблиці 1

Наведені дані свідчать також про те, що сільськогосподарськими підприємствами Новоодеського району впроваджено інтенсивний тип розвитку зерновиробництва.

Однак всі ці зміни не можна назвати позитивними, так як останніми роками у розвитку сільськогосподарських підприємств відбулися значні коливання. Одним із узагальнюючих показників їх діяльності є рівень рентабельності. В динаміці за досліджувані роки, як бачимо на рисунку 2, в період з 1995 по 2014 рр. в Новоодеському районі спостерігалось різке зниження рівня рентабельності виробництва зернових культур. Якщо на початку досліджуваного періоду цей показник становив 113,2%, то вже через 10 років він становив 3,0 %. Не найкраща ситуація склалася і в 2012-2013 рр. Показники рівня рентабельності за дані роки свідчать про те, що через несприятливі природно-кліматичні умови, через засуху сільськогосподарські підприємства Новоодеського району зазнали значних збитків. У 2014 році ж стан справ у цьому плані значно покращився.

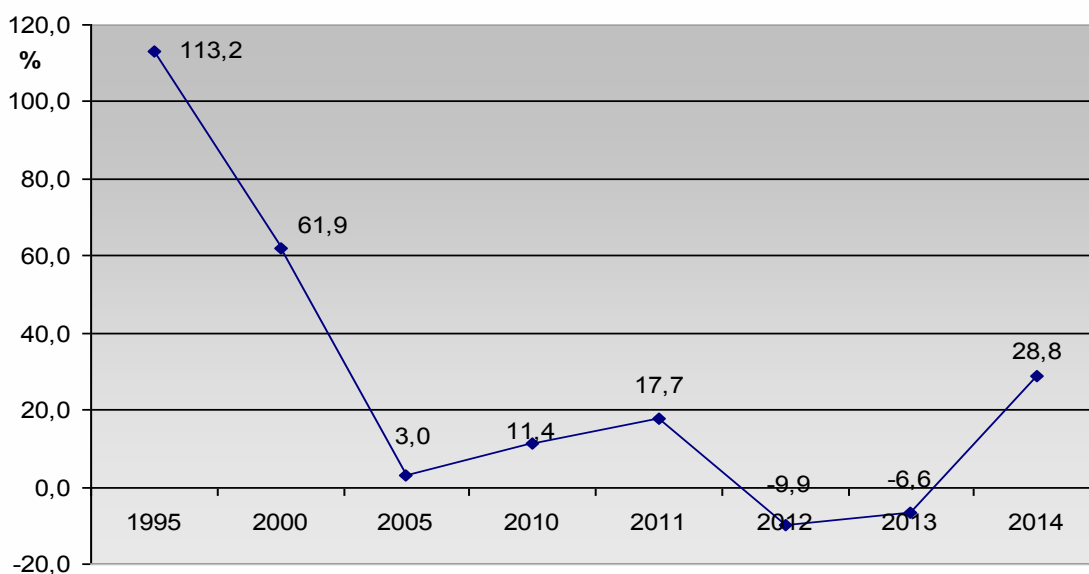

Рисунок 2 - Рівень рентабельності виробництва зернових культур в сільськогосподарських підприємствах Новоодеського району*

* Побудовано автором за даними [2].

Слід наголосити, що рівень рентабельності зерновиробництва впливає не тільки на рівень рентабельності рослинництва, а й всього сільськогосподарського виробництва. Така залежність свідчить, що зернове господарство відіграє провідну роль у збереженні позитивної динаміки сільського господарства та агропромислового комплексу в цілому.

На економічну ефективність зернової галузі впливає низка чинників, основним з яких є такий технологічний показник, як урожайність. Рівень урожайності як результативний показник свідчить про культуру землеробства, рівень інтенсивності, впровадження новітніх досягнень, рівень родючості земель, на яких ведеться виробництво, та вплив інших факторів на формування врожаїв культур. Можна стверджувати, що тенденції зміни цього показника значною мірою визначають загальні тенденції економічного розвитку зернового господарства. Економічно обґрунтовано й доведено, що мінімально допустимий рівень урожайності зернових і зернобобових культур для ефективного виробництва має бути не менше 30 ц з 1 га. [3]

Різні зернові культури, як відомо, відрізняються далеко не однаковими рівнями урожайності, про що можна судити з таблиці 2.

Таблиця 2 Урожайність основних зернових культур у Новоодеському районі, ц з 1 га*

Зернові культури	Роки					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Пшениця озима	24,6	23,3	32,4	11,0	26,1	33,8
Пшениця яра				5,0	30,0	20,9
Ячмінь озимий	24,5	18,2	25,1	8,6	23,1	26,2
Ячмінь ярий	14,0	13,1	19,9	10,7	13,8	19,8
Жито	21,8	16,6	38,0	21,7	16,0	
Овес	10,0	8,1		5,0	19,2	17,6
Кукурудза	17,8	11,0	30,3	9,4	23,0	26,6
Просо	7,0	19,5	15,1	3,6	14,6	11,9
Гречка	8,0	8,9	6,6	2,6	2,8	11,4
Горох	14,9	14,8	11,4	6,0	6,4	22,3
Сорго	25,2		16,5		31,6	8,7

* Розраховано автором на основі зведених даних за статистичною формою 29-сг

Найбільш висока урожайність зернових культур, як бачимо з наведених даних таблиці 2, була у 2011 і 2014 рр. Найвищу урожайність мають пшениця озима, ячмінь озимий та кукурудза. По більшості видів зернових культур у зміні рівнів урожайності в динаміці по Новоодеському району в цілому відбувалися помітні коливання. Однак, слід відзначити, що досягнуті рівні урожайності в Новоодеському районі, на жаль, є нижчими, ніж в цілому по Україні.

Таким чином, головним чинником високоефективного розвитку галузі є підвищення врожайності зерна, оскільки саме цей узагальнюючий фактор зміцнює економіку галузей рослинництва. Однак, на практиці його часто замінюють іншим – розширенням посівних площ під зерновими культурами, тобто концентрацією

виробництва [3]. В останні роки площі збирання зернових культур майже не змінилися (рисунок 3).

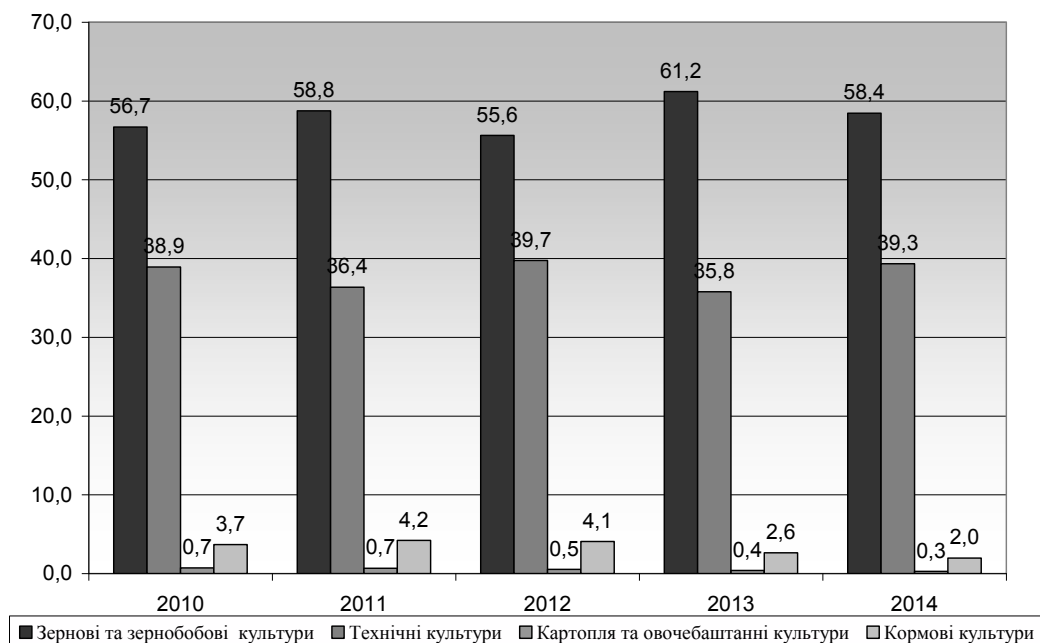

Рисунок 3 - Структура посівних площ основних сільськогосподарських культур у сільськогосподарських підприємствах Новоодеського району *

* Розраховано автором на основі зведених даних за статистичною формою 29-сг (річна)

Встановлено, що валовий збір зернових базується на вирощуванні трьох основних культур: пшениці, ячменю та кукурудзи на зерно (рисунок 4).

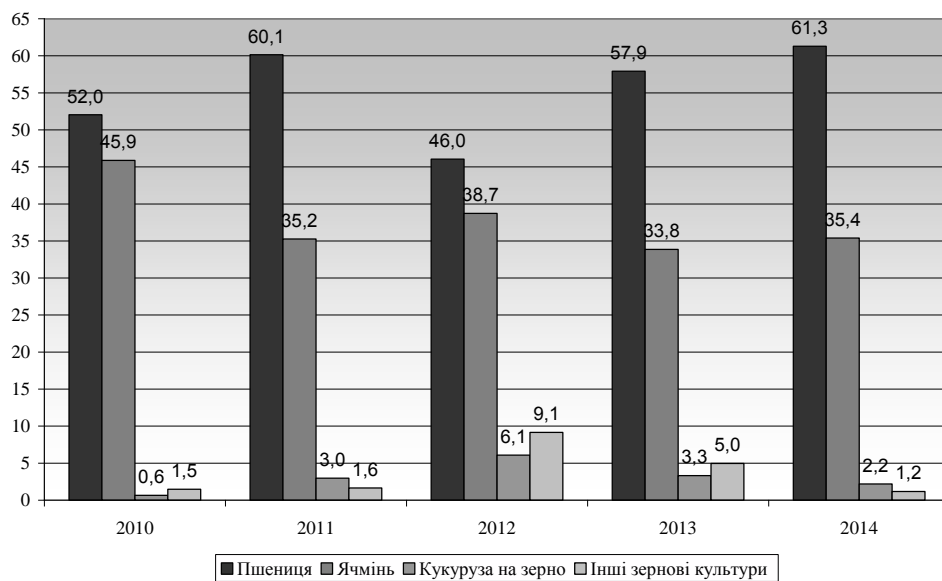

Рисунок 4 - Структура виробництва зернових культур у сільськогосподарських підприємствах Новоодеського району*

Сумарна частка даних трьох зернових культур у загальному обсязі виробництва зернових у 2014 році становила 98,8%, з яких на пшеницю припадало 61,3%, ячмінь – 35,4%, кукурудзу на зерно – 2,2%. Протягом досліджуваних років у сільськогосподарських підприємствах Новоодеського району понад 50%, а в окремі роки і 60% від загального обсягу виробництва зернових припадає на пшеницю, майже на 10% зменшився обсяг виробництва ячменю.

Слід також відзначити, що виробництво, переробка і експорт зерна дають суттєві надходження до бюджету і є важливими сферами працевлаштування населення як району, так і країни. Зернова галузь має суттєвий потенціал розвитку, пов'язаний, перш за все, з наявністю багатих земельних ресурсів і достатньої кількості кваліфікованої робочої сили. [4]

Висновок. Проведена оцінка розвитку зернової галузі дає підстави стверджувати, що зерновиробництво в Новоодеському районі має великий потенціал росту. Щоб забезпечити належний розвиток зерновиробництва необхідно, щоб кожне господарство правильно визначило для себе співвідношення площ посіву озимих і ярих культур – з тим, щоб одержати найбільш високі обсяги високоякісного зерна і раціонально використовувати свої трудові ресурси.

Основним завданням подальшого розвитку зерновиробництва є освоєння прогресивних технологій вирощування зерна, створення товаровиробникам необхідних умов для їх діяльності, формування механізму економічного розвитку в галузі з урахуванням вимог ринку, усунення великої кількості посередників і організація прямих зв'язків виробників з ринками збуту своєї продукції, здійснення належної професійної підготовки кадрів, зайнятих вирощуванням та переробкою зерна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шибанін В. С. Розвиток зерновиробництва в Україні та її Причорноморських областях / В. С. Шибанін, Ю. А. Кормишкін, Р. В. Данильченко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2013. – Вип. 4 (74). – С. 3-11.
2. Міста та райони Миколаївської області за 2014 рік: статистичний щорічник / Головне управління статистики у Миколаївській області. - Миколаїв, 2015
3. Христенко Г.М. Розвиток та напрями підвищення ефективності зернової галузі/ Г.М.Христенко // Вісник НТУ «ХПІ.2013. №53 (1026). – С. 182-188.
4. Токарев О.А. Розвиток зерновиробництва в Україні / О.А.Токарев // Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського. Економічні науки. – 2015. – Вип. №1 (4). – С.90-94

ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Я.А. Черепньов, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук., доцент В.С. Кушнірук

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена вдосконаленню державного регулювання зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області.

Ключові слова: сільське господарство, фінансова підтримка, ПДВ, бюджетна і податкова політика.

Постановка проблеми. Зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що визначає обсяги пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

Зернове господарство є важливим потужним джерелом відновлення природної родючості ґрунту. Разом із тим розвиток виробництва зерна в Україні має важливе соціально-економічне значення як галузь, що забезпечує зайнятість сільського населення. Зернове виробництво відіграє в економіці країни істотну роль у формуванні експортних поставок і надходженні валютних коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного регулювання виробництва та реалізації зерна, функціонування зернового ринку є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: Бойка В. І., Кобути І. В., Лобаса М. Г., Макаренка П. М., Маліка М. Й., Мармуль Л. О., Ніколаєвої З. П., Саблука П. Т., Сайка В. Ф., Ситника В. П., Худолій Л. М., Червена І. І., Шпичака О. М., Щура М. І. та інших. Проте дані питання на сьогодні потребують вдосконалення державного регулювання зерновиробництва.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування напрямів вдосконалення державного регулювання зерновиробництва.

Виклад основного матеріалу досліджень. Причиною зниження прибутковості зернової галузі в останні роки є нерозвиненість аграрного ринку й інфраструктури збуту зерна, відсутність дієвого механізму державного регулювання ціноутворення на

зернову продукцію в умовах як надвиробництва зерна, так і неврожаю, високий рівень кредитних ставок і недосконалість бюджетної підтримки галузі. Отже, державне регулювання ринку зерна в Україні в сучасних умовах не відіграє стимуляційної ролі щодо зерновиробництва і поки не здатне ефективно реагувати на виклики глобальної економіки. Тому на державному рівні доцільно сформувати та задіяти ефективні механізми регулювання ринку зерна.

Нормативно-правове поле державного регулювання ринку зерна в Україні зараз представлено Законом України «Про зерно та ринок зерна в Україні», який визначає державну політику щодо розвитку ринку зерна як пріоритетного сектору економіки агропромислового комплексу України, який спрямований на створення правових, економічних та організаційних умов конкурентоспроможного виробництва і формування ринку зерна для забезпечення внутрішніх потреб держави у продовольчому, насінневому та фуражному зерні, нарощування його експортного потенціалу. Політика державної підтримки нарощування зерновиробництва здійснюється Міністерством аграрної політики та продовольства України за такими основними напрямками: збільшення обсягів фінансування державних цільових програм; запровадження нових механізмів кредитування; посилення ролі Аграрного фонду у фінансуванні виробництва через механізми заготівлі майбутнього урожаю; стимулювання залучення коштів на вітчизняних та закордонних фондових ринках; стимулювання приватних інвестицій (акціонування); податкове стимулювання; розвиток агрострахування. Прийнято інші нормативно-правові акти з метою стимулювання розвитку ринку зерна. Так, з боку Уряду надається підтримка сільськогосподарським товаровиробникам на виплату часткової компенсації витрат із посіву озимих культур, ярої пшениці, закупівлі мінеральних добрив вітчизняного виробництва.

Вище зазначений Закон визначає ринок зерна як систему товарно-грошових відносин, що виникають між його суб'єктами в процесі виробництва, зберігання, торгівлі та використання зерна на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямів реалізації зерна та визначення цін, а також державного контролю за його якістю та зберіганням.

Суб'єктами ринку зерна є: суб'єкти виробництва та зберігання зерна; Аграрний фонд та інші суб'єкти державних заставних закупівель зерна та державної аграрної інтервенції, а також акредитовані біржі; Аграрний страховий пул створений відповідно до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з

державною підтримкою»; Гарантійний фонд; інші суб'єкти господарювання, які діють на ринку зерна.

Основні складові механізму державного регулювання зернового ринку, який доцільно розглядати як спосіб застосування заходів впливу суб'єктів регулювання щодо оптимальної дії ринкового механізму, для подолання наслідків «провалів» ринку та деформацій зернового ринку, і забезпечення необхідного рівня національної безпеки – економічної, продовольчої, екологічної, сировинної, енергетичної, виконання поставлених перед суспільством цілей та завдань.

Сучасній світовій економіці притаманні процеси глобалізації, а тому функціонування національних ринків, у тому числі зернового, відбувається в умовах лібералізації міжнародних зв'язків. Це вимагає прискореного формування повноцінного національного аграрного ринку, здатного забезпечити збалансування попиту та пропозиції, підвищити дохідність підприємств та платоспроможність споживачів, прискорити розвиток сільських територій. Процес формування національного аграрного ринку перебуває на стадії становлення, а тому лише частково забезпечує виконання покладених на нього функцій і завдань.

Вади ринку повинні нейтралізуватися заходами державної економічної й соціальної політики. В умовах глобальної фінансово-економічної кризи аграрний ринок потребує посилення регуляторного впливу держави.

До причин неефективності діючого ринкового механізму в Україні доцільно віднести концептуальну непідготовленість проведених реформ, їх невідповідність стратегічним інтересам держави, неврахування національних особливостей ринкової системи, домінування монетаристських підходів, ігнорування інших моделей державного регулювання, ефективно діючих у зарубіжних країнах.

До чинників, які обумовлюють необхідність державного регулювання аграрного сектора економіки, належать певні специфічні ефекти, які не можуть бути подолані ринком самостійно. Такі ефекти різноаспектні (соціальні, природні, інформаційні, цінові), однак пріоритетним є саме соціальний напрям, оскільки наслідки суттєвого зменшення споживання основних продуктів харчування протягом хоча б одного року можуть порушити соціальну рівновагу в суспільстві.

Сільське господарство має загальнонаціональну значимість, породжену його багатофункціональною природою. До цього слід додати загальновизнану практику оцінки рівня світової та національної продовольчої безпеки за показниками перехідних запасів зерна та середньодушового річного виробництва культур. Водночас ринки борошна та хліба є головними соціально значимими ринками країни з високим рівнем

соціальних функцій, виконання яких забезпечується діючим механізмом державного цінового регулювання. Враховуючи вищевикладене, пріоритетним чинником є забезпечення високих рівнів продовольчої безпеки держави та її регіонів.

Другий специфічний чинник, що доводить необхідність втручання держави в ринкові процеси, пов'язаний із високою ризикованістю рослинництва, передусім, зерновиробництва, його залежністю від важкопрогнозованих природно-кліматичних умов. Специфічний чинник ризикованості зерновиробництва постає джерелом інших чинників, зокрема асиметричності інформації та цінових коливань. Проявом високого рівня невизначеності результатів господарської діяльності агровиробників є значна варіативність базових показників зернового господарства.

Дослідження сутності та першоджерел останнього специфічного чиннику – диспаритету міжсекторального обміну та засобів реагування на нього з боку держави – є різноаспектними та дискусійними. Загально визнано, що феномен відставання цін на агропродукцію порівняно з цінами промислових товарів обумовлюється специфічною особливістю аграрних ринків: попит на сільгосппродукцію має тенденцію зростати відносно повільно, оскільки дохідна еластичність попиту, тобто відсоткова зміна попиту, зумовлена 1%-вим підвищенням доходу, є меншою за одиницю і нижчою, порівняно з еластичністю попиту на промислові товари («закон Енгеля»).

Відтак можемо констатувати, що недостатній рівень державного регулювання обумовлює посилення вад і протиріч ринкової системи, наслідком яких постають нераціональність розподілу доходів між суб'єктами господарювання; активізація деформацій відтворювальних процесів; неспроможність стратегічних товарних ринків забезпечити розширене відтворення ресурсів.

У цілому, на наш погляд, можливі кілька варіантів «поведінки» держави щодо регулювання зернового ринку, застосовуючи які теоретично можна досягти нарощування обсягів аграрного виробництва, підвищення рівня його рентабельності та збалансування співвідношення попиту та пропозиції на зернову продукцію, а саме:

1. Ліберальний підхід, який полягає в еволюційних змінах ринкового середовища й реалізується через суто ринкові фактори. За таких умов (з урахуванням поточної й перспективної ситуацій на світовому аграрному ринку) цілком можливе досягнення зростання національного агровиробництва, забезпечення високого рівня доходів сільгоспвиробників, збільшення інвестицій у галузь, підвищення її ефективності та реалізація аграрного потенціалу України. Проте при ліберальному підході до регулювання аграрного ринку можуть суттєво підвищитися ціни на сільськогосподарську сировину та продовольчі товари. Тому з огляду на те, що доходи

широких верств населення України порівняно низькі, влада, щоб уникнути соціальних протестів, навряд чи зможе допустити повністю ліберальне функціонування зернового ринку. Частково ліберальний підхід може бути досягнутий тільки за умови ефективного компенсування населенню витрат, пов'язаних із можливим подорожчанням продовольства, проте повністю ліберальний аграрний ринок в сучасних умовах неможливий і є лише теоретичним припущенням.

2. Оперативне адміністративне втручання. За такого підходу органи державної влади здійснюють свої функції з регулювання ринку шляхом оперативного несистемного втручання в його діяльність. Тобто держава, виходячи з поточної ситуації на зерновому ринку, ухвалює рішення щодо застосування тих чи інших заходів, наприклад, приймає рішення про обмеження експорту або імпорту продукції на основі балансових показників попиту-пропозиції за формулою «перехідні запаси + виробництво – експорт + імпорт – внутрішнє споживання». Однак в умовах непристосованості передбачених законодавством ринкових механізмів державного впливу (наприклад, товарних і фінансових інтервенцій) для ефективного регулювання зернового ринку адміністративні заходи перетворюються з оперативних на системні (як це відбувається в сучасних умовах), що зменшує обсяги залучення інвестицій, у тому числі іноземних, скорочує кредитні можливості галузі та призводить до скорочення агровиробництва замість його нарощування.

3. Системний (ліберально-адміністративний) підхід. Альтернативний підхід до регулювання зернового ринку полягає в розробленні й виконанні системи заходів, спрямованих не на усунення проблем, що виникають, а на прогнозування таких проблем і запобігання їхньому виникненню. Цей варіант передбачає широку участь усіх учасників аграрного ринку, у тому числі державного, суспільного й приватного секторів, у розробленні найоптимальніших заходів щодо розвитку галузі з урахуванням її сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз навколишнього середовища, у тому числі кон'юнктури світового аграрного ринку. Системний підхід до регулювання зернового ринку, тобто визначення й прийняття тих чи інших регуляторних заходів для вирішення широкого кола проблем, які визначають ефективність роботи галузі, дозволяє захистити інтереси всіх учасників зернового ринку.

Пріоритетними щодо державної підтримки аграрного сектора повинні стати напрями, які класифікуються за правилами СОТ, як такі, що не підлягають скороченню (програми «зеленої скриньки»), а саме: підтримка доходів виробників сільськогосподарської продукції, що не пов'язана з виробництвом; фінансова участь держави у програмах страхування та гарантування доходів сільськогосподарських

виробників; створення державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки; інспектування і перевірка продукції для виявлення відповідності нормам охорони здоров'я, безпеки, рівня якості та стандартів; послуги маркетингу і просування товарів на ринок; поширення передового аграрного досвіду та консультаційні послуги; розвиток аграрної інфраструктури, а також інфраструктурні роботи, пов'язані з охороною навколишнього середовища; підтримка регіональних програм і розвиток сільських територій; внутрішня продовольча допомога незаможним верствам населення; фінансування науково-дослідних робіт аграрного спрямування; підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації спеціалістів і робітничих кадрів для виробничої та соціальної сфери села.

Розглядаючи структуру фінансової підтримки розвитку агропромислового комплексу на рівні держави вкажемо на переважання в абсолютному розмірі непрямой підтримки за допомогою спеціальних режимів і механізмів оподаткування над прямим бюджетним фінансуванням.

Механізм підтримки сільськогосподарських підприємств було розроблено з урахуванням браку коштів у державному бюджеті на бюджетне фінансування розвитку агровиробництва і його можна розглядати як непряму форму субсидування галузі за рахунок створення сприятливих податкових умов.

Підтримка сільськогосподарського виробництва шляхом непрямого фінансування через механізм ПДВ започаткована Указом Президента «Про підтримку сільськогосподарських товаровиробників» від 02.12.1998 року, згідно з яким сільськогосподарські підприємства звільняються від сплати до бюджету сум ПДВ щодо операцій із продажу продукції власного виробництва та продуктів її переробки, за винятком операцій із продажу переробним підприємствам молока, м'яса живою вагою, які оподатковуються за нульовою ставкою.

Характеризуючи механізм підтримки, зауважимо, що оцінка його запровадження є неоднозначною як серед практиків, так і серед науковців, особливо в перші роки його дії. Поряд з окремими позитивними моментами встановлений механізм підтримки має й істотні недоліки, головний з яких — неврахування самого ПДВ, зокрема позбавлення виробників можливості отримання бюджетного відшкодування.

Чинним порядком передбачено, що за визначеними операціями залишок податкового кредиту, або від'ємна різниця між сумою ПДВ, отриманою сільськогосподарськими товаровиробниками від покупців, та сумою ПДВ, сплаченою ними постачальникам, з бюджету не відшкодовується, а зараховується у зменшення податкових зобов'язань наступних звітних періодів.

Розглянемо динаміку державної підтримки сільськогосподарських підприємств Вознесенського району за рахунок податку на додану вартість (табл. 1).

Таблиця 1 Державна підтримка сільськогосподарських підприємств Вознесенського району за рахунок податку на додану вартість, тис.грн.

Підприємства	I період			II період			II період у % до I-го
	2011 рік	2012 рік	у середньому за 2 роки	2013 рік	2014 рік	у середньому за 2 роки	
ТОВ «Дружба»	3080,6	3568,5	3324,6	12877,1	14370,8	13624,0	409,8
ТОВ НТЦ «Лан»	900,3	906,3	903,3	982,7	3974,7	2478,7	274,4
ТОВ «Андрійчикове»	0,0	0,0	0,0	42,7	128,3	85,5	-
СТОВ «Дмитрівське»	104,0	114,0	109,0	286,0	145,0	215,5	197,7
ПСП «Новогригорівське»	685,0	547,8	616,4	407,5	1559,2	983,4	159,5
Всього по району	11427	15659	13543,8	31050,5	57393,1	44221,8	326,5

* Розраховано за даними статистичної звітності (форма 50 с.-г.)

Аналіз державної підтримки сільськогосподарських підприємств Вознесенського району за рахунок податку на додану вартість свідчить, що у другому періоді розмір підтримки збільшився на 251%, найбільше зростання підтримки спостерігається в ТОВ «Дружба» - 309,8% та ТОВ НТЦ «Лан» -274,4% , що викликано збільшенням обсягів виробництва продукції.

Отож від запровадження такого механізму виробники більше втрачають, ніж виграють. Особливо проблеми з відволіканням коштів внаслідок недосконалості механізму підтримки виявляються при здійсненні оновлення виробничих засобів та при експорті власної продукції, в результаті чого необхідно шукати посередників для реалізації продукції на експорт.

І все ж, на нашу думку, механізм підтримки шляхом акумуляції сум ПДВ варто залишити на найближчу перспективу, незважаючи на те, що він потребує істотного вдосконалення в напрямку підвищення цільового використання сум, які підлягають перерахуванню на спецрахунки.

Також, на наш погляд, для підвищення ефективності державної фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва бюджетних коштів (у рамках програм

«жовтої скриньки») основну частину бюджетних коштів доцільно сконцентрувати за трьома пріоритетними напрямками:

1. У формі дотацій за реалізовану продукцію для підтримки доходів сільськогосподарських виробників від господарської діяльності. Це дозволить забезпечити стабільність та прозорість виділення коштів суб'єктів господарювання, буде стимулювати зростання обсягів виробництва та реалізації продукції заготівельним і переробним організаціям, здешевити вартість продукції й підвищити її конкурентоспроможність, приведе до зосередження обмежених бюджетних коштів в ефективно працюючих господарствах (чим більше вироблено і реалізовано продукції, тим більший обсяг державної підтримки).

2. З метою збільшення обсягів залучення кредитних ресурсів на фінансування агропромислового комплексу необхідно передбачати в бюджеті значні кошти на відшкодування відсотків по кредитах, отриманих сільгоспвиробниками. Доцільно створити спеціальний фонд пільгового аграрного кредитування, за рахунок коштів якого здійснювати здешевлення кредитних ресурсів для галузі.

3. Удосконалення механізму фінансового лізингу сільськогосподарської техніки.

Для компенсації наслідків сучасного процесу підвищення цін на продовольство державою повинна проводитись активна соціальна політика за такими напрямками:

- стимулювання випереджаючого зростання попиту, в першу чергу за рахунок підвищення доходів населення як основного споживача продукції;

- утримання інфляції на рівні, що не звужує ємність продовольчого ринку через інфляційне зростання собівартості продовольства та ціновий диспаритет його виробництва і споживання;

- розширення практики адресної продовольчої допомоги малозабезпеченим вествам населення за рахунок бюджетних видатків, а також компенсація зростання цін на соціально значимі види продовольства.

Висновки. Отже, економічно-фінансовий механізм державного регулювання ринку зерна має спрямовуватись на узгодження цінової, бюджетної, податкової, кредитної політики, розвиток страхування в АПК. Для стабілізації цін зернового ринку держава має здійснювати закупівельні (фінансові) і товарні інтервенції, координувати та узгоджувати цінову політику на загальнонаціональному та світовому ринках. При цьому доцільно враховувати досвід інших країн щодо застосування гарантованих, закупівельних, інтервенційних, заставних та інших видів цін. Тобто основною функцією держави в регулюванні ринку зерна повинно залишатися передбачення ринкової ситуації. Від своєчасного виявлення змін на ринку зерна залежить ефективно

оперативне втручання держави в ринкові процеси щодо експорту та імпорту зерна, додержання цінового паритету при міжгалузевому обміні продукцією, забезпечення потреб у зерні та продуктах його переробки за оптимальними цінами. Має зрости роль державної підтримки зернового ринку, в тому числі за рахунок посилення ролі державних агентів (Аграрний фонд, Держрезерв, ДАК «Хліб України»). Крім того, необхідно вдосконалити систему кредитування за рахунок комерційних банків, створенню умов для полегшеного доступу до кредитних ресурсів, введенню системи складських свідоцтв, які можуть використовуватись для отримання кредитів під заставу.

Державна політика щодо створення умов для ефективного функціонування ринку зерна повинна реалізовуватись за такими напрямками: стимулювання пропозиції (інтенсифікація виробництва) та ринкового попиту на зерно (тваринництво, переробка, експорт); створення системи маркетингу зернового ринку (аналіз стану внутрішнього і зовнішніх ринків, пошук і просування зерна на зовнішні ринки, інформаційне й науково-технічне забезпечення функціонування зернового ринку); підготовка та вдосконалення законодавства, яке має визначати форми, методи і напрями державного регулювання ринку зерна; розвиток системи річкових і морських припортових елеваторів для стимулювання експорту зерна.

Також у сучасних умовах вимагає значних інвестиційних вкладень українська зернова інфраструктура. Для задоволення зростаючих потреб зернового ринку, в першу чергу експортної складової, інфраструктурні об'єкти потребують інтенсивного розвитку. При цьому слід зазначити, що значна частина інвестицій може бути забезпечена приватним бізнесом, наприклад, реконструкція і будівництво власних зерносклади і терміналів, а також придбання вантажного автотранспорту. У той же час, без державної підтримки неможливий розвиток залізничної і річкової інфраструктури ринку зерна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чмирь С.М. Розвиток зернопродуктового підкомплексу в Україні: [Монографія] / Чмирь С.М. – К.: Аграрна наука, 2007. – 376 с.
2. Шебаніна О.В. Формування і ефективний розвиток продовольчого підкомплексу АПК: Монографія / Шебаніна О.В. – К.: ННЦІАЕ, 2007. – 378с.

**ВИСОКИЙ РІВЕНЬ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – ОСНОВА
ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА**

О.О.Черненко, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук., доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

Сільське господарство великий споживач матеріально-технічних засобів і обов'язковою умовою його успішного ведення є своєчасне забезпечення всіма необхідними засобами виробництва.

Ключові слова: машино-тракторний парк, технічні можливості, фінансовий лізинг

Постановка проблеми. Збільшення обсягів виробництва зерна вимагає узгодженості параметрів усіх складових систем на основі науково-технічного прогнозу можливих шляхів розвитку техніки і технологій. Використання прогнозів дозволяє мінімізувати витрати на створення техніки, уникнути хибних кроків і помилкових інженерно-конструкторських та організаційно-управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми погоджуємося з думкою наукових співробітників ННЦ "ІМЕСГ" НААНУ М.І. Грицишина, В.О. Шейченка та інш., що нинішній стан машино-тракторного парку (МТП) аграрних товаровиробників, на думку їх керівників та багатьох науковців, не відповідає вимогам агротехніки та потребам галузі зерновиробництва.

Постановка завдання. Основним завданням дослідження є аналіз сучасного стану технічного забезпечення виробників зерна та необхідність його оновлення з метою підвищення ефективності галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробництво зерна у Миколаївській області сконцентровано в основному у великих сільськогосподарських підприємствах. Частка сільськогосподарських підприємств у загальній кількості господарств, що займаються зерновиробництвом, в цілому по Миколаївській області у 2014 р. становила 62,7 % і склало 1797,9 тис. т, що на 731,8 тис.т більше, ніж вироблено господарствами населення.

Скрутне становище МТП у більшості аграрних формувань можна охарактеризувати такими недоліками:

- висока частка морально та фізично зношеної техніки - структура парку тракторів за тривалістю знаходження в експлуатації (за оперативними даними

Мінагропроду України на 01.01.2011 р.) свідчить, що 83 % всіх тракторів відпрацювали більше 10 років, у тому числі 26 % - більше 20 років;

- низький рівень технічної готовності машинно-тракторного парку;
- велика частота відмов технічних засобів у період виконання польових робіт;
- невідповідність реальних показників технічних характеристик наявних технічних засобів вимогам інноваційних технологій вирощування зернових культур;
- відсутність технічних можливостей наявним машинно-тракторним парком виконати в оптимальні агротехнологічні строки необхідні технологічні операції.

В умовах ринкової економіки та членства у світовій організації торгівлі прибуток одержуватимуть лише ті зерновиробники, які опанують нові інноваційні та енергозберігаючі технології і техніку, забезпечать ефективне використання всіх матеріально-технічних засобів.

За останні роки технології вирощування зернових культур (як й інших культур) зазнали суттєвих змін. Їхня сутність полягає в екологізації землеробства, зменшення енергоємності технологічних операцій виробництва зерна, підвищення вимог до параметрів якості і оптимізації термінів виконання окремих технологічних процесів. Останнє можливе за оптимального навантаження на одиницю основних технічних засобів, що використовуються у зерновиробництві.

Навантаження на 1 середньорічний трактор в середньому по Україні у 2010 році перевищило 100 га, а на 1 зернозбиральний комбайн – 240 гектарів. У південних областях Північного Причорномор'я (в тому числі в Миколаївській області) навантаження на зернозбиральний комбайн перевищує 300 га.

Аналіз забезпеченості сільськогосподарських підприємств Очаківського району технікою, свідчить про недостатній її рівень. В середньому за 2012-2014 роки товаровиробники забезпечені комбайнами лише на три чверті, тракторами – на 69,0%. Слід відмітити, що наявна в господарствах району техніка, відпрацювала свій нормативний строк і знаходиться в експлуатації в 1,5 – 2 рази більше за свого строку експлуатації.

Внаслідок цього основні технологічні операції – сівба зернових культур і збирання урожаю виконуються з великим відхиленням від оптимальних строків і з низькою якістю. Через це сучасні сорти і гібриди зернових культур реалізують свій генетичний потенціал на 30 – 35 %, а щорічні втрати зерна по Україні досягають 5 – 6 млн тонн [1].

Надзвичайно велике значення для досягнення загальних цілей проекту технічного забезпечення збирання 80 млн. тонн зернових має аргументоване використання комплексу машин.

Договір про придбання ТОВ АФ «Лиманський» Очаківського району ORION 9,6 за умов фінансового лізингу передбачатиме лізинговий платеж в розмірі 1224,29 тис. грн. Слід відмитити, що дві третини загального розміру складатиме амаотризаційні відрахування.

Збільшення продуктивності передбачає дотримання технологічних регламентів, і особливо термінів проведення робіт. За таких обставин прогнозується незначне збільшення попиту на широкозахватні машини, що є природним відгуком системи виробництва на об'єктивні процеси укрупнення та концентрації ресурсів. При цьому для таких машин актуальним залишається багатофункціональність, універсальність, енергоощадність, екологічність, ергономічність.

Щодо забезпеченості виробників енергетичними засобами, то пріоритетним залишиться поступове зменшення загальної кількості тракторів, заміщення малопотужного ряду зразками більшої одиничної потужності з кращими техніко-економічними показниками, меншими витратами пального. В дослідженнях наукових установ передбачене і незначне збільшення машин для внесення добрив, хімічного захисту від хвороб і шкідників.

На жаль, парк зернозбиральних комбайнів нині досяг критичної межі. За оцінками багатьох експертів, саме відсутність дієвої державної програми стабілізації і виходу із кризового стану вітчизняного сільгоспмашинобудування, і особливо комбайнобудування, є найбільшою загрозою у забезпеченні продовольчої незалежності держави.

Парк таких комбайнів, за даними статистики, на 2014 рік складав 53531 одиницю, з яких 32750 знаходилося в користуванні агропідприємств, а решта – 20781 – в господарствах населення. У порівнянні з 2009 роком загальна кількість зернокомбайнів зменшилася на 2849 шт.

Комбайни, які є в користуванні, на 90% морально і фізично застарілі, не спроможні в агротехнічні строки та без значних (25 – 30 %) втрат зерна забезпечити збирання зернових. Тому термін збирання ранніх зернових замість встановлених агро вимогами 10 діб збільшується до 30-35, а за екстремальних погодних умов і при збільшенні врожайності, набагато - довший.

Необхідно врахувати, що середнє навантаження на 1 комбайн в Миколаївській області, з урахуванням технічно справних (близько 80% від загальної кількості), з року

в рік збільшується і досягло позначки 368 га, а це втричі більше за нормативне (в агророзвинутих державах значно менше: США – 62,5, Німеччина – 31,3 га / сезон).

Проведені науковими установами дослідження визначили, що орієнтовна раціональна структура комбайнового парку країни, виходячи з необхідності забезпечення збирання визначеного (80 млн т) обсягу зернових в піковий період така: комбайнів із пропускною здатністю до 10 кг/с – 39 %, 10-12 кг/с – 46%, більше 12 кг/с – 15%, а загальна їх кількість складе 65 тис. штук [3].

До основного пріоритетного напрямку інноваційного розвитку зернового господарства відноситься реструктуризація й оновлення матеріально-технічної бази зернопродуктового під комплексу.

Висновки. Сільськогосподарські товаровиробники повинні постійно стежити за потребою тієї чи іншої продукції на ринку. Тепер навіть невелике чи середнє господарство мусить орієнтуватися на загальну і навколишню ситуацію і запити споживача, враховувати всі особливості навколишнього середовища.

Невчасне посіювання, затримка періоду збирання призводить на певних сортах пшениці до втрати 60% врожаю. Існуючий парк машин на 80% укомплектований зношеною, морально застарілою технікою. Можливим виходом з цієї ситуації є задіяння механізм фінансового лізингу. Постачання по лізингу дозволили послабити напругу в проведенні сільськогосподарських робіт і врятувати заводи-виробники від повного припинення виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганначенко С.Л. Інноваційні ресурсозберігаючі технології в землеробстві / С.Л. Ганначенко // Пропозиція. – 2014.– № 8. – С.36 – 40.
2. Підлісецький Г. М. Фінансовий лізинг як механізм державної підтримки техніко-технологічного забезпечення сільського господарства / Г. М. Підлісецький, П. А. Денисенко // Економіка АПК. – 2011. – № 4. – С. 75-79.
3. Ратушна Н. О. Організаційні форми використання машинно-тракторного парку / Н. О. Ратушна, Д. Г.Тростенюк // Економіка АПК. – 2006. – № 2. – С. 41-45.

**ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ У
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

І.С. Брек, студент

Науковий керівник: к.п.н., доцент Тищенко С.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проведено порівняльний аналіз функціональної ефективності спеціалізованих програмних продуктів, що використовуються у зовнішньоекономічній діяльності аграрних підприємств.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, інформація, інформаційні системи і технології, програмне забезпечення, MD-Office, QD-Professional, Diamond Bridge.

Постановка проблеми. Більшість аграрних підприємств чи суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана імпортом або експортом товарів на митну територію України, досягнувши певних обсягів роботи, вважає за необхідне мати у своєму штаті власного декларанта або відділ зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) на противагу користуванню послугами брокерських фірм. Саме на цьому етапі постає питання про закупівлю та подальше використання спеціалізованого програмного забезпечення для створення та обліку документації з митного оформлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на постійне збільшення обсягів перевезення товарів через митний кордон України, розгляд питань автоматизації процесів зовнішньоекономічної діяльності в наукових колах не здобув великої уваги. П. В. Пашко [3, 533–546] наголошує на автоматизації процесів митного оформлення як з боку митних органів, так із боку суб'єктів ЗЕД. У праці В. М. Гужви [1, 349–359] зроблено огляд програм, які застосовуються для створення електронних копій документів, необхідних для митного оформлення.

Постановка завдання. Метою статті є порівняльний аналіз функціональної ефективності спеціалізованих програмних продуктів, що використовуються у зовнішньоекономічній діяльності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні роки на ринку програмного забезпечення для суб'єктів ЗЕД в Україні досить міцно закріпилися три програмні продукти: MD-Office (виробник НВО “Поверхность”), QD-Professional (виробник НТФ “Інтес”), Diamond Bridge (виробник ПП “Сервіс-2004”).

До такого програмного забезпечення висувається велика кількість вимог, серед основних доцільно виокремити такі:

- надійність зберігання і захищеність даних;
- зручність і зрозумілість використання (легкість у навчанні персоналу);
- функціональність (автоматизація виконання всіх необхідних функцій);
- актуальність документів та елементів програми, оперативне врахування змін у законодавстві – регулярне оновлення [6].

Для того, щоб користувач мав змогу обрати найбільш відповідний до його вимог програмний комплекс, слід провести деякий порівняльний аналіз цих продуктів.

Надійність зберігання та захищеність даних. Кожен з перелічених програмних продуктів вимагає існування деякої бази даних, яка містить нормативно-правову документацію, документи, що безпосередньо необхідні під час здійснення ЗЕД, та власне дані користувача: довідники, декларації, листи-погодження, облікові картки тощо. Для цього MD-Office використовує БД розробника Borland – InterBase [2], QD-Pro – локальну базу Paradox (сукупність .dbf-файлів) [4], DBridge – MS SQL Server [5].

Сучасні БД InterBase та MS SQL Server за своїми функціональними можливостями досить близькі, але при цьому можна відзначити більшу масштабність функціоналу MS SQL Server та меншу вибагливість InterBase до ресурсів ПК і вираш за розміром на диску самої бази [2]. Слід також зауважити, що в MS SQL Server та InterBase досить розвинена система безпеки й розмежування доступу користувачів до інформації БД, це дозволило розробникам DBridge та MD-Office (MD-Declaration) розмежувати доступ до інформації на рівні БД досить детально. У DBridge є можливість створювати профілі користувачів з певними правами.

База даних, яку використовує QD-Pro, застаріла. Розроблялась вона як локальна БД для невеликих навантажень, без урахування безпеки зберігання даних і розмежування доступу. Функціональність і надійність цін бази низька [4]. Єдиний спосіб захисту даних у QD-Pro – розмежування доступу до загальної папки на сервері засобами самої операційної системи на рівні прав користувачів. Але в цьому випадку надійність зберігання даних дуже сумнівна, адже кожен з користувачів, який має доступ до загального ресурсу, може просто видалити частину бази, що призведе до часткового або повного руйнування БД, і єдине, що може цьому запобігти, – періодичне резервування всієї БД. Вбудовані засоби резервування є у DBridge (можливо, в автоматичному режимі за розкладом) та MD-Office, у QD-Pro вони відсутні [4].

Зручність і зрозумілість використання. Склад і структура програмних продуктів для суб'єктів ЗЕД у кожного виробника свої. У MD-Office кожний логічно завершений компонент (складова) – це окремий додаток, що завантажується окремо. Вся нормативна база зібрана в додаток MD-Info, робота з деклараціями та супутніми

документами – в MD-Declaration, створення документів на підставі шаблонів – MD-Form і т. д. Причому кожен із цих додатків користувач має змогу придбати окремо (за потребою).

У продуктах QD-Pro та DBridge усі функції зібрані в одну програмну оболонку. У програмі DBridge доступ до всіх функцій програми об'єднаний та впорядкований у деревоподібному навігаторі. У QD-Pro весь функціонал поділено на дві основні частини: нормативні документи і робота з деклараціями, які завантажуються в окремі вікна та за функціями, подані як два незалежних додатки. Ці два комплекси з погляду купівлі та інсталяції розглядаються як єдине ціле.

Установлення всіх пакетів, що розглядаються, автоматизоване, і під час установлення на один комп'ютер (локально) не потребує від користувача спеціальної підготовки та знань. Однак є деякі труднощі, що потребують певних знань користувача при встановленні на декілька комп'ютерів з єдиним сервером.

Функціональність (автоматизація виконання всіх необхідних функцій). Усі програмні продукти MD-Office, QD-Pro, DBridge надають такі можливості та сервіси:

- повний комплект необхідних довідників із зовнішньоекономічної діяльності (мита, акциз, сертифікація, квотування і т. д.);

- формування електронної копії декларацій у форматі програмного комплексу “Інспектор-2006” відповідно до наказу Держмитслужби України від 12.03.2009 № 220 “Про затвердження специфікацій форматів електронних повідомлень”;

- автоматичний розрахунок митних платежів з урахуванням усіх вимог законодавства (мито, акциз, ПДВ, митні збори та інші платежі);

- форматно-логічну перевірку заповнення декларації відповідно до наказу Держмитслужби України від 26.09.2007 № 880 “Про затвердження Порядку здійснення митного контролю й митного оформлення товарів, які декларуються з поданням вантажної митної декларації в електронному вигляді”;

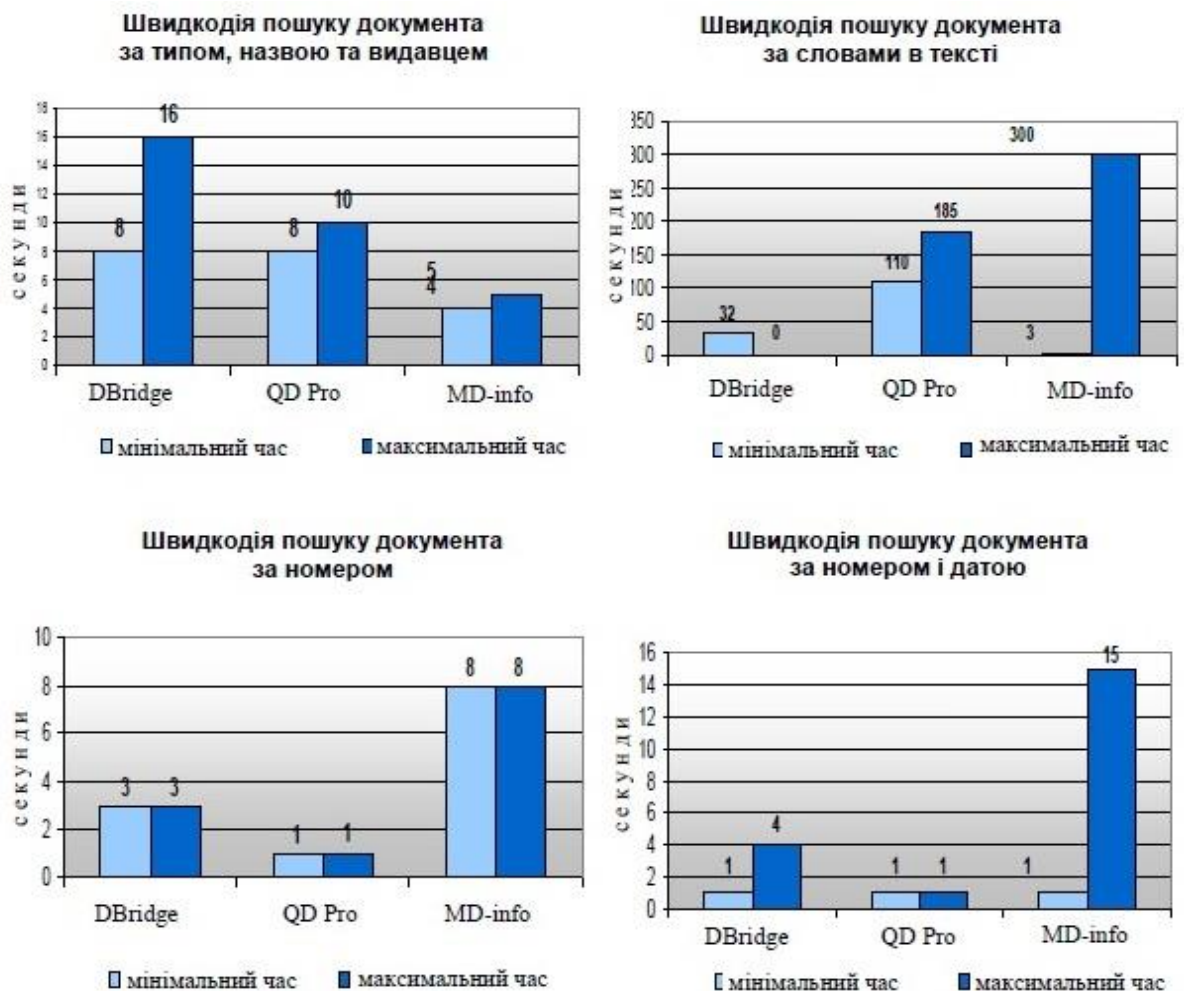
- оперативне одержання інформаційно-довідкових та аналітичних матеріалів під час заповнення граф декларації;

- друк декларацій, документів, звітів з можливістю попереднього перегляду;

- читання електронних копій ВМД, підготовлених іншими програмами;

- електронне декларування.

Результати тестування програмних продуктів за швидкодією обробки одночасних запитів пошуку за різними параметрами представлені на рис. 1.

Рисunek 1 - Показники швидкодії обробки запитів пошуку програмними продуктами DBridge, QD Pro, MD-info

Крім того, всі програмні продукти дають можливість створити електронні копії супровідних до ВМД документів. За кількістю типів супровідних документів у порядку зростання програми розміщуються так: QD-Pro, DBridge, MD-Office (модулі MD-Declaration та MD-Form).

Програми MD-Office та DBridge дозволяють вести звітність за оформленими ВМД, нарахованими митними платежами, рухом коштів тощо.

Під час зберігання створених користувачем документів (ВМД, облікові картки) програмними засобами відбувається перевірка документа на помилки. Програми QD-Pro і MD-Office (модуль MD-Declaration) дозволяють зберігання в базі даних документа з будь-якою кількістю помилок, програма DBridge – тільки в разі відсутності грубих помилок. Таким чином, недосвідченому користувачеві проблематично працювати із DBridge.

Висновки. Таким чином, програма QD Pro містить мінімальний набір функцій, необхідних для створення електронної копії ВМД, і зрозумілий для початківців інтерфейс. Програмний продукт DBridge – це прогресивний універсальний інструмент

для ведення й обліку ВМД та інших супровідних документів для митного оформлення з можливістю передачі документів для електронного декларування, яке вже впроваджено й ефективно використовується. Програмно-інформаційний комплекс MD-Office призначений для інформаційного супроводу зовнішньоекономічної діяльності та може бути впроваджений у технологічний процес аграрного підприємства, яке потребує розширених функцій програми. Модульна організація програмного забезпечення MD-Office дозволяє підбирати функціональні можливості офісного пакета, виходячи із завдань, що стоять перед користувачем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гужва В. М. Інформаційні системи в міжнародному бізнесі : навч. посіб. / В. М. Гужва, А. Г. Постевой. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – К. : КНЕУ, 2002. – 458 с.
2. О программных продуктах MD Office [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.mdoffice.com.ua.
3. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / Пашко П. В. – Одеса : Пласке, 2009. – 628 с.
4. Програми: QD Professional [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.qdpro.com.ua.
5. Програма Diamond Bridge (DBridge). Можливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dbridge.com.ua.
6. Тищенко С.І. Використання інформаційних технологій у діяльності аграрних підприємств / С.І. Тищенко // Вісник ХНАУ, серія «Економічні науки», 2015.- Вип.№3. – С. 291-298.

**ВИМІРЮВАННЯ СТУПЕНЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО
СЕРЕДОВИЩА У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ**

Г. С. Буханець, студентка

Науковий керівник: к.п.н., доцент Тищенко С.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проведено аналіз методик і систем індикаторів для оцінки розвитку інформаційного середовища зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Визначено місце України в світовому рейтингу рівня цифрового доступу.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, інформація, інформаційне середовище, ступінь розвитку, індикатори, субіндекси.

Постановка проблеми. Збільшення інформаційних потоків в зовнішньоекономічній діяльності підприємств внаслідок діяльності світових інформаційних агентств надали нових якостей впливу інформації на регіональний, секторальний розподіл та динаміку міжнародних економічних відносин. Глобалізація інформаційного середовища міжнародної економічної діяльності призводить до того, що через зростаючу інтенсивність інформаційних потоків інвестору стає все важче виділити найбільш привабливі країни і регіони для здійснення інвестицій, а це призводить до певної невизначеності у виборі найбільш оптимального регіону для вкладення інвестицій. Інформаційний глобалізм зумовлює значні асиметрії в інформаційному просторі, які зачіпають національні інтереси кожної держави в зовнішньоекономічній діяльності, а тому потребують ґрунтовного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу інформації на ринки та окремі сектори економіки присвячені роботи нобелівських лауреатів Дж. Акерлофа, М. Спенса, Дж. Стігліца, а також вчених В. Занга, О.Михайловської, О. Чубукової та ін. Незважаючи на достатньо велику кількість наукових праць з вищезначеної проблематики, наукою ще не приділено достатньої уваги глобалізації інформаційного середовища зовнішньоекономічної діяльності підприємств, як одній з найбільш актуальних проблем сучасності. Зокрема, відсутні дослідження природи інформаційних асиметрій, зумовлених глобалізацією, та їх впливу на зовнішньоекономічну діяльність підприємств. Недостатньо дослідженими залишаються процеси самоорганізації в інвестиційній та інноваційній сферах та вплив на них інформації.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування процесу вимірювання ступеня розвитку інформаційного середовища у зовнішньоекономічній діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційне середовище є важливим чинником, який зумовлює розподіл і динаміку розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств [2;3]. Інтеграція національного інформаційного середовища зовнішньоекономічної діяльності у глобальне інформаційне середовище надала б змогу максимально використати наявний ресурсний, науковий, геополітичний потенціал країни, забезпечила б конкурентоспроможність держави на високотехнологічних ринках, створила б передумови до взаємовигідної участі України в міжнародному поділі праці, інноваційних та інвестиційних процесах. Однак слід зазначити, що в практичному аспекті дослідження сегменту, який пов'язаний з зовнішньоекономічною діяльністю підприємств, є складним. Наприклад, на сьогодні жодна з міжнародних організацій не розробила методик і систем індикаторів для оцінки розвитку інформаційного середовища інноваційно-інвестиційної діяльності. Однак Міжнародний союз телекомунікацій (ITU), ОЕСР (OECD), Євростат, Конференція ООН з торгівлі і розвитку (UNCTAD), Світовий банк і деякі інші міжнародні організації ведуть статистичні дослідження розбудови інформаційного суспільства в більшості країн світу. Для моніторингу цього процесу в міжнародній практиці розроблено певний набір ІКТ-індикаторів [8]. Як інтегрована характеристика рівня розвитку інформаційного суспільства або його структурних елементів використовуються так звані композитні ІКТ-індекси (е-індекси), побудовані на основі наборів ІКТ-індикаторів. За умови відсутності статистичних спостережень за інформаційним середовищем зовнішньоекономічної діяльності ступінь розвитку останнього можна наближено оцінити за допомогою показників, якими оцінюється розвиток інформаційного середовища в цілому. Адже логічно припустити, що чим більш розвинене інформаційне середовище в цілому, зокрема за рахунок ІКТ, тим більше розвинений той сегмент, який відповідає зовнішньоекономічній діяльності.

Для вимірювання ступеня розвитку інформаційного середовища використовується значна кількість е-індексів, але не по всіх з них здійснюються регулярні оцінки, тому розглянемо ті, по яких у наявності доступні дані. До таких індексів належать:

– індекс цифрового доступу (Digital Access Index, DAI), ITU;

- індекс цифрових можливостей, або цифрової перспективи (Digital Opportunity Index, DOI), розроблений ITU у межах;
- індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index, NRI), Світовий економічний форум;
- індекс розвитку ICT (ICT Development index, IDI);
- індекс інформаційного суспільства (Information Society Index, ISI), компанія IDC [10].

Метою створення індексу цифрового доступу (DAI) було дослідження та вимірювання доступу до ІКТ як фундаментального етапу формування інформаційного суспільства [11]. Індекс розраховується на основі 8 індикаторів, об'єднаних у 5 груп: інфраструктура, цінова доступність, обізнаність, якість, використання. У табл. 1 наведено перелік і групування субіндексів та індикаторів, а також вага останніх для індексу DAI.

Індекс цифрового доступу розраховується для 178 країн, які поділені на 4 сегменти згідно з їх рівнем доступу до ІКТ – найвищий рівень (>0,7), високий рівень (0,69–0,5), середній рівень (0,49–0,3), низький рівень (<0,3) [9].

Таблиця 1 Субіндекси й індикатори індексу цифрового доступу (DAI)

Субіндекси	Індикатори	Вага
Інфраструктура	Кількість абонентів фіксованого телефонного зв'язку в розрахунку на 100 мешканців	1/2
	Кількість абонентів стільникового зв'язку в розрахунку на 100 мешканців	1/2
Обізнаність	Рівень грамотності серед дорослих у розрахунку на 100 мешканців	2/3
	Загальна кількість школярів і студентів у розрахунку на 100 мешканців	1/3
Цінова доступність	Тарифи доступу до Інтернету	1
Якість	Кількість абонентів з широкосмуговим доступом до Інтернету в розрахунку на 100 мешканців	1/2
	Міжнародний Інтернет-трафік у розрахунку на душу населення (Мбіт/с)	1/2
Використання	Кількість користувачів Інтернету в розрахунку на 100 мешканців	1

У таблиці 2 наведено перелік країн світу і значення індексу DAI для сегмента з високим рівнем доступу до ІКТ і рівнем доступу до ІКТ вищим за середній. Як бачимо з даної таблиці, в сегмент з високим рівнем доступу до ІКТ потрапляють країни Західної та Північної Європи, США, Японія та значна частка країн Південно-Східної Азії. На ці регіони припадає і найбільша питома вага глобального потоку ПІІ (за винятком Китаю).

Таблиця 2 Сегменти з високим та вищим за середній рівнями доступу до ІКТ

Високий рівень	Індекс DAI	Вище середнього	Індекс DAI	Вище середнього	Індекс DAI
Швеція	0,85	Ірландія	0,69	Уругвай	0,54
Данія	0,83	Кіпр	0,68	Сейшельські острови	0,54
Ісландія	0,82	Естонія	0,67	Домініканська Республіка	0,54
Корея	0,82	Іспанія	0,67	Аргентина	0,53
Норвегія	0,79	Мальта	0,67	Тринідад і Тобаго	0,53
Нідерланди	0,79	Чехія	0,66	Болгарія	0,53
Гонконг, Китай	0,79	Греція	0,66	Ямайка	0,53
Фінляндія	0,79	Португалія	0,65	Коста-Ріка	0,52
Тайвань, Китай	0,79	ОАЕ	0,64	Кувейт	0,51
Канада	0,78	Макао	0,64	Гренада	0,51
США	0,78	Угорщина	0,63	Маврикій	0,50
Великобританія	0,77	Багами	0,62	Росія	0,50
Швейцарія	0,76	Бахрейн	0,60	Мексика	0,50
Сінгапур	0,75	Польща	0,59	Бразилія	0,50
Японія	0,75	Словенія	0,59		
Люксембург	0,75	Хорватія	0,59		
Австрія	0,75	Чилі	0,58		
Німеччина	0,74	Антигуа	0,57		
Австралія	0,74	Барбадос	0,57		
Бельгія	0,74	Малайзія	0,57		
Нова Зеландія	0,72	Литва	0,56		
Італія	0,72	Катар	0,55		
Франція	0,72	Бруней	0,55		
Словенія	0,72	Латвія	0,54		
Ізраїль	0,70				

У сегменті з рівнем доступу до ІКТ вище середнього зосереджені країни Південної та Північної Європи, деякі країни Південної Америки й острівні країни.

Відповідно, більшість країн СНД (крім Росії), країни Африки, Океанії та деякі країни Азії зосереджуються в сегменті з рівнем доступу до ІКТ нижчим за середній і низьким рівнем доступу. Значення DAI для України становило 0,43 (90-та позиція в рейтингу), що відповідає середньому рівню цифрового доступу.

Слід зауважити, що для інтенсифікації інноваційних процесів у країні (регіоні) необхідно створити не тільки передумови для адекватного розвитку фундаментального, технологічного та підприємницького знання, а й забезпечити умови для накопичення та інтенсифікації потоків неявного знання (дифузії), і не лише в межах відокремленої інноваційної регіональної системи (кластера), а й на макрорівні.

Висновки. У країнах, де питома вага неформалізованого знання в загальному інформаційному полі значна, інноваційні процеси відбуваються з більшою інтенсивністю. Тому на сучасному етапі розвитку перед Україною стоїть не просто завдання створити у своїй країні ефективні регіональні інноваційні системи, а й забезпечити їх інформаційну інтеграцію у світовий простір за рахунок дифузії знань на макрорівні, шляхом обміну знаннями із системами такого ж типу, розташованими в інших країнах. Це дозволить забезпечити входження національних регіональних інноваційних систем у світову мережу центрів інноваційного розвитку та включення країни в глобальний інноваційний процес, забезпечуючи цим самим високий рівень зовнішньоекономічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Занг Вэй-Бин. Синергетическая экономика. Время и перемены в нелинейной экономической теории / Вэй-Бин Занг, Н.В. Островская; пер. с англ. – М.: Мир, 1999. – 336 с.
2. Литвиненко О.В. Інформаційний простір як чинник забезпечення національних інтересів України: монографія / О.В. Литвиненко, І.Ф. Білько, В.М. Потіха – К.: ІМВКУ ім. Т. Шевченка, 2010. – 145 с.
3. Маруняк Є.О. Диференціація глобального технологічного простору: місце і перспективи України [Електронний ресурс] / Є.О. Маруняк. – Режим доступу: <http://incon-conference.org.ua/>
4. Михайловская О.В. Тенденции развития международной информационной системы / О.В. Михайловская // Уральский научный вестник.– 2012. – №3. – С. 54–64.
5. Прохорова М.Е. Діяльність транснаціональних компаній в умовах глобалізації світової економіки: моногр. / М.Е. Прохорова. – Рівне: Видавець Олег Зень, 2007. – 288 с.

6. Чубукова О.Ю. Становлення суспільства інформатизації – стратегічний напрям інноваційної розбудови України / О.Ю. Чубукова, М.М. Подоровська // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №10. – С. 184-190.
7. Шевчук О. Б. Глобально-інформаціональна економіка та синергетичний підхід до її дослідження / О. Б. Шевчук. – К.: Фенікс, 2004. – 112 с.
8. Healy P.M. Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature / P.M. Healy, K. Palepu // Journal of Accounting and Economics. – 2001. – Vol.31. – P.405-440.
9. DAI data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.itu.int/ITU-D/ict/dai/high.html>; <http://www.itu.int/ITU-D/ict/dai/upper.html>
10. Measuring-information society 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.itu.int/>
11. Spence M. Job Market Signalling / M. Spence // Quarterly Journal of Economics. – 1973. – № 87. – P. 355-374.

УДК 339.97

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

О.С. Думлер, студентка

Науковий керівник: к.п.н., доцент Тищенко С.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проведено аналіз передумов прийняття управлінського рішення щодо здійснення аграрним підприємством зовнішньоекономічної діяльності та запропоновано власну технологію прийняття управлінських рішень при виході на зовнішній ринок.

***Ключові слова:** зовнішньоекономічна діяльність, технологія прийняття рішення, управлінські рішення, зовнішній ринок.*

Постановка проблеми. Сучасна економіка характеризується динамічним розвитком інформаційних технологій та їх активним використанням в управлінні економічними процесами на аграрних підприємствах, що, у свою чергу, сприяє удосконаленню процесів управління на основі інформаційних ресурсів якісно нового рівня. Одним з найбільш перспективних напрямків розвитку аграрного підприємства є використання сучасних технологій в усіх сферах його діяльності. Оптимізація способів отримання, збереження й обробки інформації з використанням засобів обчислювальної

техніки і телекомунікацій істотно підвищує ефективність управлінської діяльності на аграрних підприємствах України [1, с.24].

Ефективне використання інформаційних ресурсів є індикатором адаптаційної здібності і дозволяє розробляти та реалізовувати гнучку стратегію розвитку аграрного підприємства. На сьогодні сучасні інформаційні системи здатні не тільки цілком задовольнити вимоги виробничих систем, але й виступають важливою передумовою їхнього розвитку. Світовий досвід розвитку сфери комп'ютерних технологій та інформаційних ресурсів за останні роки свідчить про істотне підвищення темпів їх розвитку порівняно з темпами розвитку виробничої сфери. Високі темпи впровадження інформаційних технологій сприяють росту кількості обчислювальної техніки, яка використовується у виробничо-господарчій діяльності підприємств усіх галузей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності, властивостей та економічних аспектів використання інформаційних технологій приділяється багато уваги з боку зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких О.А.Галич, Г.Я.Ільницька, А.М.Карминський, А.А.Козирев, П.В. Круш та багато інших. Проте проблеми удосконалення системи управління в аграрних підприємствах на основі використання інформаційних технологій потребують подальшого розвитку та розробки методології управління з урахування специфіки об'єктів ринкових відносин та сучасного стану інформаційного забезпечення систем управління.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування механізму вибору інформаційних систем і технологій для управління аграрними підприємствами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні автоматизація управління аграрними підприємствами на базі економіко-математичних методів, засобів обчислювальної техніки й інформаційних технологій є складовою частиною процесу вдосконалення діяльності аграрних підприємств. Цьому сприяють різноманітні інформаційні системи та технології, які поєднують в собі весь виробничий цикл та всі завдання управління підприємством [6, с.135-138].

Потреба в підвищенні якості управління, у відповідності інформаційних процесів реальним бізнес-процесам, у прискоренні документообігу й у підготовці прийняття управлінських рішень є ключовою для розвитку сучасних інформаційних систем. Інформаційні системи виступають сполучною ланкою у виробленні стратегії бізнесу, зміні управління, організації цілеспрямованої роботи з персоналом та відіграють значну роль в успішній реалізації стратегії аграрного підприємства в цілому (рис.1).

Будь-яка інформаційна система, незалежно від типової приналежності, у своїй структурі містить забезпечувальні і функціональні частини. Забезпечувальна частина складається з підсистем технічного, інформаційного, математичного, програмного, кадрового, організаційно-правового забезпечення [5].

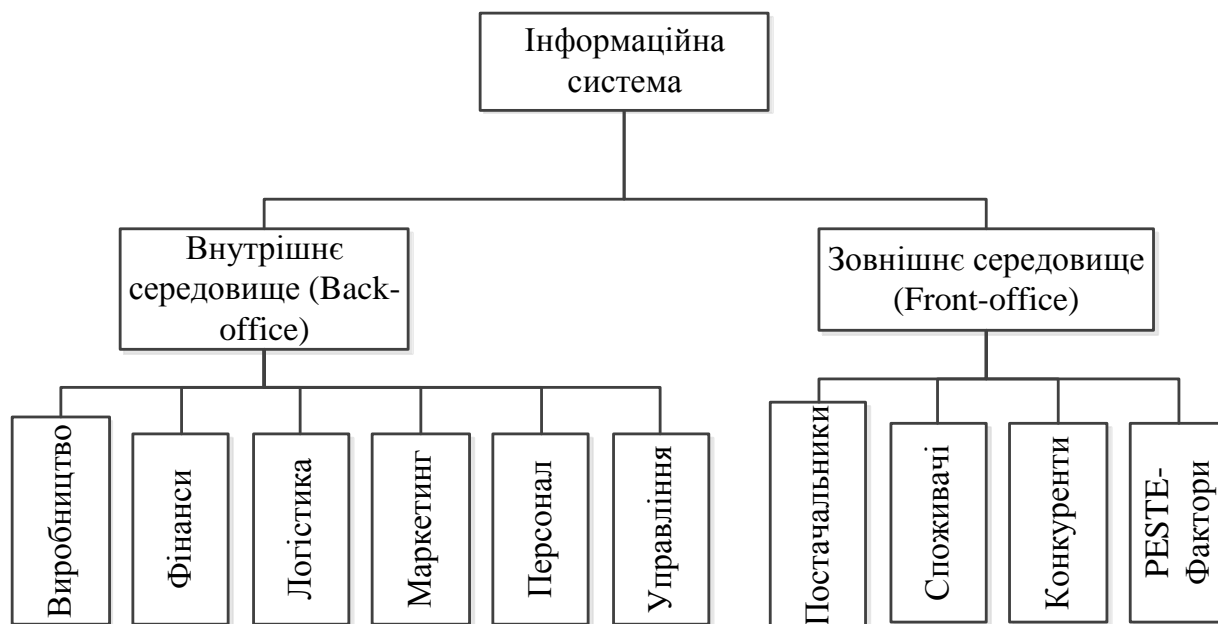

Рисунок 1 - Середовище застосування інформаційної системи аграрного підприємства *

** - узагальнено автором на основі аналізу [2; 4; 5]*

Забезпечувальними підсистемами ІС є комплекс ІТ та персонал, який з ним працює (табл.1). Сукупність цих підсистем, пов'язаних між собою, повинна забезпечити весь технологічний цикл функціонування ІС. Особливістю забезпечувальних підсистем є неможливість навіть тимчасового їх збою, тоді як окремі функціональні підсистеми можуть деякий час функціонувати в традиційному варіанті. Так, відсутність технічного забезпечення не дозволяє практично реалізувати роботу машинних програм з інформацією, виробленої у функціональних підсистемах, відсутність програмного забезпечення унеможливорює використання техніки. Через те успішне функціонування інформаційної системи управління аграрним підприємством має безпосередню залежність від діяльності забезпечувальних підсистем, безперерйне функціонування яких є необхідною умовою ефективного використання цих засобів інформаційного менеджменту [5, с. 32-36].

Таблиця 1 Забезпечувальні підсистеми інформаційної системи аграрного підприємства *

Забезпечувальна підсистема	Коротка характеристика
Технічне забезпечення	Комплекс технічних засобів (комп'ютер, устаткування локальної обчислювальної мережі, оргтехніка, периферійна техніка, засоби зв'язку)
Інформаційне забезпечення	Сукупність баз даних і систем управління базою даних, системи вхідної й вихідної інформації, а також уніфіковані системи документації
Математичне забезпечення	Сукупність засобів і методів, що дозволяють будувати економіко-математичні моделі завдань управління аграрними підприємствами
Програмне забезпечення	Сукупність програм (загальносистемних і прикладних) для реалізації завдань, підсистем інформаційної системи на базі комп'ютерної техніки
Кадрове забезпечення	Персонал, що займається проектуванням, розробкою, впровадженням і експлуатацією ІС
Організаційно-правове забезпечення	Сукупність норм, що встановлюють і закріплюють основні принципи організації системи, її мети, завдання, структуру й функції, правовий статус системи й всіх ланок, що регламентують процеси створення й функціонування ІС

* - узагальнено автором на основі аналізу [5]

Впровадження інформаційної системи для будь-якого аграрного підприємства є однією з найбільш трудомістких і дороговартісних програм розвитку. Тому правильний вибір необхідної інформаційної системи управління підприємством і відповідного обладнання є надзвичайно важливим кроком стратегічного управління будь-якого аграрного підприємства.

Проблеми вибору системи автоматизації управління підприємством виникають практично завжди, коли керівництво, відчуваючи потребу в сучасному інструменті управління, у той же час не може чітко сформулювати основні вимоги до системи. Як правило, керівник аграрного підприємства повинен мати необхідну інформацію про реальне положення справ в організації. Звичайно до такої інформації відносяться найбільш «проблемні» місця: неконтрольовані дії персоналу (елементарні крадіжки), втрати від недостатньо оперативного реагування на зміну ситуації усередині й поза

підприємством (зміна попиту, наявність значного рівня товарно-матеріальних запасів, несвоєчасна інформація про фінансові операції тощо), проблеми з організацією бухгалтерського обліку і тому подібне. При цьому з'являються розпорядження фахівцям відділу АСУ підшукати придатну систему, і добре, якщо при цьому повідомляються хоча б орієнтовні фінансові параметри. Але це вірогідно приведе до високих матеріальних втрат. Тому формування критеріїв вибору інформаційної системи може значно полегшити цей складний процес [2].

Особливої уваги заслуговує проблема вибору готової чи самостійно розробленої системи. Основні аргументи за й проти цих варіантів наведені у таблиці 2. Практика показує, що вибір варіанту самостійної розробки виправданий тільки у декількох випадках:

- при унікальності автоматизованих процесів;
- при нестачі фінансових ресурсів;
- при відсутності на ринку необхідної системи.

Як правило, такі ситуації виникають при автоматизації діяльності органів державного управління, функції яких унікальні за значенням, або корпорацій, що ведуть специфічний бізнес, наприклад брокерський. Є, щоправда, і інший граничний випадок: невелике сільськогосподарське підприємство, відсутність засобів на закупівлю готової системи, що призводить до того, що один із співробітників, який володіє програмуванням, пише у вільний час цю систему сам [3].

Таблиця 2 Проблемні аспекти вибору готової чи самостійно розробленої ІС

Ступінь готовності ІС	Аргументи «за»	Аргументи «проти»
Самостійна розробка	Повна відповідність поточним вимогам організації. Наявність попередніх наробок	Велика вартість розробки. Виникнення проблем пов'язаних з модифікацією
Готова система	Підтримка й відновлення версій. Відповідність українським і міжнародним стандартам	Висока вартість готових систем. Залежність від розробника

* - узагальнено автором на основі аналізу [4]

При виборі нової інформаційної системи між альтернативними існуючому рішенням варіантами необхідно оцінити сукупну вартість володіння для кожного пропонуваного варіанта. При цьому життєвий цикл, на якому оцінюються прямі й непрямі витрати, повинен включати час:

- функціонування існуючої на підприємстві системи;
- проектування нової системи;

- на закупівлю й впровадження елементів нової системи;
- експлуатації нової системи, який необхідно обмежити строком повернення вкладених інвестицій за рахунок прибутку від експлуатації цієї системи.

Всі витрати на створення інформаційної системи, які асоціюються з установкою устаткування і його підготовкою до експлуатації, повинні оцінюватися як частина інвестицій. Ці разові витрати можуть містити в собі такі складові, як проектування системи, програмування, тестування системи, ревізія системи, придбання устаткування, розробка й зміна управління, навчання й пересування у зв'язку з установкою, тестуванням і паралельним запуском системи.

Висновки. Впровадження інформаційних технологій на аграрному підприємстві створює підґрунтя для розвитку нової культури праці і одночасно призводить до стратегічної переорієнтації підприємства. Використання інформаційних комп'ютерних систем для вирішення управлінських та підприємницьких завдань, стратегічного розвитку, підвищення ефективності адміністративної діяльності, обліку і контролю, планування й аналізу, реалізації у мережевому режимі різноманітних зв'язків підприємств з їх партнерами, клієнтами, владними структурами призводить до зростання інформаційних потреб, надає можливість не обмежувати інформаційні потоки та інформаційні процеси межами окремого підприємства і зумовлює зростання інвестицій у комп'ютерні технології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галич О. А. Внутрішній економічний механізм підприємства: [курс лекцій] / О. А. Галич. – Полтава, 2010. – 298 с.
2. Информационные технологии в бизнесе / Под ред. М. Желены. - СПб.: Питер, 2009. – 169 с.
3. Ільницька Г. Я. Формування фінансово-економічного механізму управління підприємством / Г. Я. Ільницька // Науковий вісник. Український державний лісотехнічний університет: Збірник науково-технічних праць. – 2013. –Вип. 147. – С. 291–294.
4. Карминский А.М. Информационные системы в экономике: в 2-х ч.: учеб. пособие. / А.М. Карминский, Б.В. Черников // Методология создания и практика использования. - М. : Финансы статистика. - 2006. - 336 с.
5. Козырев А.А. Информационные технологии в экономике и управлении / А.А. Козырев - СПб.: Из-во В. А. Михайлова. - 2003. - 496 с.
6. Круш П. В. Внутрішній економічний механізм підприємства : [навч. посіб.] / П. В. Круш// К.: Знання, 2009. - 479с.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОЇ СКЛАДОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В. О. Качковський, студент

Науковий керівник: к.п.н., доцент Тищенко С.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проведено аналіз сучасних підходів до інформаційного забезпечення аграрної складової у розрізі регіональної євроінтеграції. Виокремлено очікувані тенденції розвитку сільського господарства в умовах глобалізації.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, аграрний сектор, євроінтеграція, інформатизація, економіка, світове сільське господарство.

Постановка проблеми. Аграрний сектор є найважливішою ланкою економіки будь-якої держави, матеріальною основою її багатства. Між розвитком аграрного сектора економіки, а також процесами глобалізації і регіональної інтеграції спостерігається тісний взаємозв'язок. Еволюційний підхід у цьому випадку застосовується для акцентування на системоутворюючих елементах і феномені галузі, на виявленні факторів її розвитку та трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз економічної літератури показав, що публікації з проблем інформаційного забезпечення аграрного сектору в умовах євроінтеграції є в працях Ю. Білика, О. Білоруса, Б. Губського, А. Гальчинського, Д. Лук'яненка, В. Новицького, А. Поручника, Ю. Пахомова, В. Сіденка, А. Філіпенка та ін. Практично всі вчені та спеціалісти, що займаються проблемами економічної інтеграції спростовують поняття інтеграції як тільки усвідомленого регульованого або як тільки стихійно ринкового процесу. Тим самим стверджується, що це дві нерозривні сторони одного й того ж процесу.

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналізу сучасних підходів до інформаційного забезпечення аграрної складової регіональної євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес інтеграції охоплює не тільки сферу зовнішньоекономічного обміну та ринкові зв'язки країн регіональних інтеграційних угруповань, але й глибоко проникає в сферу матеріального виробництва. Особливості економічної взаємодії та конкретні форми співробітництва в аграрній сфері між країнами різних регіональних господарських комплексів також історично підпадали під вплив та дію рушійних сил інтеграції, через яку забезпечується все більша взаємодія суб'єктів агропродовольчих ринків. Водночас специфічні ознаки та закономірності галузі сільського господарства, які діють лише у цій галузі, суттєво

впливають на якісну визначеність генези інтеграції, склад та структуру взаємозв'язків з іншими секторами економіки країн світу, а також певною мірою формують характер світового господарства.

На початку еволюції аграрного виробництва виявлялася така важлива закономірність його розвитку, як становлення інститутів влади, податкової та бюджетної системи, зовнішньоекономічних зв'язків, внутрішнього ринку. Досвід країн світу та окремих регіонів свідчить про суттєвий вплив трансформації владних структур на розвиток аграрного сектора, виробництва та споживання у власній країні, в силу чого формується національна аграрна політика.

У ХХ ст. процес інтеграції аграрної сфери у світову аграрну економіку підпадає під вплив стрімких технологічних зрушень, ініційованих урядами країн, які, як правило, починалися в найбільш розвинутих країнах та поширювалися далі на всі країни світу. Як справедливо відмічає відомий економіст Дж. Галбрейт: “Жодне будь-яке значне нововведення не надходить від окремого фермера. Якщо б не уряд та фірми-виробники сільськогосподарських машин та хімічних засобів, сільське господарство перебувало б у стані технічного занепаду” [3, с. 80].

Сучасне інформаційне забезпечення та зазначені технологічні зрушення суттєво змінили характер продуктивних сил та виробничих відносин в аграрному секторі, дозволили збільшити не тільки виробництво, але й скоротити витрати, і, відповідно, знизити ціни на сільськогосподарську продукцію, про що відзначається у дослідженнях вчених-аграріїв різних країн світу [3, с. 207; 4, с. 21; 7, с. 41]. Протягом певного часу органічно сформувалося світове сільське господарство, яке на сучасному етапі слід розглядати вже не тільки як сукупність національних аграрних економік, а і як єдину, цілісну, комплексну світову виробничу систему, у якій застосовуються єдині “правила гри”, відбуваються процеси лібералізації світової торгівлі сільськогосподарською продукцією.

Слід зазначити, що економіка постіндустріального суспільства – це економіка послуг: відбувається перехід від матеріального виробництва до нематеріального (виробництво послуг), зумовлений удосконаленням технологій, механізацією та автоматизацією виробництва, що дозволяє зменшити кількість людей, безпосередньо зайнятих у матеріальному виробництві. Як пояснює А. Чухно, це зовсім не означає, що матеріальне виробництво зникло: «...завдяки високотехнологічному рівню виробництва і продуктивності праці, функціонування такого потужного промислового потенціалу, як американське, забезпечують всього 10% зайнятих. У сільському господарстві зайнято 2,5% працюючих, проте вони забезпечують сільськогосподарською продукцією не

лише Америку, але й інші країни світу. Саме це призвело до того, що майже 80% зайнято у сфері послуг, тобто у науці, освіті, охороні здоров'я, культурі – галузях, що забезпечують усесторонній розвиток людини» [9, с.96].

Оскільки історична місія сільського господарства пов'язана із збільшенням чисельності населення, то слід враховувати його тенденцію до зростання. Так, якщо на початок 2006 р. населення світу складало 6,5 млрд. чол., то за прогнозами Міжнародного центру програм Бюро перепису населення США до 2017 р. воно зросте до 7,5 млрд. чол., а до 2050 р. його чисельність збільшиться до 9 млрд. чол. Причому експерти ООН констатують, що близько 95 % щорічного приросту населення з 1994 по 2004 рр. припадало на менш розвинуті регіони світу: темпи росту у цих країнах складають 1,6 %, тоді, як в країнах з ринковою економікою 0,3 % у рік. Результати аналізу довгострокових тенденцій розвитку сільського господарства в умовах глобалізації, відображені на рис. 1 та свідчать про суттєві зміни у системі світового сільського господарства.

Рисунок 1 - Очікувані тенденції розвитку сільського господарства в умовах глобалізації

Сільське господарство надто складна сфера виробництва. При цьому – незалежно від національної належності, рівня розвитку, форми власності, методів організації – сільське господарство має свої специфічні, притаманні лише йому

особливості, які істотно відрізняють цю галузь економіки від інших, що вимагає визначення її пріоритетності на державному рівні [5, с.23].

Згідно законів економічного розвитку та сучасного інформаційного забезпечення, теоретично обґрунтованими та практично апробованими є інтеграційні форми за відомою шкалою Б. Балашша. За його теорією вважається, що початком регіональної інтеграції є акції уряду, які повинні розвиватися від простіших форм до складніших. З огляду на це існує п'ять форм інтеграції:

- зона вільної торгівлі (скасування тарифних та нетарифних обмежень, які залишаються у відношенні до “третіх” країн);

- митний союз (встановлення єдиного зовнішньоторговельного тарифу і забезпечується проведення спільної зовнішньоторговельної політики у відношенні до “третіх країн”);

- спільний ринок (вільне пересування всіх факторів виробництва між країнами-учасницями);

- економічний союз (узгоджена та гармонізована економічна політика країн-членів, спрямована на усунення всіх обмежень у русі товарів і факторів виробництва);

- повна економічна інтеграція (проведення фактично єдиної економічної політики, що вимагає, зокрема, уніфікації законодавчої бази, монетарної, фінансової, антикризової політики та упровадження наднаціональної адміністрації, рішення якої є обов'язковими для країн-учасниць).

Висновки. Інформаційне забезпечення аграрної складової регіональної євроінтеграції чітко вказує на вагоме значення теорії та практики сучасної міжнародної економічної інтеграції, оскільки через неї забезпечується глибока взаємоузгодженість дій у перебудові галузевої структури аграрного виробництва у відповідності до викликів глобалізації, мінімізуються ризики в аграрному виробництві, забезпечується розвиток та впровадження інноваційних технологій, відбувається концентрація сил на найсучасніших напрямках розвитку науки і техніки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик Ю. Оцінка порівняльних переваг в умовах міжнародної економічної інтеграції (на прикладі сільського господарства України) / Ю. Білик, О. Файчук // Економіка України. – 2007. – №6. – С. 69-76.
2. Геєць В.М. Ринкова трансформація в Україні: здобутки, труднощі, уроки / В.М. Геєць // Україна і світове господарство на межі тисячоліть: навч. посіб. / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, А.С. Гальчинський [та ін.] – К.: Либідь, 2002. – С. 14- 29.

3. Гелбрейт Дж. К. Экономические теории и цели общества / Дж. К. Гелбрейт. – М., 2012. – 359 с.
4. Губський Б.В. Євроатлантична інтеграція України / Б. В. Губський. – К.: Логос, 2003. – 328 с.
5. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України: підруч. / В.Є. Новицький. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.
6. Пахомов Ю.М. Національна економіка в глобальному конкурентному середовищі / Ю.М. Пахомов, Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський. – К.: Україна, 1997. – 237 с.
7. Сіденко В. Р. Вектори інтеграції України у світове господарство / В. Р. Сіденко // Україна і світове господарство на межі тисячоліть: навч. посіб. / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, А.С. Гальчинський [та ін.] – К.: Либідь, 2002. – 234 с.
8. Тищенко С.І. Використання інформаційних технологій у діяльності аграрних підприємств / С.І. Тищенко// Вісник ХНАУ, серія «Економічні науки», 2015.- Вип.№3. – С. 291-298.
9. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та її значення для України / А.А. Чухно. – К.: Логос, 2003. – 631 с.
10. Філіпенко А.С. Зовнішньоекономічна стратегія України в сучасних умовах / А.С. Філіпенко // Світогосподарські пріоритети України: зб. наук. пр. / НАН України. Об'єдн. ін.-т економіки; ред. кол.: А.С. Філіпенко (відп. ред.) [та ін.] – К., 2012. – 124 с.

УДК 339.97

МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Є.Ф. Кононенко, студент

Науковий керівник: к.п.н., доцент Тищенко С.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проведено аналіз передумов прийняття управлінського рішення щодо здійснення аграрним підприємством зовнішньоекономічної діяльності та запропоновано власну технологію прийняття управлінських рішень при виході на зовнішній ринок.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, технологія прийняття рішення, управлінські рішення, зовнішній ринок.

Постановка проблеми. Управління діяльністю аграрного підприємства в умовах глобалізації є складним та багатогранним процесом, який відбувається в умовах невизначеності та непередбачуваності. Такі умови негативно впливають на прийняття управлінських рішень у діяльності аграрного підприємства при виході на зовнішній ринок, зменшуючи рівень їх обґрунтованості. Підвищення рівня обґрунтованості управлінських рішень у діяльності аграрного підприємства при виході на зовнішній ринок вимагає використання сучасних форм, методів та інструментів прийняття управлінських рішень.

Прийняття обґрунтованих управлінських рішень у діяльності аграрного підприємства при виході на зовнішній ринок потребує забезпечення керівників своєчасною та достовірною інформацією щодо стану та тенденцій зміни внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства. Необхідність забезпечення керівників достовірною та своєчасною інформацією щодо умов діяльності на зовнішніх ринках вимагає належної інформаційної підтримки управлінських рішень у подальшій зовнішньоекономічній діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розповсюджений підхід до визначення управлінського рішення передбачає розгляд у якості визначального його елемента процедури вибору найкращої альтернативи. Так, в [3, с.23] управлінське рішення розглядається як вибір альтернативи. У працях Білоусової А.Ю. управлінське рішення розглядається як вибір, що повинен зробити керівник у процесі здійснення ним функцій управління й рішення конкретних організаційних завдань

У роботі [2] технологія прийняття управлінського рішення розглядається як процес вибору альтернативи, здійснений керівником у рамках його посадових

повноважень і компетенції, спрямований на досягнення цілей організації. Подальше уточнення змісту діяльності щодо підготовки, прийняття та реалізації управлінського рішення стає можливим за умови розгляду місця та ролі рішення в циклі управління аграрним підприємством у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування механізму прийняття управлінських рішень аграрними підприємствами щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес управління аграрним підприємством має циклічний характер, та характеризується двома видами вимірів: часом циклу і його просторовими рамками [3, с.35]. Тривалість циклу управління визначається часом, потрібним на збирання і переробку інформації, розробку і прийняття рішення; організацію його виконання. Технологія прийняття рішення в процесі управління аграрним підприємством ділиться на три основні цикли:

- інформаційний (пошук, збір, передача, обробка, зберігання інформації);
- логіко-розумовий (вироблення управлінського рішення);
- організаційний (організація виконання управлінського рішення).

Відповідно, розробка, прийняття і реалізація управлінських рішень на аграрних підприємствах при виході на зовнішній ринок являє собою ітераційний процес людської діяльності, послідовну зміну станів при виконанні оптимального прийняття рішення щодо функціональних обов'язків. Таке трактування сутності управлінської діяльності відповідає уявленню про управління як композицію трьох взаємозв'язаних процесів [3, с. 233-237]:

- процесу підготовки рішень (добування, збору, накопичення і технічної обробки інформації, необхідної для того, щоб прийняти раціональне рішення);
 - творчого процесу ухвалення управлінських рішень;
 - процесу здійснення виконавчих дій з реалізації прийнятих рішень.

Одним із суттєвих чинників, що впливають на прийняття рішення щодо здійснення аграрним підприємством зовнішньоекономічної діяльності, є невизначеність зовнішнього середовища, яка може розглядатися як невід'ємна характеристика діяльності підприємства на зовнішніх ринках збуту.

Ключовим елементом зовнішньоекономічної діяльності аграрного підприємства є здійснення зовнішньоторгової операції. Прийняття необґрунтованих управлінських рішень щодо здійснення зовнішньоторгової операції зумовлює можливість фінансових збитків для підприємства. Відповідно необхідним є встановлення джерел зменшення невизначеності при здійсненні підприємством зовнішньоторгової операції.

Систематизація видів невизначеності відповідно до етапів та стадій здійснення підприємством зовнішньоторгової операції показує, що найбільша кількість проявів невизначеності при здійсненні зовнішньоторгової операції притаманна стадії виконання контрагентами контрактних зобов'язань. Мінімізація невизначеності цієї стадії може відбуватися через вдосконалення інформаційної підтримки здійснення зовнішньоторгової операції (табл. 1).

Таблиця 1. Передумови прийняття рішення щодо доцільності здійснення аграрним підприємством ЗЕД

Передумови прийняття рішення щодо здійснення аграрним підприємством ЗЕД	Передумови прийняття рішення про відмову від здійснення аграрним підприємством ЗЕД
Відповідність продукції аграрного підприємства світовим стандартам якості	Наявність невисоких якісних характеристик товару через відсталість технології і низьку кваліфікацію персоналу
Прогнозування більш високої рентабельності ЗЕД аграрного підприємства у порівнянні із рентабельністю його діяльності на внутрішніх ринках	Високий темп інфляції, що ускладнює проблему конвертованості валюти
Сприятливість системи оподаткування іноземних суб'єктів діяльності у приймаючій країні	Наявність торговельних бар'єрів країн-імпортерів, які можуть вводитися ними не лише з метою захисту свого внутрішнього ринку, але й з політичних мотивів
Наявність можливостей для залучення вільних виробничих потужностей аграрного підприємства або розширення його діяльності за рахунок виробництва продукції, на яку існує попит на зовнішніх ринках збуту	Низька конкурентоспроможність якісного товару за ціною через значні витрати на його виробництво
Мінімізація невизначеності зовнішнього середовища як наслідок належної інформаційної підтримки ЗЕД аграрного підприємства	Високий рівень невизначеності зовнішнього середовища внаслідок дефіциту достовірної інформації
Відсутність можливостей для збуту продукції аграрного підприємства на внутрішньому ринку внаслідок насичення попиту	Високі податки на прибуток від ЗЕД
Наявність у аграрного підприємства можливостей для організації виробництва продукції, намагання аграрного підприємства організувати та підтримувати своє виробництво на рівні світових вимог, користуючись міжнародними зв'язками, встановленими через ЗЕД	Низька оперативна проінформованість аграрних підприємств про зміни в митних процедурах країн-потенційних імпортерів
Наявність гарантії збуту продукції за кордоном партнеру, з яким встановились надійні ділові зв'язки	Відсутність інформації про кон'юнктуру зарубіжних ринків та потенційних партнерів за кордоном

За умови здійснення ЗЕД аграрне підприємство стикається з необхідністю врахування як особливостей національного бізнес-середовища, так й специфічних характеристик, обумовлених станом політичних, економічних, технологічних та соціальних чинників приймаючої країни. Розмаїття чинників впливу, більшість з яких, очевидно, відносяться до некерованих з боку підприємства, потребує створення дієвих механізмів забезпечення інформацією, відсутність яких багаторазово підвищує ризики зовнішньоекономічної діяльності.

Визначення принципів і цілей формування механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства є основою для побудови й дії механізму. Процес взаємодії окремих елементів механізму, логіка та послідовність дій, наявність і характер зворотного зв'язку зумовлено основними принципами формування механізму управління ЗЕД підприємства. Установлення системи цілей зовнішньоекономічної діяльності задає вектор діяльності як окремих підрозділів, так і підприємства загалом, а також обмежує час виконання процесів.

Висновки. Формування механізму прийняття управлінських рішень аграрними підприємствами передбачає аналіз сучасних підходів до управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. Використання найбільш ефективних методів, інструментів, критеріїв та цілей управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства дозволить уникнути неузгодженості управлінських функцій, скоротити час на виконання окремих процесів, оптимізувати використання всіх видів ресурсів та підвищить ефективність діяльності підприємства на зовнішньому ринку загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоусова А. Ю. Сучасні проблеми інформаційної підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень на вітчизняних підприємствах [Електронний ресурс] / А. Ю. Білоусова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2011. — № 10, Ч. 1. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc/vsunu/2011_10_1/Belousova_A.pdf.
2. Верченко П. І. Економічний ризик: ігрові моделі [Електронний ресурс] / Верченко П. І., Сігал А. В., Наконечний Я. С. // Бібліотека економіста. — Режим доступу: <http://library.if.ua/books/132.html>.
3. Воронков Д. К. Управління змінами на підприємстві: теорія та прикладні аспекти : [монографія] / Д. К. Воронков. — Харків : ВД "ІНЖЕК", 2010. — 365 с.

УДК 330.341.1:631.145(477.73)

ІННОВАЦІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І.О. Мальована, студентка

*Науковий керівник - кандидат фіз.-мат. наук, доцент А.М. Жорова
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті досліджено вплив інноваційної діяльності на конкурентоспроможність й ефективність діяльності підприємства, її роль у підвищенні прибутковості, значення для забезпечення економічного зростання національної економіки в цілому. Визначено напрямки активізації інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

Ключові слова: інноваційна діяльність, конкурентоспроможність, ефективність, прибуток.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна розвивається як країна з високою часткою сировинних галузей промисловості, де переважає сфера з низькою наукоємністю матеріального виробництва. Відомо, що рівень розвитку країни залежить від рівня розвитку інноваційної діяльності, тому впровадження інновацій у ринкову економіку є одним із наймогутніших важелів конкурентної боротьби та економічного зростання підприємств. Проте, на сьогоднішній день існує велика кількість бар'єрів щодо одержання підприємствами України доступу до передових технологій. Саме питанню інноваційного розвитку підприємств необхідно приділяти все більшу увагу, так як тільки через такий розвиток можливе досягнення конкурентних переваг на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомими є пошуки у цьому напрямку таких науковців, як О.І. Амоша, О.П. Єлець, І.В. Кедревич, Т.П. Костюк, М.В. Літвиненко, А.А. Мазаракі, В.І. Нежиборець, Н.Д. Корінько та багатьох інших. Однак масштаби та рівень наукової розробки національних інноваційних пріоритетів, пошук основних чинників, які поліпшують та розвивають інноваційну діяльність підприємств та обґрунтування концепцій залучення інновацій на підприємства, залишаються недостатніми.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження інноваційної діяльності та визначення її важливості для підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність є індикатором ефективного відродження аграрної сфери України, її входження у світове господарство як рівноправного в економічному і науково-технічному відношенні партнера. У конкурентоспроможності відбивається прогрес у науці, техніці,

технологіях, організації виробництва і збуту аграрної продукції. Науково-технічна складова конкурентоспроможності конкретно втілюється в новому або вдосконаленому продукті, нових технологіях – виробничих і управлінських, що відповідають новітнім досягненням світового науково-технічного прогресу [1].

Нагальною є потреба кардинальних змін у процесі формування та підтримки рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств агробізнесу. Провідну роль у цьому відіграють інноваційні перетворення, основними мотивами застосування яких є підвищення конкурентоздатності своїх нових продуктів; збільшення величини грошового потоку тощо.

Широке застосування інновацій є одним з найбільш дієвих і ефективних засобів підвищення ефективності агропромислового виробництва та, відповідно, формування продовольчої безпеки. Інновації сприяють росту продуктивних сил, удосконаленню організаційно-економічного механізму в сільському господарстві та розвитку сільських територій. Інноваційний розвиток передбачає використання сучасних технологій агровиробництва, високоефективних сільськогосподарських культур, інформаційних та управлінських технологій.

Інноваційний розвиток підприємств аграрного сектора полягає в тому, щоб через активацію інноваційної діяльності підвищити рівень економічної ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Інновації в аграрній сфері – це запроваджені нововведення, що забезпечують якісне та кількісне зростання ефективності виробництва аграрної продукції і процесів, за рахунок впровадження нових сортів рослин, порід тварин та птиці, нових технологій в рослинництві, тваринництві, нових видів добрив і засобів захисту рослин, нових методів профілактики і лікування тварин й птиці, нових форм організації та управління сільськогосподарськими підприємствами з метою отримання більш економічного, соціального, екологічного ефекту [2]. Розвиток наукових досліджень в агропромисловій сфері передбачає науково-технічні розробки як постійно поновлюване джерело зростаючих можливостей інноваційного оновлення аграрного сектора. Світовий досвід засвідчує, що уряди європейських країн акцентують увагу не на самому процесі інноваційної діяльності, а на кінцевому продукті, якого потребує агропромисловий сектор.

Головна внутрішня мета діяльності будь-якого українського аграрного підприємства або організації, що функціонують в умовах ринкової економіки, полягає в максимізації прибутку, головного чинника його економічної стійкості. Інноваційна

діяльність відіграє у цьому вирішальну роль. Виділимо ряд основних напрямків, що забезпечують підприємству максимальний прибуток [3].

По-перше, це розширення номенклатури реалізованої продукції (послуг). Розширення номенклатури можливе тільки за двома напрямками: за рахунок випуску нової продукції (яка раніше не вироблялась на даному підприємстві) або за рахунок удосконалення (модернізації або модифікації) вже випускаємої продукції або наданої послуги. Вочевидь, як перший, так і другий напрямок, що забезпечує розширення номенклатури продукції і відповідно веде до збільшення прибутку, безпосередньо пов'язані з інноваційною діяльністю, бо сукупність робіт, пов'язаних з розробкою, освоєнням і поліпшенням вже виробленої продукції, за своєю суттю є інноваційною діяльністю.

По-друге, максимізація ціни, за якою реалізується продукція або надається послуга. Вочевидь, що можливість збільшення ціни реалізації продукту або послуги прямо залежать від попиту і пропозиції на продукцію підприємства на ринку. Найбільш важливим є те, чи діє підприємство в умовах конкурентної боротьби або займає монопольне становище. Результатом монопольного становища є практично нічим не обмежена можливість збільшення ціни реалізації продукту (послуги) і, як наслідок, прибутку. Слід зазначити, що здійснювана підприємствами інноваційна діяльність є одним із засобів, за допомогою якого вони можуть забезпечити монопольне становище на ринку або попит на продукцію і необґрунтовано завищувати ціну її реалізації. Іншими словами, інноваційна діяльність дозволяє сільськогосподарським підприємствам в певних умовах зайняти монопольне становище на ринку з усіма наслідками, що випливають звідси, з точки зору збільшення прибутку підприємства через підвищення ціни реалізації продукції та послуги.

По-третє, мінімізація витрат на виготовлення і реалізацію одиниці продукції. Зниження цих витрат можливе тільки двома шляхами: або за рахунок мобілізації резервів технології, що вже використовується, або за рахунок освоєння нового технологічного ланцюга або нових елементів в старому ланцюгу. При цьому мається на увазі, що освоєння нової техніки, технології, як і нових методів організації та управління виробництвом і збутом продукції, визначається ефективністю інноваційної діяльності, реалізованої підприємством.

По-четверте, максимізація обсягів реалізації продукції або послуги. Слід зазначити, що збільшення обсягів реалізації продукції в найменшій мірі залежить від зусиль підприємства, хоча і є певні важелі впливу на споживчий попит. Виділимо два основних напрями: збільшення обсягів реалізації старої (яка вже випускалася на даному

підприємстві) продукції і нової продукції. У свою чергу, збільшення обсягів реалізації старої продукції можливе за рахунок проведення комплексу маркетингових заходів, спрямованих на стимулювання збуту (реклама, розпродаж і т. ін.), вихід на нові ринки зі старою (для даного підприємства) продукцією, а також за рахунок підвищення споживчої привабливості продукції. У свою чергу, споживча привабливість включає такі елементи, як ціна продукції, якість і додаткові функції продукції. Підвищення споживчої привабливості означатиме привабливу з точки зору споживачів зміну вищезазначених елементів. Вочевидь, що діяльність, пов'язана з підвищенням якості продукції, що випускається, а також надання їй нової функції є інноваційною. Разом з тим, випуск нової продукції є також результатом інноваційної діяльності. Таким чином, збільшення обсягів реалізації продукції (послуги) також багато в чому досягається за рахунок відповідних інноваційних перетворень.

Миколаївська область відноситься до тієї багаточисленної групи регіонів України, де підтримка інноваційної науково-технічної діяльності не оформлена в окремий документ, а інтегрована в загальну стратегію соціально-економічного розвитку області. Тобто на даний час, не сумніваючись в беззаперечно великій актуальності і значущості інноваційної стратегії, Миколаївська область не має такої.

Перспективи розвитку аграрного сектора Миколаївської області нерозривно пов'язані з економічним ростом цього сектора, що значною мірою визначається інтенсивністю інноваційної діяльності та її результативністю. Аграрний сектор Миколаївської області потребує суттєвих інвестицій для забезпечення динамічного розвитку і виходу на передовий рівень технологій та якості продукції. У Миколаївській області питома вага підприємств, що займалися інноваціями у 2014 році 19,9%.

Розглянемо конкурентні позиції Миколаївської області у порівнянні з іншими регіонами України (Таблиця 1).

З таблиці видно, що Миколаївська область майже за усіма показниками, окрім якості науково-дослідних закладів має досить конкурентні позиції, щодо інноваційного розвитку, порівняно з іншими регіонами України.

Для забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери необхідна наявність двох складових – ресурсної та інституційної. Ресурсна складова включає фінансове, кадрове, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення. Інноваційний розвиток підприємств залежить, насамперед, від його фінансових можливостей. Головним джерелом фінансування для інноваційних підприємств Миколаївської області залишається їх власний капітал, питома вага якого у 2014 році становила 99,5%, а

фінансування з держбюджету – 0,15%. Загальна сума витрат на інноваційні роботи у 2014 році склала 606,8 млн грн [2].

Таблиця 1 Конкурентні позиції Миколаївської області за складовою «Інновації» Індексу конкурентоспроможності в 2014 р.

	Бал	У порівнянні із середнім значенням по Україні
Складова «Інновації»	3,15	+
Здатність до інновацій	3,87	+
Якість науково-дослідних закладів	3,75	-
Витрати компаній на НДДКР	3,04	+
Співпраця університетів і бізнесу в НДДКР	3,28	+
Держзакупівлі високотехнологічної продукції	3,02	+
Наявність наукових та інженерних кадрів	4,04	+
Охорона інтелектуальної власності	3,14	+

Джерело: складено та розраховано автором з використанням матеріалів [5].

Яскравим прикладом впровадження інновацій в АПК Миколаївської області є підприємства переробного та заготівельного напрямку: ТОВ “Сандора”, ЗАТ “Лакталіс”, ТОВ СП “Нібулон”, фермерське господарство “Владам”, ЗАТ “Баштанській сирзавод”, ТОВ «Золотий Колос» тощо.

Миколаївському регіону вкрай необхідно прийняти інноваційний шлях розвитку і виробити концепцію, що включає науковий аналіз соціально-економічної ситуації, генеральну мету - стійкий розвиток території на основі використання поновлюваного науково-технічного і кадрового потенціалу. Інноваційна стратегія регіону повинна бути спрямована на створення підприємницького середовища зі значною часткою інновацій у технологіях, управлінні та ін., підвищення конкурентоздатності сільськогосподарських підприємств, підтримку малого і середнього інноваційного бізнесу, підвищення рівня життя населення за рахунок збільшення загального обсягу дохідної і видаткової частин бюджету, створення нових робочих місць, поліпшення навколишнього середовища і рівня сервісного обслуговування. Виконання сформульованих стратегічних цілей дозволяє регіону вирішити задачі по забезпеченню істотного росту валового продукту, підвищити інвестиційну привабливість, створити умови для розвитку існуючих і залучення нових великих компаній, сформувати

кластери інноваційних підприємств, забезпечити інтеграцію науки, влади і бізнесу шляхом їх участі у єдиній інноваційній системі, заснованій на комерціалізації знань і науково-технічних досягнень.

Висновки. Таким чином, у період переходу України до ринкової економіки конкуренція сприяє активізації інноваційної діяльності, інтенсивному розвитку аграрної сфери економіки, забезпечує прискорене впровадження науково-технічного прогресу у виробництво. В подальшому в Україні необхідно сформувавши ефективну інноваційну модель, яка б забезпечувала не тільки розвиток зовнішньої конкурентної активності, а й створення конкурентної атмосфери всередині країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорошко О.О. Особливості інноваційного розвитку України / О. О. Дорошко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 5. – С. 21–24.
2. Кормнов Ю.О. Ориентация экономики на конкурентоспособность / Ю.О. Кормнов // Экономист. – 1997. – № 1. – С.25.
3. Літвиненко М. В. Інноваційна діяльність підприємства як джерело підвищення прибутку / Літвиненко М.В., Кедревич І.В. // Вісник НТУ (ХПИ). – №7. – 2011. – С. 148–151.
4. Стан сільського господарства Миколаївської області у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http: www.stat.nk.ukrpack.net](http://www.stat.nk.ukrpack.net)
5. Статистичний збірник «Регіони України 2014» : [за ред. Осауленка О.Г.]. К.: Державний комітет статистики України, 2014. – Ч II. – С. 307–326.

УДК 656.615.071.3

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТИВІДОРНИХ КОМПАНІЙ

Ю.І. Цибульська, студентка

Науковий керівник: к.п.н., доцент Тищенко С.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проведено аналіз діяльності морських портів. Визначено основні портові функції та роль інформаційно-аналітичного забезпечення в діяльності стивідорних компаній.

Ключові слова: морський торговельний порт, стивідорна компанія, інформаційно-аналітичне забезпечення, інформація, перевалка вантажів, судно.

Постановка проблеми. Процес інтеграції України до світової економічної системи веде до зростання обсягу товарних операцій з іншими країнами світу. З точки зору на це рівень розвитку транспортної системи держави є однією з найважливіших ознак технологічного прогресу і конкурентоспроможності та стає засобом для ефективного входження у світове співтовариство і зайняття в ньому місця, що відповідає рівню високорозвиненої держави.

Перевезення вантажів морським шляхом дозволяє виробникам досягти значної економії на транспортних витратах, зберігаючи при цьому велике різномаяття вантажів, перевозити вантажі практично до будь-якої країни світу, використовуючи розвинену систему українських портів. Важливе місце у діяльності морських портів належить діяльності всередині порту, яка називається стивідорною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу інформаційно-аналітичного забезпечення на діяльність морських портів розглядалася у працях В.З.Ананьїної, В.І.Бурименко, Р.В.Дерябіна та інш. Місце інформаційного забезпечення в діяльності стивідорних компаній визначено в працях І.М.Олефір, М.І. Котлубая, В.О. Дергачова, Г.С. Махуренко, М.Я. Постан.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування значення інформаційно-аналітичного забезпечення в діяльності стивідорних компаній.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потенціал морських шляхів України величезний. Лише морська економічна зона України за своєю площею досягає майже всієї сухопутної території України. Важливою складовою для будь-якого транспортного бізнесу виступають морські порти. Вони служать сполучними ланками між морською та наземною частинами всієї транспортної системи країни. Україна володіє найпотужнішим портовим потенціалом серед всіх країн Чорного моря. Причальний фронт і територію портів обслуговують близько 600 портальних кранів,

тисячі навантажувачів різних типів та інших одиниць портової техніки. Порти мають більше 330 тис. м² критих складів і більше 2,5 млн. м² відкритих складських площ. Робота морських портів залежить від безлічі факторів: інформаційно-аналітичного забезпечення, тарифної політики, загального економічного стану регіонів країни, відносин із владою міста, в якому розташований порт і, звичайно ж, людського фактору та якості діяльності стивідорних компаній.

У всіх портах з порівняними характеристиками переліки функцій майже збігаються, але їх розподіл між різними підприємствами та організаціями, що входять в портову систему, майже не буває однаковим у різних країнах, а іноді і в портах однієї країни. Виділяють дві основні групи портових функцій [2, с.108]:

- функції, що виконуються безпосередньо для користувачів або клієнтів порту (зовнішні функції);
- функції, які покликані допомагати в управлінні портовою системою (внутрішні функції).

Внутрішні функції, які пов'язані з управлінням виробничими процесами підприємств і організацій, що входять в портову систему, не пов'язані з транспортно-економічною характеристикою морського торгового порту.

Зовнішні функції, які визначають основне призначення морського торгового порту, поділяються на адміністративні та господарські (комерційні) функції (табл.1) [2].

Таблиця 1 Зовнішні функції, що визначають основне призначення морського порту

Адміністративні функції	Комерційні функції
1. Державний нагляд за мореплаванням в порту	1. Вантажно-розвантажувальні роботи і пов'язані з ними операції
2. Контроль за збереженням митного режиму	2. Обслуговування морських суден та інших транспортних засобів
3. Контроль за збереженням прикордонного режиму	3. Перевезення вантажів і пасажирів портовим флотом
4. Контроль за збереженням санітарного та фітосанітарного режимів	4. Берегові роботи і операції, що виконуються з вантажем в «тиловій» частині порту і за межами його території
5. Контроль за використанням державного майна	
6. Контроль за дотриманням діючих державних законів	
7. Нагляд за дотриманням міжнародних правил і договорів України про мореплавання	

Складено автором на основі [4]

Залежно від цінності товару витрати в порту з перевалки вантажів можуть досягати 15% ринкової вартості товару [5, с. 99]. Всі ці послуги прийнято розділяти на три групи: послуги суднам, вантажам і пасажиром. Серед них особливе місце займають послуги вантажам (cargo services), питома вага яких у загальній вартості суднозаходу в порт становить 70-90% [1].

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності стивідорних компаній нерозривно пов'язане з виконанням робіт з переміщення вантажу на території порту.

Ці послуги можна диференціювати за трьома ознаками: за місцем їх виконання, варіанту переміщення вантажу та його вмісту.

Залежно від місця виконання послуги вантажам, що надаються стивідорними компаніями поділяються на вантажні операції на судні (cargo-handling on board) і на березі в межах прикордонних або в тиловій частині порту (landside handling) [1, с. 16]. Перші здійснюються безпосередньо на судні, а другі - на прикордонній і тиловій частинах території порту.

Діяльність стивідорних компаній включає в себе три варіанти послуг [6]:

1) прямий варіант, коли вантаж переміщається за схемою «судно - залізничний вагон (автомобіль)» або у зворотному порядку «залізничний вагон (автомобіль) – судно»;

2) складської варіант - вантаж переміщається за схемою «судно (залізничний вагон, автомобіль) – склад» або в зворотному порядку «склад - судно (залізничний вагон, автомобіль)»;

3) судновий варіант - переміщення вантажу за схемою «причал біля борту судна - трюм судна» або в зворотному порядку «трюм судна - причал біля борту судна».

До переліку робіт, які містяться в послугах вантажу, включаються всі операції, пов'язані з просуванням вантажу територією порту від його приходу в порт і до виходу його з порту [1].

Серед послуг вантажам особливе місце займають стивідорні послуги. Це послуги, які є основою регулювання відносин між портом, перевізником, відправником та одержувачем вантажу. Роль і значення цих послуг дуже висока. Від них істотно залежить не тільки фінансова стійкість порту, але і конкурентоспроможність товарів на різних ринках.

Аналіз діяльності стивідорних компаній здійснюється на підставі оброблення інформації щодо основних видів портових робіт. Всі портові роботи поділяються на три види: основні, допоміжні і позапортові роботи [5, с.100]. До основних робіт відносять завантаження і розвантаження транспортних засобів, а також складські операції. Всі інші роботи відносяться до допоміжних і позапортових робіт. Допоміжні роботи пов'язані з інформаційно-аналітичним забезпеченням вантажних робіт, кріпленням вантажів, прибиранням виробничого сміття, ремонтом тари та іншими роботами незалежно від того, оформлені вони були окремими нарядами або включалися в наряд-завдання портовим працівникам як основні роботи.

При такому підході практично неможливо визначити межі стивідорних робіт. Найчастіше, всі роботи прийнято розділяти на три типи:

- вантажні роботи на борту судна (stevedoring operations);
- вантажні роботи на береговій (прикордонна і тилова) частини порту (terminal operations);
- вантажні роботи в порту (cargo-handling operations).

У деяких портах, наприклад, портах США і Канади вантажні роботи розділяються тільки на два види операцій [3]:

- стивідорні операції, пов'язані з переміщенням вантажів через борт судна на причал або у зворотному напрямку - з причалу в трюм судна;
- термінальні операції, спрямовані на переміщення вантажів з причалу порту до транспортного засобу (залізничний вагон, автомобіль) або складу для тимчасового зберігання або в зворотному напрямку.

Відповідне інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності стивідорної компанії надає можливість їй адекватно реагувати на потреби клієнтури, її платоспроможність, місце її розташування і структуру запитів.

Висновки. Близько 90% світової торгівлі здійснюється за участю морського транспорту. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності міжнародної торгівлі, інтернаціоналізація сфери виробництва та розподілу товарів, економічна інтеграція окремих країн і регіонів у системі морських перевезень ведуть до радикальних змін у формуванні організаційної, технологічної, комерційної, економічної та правової бази нового морського транспортного комплексу, в якому морські торговельні порти та стивідорні компанії, зокрема, покликані відігравати одну з найважливіших ролей.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Ананьина В.З. Экономика, планирование и организация работы портов. – М.: Рекламинформбюро ММФ, 1975. –75 с.
2. Ветренко Л. Д. Взаимоотношения с судовладельцами при погрузке, разгрузке и обслуживании сухогрузного флота: [учеб. пособ.]/Л.Д.Ветренко – М.: В/О “Мортехинформреклама”, 1990. – 220 с.
- 3.Дерябин Р.В. Производственная деятельность морского порта. – М.: Транспорт, 1988. – 224 с.
- 4.Закон України «Про морські порти України» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4709-17>
- 5.Колодін А. Л. Орієнтація портового менеджменту на сучасний маркетинг /А.Л.Колодін// Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: зб. наук. праць. – Одеса: ОНМУ, 2010. – Вип. 7. - С. 96-102.

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Т.С. Іщенко, магістр

А.І.Стружко, магістр

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена економічній ефективності зерновиробництва, що є пріоритетною галуззю народного господарства України. В статті розраховано показники прибутковості та рентабельності зерновиробництва та визначено фактори, що впливають на їх зменшення.

Ключові слова: зерновиробництво, економічна ефективність, урожайність, прибуток, рівень рентабельності.

Постановка проблеми. Зернове виробництво завжди було, є і залишатиметься однією з пріоритетних галузей народного господарства України. Для цього є всі об'єктивні умови: родючі ґрунти, сприятливі кліматичні умови, багатовіковий хліборобський досвід, наявність високоврожайних сортів.

Перехід до ринкової економіки спричинив докорінні зміни в економічних відносинах між товаровиробниками і споживачами агропромислової продукції, змінилися і функції держави. Її організаційну роль поступово беруть на себе вільні ринкові інститути, які сприяють створенню нових форм господарських зв'язків між підприємствами суміжних галузей. Однак важливо, щоб ринкові інституції розвивались не тільки на національному, а й на регіональному рівні, зв'язуючи в єдину систему регіональний, національний і світовий ринки. Лише за таких умов товаровиробник зможе повною мірою скористатися вигодами кон'юнктури ринків, правильно побудувати свою маркетингову стратегію: цінову політику та політику товаропросування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями підвищення економічної ефективності виробництва зерна займається велика група науковців. Проблемам підвищення ефективності виробництва зерна в сільськогосподарських підприємствах в умовах формування ринку присвячені роботи Саблука П.Т., Андрійчука В.Г., П.І.Гайдуцького, Захарчука О.В., Калінчика М.В, Федька В.Г, Шовкалюк В.С., Власова В.І., Олійника О.В. та інших. Ними розроблені стратегічні аспекти зміцнення зернового виробництва в країні, структурної перебудови галузі, підвищення

економічної ефективності використання земельних, матеріально-технічних і трудових ресурсів, ціноутворення, формування і функціонування ринків зерна.

Однак питання підвищення економічної ефективності виробництва зерна вимагають подальшого наукового обґрунтування і практичного вирішення.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка економічної ефективності зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах Долинського району Кіровоградської області та надання пропозицій щодо її підвищення.

Виклад основного матеріалу досліджень. Виробництво зерна є важливою складовою аграрної економіки, її головним чинником подальшого розвитку в ринкових умовах та інтеграційних процесах на етапі входження України у світовий економічний простір. Об'єктивна необхідність розвитку виробництва і формування ринку зерна зумовлена цілим комплексом причин. По-перше, зерно є найважливішим продуктом, що визначає міжгалузеві пропорції не тільки в агропромисловому виробництві, але й в економіці країни в цілому.

Хліб є одним з основних продуктів харчування. На продукти переробки зерна припадає до 40% загальної калорійності харчового раціону населення. По-друге, виробництво зерна є найважливішим джерелом доходів переважної більшості сільськогосподарських підприємств. По-третє, зерно складає значну частину кормових ресурсів тваринництва і є сировиною для харчової та переробної промисловості.

На сучасному етапі розвитку сільського господарства важливою задачею є забезпечення належних обсягів виробництва зерна, яке має вирішальне значення для всього аграрного сектора економіки. Зернове господарство - основа аграрного виробництва, а рівень його розвитку є одним з найважливіших показників стану економіки України. Україна належить до країн із значними обсягами виробництва зерна.

Зернопродуктовий підкомплекс є важливою складовою економіки України, його розвиток великою мірою визначає рівень забезпечення населення достатньою кількістю вітчизняних продуктів харчування та соціально-економічну ситуацію в країні. Особливе і виняткове місце серед галузей рослинництва займає зернове виробництво, яке складає основу рослинництва і всього сільськогосподарського виробництва.

У таблиці 1.1 проаналізуємо динаміку урожайності зернових та технічних культур у сільськогосподарських підприємствах Долинського району.

Таблиця 1.1 Динаміка урожайності зернових та технічних культур у сільськогосподарських підприємствах Долинського району Кіровоградської області*

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до	
					2011 р.	2013 р.
Пшениця	33,45	20,00	37,86	37,94	113,4	100,2
Гречка	6,16	12,00	5,00	-	-	-
Ячмінь озимий	23,59	13,99	31,39	33,63	142,6	107,1
Ячмінь ярий	14,07	15,61	16,84	28,43	202,0	168,8
Кукурудза на зерно	39,84	12,69	41,03	38,91	97,7	94,8
Горох	5,92	-	15,67	-	-	-
Овес	12,73	15,18	14,14	21,32	167,4	150,8
Просо	17,40	11,11	9,50	-	-	-
Сорго	21,59	10,15	20,15	-	-	-
Соняшник	20,10	14,86	23,71	18,97	94,4	80,0
Соя	17,81	5,44	7,76	9,78	54,9	126,0
Ріпак озимий	8,02	11,06	16,34	18,37	228,9	112,4
Ріпак ярий	0,98	-	37,87	-	-	-

*Розраховано за статистичними даними форм звітності 29-сг.

Аналізуючи дані таблиці 1.1 слід відмітити, що урожайність по озимій пшениці збільшилась на 13,4% порівнюючи 2014 рік з 2011 роком і складала у 2014 році 37,94 ц. Це є середньою врожайністю порівняно з тим, що в США досягають врожайності 80-100 ц з 1 га використовуючи різні гібриди та стимулятори росту рослин, які здатні підвищити урожайність в декілька разів. Гречка показала себе з низькою врожайністю на рівні від 5 до 12 ц з 1 га. Урожайність озимого ячменю збільшилась на 42,6% порівнюючи 2014 рік з 2011 роком та на 7,1% порівнюючи з 2013 роком і складала у 2014 році на рівні 33,63 ц з 1 га.

Слід відмітити про те, що урожайність кукурудзи на зерно 38,91 ц з 1 га у 2014 є дуже низькою порівняно з тими результатами, які досягаються на дослідних полях з рівнем врожайності 130-140 ц з 1 га.

Все це говорить про те, що недотримання науково обгрунтованих сівозмін сприятиме зниженню урожайності сільськогосподарських культур.

У таблиці 1.2 проаналізуємо ефективність зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах Долинського району в цілому.

Таблиця 1.2 Показники економічної ефективності зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах Долинського району Кіровоградської області*

Показники	Пшениця озима	Ячмінь озимий	Ячмінь ярий	Кукурудза на зерно
Урожайність, ц з 1 га				
2011р.	33,45	23,59	14,07	39,84
2012р.	20,00	13,99	15,61	12,69
2013р.	37,86	31,39	16,84	41,03
2014р.	37,94	33,63	28,43	38,91
Повна собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн				
2011р.	98,59	97,75	105,55	99,55
2012р.	135,46	146,85	137,47	154,45
2013р.	137,23	127,63	214,78	104,17
2014р.	138,29	147,70	138,18	127,12
Ціна реалізації 1 ц, грн.				
2011р.	130,92	102,38	123,73	117,96
2012р.	196,90	137,12	125,61	139,33
2013р.	140,68	152,70	188,15	101,12
2014р.	183,77	164,44	159,42	151,52
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 ц, грн				
2011р.	32,33	4,63	18,18	18,41
2012р.	61,44	-9,74	-11,86	-15,12
2013р.	3,45	25,07	-26,64	-3,05
2014р.	45,48	16,75	21,24	24,39
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1га, грн				
2011р.	1081,30	109,15	255,83	733,61
2012р.	1228,70	-136,19	-185,05	-191,82
2013р.	130,56	787,06	-448,50	-125,12
2014р.	1725,51	563,21	603,87	949,09
Рівень рентабельності (збитковості), %				
2011р.	32,79	4,73	17,23	18,50
2012р.	45,36	-6,63	-8,63	-9,79
2013р.	2,51	19,64	-12,40	-2,93
2014р.	32,88	11,34	15,37	19,19

Аналізую економічну ефективність зерновиробництва у сільськогосподарських підприємствах Долинського району (табл. 1.2) слід відмітити, що по озимій пшениці урожайність за 2011-2014 роки зросла з 33,45 ц до 37,94 ц з 1 га, повна собівартість 1 ц збільшилась на 39,7 грн або 40,3%, а ціна реалізації 52,85 грн або 40,4%. Це дало можливість отримати прибуток у 2014 році на 1 ц в розмірі 45,48 грн, а на 1 га - 1725,51 грн. Рівень рентабельності за досліджуваний період по пшениці озимій практично не змінився і склав у 2014 році 32,88%.

По озимому ячменю за досліджуваний період урожайність збільшилась на 42,6%, а повна собівартість на 51,1%. При цьому ціни зросли на 60,6% за відповідний період, що дало можливість отримати прибуток у 2014 році в розмірі 16,75 грн на 1 ц та

563,21 грн на 1 га. Рівень рентабельності у 2014 році склав 11,34%, що на 6,61 в.п. більше порівнюючи 2014 рік з 2011 роком.

По ячменю ярому урожайність за досліджуваний період збільшилась на 102,1% і склала у 2014 році 28,43 ц з 1 га. У той же час повна собівартість 1 ц також збільшилась на 30,9%, що обумовлено значним зростанням ринкових цін на матеріальні ресурси, які приймають безпосередню участь у виробничому процесі. Ціни на ячмінь ярий зросли лише на 28,8%, що дало можливість отримати прибуток на 1 ц в розмірі 21,24 грн, а на 1 га 603,87 грн. При цьому рівень рентабельності у 2014 році по ярому ячменю склав 15,37%, що на 1,86 в.п. менше порівнюючи 2014 рік з 2011 роком.

По кукурудзі на зерно за весь досліджуваний період урожайність не перетнула межу 50 ц з 1 га як в більшості країн світу урожайність досягає 140-150 ц з 1 га. В даному випадку урожайність по кукурудзі на зерно у 2014 році склала 38,91 ц з 1 га при повній собівартості 1 ц 127,12 грн. У той же час із-за перевиробництва кукурудзи на західній Україні ціни на неї не збільшились і склали у 2014 році 151,52 грн за 1 ц, що на 25,4% більше порівнюючи 2014 рік з 2011 роком. У той же час прибуток на 1 га склав 949,09 грн, а рівень рентабельності 19,19%, що на 0,69 в.п. більше порівнюючи 2014 рік з 2011 роком.

Висновки. Отже, зерновиробництво доцільно спрямовувати на інтенсивний шлях розвитку дотримуючись сівозмін, використовуючи високо урожайні сорти пшениці, ячменю та кукурудзи на зерно. У той же час вивести зернове господарство на належний рівень та забезпечити його прибутковість, у першу чергу товаровиробникам потрібна фінансова підтримка з боку держави, яка б спрямовувалась на придбання та застосування новітніх технологій щодо вирощування зернових.

ЛІТЕРАТУРА

1. Паштецький А.В. Ефективність сівозмін і технологій обробітку ґрунту / А.В. Паштецький. – Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 56–61.

2. Кононенко М.П. Техніко-технологічні напрями підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва / М.П. Кононенко // Економіка АПК. –2008. – №8. – С.67–74.

3. Крайняк О.К. Економічний та енергетичний аналіз технологій вирощування зернобобових культур / О.К. Крайняк // Інноваційна економіка: Всеукр. наук.-виробн. журнал. – 2009. – № 4. – С. 109–113.

ЗМІСТ

Кафедра менеджменту організації та права

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ <i>Бабелюк І. В.</i>	3
УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ <i>Баранова Т.Ю.</i>	10
СТРАТЕГІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ <i>Бондаренко І. Д.</i>	16
АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА <i>Гриневич О. В.</i>	22
ЗНАЧЕННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ <i>Данілов О. М.</i>	28
УПРАВЛІНСЬКА ПРАЦЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ <i>Кондратюк Ю. В.</i>	33
ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ <i>Мерзлікін В. В.</i>	37
ПЛАНУВАННЯ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ <i>Міляр В. В.</i>	43
УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВАХ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ <i>Муравський С. О.</i>	48.
АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ <i>Пащенко Л. А.</i>	54.
ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА НАПРЯМКИ ЙОГО РОЗВИТКУ <i>Попейчук Г. В.</i>	60
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ <i>Попейчук Л. В.</i>	66
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ <i>Сарафін О. В.</i>	70

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Сидорова Д. В.</i>	74
СУЧАСНІ РИНКОВІ ВИМОГИ ДО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА <i>Солонюк В. В.</i>	80
ФУНКЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ <i>Шуллер І. О.</i>	85
Кафедра економіки підприємств	
АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА ПІДПРИЄМСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Аржанова О.В.</i>	91
ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН <i>Вартанян А.М.</i>	96
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ <i>Глуценко Ю.</i>	101
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В ГОСПОДАРСТВАХ БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ <i>Гречин Ю.Г.</i>	107
ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ПРО СОЦІАЛЬНІ РОЛІ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК <i>Гураль Ю.І.</i>	113
ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА <i>Густей І.В.</i>	118
ДИНАМІКА ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ <i>Загребаленко Ю.Ю.</i>	126
АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Зеленько А.В.</i>	131
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЖОВТНЕВОГО РАЙОНУ <i>Кнуров В.А.</i>	137
СТАН РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ <i>Кучина М.С.</i>	142

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДИНАМІКА ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЖОВТНЕВОГО РАЙОНУ <i>Романенко О.Б.</i>	147
СТАН ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Сук О.П.</i>	153
ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Ярошенко Р.І.</i>	158
СУТНІСТЬ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ ТА МЕТОДИКА ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ <i>Варталян А.М.</i>	163
АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Зеленько А.В.</i>	167
ПІДХОДИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ЗАБРУДНЕНИХ ПЕСТИЦИДАМИ ҐРУНТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ <i>Кнуров В.А.</i>	172
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЖОВТНЕВОГО РАЙОНУ <i>Романенко О.Б.</i>	176
ЦІНОВІ ПРОЦЕСИ НА СПОЖИВЧОМУ РИНКУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ <i>Євстрат'єва Т.І.</i>	181
Кафедра світового сільського господарства та ЗЕД	
АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІД РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ – СУБ'ЄКТІВ ЗЕД <i>Андрейченко К. І.</i> <i>Цисар І.О.</i>	187
ФАКТОРИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕТОРІВ <i>Арешян І.І.</i>	194
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕТОРІВ <i>Кушнір Ю.В., Красіловський С.О.</i>	202
ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ НА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ВИХОДУ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК <i>Майчук О.О.</i>	210

ІННОВАЦІЙНИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОЛІЙНО- ЖИРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ <i>Мороз Ю.В.</i>	216
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ <i>Лазарищак С. Я.</i> <i>Живенков Є. С.</i>	221
ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ СУБ'ЄКТІВ ЗЕД <i>Пономарьов Ю.С.</i>	227
НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ <i>Поліщук В. Р.</i>	233
ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ <i>Пустовіт М. І.</i>	239
РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ОВОЧЕПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Скромна А.В., Габак О.В.</i>	244
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЦІНОУТВОРЕННЯ В КРАЇНАХ СВІТУ <i>Троян С.</i>	249
Кафедра управління виробництвом та інноваційною діяльністю підприємств	
ОРГАНІЗАЦІЯ ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Алексеева К.О.</i>	255
СУТНІСТЬ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА <i>Губарева Н.П.</i>	258
ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА <i>Ищенко Т.С.</i>	266
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЕФЕКТИВНОГО ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА <i>Лаврова О.М.</i>	273
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Колесник В.В.</i>	278
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Мальована І.О.</i>	281

ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ У ЗЕРНОВИРОБНИЦТВІ <i>Нежданова Д.М.</i>	286
ЗНАЧЕННЯ ІНОВАЦІЙ У ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Орехов Є.В., Стружко А.І.</i>	296
РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СТИМУЛЮВАННІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ <i>Попович Н.С.</i>	300
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕНСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР <i>Рогульська Ю.Ю.</i>	306
РОЗВИТОК ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ НОВООДЕСЬКОГО РАЙОНУ <i>Толмач О.В.</i>	311
ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА <i>Черепньов Я.А.</i>	318
ВИСОКИЙ РІВЕНЬ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА <i>Черненко О.О.</i>	327
Економічна кібернетика і математичне моделювання	
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Брек І.С.</i>	331
ВИМІРЮВАННЯ СТУПЕНЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ <i>Буханець Г. С.</i>	336
ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ <i>Думлер О.С.</i>	341
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОЇ СКЛАДОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ <i>Качковський В. О.</i>	347
МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ <i>Кононенко Є.Ф.</i>	352
ІННОВАЦІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Мальована І.О.</i>	356

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
СТИВІДОРНИХ КОМПАНІЙ

Цибульська Ю.І......362

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Іщенко Т.С., Стружко А.І......366

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

До друку приймаються статті, що відповідають вимогам ВАК і мають такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

подається примірник тексту статті, підписаний авторами, надрукований на папері форматом А4, а також електронний варіант на дискеті 3,5". Обов'язково подаються відомості про автора.

Обсяг статті – до 6 повних сторінок. Розміри полів: ліве – 30 мм, праве – 20 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, до 30 рядків на сторінці.

Статті необхідно готувати за допомогою текстового редактора Microsoft Word 7.0 або 8.0. Шрифт статті – Times New Roman Cyr, через інтервал 1,5, розмір – 12 pt.

Назва статті має бути короткою (5–9 слів), адекватно відбивати її зміст, відповідати суті досліджуваної наукової проблеми. При цьому слід уникати назв, що починаються зі слів: «Дослідження питання...», «Деякі питання...», «Проблеми...», «Шляхи...», в яких не відбито достатньою мірою суть проблеми.

Анотацію набирати курсивом 11 кеглем. Виклад матеріалу в анотації має бути стислим і точним (близько 50 слів). Слід застосовувати синтаксичні конструкції безособового речення, наприклад: «Досліджено...», «Розглянуто...», «Установлено...» (наприклад, «Досліджено генетичні мінливості... Отримано задовільні результати для естераз...»)

Посилання в тексті подавати тільки у квадратних дужках, наприклад [1], [1, 6]. Посилання на конкретні сторінки наводити після номера джерела, потім через кому сторінку (маленьке с.), далі її номер (наприклад: [1, с. 5]). Якщо далі йде інше джерело, то ставити його номер через крапку з комою в тих самих дужках (наприклад, [4, с. 5; 8, с. 10–11]). Не подавати в тексті розгорнутих посилань, таких як (Іванов А.П. Вступ до мовознавства. — К., 2000, — С. 54). (Додаток).

Усі цитати, мова оригіналу яких є іншою, подавати мовою Вісника й обов'язково супроводжувати їх посиланнями на джерело і конкретну сторінку.

Не робити посторінкових посилань, а подавати їх у дужках безпосередньо в тексті.

На всі рисунки й таблиці давати посилання в тексті. Усі рисунки мають супроводжуватися підрисунковими підписами, а таблиці повинні мати заголовки. Рисунки виконувати у редакторі Microsoft Word 6.0, 7.0 за допомогою функції “Створити рисунок”, а не виконувати рисунок поверх тексту. Написи на рисунки виконувати засобами Microsoft Word з тим, щоб редактор мав можливість зробити в них необхідні виправлення.

Формули у статтях по всьому тексту набирати у формульному редакторі — Eq. 3.0, шрифт TIMES, 10 кегль.

Терміни по всій роботі мають бути уніфікованими.

Між цифрами й назвами одиниць (грошових, метричних тощо) ставити нерозривний пробіл (Shift+Ctrl+пробіл).

Скорочення грошових та метричних одиниць (грн, т, ц, м, км тощо), а також скорочення млн, млрд писати без крапки.

Якщо в тесті є аббревіатура, то подавати її в дужках при першому згадуванні.

Література, що приводиться наприкінці публікації повинна розташовуватися в порядку її першого згадування в тексті статті й бути оформлена у відповідності з наступними зразками (Додаток). Номер у списку літератури має відповідати лише одному джерелу. Список літератури оформлюється відповідно до державного стандарту України ДСТУ ГОСТ 7.1:2006.

На дискеті повинен бути 1 файл з текстом статті, названий прізвищем автора (Стаття_Прізвище).

Редакційна колегія залишає за собою право на редакційні виправлення.

Зразок оформлення статті

УДК (номер УДК)

НАЗВА СТАТТІ

Л.С.Прокопенко, студент

Миколаївський національний аграрний університет

• **Текст анотації** українською мовою

Ключові слова: (4-7 слів та словосполучень)

* Текст статті *

ЛІТЕРАТУРА

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397 с. — (Бібліотека наукового щорічника "Україна дипломатична" ; вип. 1).

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК
ВИПУСК 1 (12). Частина 2
Економічні науки

Технічний редактор: *Т.Я. Іваненко*

Комп'ютерна верстка:

Підписано до друку 20.12.2013 Формат 60 x 84 1/16.

Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 52

Тираж 100 прим. Зак. № ____. Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м.Миколаїв, вул.Паризької комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.